

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI PROGRAMI

İLKOKULDA BÜTÇE OLUŞTURMA VE KULLANMA SÜREÇLERİNİN
ÖĞRENCİLERİN YAŞANTILARINDA OYNADIĞI ROLE İLİŞKİN
ÖĞRETMEN VE VELİLERİN DEĞERLENDİRMELERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bariş ALTUĞ

Ankara, Temmuz, 2018

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI PROGRAMI

İLKOKULDA BÜTÇE OLUŞTURMA VE KULLANMA SÜREÇLERİNİN
ÖĞRENCİLERİN YAŞANTILARINDA OYNADIĞI ROLE İLİŞKİN
ÖĞRETMEN VE VELİLERİN DEĞERLENDİRMELERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Barış ALTUĞ

Danışman: Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY

Ankara, Temmuz, 2018

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Barış Altuğ

ÖNSÖZ

İlkokulda bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinin öğrencilerin yaşantılarında oynadığı rolü öğretmen ve velilerin değerlendirmelerini amaçlayan bu araştırmanın her aşamasında okumaları, yönlendirmeleri ve eleştirileri ile akademik olarak ilerlememe emek sağlayan, daha da önemlisi insani desteklerini eksik etmeyen değerli danışmanım ve hocam Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY'a teşekkür ederim. Araştırmanın çeşitli aşamalarında yardımlarını eksik etmeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Kasım KARAKÜTÜK'e, Doç. Dr. Tarık SOYDAN'a, Doç. Dr. Hüseyin YOLCU'ya, Doç. Dr. Pelin TAŞKIN'a teşekkür ederim. Yine ders döneminde deneyim ve akademik bilgilerinden yararlandığım, eleştiri ve önerileri ile çalışmamı ilerlemesine katkı sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. L. Işıl ÜNAL, Prof. Dr. Nejla KURUL, Doç. Dr. Seçkin ÖZSOY'a teşekkürlerimi sunarım.

Görüşme yapmayı kabul eden deneyimlerini içtenlikle ve samimiyetle paylaşan öğretmen ve velilere, tez ile ilgili fikir alışverişinde bulunduğum Sevim TUFAN'a, Dilek TÖSTEN'e, Nejla AYTAÇ'a, Yasemin KENDİRLİ'ye ve Akif Coşkun'a teşekkür ederim.

Öncelikle İngilizce makalelerin çevirilerinde ve yorumlamalarında yardımına koşan oğlum Deniz Baran'a ve araştırma sürecinde sabrını esirgemeyen eşim Özlem'e sevgilerimi sunarım.

Barış Altuğ

ÖZET

İLKOKULDA BÜTÇE OLUŞTURMA VE KULLANMA SÜREÇLERİNİN ÖĞRENCİLERİN YAŞANTILARINDA OYNADIĞI ROLE İLİŞKİN ÖĞRETMEN VE VELİLERİN DEĞERLENDİRMELERİ

Altuğ, Barış

Yüksek Lisans, Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY

Temmuz, 2018, xii + 213 sayfa

Bu araştırma, İlkokulda bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinin öğrencilerin sosyal ilişki ve etkileşimlerinde oynadığı rolü öğretmen ve velilerin görüş ve deneyimlerine dayanarak ortaya koymayı ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Okuldaki durum hakkında derinlemesine bilgi toplama, betimleme ve yorumlama yapma ve var olan durumu ortaya koymaya en uygun nitel yaklaşımın durum çalışması (case study) olduğu düşünülmüştür.

Araştırma verileri Ankara İli Altındağ İlçesinde belirlenen bir ilkokuldan elde edilmiştir. 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında bu ilkokulda çalışan 9 öğretmen ve bu okulda çocuğu okuyan 10 veli ile çalışma grubu oluşturulmuştur. Öğretmenlerin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden durum örnekleme seçilmiştir. Çalışma grubunda yer alan velilerin belirlenmesinde teorik örneklem kullanılmıştır. Öğretmen ve velilerden yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile veriler elde edilmiştir.

Öğretmen ve velilerden elde edilen veriler, ilkokulda bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinin öğrencilerin sosyal ilişki ve etkileşimlerini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Elde edilen verilere göre, ilkokula kamu eğitim bütçesinden ödenek verilerek değil, bütçe dışı yollara gidilerek ve daha çok velilerin katkıları sağlanarak okul bütçesi oluşturulmaktadır. Okulda para istenmesi öğrencileri okulda mutsuz etmekte, üzmemekte, çaresiz kılmakta ve eşitsizliklere neden olmaktadır. Bu durumda çocukların okulu sevmeye ve okula gitmek istemeye, öğretmenini ve arkadaşlarını sevmeye, derslerini sevmeye, okula güven gibi duygu ve düşünceleri azalmaktadır. Öğrencilerin de katkılarıyla oluşturulan okul bütçesinden öğrenci etkinliklerine kullanılmadığı ortaya çıkmıştır.

ABSTRACT

THE EVALUATION OF TEACHERS AND PARENTS ABOUT THE ROLE OF THE BUDGETİNG İN PRIMARY SCHOOLS AND THE PROCESS OF USING İT ON STUDENTS LIVES

Altuğ, Barış

Master, Department of Educational Administration and Policy

Thesis Advisor: Prof. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy

July, 2018, xii + 213 pages

The aim of this course is to present and evaluate the role of budgeting and usage processes in primary schools, which has impact on social relations and interactions of students, based on the views and experiences of teachers and parents. In this research, a qualitative research approach was used. It is thought that the most suitable approach is Case Study to collect the data, interpret and present it about the situation at school.

Research data was obtained from a primary school in Altındağ, a district of Ankara Province. In 2017-2018 academic year, a working group was formed with 9 teachers working in this primary school and 10 parents whose children are studying in this school. To determine the teachers, case sample was chosen. To determine the parents in Study Group, theoretical sample was used. The data was obtained from teachers and parents through a semi-structured interview method.

The data obtained from teachers and parents show that the process of creating and using a budget in primary school affects students ' social relationships and interactions adversely. According to the data obtained, the school budget is created not by allocating the primary school from the public education budget but by going out of budget roads and by providing more parents ' contributions. Asking students for money in school makes them unhappy, sad, helpless, and causes inequalities. In this case, children's feelings and thoughts about loving school, having a desire to go to school, loving their friends, teachers and lessons, trusting school are decreased. It has been revealed that the school budget created by the contributions of students is not used for student activities.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ BİLDİRİMİ	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
TABLolar LİSTESİ	x
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	11
1.3. Önem	12
1.4. Tanımlar	12
1.5. Sınırlılıklar	13
BÖLÜM II	14
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	14
2.1. Eğitim Sistemi İçinde İlkokul Eğitiminin Yeri ve Önemi	14
2.2. Türkiye’de İlkokul Eğitimindeki Gelişmeler	17
2.3. Eğitim Hakkı, Eşitlik ve Sosyal Adalet	23
2.4. Çocukların Sosyal Gelişiminde Aile, Okul ve Oyun	32
2.5. Eğitim Finansmanı ve İlkokul Eğitimi	37
2.6. Kalkınma Planlarında Eğitim Finansmanı	45
2.7. Milli Eğitim Şuralarında Eğitim Finansmanı	49
2.8. Bütçe ve İlkokulda Okul Bütçesi	51
2.9. Okul Bütçesi ve Okul Aile Birliği	55
2.10. Okul Bütçesi ve Okulda Şiddet	58
2.11. Okul Bütçesinin Kullanılması	60
2.12. Yapılan Araştırmalar	62
BÖLÜM III	70
3. YÖNTEM	70
3.1. Araştırma Yaklaşımı	70
3.2. Çalışma Evreni	71
3.3. Çalışma Grubu	72
3.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	72

3.5.	Verilerin Toplanması	73
3.6.	Verilerin Çözümlemesi	75
BÖLÜM IV		77
4.	BULGULAR VE YORUM	77
4.1.	Kişisel Bilgiler	77
4.2.	Eğitim Düzeyi	79
4.3.	İstihdam Bilgileri	81
4.4.	Okulda Okul Bütçesi Oluşturma Süreci	83
4.4.1.	Velilerin Çocuklarının Öğrenimleri İçin Yaptıkları Harcamalar	83
4.4.2.	Çalışan Velilerin Çocuklarına Zaman Ayırmaları ve Bütçelerine Etkisi	85
4.4.3.	Bütçe Hazırlama, Bütçeye Bağlı Kalma ve Bütçenin Önemi	87
4.4.4.	Okul Bütçesi ve Okul Bütçesinin Oluşmasına Katkı	90
4.4.5.	Okul Bütçesinin Önemi	95
4.4.6.	Okul Bütçesinin Üstlenilmesi	98
4.4.7.	Okul Aile Birliği Konusunda Bilinenler	103
4.4.8.	Okul Aile Birliğinin Gelir Sağlamada Etkililiği	108
4.4.9.	Okulda Para İstenmesi, Neye ve Hangi Etkinliklere İstendiği	113
4.4.10.	Okulda ya da Sınıfta Para İstenmesine Velilerin Tepkileri	117
4.4.11.	Sosyo-Ekonomik Nedenlerle Okulda ya da Sınıfta İstenen Parayı Ödemede Zorluk Yaşanması ve Oluşan Tepkiler	121
4.4.12.	Okulda İstenen Paradan Çocukların Haberlerinin Olması ve Etkileri	126
4.4.13.	Para Ödemede Velilerin Zorluk Yaşamalarının Çocuklarının Okul ile İlgili Duygu ve Düşüncelerine Etkisi	133
4.4.14.	Okulda ya da Sınıfta Herhangi Bir Nedenle Para İstenmesinin Öğrencilerde Yaşattığı Olumsuzluklar	139
4.4.15.	Okulda Farklı Donanım ve Olanaklara Sahip Sınıfların Olması ve Bu Durumun Velilerin İlişkilerine Etkisi	143
4.4.16.	Farklı Kültürel Çevrelerden, Sosyal Sınıf ve Katmanlardan Okula Gelen Çocukların, Okulda Para İstenmesi Hakkındaki Düşünceleri	148
4.5.	Okul Bütçesinin Kullanılması Süreci	153
4.5.1.	Okul Bütçesinin Kullanılması ile İlgili Kararların Alınmasına ve Uygulanmasına Katılım	153
4.5.2.	Okul Bütçesinden Okul İhtiyaçları ve Öğrenci Etkinliklerine Kullanılması	157
4.5.3.	Okul Bütçesinden Ekonomik Durumu Yetersiz Öğrencilere Kullanılıp Kullanılmamasının Onların Okul Yaşamlarına Etkileri	162

4.5.4. Öğrencilerin Sosyalleşmeleri Amacıyla Okul Bütçesinden Para Ayrılması İstenen Etkinlikler	167
4.5.5. İstenen Parayı Ödemiş ya da Ödememiş Olmanın Öğrencilerin Sosyal Etkinliklere Alınmasındaki Etkisi	172
4.5.6. Okul Bütçesinden Öğrenci Etkinliklerine Kullanılmasının Çocukların Düşüncelerine Etkisi	175
BÖLÜM V	182
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	182
5.1. Sonuçlar	182
5.2. Öneriler	193
KAYNAKLAR	194
EKLER	207
EK-1 Görüşme Formları	207
EK-2 Katılımcı Bilgileri	211
EK-3 MEB İzin Onayı	213

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Görüşmelerin Sayısal Dağılımı	74
Tablo 2. Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler	78
Tablo 3. Velilere Ait Kişisel Bilgiler	79
Tablo 4. Velilerin Bu Okulda Okuyan Çocuklarının Sınıflara Dağılımı	79
Tablo 5. Öğretmenlerin Eğitim Durumları ile İlgili Bilgiler	80
Tablo 6. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Alanlara Göre Dağılımı	80
Tablo 7. Velilerin Eğitim Durumları ile İlgili Bilgiler	80
Tablo 8. Öğretmenlerin Toplam Kıdemleri ile İlgili Bilgileri	81
Tablo 9. Öğretmenlerin Bu Okuldaki Kıdemleri ile İlgili Bilgileri	81
Tablo 10. Velilerin Çalışma Durumları ile İlgili Bilgiler	82
Tablo 11. Velilerin Ortalama Aylık Gelirleri ile İlgili Bilgiler	82
Tablo 12. Velilerin Çocuklarının Öğrenimlerine Yaptıkları Harcamalar	84
Tablo 13. Çalışan Velilerin Çocuklarına Zaman Ayırmaları ve Bütçelerine Etkisi	86
Tablo 14. Öğretmenlerin Herhangi Bir Nedenle Bütçe Hazırlama, Bütçeye Bağlı Kalma ve Bütçenin Önemi ile İlgili Düşünceleri	87
Tablo 15. Velilerin Herhangi Bir Nedenle Bütçe Hazırlama, Bütçeye Bağlı Kalma ve Bütçenin Önemi ile İlgili Düşünceleri	89
Tablo 16. Öğretmenlerin Okul Bütçesi ve Okul Bütçesinin Kim ya da Kimlerin Katkılarıyla Oluştugu Hakkındaki Görüşleri	91
Tablo 17. Velilerin Okul Bütçesi ve Okul Bütçesinin Kim ya da Kimlerin Katkılarıyla Oluştugu Hakkındaki Görüşleri	93
Tablo 18. Öğretmenlerin Okul Bütçesinin Önemi Hakkındaki Görüşleri	96
Tablo 19. Velilerin Okul Bütçesinin Önemi Hakkındaki Görüşleri	97
Tablo 20. Öğretmenlerin Okul Bütçesinin Üstlenilmesiyle İlgili Görüşleri	99
Tablo 21. Velilerin Okul Bütçesinin Üstlenilmesiyle İlgili Görüşleri	101
Tablo 22. Öğretmenlerin Okul Aile Birliği Konusundaki Deneyim ve Bilgileri	104
Tablo 23. Velilerin Okul Aile Birliği Konusundaki Deneyim ve Bilgileri	106
Tablo 24. Öğretmenlerin, Okul Aile Birliğinin Okula Gelir Sağlamada Etkililiği, Nereden, Nasıl Elde Ettiği Hakkındaki Düşünceleri	108
Tablo 25. Velilerin Okul Aile Birliğinin Okula Gelir Sağlamada Etkililiği Ve Nereden ve Nasıl Elde Ettiği Hakkındaki Düşünceleri	110
Tablo 26. Öğretmenlerin Okulda veya Sınıfta Para İstenmesi, Nelere ve Hangi Etkinliklere İstendiği ile İlgili Görüşleri	113

Tablo 27. Velilerin Okulda veya Sınıfta Para İstenmesi, Nelere ve Hangi Etkinliklere İstendiği ile İlgili Görüşleri	115
Tablo 28. Öğretmenlerin, Para İstenmesine Velilerin Tepkileri ve Ne Tür Tepkiler Gösterdikleri ile İlgili Düşünceleri	117
Tablo 29. Velilerin, Para İstenmesine Tepkiler ve Ne Tür Tepkiler Gösterildiği ile İlgili Düşünceleri	119
Tablo 30. Öğretmenlerin, Sosyo-Ekonomik Nedenlerle Velilerin Ödemede Zorluk Yaşamaları ve Karşılaştıkları Tepkilerle İlgili Düşünceleri	121
Tablo 31. Velilerin, Sosyo-Ekonomik Nedenlerle Velilerin Para Ödemede Zorluk Yaşamaları ve Karşılaştıkları Tepkilerle İlgili Düşünceleri	124
Tablo 32. Öğretmenlerin, İstenen Paradan Çocukların Haberlerinin Olması ve Evdeki İlişkilerini Etkilemesi Hakkındaki Düşünceleri	126
Tablo 33. Velilerin, İstenen Paradan Çocuklarının Haberlerinin Olması ve Evdeki İlişkilerini Etkilemesi Hakkındaki Düşünceleri	130
Tablo 34. Öğretmenlerin, Para Ödemede Bazı Velilerin Zorluk Yaşamalarının Çocuklarının Duygu ve Düşüncelerine Etkisi ile İlgili Görüşleri	133
Tablo 35. Velilerin, Para Ödemede Bazı Velilerin Zorluk Yaşamalarının Çocukların Duygu ve Düşüncelerine Etkisi ile İlgili Görüşleri	137
Tablo 36. Öğretmenlerin, Okulda ya da Sınıfta Para İstenmesinin Öğrencilerde Yaşattığı Olumsuzluklarla İlgili Düşünceleri	139
Tablo 37. Velilerin, Okulda ya da Sınıfta Para İstenmesinin Çocuklarında Yaşattığı Olumsuzluklarla İlgili Düşünceleri	141
Tablo 38. Öğretmenlerin, Farklı Donanım ve Olanaklara Sahip Sınıflar ve Bu Durumun Velilerin İlişkilerine Yansıması ile İlgili Düşünceleri	143
Tablo 39. Velilerin, Farklı Donanım ve Olanaklara Sahip Sınıflar ve Bu Durumun Velilerin İlişkilerine Yansıması ile İlgili Düşünceleri	146
Tablo 40. Öğretmenlerin, Farklı Kültürel Çevrelerden, Sosyal Sınıf ve Katmanlardan Okula Gelen Öğrencilerin Okulda ya da Sınıfta Para İstenmesi Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Görüşleri	149
Tablo 41. Velilerin, Farklı Kültürel Çevrelerden, Sosyal Sınıf ve Katmanlardan Okula Gelen Öğrencilerin Okulda ya da Sınıfta Para İstenmesi Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Görüşleri	151
Tablo 42. Öğretmenlerin, Okul Bütçesinin Kullanılması İle İlgili Kararların Alınması ve Uygulanması Hakkındaki Düşünceleri	154
Tablo 43. Velilerin, Okul Bütçesinin Kullanılması İle İlgili Kararların Alınması ve Uygulanması ile İlgili Düşünceleri	156
Tablo 44. Öğretmenlerin, Okul Bütçesinden Ne Tür Okul İhtiyaçlarına ve Öğrenci Etkinliklerine Kullanıldığı Hakkındaki Görüşleri	158
Tablo 45. Velilerin, Okul Bütçesinden Ne Tür Okul İhtiyaçlarına ve Öğrenci Etkinliklerine Kullanıldığı Hakkındaki Görüşleri	160

Tablo 46. Öğretmenlerin, Okul Bütçesinden Ekonomik Durumu Yetersiz Öğrencilere Kullanılması ve Onlara Etkisiyle İlgili Düşünceleri	163
Tablo 47. Velilerin, Okul Bütçesinden Ekonomik Durumu Yetersiz Öğrencilere Kullanılması ve Etkisi ile İlgili Düşünceleri	165
Tablo 48. Öğretmenlerin, Öğrencilerin Sosyalleşmeleri Amacıyla Para Para Ayrılmasını İstedikleri Etkinliklerle İlgili Düşünceleri	168
Tablo 49. Velilerin, Öğrencilerin Sosyalleşmeleri Amacıyla Para Ayrılmasını İstedikleri Etkinliklerle İlgili Görüşleri	170
Tablo 50. Öğretmenlerin, İstenen Parayı Ödeme Durumunun Öğrencilerin Sosyal Etkinliklere Alınmalarındaki Etkisiyle İlgili Düşünceleri	172
Tablo 51. Velilerin, İstenen Parayı Ödeme Durumunun Çocukların Sosyal Etkinliklere Alınmalarındaki Etkisi ile İlgili Düşünceleri	174
Tablo 52. Öğretmenlerin, Bütçeden Öğrenci Etkinliklerine Kullanılmasının Çocukların Düşüncelerine Etkisi Hakkındaki Görüşleri	176
Tablo 53. Velilerin, Bütçeden Öğrenci Etkinliklerine Kullanılmasının Çocukların Düşüncelerine Etkisi Hakkındaki Görüşleri	179

BÖLÜM I

1. Giriş

Bu bölümde araştırmanın problemi tartışılmış ve tanımlanmıştır. Araştırmanın amacı, önemi, tanımları ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1.1. Problem

Halkın tamamının eğitilmesi düşüncesinin toplumların yaşamına girmesinin dünü çok uzak tarihlere kadar uzanmamaktadır. Dünya üzerinde yaşanan Fransız devriminin de aralarında olduğu belli başlı olaylar sonrası ulusların hayatında başta yönetim şekilleri olmak üzere önemli değişiklikler yaşandığı görülür. Bu değişme ve gelişmeler eğitim alanında da etkisini göstererek halkın eğitilmesinde okul kurumunu öne çıkarmıştır. Eğitimin en önemli insan haklarından biri olduğu düşüncesi toplumların yaşamında yerleşmiş ve egemen anlayış haline gelmiştir. Türkiye’de Cumhuriyetin ilk yıllarında, özellikle de Latin harflerinin kabul edilmesiyle birlikte eğitim toplumun tamamının hakkı olarak görülmüş ve ilkokul eğitime öncelik verilerek okullarda karma olarak sürdürülmüştür.

Günümüzün modern dünyası eğitim, sağlık, güvenlik gibi temel hizmetlerin piyasa koşullarına bırakılmayıp devlet tarafından sunulduğu sosyal devlet anlayışının önemini kaybettiği süreçlerden geçmektedir. Sosyal devlet anlayışının önemsizleşmesi ulusların devlet bütçelerinden eğitime ayırdıkları payları azaltmalarını da beraberinde getirmiştir. Bu durum eğitimdeki eşitsizliklerin yok edilmesini bir başka ifadeyle eğitimde fırsat ve olanak eşitliğinin sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla sosyal devlet anlayışının önemini kaybetmesi Türkiye’de de eğitime bakışı farklılaştırmıştır. Artık, kapitalist sistemin her alanda yaşam sürdüğü bir dünya düzeninin inşası söz konusudur. “Kapitalist küreselleşme, sermayenin (uluslararası şirketlerin) ulus devletlerin sınırlamalarıyla engellenmeden dünya üzerinde hareket edebildiği, sosyal devlet ilkelerinin ve uygulamalarının yok edilmeye çalışıldığı, ülkelerarası ve insanlar arası ilişkilerin insani boyutu ve amacının yok sayıldığı bir süreci göstermektedir (Aksoy, 2005, 2)”. Bu durum dünya üzerinde neo-liberal politikaların uygulama alanını genişletmektedir.

Küresel kapitalist dünyada neo-liberal politikaların, eğitimde tamamen belirleyici olduğu düşüncesi son zamanların en önemli ve üzerinde durulan tartışma

konularındandır. Dünya üzerinde kapitalizmin yeniden şekillendiği neo-liberal politikaların söz sahibi olduğu ülkeler, eğitimlerine kaynak ayırırlarken bu küresel neo-liberal politikalara uygun olarak kaynak ayırma eğilimleri içine girmektedir. “Neo-liberal bakış açısı ile şekillenen eğitim yapısında müfredat oluşturulurken ticari ve ekonomik konular üzerinde daha fazla yoğunlaşma, eğitim ilke ve değerlerinden uzaklaşma ve öğrenciye yüklenilen değerin olumsuz yönler kazanması da söz konusu olmaktadır (Olssen, 1996)”.

Neo-liberal politikaların yansıması olarak, en temel kamu hizmetlerinden olan eğitim, sağlık, güvenlik, gibi kamu hizmetlerinin metalaşması ve iktisadi bir niteliğe kavuşarak paralı hale gelmesi süreci yaşanmaktadır. Bu politikaların etkili olduğu ülkelerde eğitimin hak olarak görülmesi ve kamusal olma özelliği önemini hızla kaybetmektedir. “Neo-liberal politikaların kamusal alanı piyasa ekonomisi temelinde yeniden tanımlaması bir kamu hizmeti olan eğitimin, bir hak olma özelliğini yitirmesine neden olmakta ve onun finansman yapısını, işlevini ve niteliğini piyasanın belirleyiciliğine bırakmaktadır (Gök ve Diğerleri, 2005, 24)”. Böylece arkasında çok uluslu şirketlerin desteğinin olduğu neo-liberal politikaları uygulayan uluslarda iktidar olanlar, kamu harcamalarının sosyal alanlar yerine ekonomik getirisi olan alanlara yapılmasını savunan politikaları öne çıkarmaktadırlar. Apple’a (2002) göre, neo-liberalizmde devletin rekabetçi ve girişimci bireyi yaratmak için çabaladığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle neo-liberalizm eğitimde rekabetçi, girişimci ve sonuçta kar sağlayan bir piyasanın oluşmasına yol açmaktadır. “Kapitalizmde olduğu üzere küreselleşme de bir piyasa toplumu inşa etmeye çalışır (Kızılçelik, 2002, 19)”.

Kapitalist politikalar dünya üzerinde zaman zaman ekonomik krizlerin yaşanmasına yol açmakta ve krizlerin aşılmasında, yani sonuçta küresel kapitalist politikaların yeniden üretilmesinde eğitim araç olarak devreye sokulmaktadır. Neo-liberal politikaların dünya üzerinde uygulanma alanı bulduğu ülkelere baktığımızda dikkat çekici gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Latin Amerika Ülkeleri yakın zamanda borçlanarak içine düştükleri krizden çıkabilmelerinin yolunu neo-liberal politikaları ülkelerinde uygulamakta görmüşler ve eğitimi bu amaca ulaşmada bir araç olarak kullanmışlardır. Bu ülkelerde uygulanan neo-liberal politikalar eğitimde de yaşanan sorunları çözemediği gibi bu sorunları daha da içinden çıkılmaz hale getirmiştir.

Böyle bir dünya düzeninde eğitime, diğer görevlerinin yanında daha çok piyasanın istediği insan gücünü yetiştirme görevi yüklenmiştir. Bireylere sunulan eğitim onları piyasanın önemseydiği bilgi ve becerilerle donatmak içindir. Ancak bu durumda eğitimden asıl beklentiler önemsiz hale getirilmektedir. “20. yy’ın sonlarından itibaren dünyada ve Türkiye’de küreselleşme sürecinin etkileri görülmeye başlanmış ve eğitim dışsal yarar sağlayan bir hizmet olarak ele alınmıştır (Brissett, 2011)”. Böylece eğitimin kullanım değeri değil değişim değeri el üstünde tutulur olmuştur.

Eğitimde yaşananlar öncelikle eğitime ve eğitimin aktif olarak gerçekleştirildiği okula yansımıştır. Artık okulda, piyasanın beklediği nicelik ve nitelikte insan gücünün yetiştirilmesine kıymet verilmektedir. Bu amaçla eğitimin paralı bir hizmet olduğu algısı oluşturularak okulda öğrencilerden ve velilerden paralar alınmasının yolu açılmıştır. “Okulların kendi kaynaklarını kendisinin yaratması gerektiği söylemi yaygınlaştırılırken bir yandan da artan öğrenci sayısına karşın bütçeden yeterli payın ayrılmaması, okul yöneticileri ve öğretmenleri yeni gelirler yaratmaya zorlamıştır (Kurul, 2012, 339)”. Bu durumda okul, olanakları kısıtlı yoksul ailelerin çocuklarını değil varsıl ailelerin çocuklarını isteyen yerler haline gelmeye başlamıştır.

Eğitim politikalarını inşa edip yürütenler açısından bakıldığında, varsıl olan ailelerin çocuklarının okulda çoğunlukta olmaları olumlu karşılanmakta, bu okullar ilgi odağı haline getirilmekte ve örnek okullar olarak gösterilerek övülmektedir. Yoksul ve dezavantajlı kesimlerin çocuklarının bu türden okullarda bulunmaları en başta maddi olanaksızlıkları nedeniyle zorlaşmaktadır. Velilerin okul tercihleri, zaten finansman sıkıntısı yaşayan devlet okullarının daha da fazla finansman sıkıntısı yaşamalarına yol açmaktadır. Öncelikle okula katkı sağlayacak orta ve üst gelir gruplarından veliler, sınavlara daha iyi hazırlanmalarını da sağlamak için çocuklarını devlet okullarından almayı çözüm olarak görmektedir. “Artık ebeveynler, çocuğunun iyi bir okula devam etmesi için yüksek bağış ve çocuk için dakikalarca süren servis yolculuğunu göze almaktadırlar (Kurul, 2012, 343)”. Bu da çocukların nasıl bir nitelikte eğitim ortamına ulaşacakları üzerinde etkili olmaktadır.

Öte yandan, Amerika’da özel okullara eyalet bütçesinden ve federal bütçeden giderek daha fazla pay ayrılması ile birlikte varlıklı ailelerin çocuklarını devlet okullarından alıp özel okullara göndermesi durumu Apple’a (2009, 83) göre, neo-liberal ve neo-muhafazakâr hegemonyanın eğitimde ayrımcılığı ve ayrıcalığı kurumsallaştırmasından başka bir şey değildir. Türkiye’de de son zamanlarda özellikle

temel eğitimde varlıklı ailelerin çocuklarını özel okullara göndermelerini kolaylaştıran benzer politikalar yürütülmektedir.

Kurul'a (2012, 179) göre, okullarda hatta aynı okulun içindeki farklı sınıflarda bile ailelerden katkı ve bağış adları altında gelirler toplanmaktadır. Bu durum okulları ve aynı okul içindeki sınıflarda okuyan öğrencileri ayrıştıran bir durum ortaya çıkarmaktadır. Ancak, temel eğitimin, bireylerin varsıl yoksul olmaları başta olmak üzere hiçbir özelliklerine bakılmadan ücretsiz sunulması gereken eğitim basamağı ve temel bir eğitim hakkı olduğu en başta anayasada açıkça yer alır.

Daha yakından bakıldığında okulun ne olup ne olmadığı, dünden bugüne eğitim bilimciler ve araştırmacılar tarafından tartışılmıştır. Okul yalın bir ifadeyle, içinde öğrenciler, öğretmenler ve velilerin bulunduğu ve bunlar arasında sosyal ilişki ve etkileşimlerin olduğu bir örgüt görünümündedir. Bu örgütün görevlerinden, işlevlerinden söz edilmektedir. Okulun toplumsal işlevleri arasında, öğrencilerin yaşamlarını kolaylaştırmak, onların güvenliğini sağlamak ve dışarıdaki tehlikeleri okuldan uzak tutarak öğrencileri istenmeyen davranışlardan korumak yer alır. Okulun çocukları sosyalleştirmesi ve bunu yaparken onlara okul kültürünü aktarması, onun sosyal görevlerinden en öne çıkanıdır. Apple'a (2006, 84) göre, okullar egemen grupların ideolojik hegemonyasına katkıda bulunan normları, değerleri, eğilimleri, kültürü, belli türden davranış ve düşünme biçimlerini öğretme işlevini de üstlenir.

Toplumda kabul gören eğitim finansmanı politikaları okulun sosyal görevlerini yerine getirmesinde önemli rol oynar. Okul finansman ile ilgili görevlerini yerine getiremediğinde, okulda işletilen okul bütçesi süreçleri, öğrenci, öğretmen ve velileri, sorunları çözmek üzere bir araya getirerek, sorunlara çözüm bulma noktasında önemli hale gelebilecektir. Bunun nedeni özellikle ilkokullarda devlet tarafından sağlanan herhangi bir bütçenin olmamasıdır. İlkokullara herhangi bir ödenek verilmemesi ihtiyaçlarının karşılanabilmesinde önemli güçlüklerin yaşanmasına neden olmaktadır. "Okulun bütçesi olmadığı için de gereksinim duyulan bazı konularda Okul Aile Birliği devreye sokularak gereksinim karşılanmaya çalışılmaktadır (Karakütük, 2012, 348)".

Okul finansmanı konusundaki tartışmalardan biri ilkokul eğitiminden yararlanan çağ nüfusunun çok olması ve sürekli artması nedeniyle velilerin de eğitimin maliyetine doğrudan katılmaları gerektiği görüşüdür. Ancak, eğitim finansmanı sorununu toplumun çoğunluğunu oluşturan yoksul ve dezavantajlı kesimler söz konusu

olduğunda, eğitimin her kademesinde olduğu gibi ilkokulda da çözebilmenin yolu bu olmamalıdır. Çünkü, toplumun çeşitli sosyo-ekonomik düzeylerinden oluşan kesimleri ilkokul eğitimine sağladıkları katkıya, başka bir ifadeyle ilkokula verdikleri paraya göre ayırarak, eğitim ile oluşan eşitsizlikler daha da artacak ve çözülmesi de zorlaşacaktır. “Bu türden uygulamalar okulun kamusal kimliğini zedelemekte ve okul içi ayrışmayı derinleştirmektedir (Ünal ve Diğerleri, 2010, 169)”.

Oysa modern kapitalist dünyada eğitimi bir hak, ilköğretimi de parasız sunulması gereken eğitim basamağı olarak kabul eden uluslar üstü yazılı metinler devletler tarafından kabul görmüştür. Birleşmiş Milletler Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Uluslararası Sözleşmesi (14 Aralık 1960), Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (20 Kasım 1989) ve Herkes İçin Eğitim Dünya Beyannamesi (5-9 Mart 1990) bunlar arasında sayılabilir. Eğitimi her şeyden önce önemli bir insan hakkı olarak görüp bu metinleri kabul eden uluslar, eğitimlerine önemli miktarlarda kaynak ayırmakta ve özellikle de ilkokul eğitimini ücretsiz olarak bu eğitimden faydalanmak isteyenlere sunmaktadır. Tarihin görmüş olduğu yakın geçmişte yaşanan ve tüm insanlığı etkileyen kapitalist sistemin iki paylaşım savaşları sırasında bile devletler tarafından kaynaklar ayrılarak eğitim finansmanının sağlandığı ve söz konusu dönemde eğitim harcamalarında artış olduğu görülür. “Örneğin, 1900’lerin başında eğitime ayrılan parasal kaynakların kamu harcamaları içindeki oranı % 1 iken, II. Dünya Savaşı’ndan önce % 2’ye çıkmıştır (Tanzi ve Schuknecht, 2000, 33)”. Cumhuriyetin kuruluşundan planlı döneme kadar Türkiye’de de eğitim harcamaları artmıştır. “Bu dönemin sayısal verileri incelendiğinde yaşanan ekonomik sıkıntı ve 2. Dünya Savaşı’na rağmen devletin eğitime verdiği önemin giderek arttığı ve buna bağlı olarak da kaynaklardan eğitime ayrılan payın yükseldiği sonucuna ulaşılmaktadır (Karakütük, 2001, 68)”.

Eğitim harcamalarındaki artış ve eğitim finansmanının gelişmekte olan ülkelerde de devletler tarafından sağlanması 1980’li yıllara kadar devam etmiştir. “Buna göre, gelişmekte olan ülkelerde eğitime ayrılan parasal kaynakların GSMH’ya oranı 1960’da % 2,3 iken, 1984’te % 4,5’e, eğitim harcamalarının kamu harcamalarına oranı ise 1960’ta % 11,7’den 1985’te %16,1’e yükselmiştir (Psacharopoulos ve Woodhall, 1985, 128)”. Günümüzde bazı devletlerin eğitime önemli ölçüde kaynak ayırmaya devam etmeleri eğitim hakkını parasız elde etmek isteyenlere özellikle de yoksullara hiç olmazsa ilkokul eğitimini sunmak anlamını taşımaktadır. İlkokul eğitimi çocukların içinde yer aldığı en önemli eğitim basamağı olarak görülmekte ve özellikle insani

değerlerin öncelikli olarak görüldüğü toplumlarda bu eğitimdeki harcamaların devlet tarafından finansmanı yoluna gidilmektedir. “Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’nın sanayileşmiş bölgelerinde tüm okul harcamaları devlet tarafından karşılanmaktadır (Bray ve Bungly, 2005, s. 5, 6)”. Finlandiya’da, eğitim harcamalarının tümü devlet tarafından desteklenerek, eğitime ayrılan bütçenin daha da fazlası sınıf ortamına yansıtılmaktadır. Sahlberg’in (Eğitim-Pedia, 2013) belirttiği gibi, Finli çocuklar anaokulu ve ilkokul hayatları boyunca oyun oynar ve zevk alarak öğrenirler.

İnsanı özneleştirmek, olgunlaştırmak, özgürleştirmek, mutlu etmek ve yaşamını anlamlı hale getirmek eğitimin asıl görevleri arasında yer almalıdır. Çünkü eğitim, toplumun tüm kesimleri açısından eşitlik, adalet, özgürlük gibi değerlerle anlam kazanır. Bu değerleri bireye eğitimin kazandırması ve eğitimin inşasında da bu değerlerin yer alması beklenmektedir. Çocuklar eğitim ile eylemde bulunur, mutluluğa ulaşır, insan olur, kendisinin bilincinde olarak özgürleşir. Hegel felsefesinde (Kojeve, 2015, s. 218-221) diyalektik ile insanın (varlık) verilmiş olanı olumsuzlamasından söz edilir. Eğitim ise olumsuzlamaların uzun bir dizisini oluşturur. Var olanı olumsuzlama mücadelesi ailede, okulda, toplumda ya da devlette insanların barış içerisinde yaşanacak özgür dünyalar oluşturma mücadeleleridir. Bu mücadele her şeyden önce insanın eğitilmesi ile gerçekleşebilir. Eğitim sahip olunacak bir ayrıcalık bir şey değil isteyenlerin içinde bulunacakları bir oluş, bir gerçekliktir. Bireyin var oluşu eğitimle bağını oluşturmaya için yeterli bir neden olmalıdır. Yoksun ya da yoksul olmak eğitimde ayrışmaların nedeni olarak görülemez. Ayrıca eğitimin ne olduğuna baktığımızda öğrencilerden veya velilerden para istenilen ve alınan bir yapının söz konusu olmadığı da ortaya çıkar. Eğitim her insanın yaşamında önemli ve vazgeçilmez bir haktır, insana bunu kazandıran yer de çoğu kez okuldur.

İlkokul, planlı ve programlı bir şekilde sürdürülmeye çalışılan daha çok formal özellikleri öne çıkan eğitim basamağıdır. Bu yüzden ilkokulda çevre ile çoğunlukla informal ilişkilerden çok formal ilişkilerin kurulmaya çalışıldığı görülür. Okulda öğrenci okulun diğer paydaşlarından çok daha öne çıkar ve okuldaki her türlü öğrenme ve öğretme etkinliklerinin ve programlarının odağında yer alır. İnsanın sürekli eğitilmesinden söz edildiği noktada formal/yapılandırılmış eğitimden çok informal/yapılandırılmamış eğitimin sürekliliği önemli olmaktadır. Bu ifade eğitimi belli kalıplar içinde görülüp algılanmaktan da uzaklaştırır. Böylece okulun informal yönü daha da önemli hale gelir. “Eğitimcilerin genel olarak fikir birliğine vardıkları

unsurlardan biri, eğitimin sadece örgütlü olarak değil ama daha çok örgütsüz olarak ve yaşamın her alanında gerçekleştiğidir (Kurul ve Diğerleri, 2013, 60)". Eğitim finansmanı eğitimin informal yönünü de görerek eğitimde finansmandan kaynaklanan eşitsizliklere ve ayrıışmalara yol açan sorunları ortaya çıkarabilir ve sorunlar çözülebilir.

Eğitimin toplumların demokratikleşmelerinde önemli rol oynadığı görüşü bugün de yaygın olan görüştür. Brezilya İşçi Partisi'nin yürürlüğe koyduğu Porto Alegre Yurttaş Okulu Projesi "Katılımcı Bütçe" ve "Yurttaş Okulu" uygulamaları ile okulları Apple'ın (2004, 233) ifadesi ile, halkın "kendisine ait" kılmaktadır. Projenin halk tarafından benimsenmesi uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu proje eğitimdeki güçlülere rağmen daha güçlü bir demokrasi yaratmanın, geleneksel okulun işlevine radikal bir tarzda meydan okumanın ve kaynakların fakirleşen semtlere yeniden dağıtımının mümkün olduğunu göstermiştir. "Porto Alegre bize, kolektif katılımın daha bağımsız formlarına ağırlık verme ve bir o kadar da bu tarz katılımları teşvik etmek için kaynak aktarma yoluyla, ekonomik kriz, neo-liberal partiler ve muhafazakar basının saldırıları altında olsa bile daha "güçlü" bir demokrasi yaratmanın mümkün olduğunu gösterdi (Apple, 2004, 201)". Bu yeni yaklaşım halkın aktif katılımı ile kararların tartışılması sürecinde halk yönetimini öne çıkararak eğitimdeki eşitsizliklere çözümler sunulabildiğini kanıtlamıştır. Böylece eğitimde yapılanlar toplumun bazı kesimlerinin çıkar ve öncelikleri gözetilerek değil eğitimden yararlanmak isteyen tüm bireylerin memnuniyetleri ve mutlulukları düşünülerek yapılabilmektedir. "Eğitimde eşitlik cinsiyetine, oturduğu yere, siyasal düşüncesine, etnik kökenine, diline, dinine, sosyo-ekonomik durumuna bakılmaksızın tüm yurttaşlara eğitim hizmetinin sunulması, bu hizmetten en az yararlananlara en çok sunulmasıdır (Karakütük, 2012, 253)".

Birey, toplum ve eğitim hizmetini sunanlar açısından bakıldığında eğitimin nasıl bir hizmet olarak görüldüğü ve eğitimden ne beklenildiği önemli hale gelmektedir. Eğitimin ne olduğu ya da ne olmadığı tartışmaları içinde eğitimin bireye ve topluma kazandırdığı yararlarının olduğu görüşünün yanında eğitim hizmetinin yürütüldüğü okulun ortaya çıkışını sağlayan en önemli etkenin bireyin ve toplumun ihtiyaçları olduğu düşüncesi de öne çıkmaktadır. Okul ileride bireyin iyi bir meslek edinmesinde rol oynamakta ve bunun yanında toplumun insangücü ihtiyacını karşılamış olmaktadır. "Eğitim kişinin verimliliğini, dolayısıyla ekonomide verimliliğin ve üretimin artmasını sağlar (Karakütük, 2012, 18)". Bu durumda devletler eğitim ile ne yapmak istediklerine yani kendi ideolojilerine uygun olan politikalar belirlemekte, bu politikaların

gerçekleştirilmesi için kaynaklar ayırmakta ve eğitim hizmetini sunmaktadırlar. Özellikle ilkokul eğitiminin toplumsal getirilerinin kişisel getirileri aştığı kabul edilmekte ve bu yüzden devletler çoğunlukla vatandaşlarından elde ettikleri vergilerden eğitim kademeleri içinde daha çok ilkokula kaynak ayırma yoluna gitmektedirler.

Türkiye’de ilkokul kamu örgütü olarak öne çıkmakta ve bu örgütün görevleri ilgili yasalarda yer almaktadır. Bunlar arasında, Devlet Memurları Kanunu (DMK), 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu yürürlükte olmaya devam eden yasalardır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları başlığı altında okulun görevleri açıklanmıştır. Bu yazılı metinlerde öne çıkan ortak düşünce okulun, bireyleri iyi insan, iyi vatandaş ve meslek sahibi olarak yetiştirerek onları topluma kazandıracağı düşüncesidir.

Okulun üzerine düşen bu görevleri yerine getirmesi beklenir. Öncelikle okul çocukların yüz yüze ilişkiler kurduğu özgürleşme alanları haline gelmelidir. Bunu sağlamanın bir yolu da çocuklara canlı cansız tüm varlıkları sevmeleri ve korumalarını öğretmek amacıyla okulda oyun alanları oluşturmaktır. Oysa kapitalist şehirde, Kurul’un (2014, 363) belirtmiş olduğu gibi, okulların bahçelerinde hayvanlara, bitkilere, çiçeklere ihtiyaç duyulmaz, ders kitaplarında doğa öğelerine araçsallaştırıldığı ölçüde yer verilir.

Günümüz eğitimindeki tartışmalar arasında, ilkokul eğitiminden yararlananların eğitim ile kurdukları bağın onların kültürel farklılıklarına ve sosyo-ekonomik durumlarına bağımlı olduğu ve bu durumun ortaya çıkardığı sonuçlar yer almaktadır. Son zamanlarda Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) eğitimdeki sorunları çözmek, eğitimi iyileştirmek amacıyla uyguladığı ancak neo-liberal argümanlar olmaktan öteye bir anlam ifade etmeyen politikalarından söz etmek mümkündür. Bunlardan biri olan, eğitim bölgeleri ve okul bölgeleri uygulaması, ‘en iyi okul en yakındaki okuldur’ sloganından da güç alarak en yalın anlatımla okulları birbirlerinden farklılaştırmaya yaramakta ve okulun finansman sorununa deva olmamaktadır. “Bakanlığın “okul temelli yönetim anlayışı” gereği okul bölgeleri, okulların kaynak kapasitesinin sınırlarını çizen önemli bir etken olmaktadır (Ünal ve Diğerleri, 2010, 41)”. Böylece çocukların okul içinde bile hangi sınıfta eğitim göreceklere karar verilirken onların sosyo-ekonomik düzeylerine ve kültürel farklılıklarına bakılmaktadır. Bu kararlar alınırken okulda oluşturulmuş olan okul aile birliği, öğretmenler, veliler ve hatta siyasetçiler ve bürokratlar okul yönetimi üzerinde baskılar oluşturabilmektedir. İlkokul

eğitiminden yararlanmak isteyenler istediği okula gitme ve bu okulun olanaklarından yararlanma da hiçbir türlü eşit olmadıkları gibi aynı okulda bulunan çocuklarda eşit koşullara sahip olamamaktadır.

Eğitim bilimcilerin tartıştıkları konulardan biri de okulun öğrenciler arasında ayrışmalara, eşitsizliklere ve şiddete yol açtığıdır. Okulun kendine özgü mekanizmalarıyla toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretme işlevinin yanında, ayrışmaların üretilmesine ve yaşanmasına neden olan bir alan olduğundan söz edilmektedir. Bu tartışmanın okulda bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinde de yapıldığını eğitim finansmanı konusunda yapılan araştırmalara baktığımızda görebilmekteyiz. Özellikle eğitim sistemlerinin toplumların yaşamında eşitsizliklere yol açması ve toplumsal eşitsizlikleri ‘yeniden üretmesi’ son zamanlarda alan yazında dile getirilmektedir. “Son yıllarda toplumsal ayrışma temelli okullaşma dinamikleri, farklı toplumsal grupların farklı okullarda kesin sınırlarla birbirinden ayrışması yönündeki eğilimleri güçlendirerek birlikte yaşama kültürünün koşullarını ortadan kaldırmaktadır (Ünal ve Diğerleri, 2010, 208)”.

Eğitimsel ayrışma kavramı ile okula özgü faktörlerden söz edilmekte ancak zaten okulun bizzat var oluşu ile ayrışma üreten bir mekan olma özelliği gösterdiği savunulmaktadır. Bu noktada okulda öğrenciler arasındaki ayrışmaya okul bütçesi oluşturma ve kullanma süreçlerinin de neden olacağı bakışı görülmeye ve anlaşılmaya çalışılması gereken bir bakış olmaktadır. Ayrıca okul bütçesi oluşturma ve kullanma süreçleri okulda öğrenciler arasında eşitsizliklerin ve ayrışmaların oluşmasına katkı sağladığı gibi okulun eğitim ile oluşturduğu ‘eğitimsel ayrışmayı’ da hızlandıracak ve okulda para toplanması öğrenciler üzerinde ekonomik şiddete, simgesel şiddete ve başka şiddet türlerine yol açabilecektir. “Eğitimdeki eşitsizlikler, öğretmenler, öğrenciler ve hatta velilerin sistemli biçimde ekonomik şiddetle karşılaşmasına yol açmaktadır (Kurul, 2012, 343)”.

Eğitimde var olan diğer sorunlar tartışılmaya devam ederken ilkökul finansmanı, okulda öğrencilerden para toplanarak okul bütçesi oluşturulması ve bu bütçeden okulun belirlenen amaçlarına uygun olarak okul ihtiyaçlarına kullanılması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Okul bütçesi okulda yıllık hazırlanan bir program olma özelliği göstermektedir. İlkokulda okul bütçesinin oluşturulması ve kullanılması süreçleri öğrenci, öğretmen ve velileri ilgilendirmekte ve okulda para toplanması ve kullanılması şeklinde açığa çıkan bu durumdan en çok öğrenciler etkilenmektedir. Bu süreçler

çocukların tutum ve davranışlarına etki ederek öğretmenleri ve arkadaşları ile olan iletişim ve etkileşimlerini belirleyebilmektedir. Okuldaki bütçe süreçlerinde özellikle de para toplanmasında, okul idaresi okulda oluşturulan okul aile birliğini devreye sokmakta ve ayrıca sınıflarda belirlenen sınıf annelerinden/temsilcilerinden yararlanmaktadır. Yönetmelikte, okul aile birliklerinin yürütmesi gereken faaliyetler arasında sayılan, “Eğitim-öğretim faaliyetleri dışındaki zamanlarda okulun derslik, spor salonu, kütüphane, laboratuvar ve atölyeleri gibi eğitim ortamlarının, kamu yararı doğrultusunda kullanılmasını sağlamak ise, okulları tam anlamıyla bir ‘ticarethane’ye çevirmektedir (Ünal ve Diğerleri, 2010, 42)”.

Okulda öğrenci ve velilerden para alma yoluna gidilerek okul bütçesi oluşturma ve bu oluşturulan okul bütçesinden kullanma süreçlerinde, okul bütçesinin niçin ve neden oluşturulduğu, nerelere harcamaların yapılacağı, kararların kimlerce alındığı ve kimler tarafından bu kararların uygulandığı gibi konularda öğrenci, öğretmen ve velilerin ne düşündükleri önemlidir. Bu süreçlerin öğrencilerin sosyal ilişki ve etkileşimlerinde oynadığı rolü ortaya çıkarabilmek için veli ve öğretmenlere ulaşılarak onlardan derinlemesine bilgiler elde etmek gerekecektir. Böylece öğretmen ve velilerin anlamlandırmalarına bakarak okulda bu süreçlerin olumsuz, eksik ve yanlış taraflarını görebilir ve önlemler alabiliriz. Belki de en önemlisi, çocukları anlayabilir, okulda ekonomik şiddetin oluşmasını engelleyebilir ve onlara mutlu olabilecekleri, hak ve özgürlüklerini yaşayabilecekleri okul ortamları yaratabiliriz.

İlkokulda bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinin öğrencileri etkilemesi ve gelecek yaşamlarında da bu etkilerin devam edecek olması, bu etkilerin neler olduğunu anlayabilmeyi önemli kılmaktadır. Araştırma ile ilkokulda okul bütçesi oluşturma ve kullanma süreçlerinin öğrencilerin ilişki ve etkileşimleri üzerinde nelere yol açtığı anlaşılmaya çalışılacaktır. Çocukların bu süreçlerde okulda öğretmenleri, arkadaşları ve evde anne babaları ile olan ilişki ve etkileşimleri ile bu süreçlerden dolayı öğretmenleri, arkadaşları, anne ve babaları ile neler yaşadıkları ortaya çıkmış olacaktır. Bu nedenle araştırmanın temel konusunu ilkokulda okul bütçesi oluşturma ve kullanma süreçlerinin öğrencilerin okul yaşantılarında oynadığı rolü velilerin ve öğretmenlerin nasıl anlamlandırdıkları oluşturmaktadır.

Açıklamalar ışığında araştırmanın problemi; ilkokulda idareciler, okul aile birliği üyeleri, öğretmenler ve sınıf temsilcisi veliler tarafından aidat, kermes, fotoğraf parası, fotokopi parası gibi adlar altında öğrencilerden para toplanması yoluyla okul bütçesi

oluşturulmasının ve bu bütçenin kullanılmasının öğrencilerin arkadaşları, anne-babaları ve öğretmenleriyle olan ilişki ve etkileşimlerinde rol oynamasıdır.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın amacı, ilkokulda, bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinin öğrencilerin okuldaki sosyal ilişki ve etkileşimlerinde oynadığı rolü öğretmen ve velilerin görüş ve deneyimlerine dayanarak ortaya koymak ve değerlendirmektir. Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır.

1. Öğretmen ve velilerin okulda,
 - a) Öğrencilerden resim, aıdat, kermes, tiyatro, fotokopi ya da başka adlar altında paralar istenerek okul bütçesi oluşturulması konusunda;
 - b) Bütçe oluşturma süreçlerinin çocukların sosyal, sportif ve kültürel etkinliklerine, arkadaşları ile oynadıkları oyunlarına, ders etkinliklerine etkilerine ilişkin;
 - c) Bütçe kullanma süreçleri konusunda;
 - d) Bütçe kullanma süreçlerinin öğrencilerin sosyal ilişki ve etkileşimlerinde oynadığı role ilişkin; görüşleri ve deneyimleri nelerdir?
2. Farklı gelir gruplarından, kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan gelerek okulda yer alan öğrencilerin, okuldaki bütçe oluşturma süreçlerine bakışları konusunda öğretmenlerin deneyim ve düşünceleri nelerdir.
3. Okulda okul bütçesi oluşturulurken öğrencilerden öğretmenlerin ya da sınıf annelerinin herhangi bir yol izlenerek para toplamaları durumunda kalmaları öğrencileri nasıl etkilemekte, okulda ve sınıf içinde nelerin yaşanmasına yol açmaktadır?
4. Çocuklar, öğretmen ve arkadaşları ile sosyal ilişki ve etkileşim içinde bulunurken aynı zamanda okulda yürütülen bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerini, anne-babaları ve öğretmenlerine nasıl ve ne şekilde yansıtmakta ve ifade etmektedir?
5. Çocukların, anne-babaları ve kardeşleri ile olan sosyal ilişki ve etkileşimlerine okuldaki bütçe oluşturma ve kullanma süreçleri nasıl yansıtmakta ve evde nelerin yaşanmasına sebep olmaktadır?

6. Okulda yapılan çeşitli etkinliklere çocukların katılabilmelerinin ailelerinin ekonomik durumuna bağlı olması çocukların öğretmen ve arkadaşlarıyla iletişim ve etkileşimlerinde nelerin yaşanmasına yol açmaktadır?

1. 3. Önem

Çocuklar, evde ve diğer sosyal çevrelerinde olduğu gibi okulda da arkadaşları, öğretmenleri, anneleri, babaları, kardeşleri ve diğer insanlarla sürekli sosyal ilişki ve etkileşim içindedir. Çocukların, arkadaşları, öğretmenleri ve okuldaki diğer insanlar ile yetkinleşmelerine katkıda bulunacak bir etkileşim içine girmeleri, bu sosyal ilişki ve etkileşimlerinin onları mutlu etmesi ve okulu, öğretmeni ve arkadaşları hakkında güzel düşünceler içerisinde olmaları beklenen bir durumdur. Oysa okulda, aidat, okula katkı, sınıfa gelir gibi adlarla velilerden doğrudan paralar alınarak ve ayrıca tiyatro, film, gezi, kermes gibi etkinlikler düzenlenerek bütçe oluşturulması ve öğrencilerin bu süreçlere katılmaları istenerek para vermelerinin ya da harcamalarının istenmesi, öğrencilerin okuldaki sosyal ilişki ve etkileşimlerinde rol oynayacaktır. Okulda bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinin öğrencilerin sosyal ilişki ve etkileşimlerinde oynadığı rolü kendilerinin, öğretmenlerinin ve anne babalarının nasıl yorumladıkları önemlidir.

Öğretmen ve velilerin bu süreçlerin çocukların sosyal ilişki ve etkileşimleri üzerinde oynadığı rolü nasıl anlamlandırdıklarının ortaya konması, konunun anlaşılmasını ve buna uygun olarak nelerin yapılması ya da yapılmaması gerektiğinin bilinmesi bakımından da önemlidir. Bu araştırma sonuçlarının öğrencilerin okul yaşamı, etkileşimleri vb. konularında yapılacak eğitim planlaması, program ve eğitim politikası geliştirme çalışmalarına ışık tutabilmesi umulmaktadır.

1. 4. Tanımlar

Bu çalışmada geçen önemli kavramlar aşağıda tanımlanmıştır.

Bütçe: “Belirli bir dönemdeki gelir ve gider tahminleri ile bunların uygulanmasına ilişkin hükümleri düzenleyen belgeler olarak tanımlanabilir (Mutluer ve Diğerleri, 2006, 9)”.

Okul Bütçesi: Bu çalışmada geçen ‘bütçe’ kavramı ilkokulda çeşitli yollarla elde edilen gelirler ve harcamalardan oluşan okul bütçesini ifade etmektedir. “Okul bütçesi, devletin sağladığı ödeneklerden, bağışlardan, okullardaki kantin, açık alan, salon ve benzeri yerlerin işletme gelirlerinden ve sosyal, kültürel, sportif, kurslar, proje, kampanya ve benzeri etkinliklerden sağlanan gelirlerden oluşur (Özcan, 2009, 19)”.

İlkokullara kamu eğitim bütçesi ya da başka türlü sağlanan herhangi bir ödeneğin olmadığını belirtmekte yarar vardır.

Bütçe oluşturma ve kullanma süreçleri: Bu süreçler, ilkokulda aidat, bağış, katkı vb. adlar altında velilerden doğrudan para alınarak ya da kermes, tiyatro, sinema, oyun, gezi gibi etkinlikler yapılarak bütçe oluşturulması ve bu bütçenin okuldaki eğitim faaliyetlerini gerçekleştirebilmek amacıyla kullanılması şeklinde ifade edilebilir.

Öğrenci: İlkokulda anasınıfı ile 1, 2, 3 ve 4. sınıfa devam eden ve eğitim-öğretim gören ailelerin çocuklarını ifade etmektedir.

Veli: İlkokulda anasınıfı, 1, 2, 3 ve 4. sınıflarda okuyan çocukların aileleri bir başka ifadeyle anne ve babaları ile kanuni sorumluluğunu üstlenen aile fertleri ifade edilmektedir. Araştırmada ‘veli’ kavramı ile asıl anlatılmak istenen ‘aile’ kavramıdır.

1. 5. Sınırlılıklar

Araştırma Ankara İli Altındağ İlçesi’nde bulunan bir kamu okulu ve bu okulun öğretmenlerinin ve velilerinin görüşleri ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

2. Kavramsal Çerçeve

Bu araştırma ile ailenin ve okulun çocukların sosyalleşmelerindeki öneminden hareketle, okul bütçesi oluşturma ve kullanma süreçlerinin çocukların arkadaşları, öğretmenleri, anne ve babaları ile kurdukları sosyal ilişki ve etkileşimlerinde ve dolayısıyla okul yaşantılarında nasıl ve nelere yol açtığı ortaya çıkarılmaya çalışılacak ve araştırmanın temel felsefesi bu bağlamda oluşturulacaktır.

Özellikle okulda bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinin çocukların sosyal ilişki ve etkileşimlerinde oynadığı rolü öğretmen ve velilerin gözlem ve deneyimlerine dayanarak analiz ederken aşağıda yazılı olan konularla ilişki kurularak araştırmanın kuramsal çerçevesinin oluşturulmasına çalışılacaktır.

- Eğitim Sistemi İçinde İlkokul Eğitiminin Yeri ve Önemi,
- Dünden Bugüne Türkiye’de İlkokul,
- Eğitim Hakkı, Eşitlik ve Sosyal Adalet,
- Çocukların Sosyal Gelişiminde Aile, Okul ve Oyun,
- Eğitim Finansmanı ve İlkokul Eğitimi,
- Kalkınma Planlarında Eğitim Finansmanı
- Milli Eğitim Şuralarında Eğitim Finansmanı
- Bütçe ve İlkokulda Okul Bütçesi,
- Okul Bütçesi ve Okul Aile Birliği,
- Okul Bütçesi ve Okulda Şiddet,
- Okul Bütçesinin Kullanılması,

2.1. Eğitim Sistemi İçinde İlkokul Eğitiminin Yeri ve Önemi

Eğitim ülkede yaşayan toplumun tüm kesimlerine koşulsuz sunulan en temel insan haklarından biridir. “Eğitim, her şey insan için, onun mutluluğu için düşüncesinin gereğidir (Ataüenal, 2003, 50)”. Eğitim, öncelikle devletin tüm fertlerine hiçbir ayırım gözetmeden sunduğu bir kamu hizmeti olarak görülmektedir. “Eğitimle ilgili tanımlamalar, “bilinç, yeti, haz, zihin gibi daha çok felsefi ve psikolojik alana denk

düşen kavramlarla yapılırken, daha sonra yerini toplumsallaşma, kültürlenme, ideoloji, siyasal iktidar ve toplumsal sınıf gibi kavramların kullanıldığı ve tarihsel toplumsal bağlamı dikkate alan tanımlara bırakmıştır (İnal, 2004, 35)”.

Adem’e (2002, 29) göre, eğitim toplumun refahının, bireyin gönenç düzeyinin yükseltilmesi, bireye kişilik kazandırılmasıdır. Bu durumda eğitime mevcut olan üretim kapasitesini artırarak bireyin ve ülkenin gelirinin artmasını sağlayan bir süreç olarak bakılabilir. Bir ülkede kalkınmanın olabilmesi eğitsel, toplumsal, kültürel ve siyasal gelişmelerin olmasına da bağlıdır. “Kuşkusuz ekonomide gelişmiş bir ülke eğitimde de gelişmiştir (Karakütük, 2012, 20)”.

Ünal (2003, 42), eğitim yaklaşımlarını “toplumcu” ve “faydacı” olarak ele alarak incelemiştir. Toplumcu yaklaşımda eğitim tüm vatandaşlar içindir ve devlet eğitim olanaklarını herkese parasız sunmaktadır. Bu anlayışta eğitim, bireyin kendini özgürce geliştirebilmesine olanak sağlayan ve bireyin tüm özgürlüklerini kullanmasının önünü açan temel bir haktır ve bu haktan toplumun tüm bireyleri herhangi bir ücret ödemeden yararlanır. Faydacı yaklaşımda ise eğitim iktisadi kurallara göre üretilir. Devletin zorunlu olarak kabul ettiği eğitim dışındaki diğer öğretim düzeylerinden yararlanabilmek için fiyatını ödemek gerekmektedir. Bu yaklaşım, kapitalist toplumda egemen olan eğitim anlayışını yansıtmaktadır. Kapitalist kuralların geçerli olduğu devletlerin öncelikli görevlerinden beklide en önde olanı ekonominin her alanda işlemesini sağlamak, bunun olmadığı zamanlarda piyasaya girerek üretimi gerçekleştirmektir. Faydacı yaklaşıma göre, ilgili ve yetenekli kişilere eğitim olanakları açıktır. “Belli bir gücün altında olanlar, eğer yetenekli ve başarılı iseler, çeşitli burs ve kredilerle desteklenerek eğitim hizmetlerinden yararlanırlar (Ünal, 2003, 43)”. Böylece eğitimde fırsat ve olanak eşitliği de sağlanmış olacaktır.

Türkiye’de genel olarak eğitim örgütlenmiş ve örgütlenmemiş eğitim olarak incelenmiştir. Eğitim sisteminde temel eğitim ilköğretim de içine olmaktadır. İlkokul eğitimi örgütlenmiş eğitim içinde yer almaktadır. “Örgütlenmiş eğitim; örgün eğitim (ilköğretim, ortaöğretim vb. bir başka deyişle okul içi eğitim), yaygın eğitim ve hizmet içi eğitimden oluşur (Adem, 1981, 2)”. Özellikle ilköğretimden bu eğitimden yararlanmak isteyen her birey geçmektedir. Başaran’a (1982, 16) göre, temel eğitim her yurttaşın yaşamında karşılaştığı ve karşılaşacağı kişisel, toplumsal sorunlarını çözmede; toplumun değerlerine, düzgünlerine uyum sağlamada; üretken ve tutumlu olmada temel yeterlikleri, alışkanlıkları kazandıran bir eğitimidir.

Eğitim okulda gerçekleştirilen öğrenme etkinliklerini de kapsamakta ve bu nedenle eğitim etkinliklerinin yürütüldüğü yer okul olmaktadır. Okul denen örgütün yaşayabilmesi eğitim ile ekonomi arasında kurulacak olan bağın güçlü olmasını gerekli kılmaktadır. Karakütük (2012, s. 17, 18), ekonomi-eğitim ilişkisine ışık tutmasında okulun görevlerinin açıklanması gerektiğinden söz ederek eğitim sisteminin-okulun görevlerinin (işlevleri) üç başlık altında incelenebileceğini belirtmiştir. Bunlardan ilki eğitim sisteminin toplumsal görevleridir. Toplumun sürekliliğinin sağlanmasında eğitim sistemi, toplumun kültürünü, dilini, yaşam biçimini, değerlerini yeni kuşaklara aktararak yaşatır ve bunu yaparken toplumun değerlerinden olumsuz olanları ayıklar. Diğer, eğitim sisteminin siyasal görevlerinin olduğudur. Demokratik yönetimlerde eğitim sisteminin demokrasiyi bir yaşam biçimine dönüştürmeye çalışacağı ve demokrasi eğitiminin yanında demokratik eğitimin sağlamanın önemli olduğu vurgulanır. Eğitimin demokratik davranışlar kazandırma, çevre ve insanlara karşı saygılı olma, bireyin kendisini ve çevresini geliştirme gibi yararlarından söz edilmektedir. Eğitimin bir diğer görevi ise eğitimin ekonomik görevlerinin olduğudur. Eğitim sisteminin ekonomik görevleri arasında, üretken bireyler yetiştirmek olduğundan söz edilir. Bu nedenle eğitim ekonomi arasındaki ilişkinin önemine dikkat çekilir. Eğitim finansmanı ve bütçe, eğitim-ekonomi ilişkisi içinde incelenmektedir. Bu noktada eğitim sisteminin-okulun kendisinden yararlanmak isteyenlere, hiçbir koşul öne sürmeden, görevlerini yerine getirmesi beklenendir. Ayrıca ilkökul eğitiminden faydalananlardan para alınmasının okulun görevleriyle uyuşmadığı söylenebilir.

İlkokul çocukların ailelerinden sonra akranlarıyla beraber içinde bulundukları sosyalleşme, öğrenme, eğitim, iletişim ve etkileşim ortamı olma özelliği de göstermektedir. Çünkü ilkökulda çocukların sosyal ilişki ve etkileşimleri kaçınılmazdır ve bunu en ileri düzeyde yaşadıkları aynı zamanda hak ve özgürlüklerini de kullandıkları yer okuldur. Çocuklar ilkökulla sosyalleşmede çok önemli bir role sahip bu ortamla hayatlarının çocukluk evresinde karşı karşıya kalırlar. Bu çocukluk döneminin en önemli özelliği her şeyi merak etme, öğrenmek istemidir. İlkokulda çocuklar her şeyden önce güzel, iyi ve doğru olanı öğrenmektedir. Okulda demokratik ilişki ve etkileşimlerin olması çocukları özgürleştirerek onları özne haline getirmektedir. Bu nedenle okul çocukların özgürlüklerini doyasıya yaşayabildikleri yerler haline gelebilmektedir. Çocukların okul ve okul sonrası yaşamlarında ve geleceğe

hazırlanmalarında da ilkokul eğitimi önemli olmaktadır. Çünkü çocuklar gelecek yaşamları ile ilgili hedeflerini ilkokulda belirleyebilmektedir.

İlkokulun çocuklar açısından vazgeçilmez olması, çocukların ilkokuldaki okul yaşamına ilişkin algılarını önemli hale getirmektedir. Öğrencilerin okul yaşamına ilişkin algıları konusunda, Anderson-Butcher ve Diğerleri (2012), okula bağlılık, akademik izleme ve akademik motivasyona dikkat çekmişlerdir. İlkokul çocukları; “Okul yaşantılarından (tecrübelerinden) memnun mu? Okullarına karşı olumlu düşüncelere sahipler mi? Okulda yeni şeyler öğrenirken zorlansalar da bundan hoşlanıyorlar mı? Şu ana kadar bir okulda yapılabilecek şeylerin çoğunu kendi okullarında yaptıklarını düşünüyorlar mı? Bu okulda öğrenci olmaktan gurur duyuyorlar mı? Kendilerini okuluna ait hissediyorlar mı? Okullarına hoşlanarak mı geliyorlar? Okulundaki öğretmenleriyle olumlu ilişkiler kuruyorlar mı? Bu okulda olmaktan tatmin oluyorlar mı?”, soruları ve benzer sorulara öğrencilerin okudukları okulları olumlu cevaplar verebilmelidir.

Okula bağlılık, öğrencilerin okul ile ilişkilerine yönelik genel algılarını ifade etmekle birlikte (Archambault ve Diğerleri, 2009; Libbey, 2004), öğrencilerin kendilerini okula ait hissetmesi ve buna bağlı olarak okulun amaçlarını benimsemesi (Finn, 1993) şeklinde de tanımlanmaktadır. Okuldaki bütçe oluşturma ve kullanma süreçleri öğrencilerin dışında işleyen süreçler değildir. Bu nedenle ilkokuldaki okul bütçesi süreçlerinin hak ve eşitliğe dayalı süreçler olması ve çocukların sosyal ilişki ve etkileşimlerine önem verilmesi, öğrencilerin okul yaşamlarına ilişkin olarak oluşturacakları algıda önem taşıyacaktır.

İlkokul eğitiminin sunumunda devletin yükleneceği görev son derece önemlidir; çünkü devlet belirleyici olan güçtür. Eğitim finansmanını devletin üstlenmiş olması eğitimin tüm fertlere sunulabilmesinin önündeki en önemli engelleri de ortadan kaldırır. “Devletin parasız eğitim olanaklarını sağlaması, eğitimle ilgili tüm faaliyetleri düzenlemesi, eğitim kurumlarını tüm yurda yayması, mesleki ve teknik eğitime ağırlık vermesi vb. devletin eğitimle ilgili yükümlülüklerini oluşturur (Duman, 1997, 217)”.

2.2. Türkiye’de İlkokul Eğitimindeki Gelişmeler

Türkiye’de geçmişten bugüne uygulanan eğitim politikaları ve eğitimde yaşanan gelişmeler devletin eğitime bakışını ve beklentisini yansıtmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde eğitimde batılılaşma çabaları öne çıkmış ve

Cumhuriyet dönemi eğitiminde yapılacak devrimlerin provaları özellikle II. Meşrutiyet yıllarında gerçekleştirilmiştir. II. Meşrutiyet döneminde ilköğretimin parasız hale getirilmesi yönünde adım atılmıştır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında halka ve halkın çoğunluğunu oluşturan köylüye okuma yazma öğretmek ve eğitim seviyelerini ilerletmek devlet tarafından gerçekleştirilmesi gereken bir görev olarak ele alınmış ve buna uygun gelişmeler yaşanmıştır. “Cumhuriyetin ilk yıllarında halkın % 90'ının okuma-yazma bilmemesi, nüfusun % 80'den fazlasının geçimini tarıma dayalı olarak sürdürmesi, Türk köylüsünün çağın gerisinde ilkel bir tarım teknolojisine sahip olması, ekilebilir toprakların çok küçük bir bölümünün işlenmesi, sermaye birikimi, altyapı, yetişmiş işgücü ve iş deneyimi olan girişimci bulunmaması gibi nedenler, eğitime büyük önem verilmesini gerektirmiştir (Tokgöz, 2004, 48)”.

Türkiye’de 1980’lere kadar ve özellikle de Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda devletçi politikaların eğitimde ve doğal olarak eğitim finansmanında ve sağlık gibi toplumun çoğunluğunu ilgilendiren alanlarda etkili olduğu görülür. Bir başka ifadeyle bu yıllarda eğitim toplumcu yaklaşım perspektifinden ele alınmıştır. Cumhuriyet idealine uygun insan yetiştirilmeye çalışılmıştır. Karakütük’ün (2012, 120) de ifade ettiği gibi Cumhuriyet yönetimi, Osmanlıdan devraldığı Üç kanallı (Tanzimat okulları, medreseler, yabancı okulları) eğitime, dolayısıyla üç tür insan yetiştirilmesine son vererek, ümmet yerine yurttaşı koymayı, Cumhuriyetin gerektirdiği insan tipini yetiştirmeyi hedefledi.

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitime önemli kaynaklar ayırma ve böylelikle ülke kalkınmasını gerçekleştirme anlayışı öne çıkmıştır. Bu amaca uygun olarak, temel eğitimin yaygınlaştırılmasına çalışılmış, özellikle köylerde yaşayan ve nüfusun çoğunluğunu oluşturan halkın eğitimine önem verilmiş ve bunlar yapılırken devlet önemli miktarda harcamalar yapmıştır. Böylelikle yeni kurulan Cumhuriyette de eğitimde modernleşme çabaları sürdürülmüştür.

1924 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında ilkokul eğitiminin (ilköğrenim) “zorunlu” ve “devlet okullarında parasız” olduğu kabul edilmiştir. Bu yıllarda zorunlu eğitim üç yıldan beş yıla çıkarılarak devam ettirilmiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun çıkarılması, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nda eğitim ile ilgili maddelerin de yer alması, Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun’un çıkarılması, Maarif Teşkilatı Kanunu’nun kabul edilmesi gibi modernleşmelerin eğitimde yapıldığı görülür ve bunların devrim niteliğinde olduklarını söylemek mümkündür. Ulus Okulları (Millet

Mektepleri) ve Halk Okuma Odaları yoluyla halkın tümüne okuma ve yazma öğretilmesinin amaçlanması eğitimdeki önemli uygulamalardan birisidir. “Öte yandan, Köy Eğitimcileri, Köy Enstitüleri ve Halkevleri gibi köklü önlemlerle kırsal kesimin sosyal ve ekonomik olarak canlandırılması amaçlanmıştır (Adem, 2000, 75; Altunya, 2003, 36)”.

1961 Anayasasında öncelikle sosyal hukuk devleti anlayışı benimsenmiş ve eğitimin kalkınmadaki önemi iyice öne çıkmıştır. Bugüne kadar Türkiye’de yapılan anayasalar arasında 1961 Anayasası özgürlükleri öne çıkaran anayasa olma özelliği taşımaktadır. Kongar’a (2006, 196) göre, bu anayasa bugün bile dünya anayasaları içinde en demokratik anayasa olma özelliğini korumaktadır. Bu Anayasaya göre, ilköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve Devlet okullarında parasızdır. Ayrıca eğitim yaşam boyu devam eden bir hak olarak görülmüştür. 1961 Anayasası sonrası ülke kalkınmasında planlı kalkınma ilke ve politikalarının kabul edilerek planlı kalkınma sürecinin başlatıldığı ve bu amaçla beş yıllık kalkınma planlarının hazırlanarak yürütüldüğü görülmektedir. İlköğretimi tüm çağ nüfusuna yaygınlaştırmak kalkınma planlarında da öncelikli hedef olarak alınmıştır. Günümüze kadar olan kalkınma planlarının bazılarında ve eğitim konularında tavsiye niteliğinde kararların alındığı eğitim şuralarında eğitim finansmanının yer aldığı görülmektedir. Böylece Türkiye’de özellikle 1980’li yıllara kadar olan bu dönemde devletin eğitime kaynak ayırmaya dönük politikalar yürütmesi yasal metinlerde de ilköğretim ve ilköğretim eğitiminin finansmanına yansımıştır. “Bu öğrenim düzeyi toplumsal yararı yüksek bir eğitim düzeyi olarak görülmekte ve ilke olarak ‘parasız’ sağlanması amaçlanmaktadır (Ünal, 1996, 343)”. Böylece söz konusu dönemde Türkiye’de sosyal devlet anlayışına uygun olarak eğitim kamusal bir mal ve hizmet olarak görülerek ilköğretim eğitiminin finansmanının devlet tarafından karşılanması yoluna gidilmiştir.

Bu yıllarda Türkiye’de temel eğitim başta Anayasa olmak üzere eğitimle ilgili çıkarılan yasalarda da yer almıştır. Eğitimle ilgili önemli yasalar arasında olan 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nun 76. Maddesine göre, “ilköğretim, ilköğretim kurumlarında verilen zorunlu ve devlet okullarında parasız olan eğitimidir”. Ayrıca, 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nda (Madde, 76), ilköğretimin gelir kaynaklarına da yer verilmiştir. Bunlar; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından genel bütçeden ayrılan pay, il özel idare bütçesinden ayrılan pay, köy ve mahalli idarelerin bütçelerinden aktardıkları pay, verilecek para cezaları, gelirlerini eğitim kurumlarına ayırmış olan

mazbut vakıfların hâsılatından ayrılacak hisseler, faizler, velilerin ayni ve nakdi yardımları, okul kantin ve benzeri bölümlerinin kiralari, okul çevresindeki işletmelerin ayni ve nakdi yardımları, hurdaya çıkan her türlü okul araç ve gereçleri ile taşınmazlarının satılmasından elde edilecek gelirlerdir.

Türkiye’de eğitimi düzenleyen önemli yasalardan bir diğeri olan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda (1973), eğitimin temel ilkeleri arasında, Eğitim Hakkı ile Fırsat ve İmkan Eşitliği de yer almıştır. Bu yasanın Fırsat ve İmkan Eşitliği İlkesi başlığı altında, ‘maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır’, ifadesine yer verilmiştir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Yasası’na göre zorunlu eğitim, devlet okullarında parasızdır, öğrenciyi uzmanlaştırmaz, öğrenciye öncelikle günlük yaşamında işine yarayacak bilgi, beceri ve davranışlar kazandırmayı hedefler. 1961 Anayasasında yer alan “ilköğretim; kız, erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır” ifadesinin 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 42. maddesinde de yer aldığı görülmektedir. Yine bu Anayasada, ‘devlet, maddi olanaklardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar’ ifadesine yer verilmiştir.

Dünyada ve Türkiye’de 1980’li yıllardan günümüze yaşanan gelişmeler sonucunda eğitimde daha çok faydacı yaklaşım etkili olmuş, eğitim karma bir mal olarak görülmüş ve ilkokul eğitiminin finansmanından vazgeçilmiştir. Günümüzde, ilkokulda çocukları okuyan velilerden para alınması yoluna gidilerek eğitim finansmanı velilerin de katkılarından oluşturulmaktadır. Böylece küresel kapitalist dünyanın eğitimde aldığı yol Türkiye için de belirleyici olmuştur. Eğitimde artık neo-liberal politikaların egemenliğinden söz edilmektedir. “Neo-liberalizm, piyasaların ve ticaretin serbestleştirilmesi, esnekleştirilmiş işgücü piyasaları, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi, makro ekonomik istikrar, sıkı mali disiplin ya da düşük düzeyde kamu borcu ve kamu harcamaları, kamu harcamalarının sosyal alanlar dışında ekonomik üretkenlik gösteren alanlara harcanması gibi birbiriyle ilişkili politikaları kapsamaktadır (Perrons, 2004, 8. Akt.; Yolcu, 2007, 18)”.

1980'lerden önce yaygın olarak kamu tarafından sunulagelen eğitim, sağlık gibi hizmet alanlarının neo-liberal politikalara uygun olarak yeniden inşası, Türkiye'de de eğitim, sağlık gibi hizmet alanlarını GATS gibi anlaşmaların kabul edilmesiyle birlikte, bu neo-liberal eğitim politikalarına uygun şekilde, tamamen piyasaya açık hale getirmiştir. “Bu sözleşme ile eğitim, uluslararası arenada ‘alınıp satılan bir ‘mala/metaya’ dönüştürülmekte, eğitim kurumları da bu ‘malı’ üreten ve satan ticarethaneye dönüşmektedir (Aksoy, 2005, 3)”. Böylece Türkiye, eğitimin, eğitim finansmanının ve eğitim kurumlarının neo-liberal politikalara uygun olarak inşa edildiği bir süreçten geçmektedir.

Türkiye'de devletin eğitim gibi hizmet alanlarından elini yavaş da olsa çekmesi ileride artık eğitime kaynak ayrılmayacağına ve bu durumda eğitimin ilkokulda da para ile sunulan bir hizmet haline geleceğine işaret etmektedir. Özellikle ilkokulda öğrenci ve velilerden para alma yoluna gidilerek Ünal'ın da belirttiği gibi (2002, 132), “eğitimin kamusal niteliği ve kamu fonlarıyla herkese ‘parasız’ sunulabilmesinin olanaklı olduğu fikri zihinlerden tümüyle çıkarılmaya çalışılmaktadır“. Ayrıca devletin eğitime kaynak ayırmaması, eğitimden faydalanan bireyin ve eğitimi sunan devletin eğitime bakışlarını da değiştirmiştir. Birey, eğitimi istediği ve işine yaradığı kadarını karşılığında para ödeyerek satın alabilir hale geldiğinde, satın alabildiği eğitimin yaşamında ne kadar işe yaradığını; devlet ya da eğitim hizmetini sunanlar ise, sunduğu eğitimden ne elde ettiğini ve kendi ideolojisine uygun sonuç alıp almadığını hep sorgulayacaktır.

Türkiye'de, beş yıllık ilkokul ve üç yıllık ortaokul şeklinde kademeli olarak sürdürülen ilköğretim, 1997'de gerçekleşen 28 Şubat süreci ile yapılan yasa değişikliğiyle sekiz yıllık kesintisiz ve zorunlu ilköğretim sistemi haline getirilmiştir. Eğitimde son getirilen uygulama olan ve torba yasa olarak hazırlanan 30 Mart 2012 tarih ve 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitim Kanunu sonlandırılmıştır. Yasa, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kabul edilerek 11 Nisan 2012 tarih ve 28261 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu yasa (2012, Md.: 2) ile, ilkokul dört yıl süreli ilk kademe eğitim kurumu olarak düzenlenmiştir.

Günümüzde uygulamada olan bu eğitim yasası, etkileri düşünüldüğünde önemli bir yasa olma niteliği taşımaktadır. “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, kamuoyunda, 4+4+4 ya da Kesintili Eğitim Yasası olarak da bilinmektedir. Bu yasaya karşı, daha çok eğitimciler ile Akademik

çevreler başta olmak üzere muhalif kesim ve bazı sendikalar tarafından meclisten geçerek yasalaşmaması için tepkiler oluşmuş, yoğun tartışma ve sokak eylemleri yapılmıştır. Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitim Yasası'ndan farklı olarak, bu yasanın 2 nci maddesi, ilköğretimi, 'dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul ile dört yıl süreli ve zorunlu ortaokul' şeklinde düzenlemiştir. Bu yasanın 7. Maddesine göre de, "İlköğretim; 1 inci maddede belirtilen amacı gerçekleştirmek için kurulmuş dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul ile dört yıl süreli ve zorunlu ortaokuldan oluşan bir Milli Eğitim ve Öğretim Kurumudur". Yine bu yasa (Md.: 9), "İlköğretim kurumları; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarından oluşur" şeklinde bir değişikliğe yer vermiştir. Yasanın 10 uncu maddesi, 'ortaöğretim, ilköğretime dayalı, dört yıllık zorunlu, örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar' ifadesine yer vermiştir. Böylece zorunlu eğitim süresi 4+4+4 şeklinde kesintili hale getirilerek dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul, ortaokul ve lise kademelerine ayrılmıştır. Böylece bu yasa ile zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmıştır. Yasada (Md.: 22), 'mecburi ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar' ve 'bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 13 yaşını bitirip 14 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter' ifadelerine yer verilmiştir. İlkokulların bağımsız okullar halinde kurulmasının esas olduğu, yasanın 24. Maddesinde ifade edilmiştir. 4+4+4 yasasının 3 üncü maddesi kendisinden önceki Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitim Yasasında 72 ay olan okula başlama süresini 60 aya indirmiştir. Ancak 2013-2014 yılından sonra özellikle bazı sendika, eğitimci ve velilerin de tepkisi sonrasında okula başlama yaşı isteğe bağlı olarak 66 aya kadar çıkarılmıştır. Kesintili eğitim yasasında ilkokulun kaynak sorunları ve bu konu ile ilgili çözümler yer bulamamıştır.

Türkiye'de ilkokul çağ nüfusu incelendiğinde bu eğitim kademesinden yararlanan nüfusun yıllara göre artış eğilimi gösterdiği görülür. MEB'in 2016-2017 öğretim yılı I. Dönem istatistiklerine göre temel eğitim kademesi resmi okullarında eğitim gören 11 milyon 101 bin 180 öğrencinin yüzde 10,02'si okul öncesi, yüzde 42,85'i ilkokul ve yüzde 47,13'ü ortaokullarda bulunmaktadır. MEB (2017) istatistiklerine göre, MEB bütçesinin Gayrı Safi Yurt İçi Hasılaya oranı (GSYH) 2007 yılında %2,53, 2010 yılında %2,57, 2013 yılında %3,03 ve 2015 yılında %3,18 olarak gerçekleşmiştir. Bu noktada eğitim finansmanı önemli hale gelmiş olmasına karşın,

eğitimde istenilen noktalara gelinmesi için gerekli olan kaynaklar ile merkezi bütçeden eğitim bütçesine ayrılan payların yetersiz kaldığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle 1980 yılından sonra Türkiye’de eğitimde uygulanan politikalar ile devletin eğitime ayırdığı kaynaklar ve eğitim bütçesinin yetersizliği sonucunda eğitimdeki ihtiyaçların karşılanmasında beklenen noktaya gelinemediği konu ile ilgili yazından ve araştırmalardan da anlaşılmaktadır. 2016-2017 eğitim ve öğretim yılı I. Döneminde net okullaşma oranları sırasıyla okul öncesinde 5 yaşta yüzde 58,79 ilköğretimde yüzde 96,51 (ilkokul yüzde 91,16 ve ortaokul yüzde 95,68) ve ortaöğretimde yüzde 82,54 olduğu MEB istatistiklerine (2017) yansımıştır. Ayrıca ilkokulda bile Türkiye’de coğrafi bölgeler ile köy ve kentlerde yaşayan kız ve erkek çocuklar arasındaki okullaşmanın rakamsal olarak %100’e eşitlenemediği görülmektedir.

Türkiye’de uygulamaya konulan yapısal uyum politikaları ile eğitimin iktisadi bir etkinlikmiş gibi algılanması ve hatta kabul edilmesi eğitim sisteminin örgütlenişini ve işleyişini de farklılaştırmıştır. “Yapısal uyum politikaları ile eğitim alanında; eğitime ayrılan kamu harcamalarının azaltılması, özelleştirme kapsamına eğitimin de alınması, başta üniversiteler olmak üzere mesleki-teknik ortaöğretim ile piyasa arasındaki bağın güçlendirilmesi çalışmaları görülmektedir (Ünal, 2002, 126)”.

2.3. Eğitim Hakkı, Eşitlik ve Sosyal Adalet

“Eğitim hakkı yalnızca insan hakları içinde yer alan bir hak değil, aynı zamanda diğer hakların edinilmesi ve kullanılmasında temel olan bir hak olma özelliği taşımaktadır (Ray ve Tarrow, 1987. Akt.; Yolcu, 2007, 24)”. İnsanın diğer haklarını öğrenebilmesi, koruyabilmesi, kullanabilmesi ve geliştirebilmesi eğitim hakkına kavuşmasıyla olanaklı olmaktadır. “Bu yüzden eğitim ve öğrenim hakkının çocuğun en önemli temel haklarından biri olduğu söylenebilir (Kepenekçi ve Karaman, 2003, 189)”. Eğitim hakkı ulusal ve ulus üstü yazılı hukuk belgelerinde yer alarak düzenlenmiştir.

Türkiye tarafından da kabul edilen uluslar üstü düzeydeki gelişmeler eğitimin her insan için bir hak olarak görülmesini sağlamış ve ulusları eğitimin en önemli insan hakkı olduğu düşüncesinde buluşturmuştur. BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde (BM, 1948) eğitim hakkı uluslar üstü düzeyde ilk defa kabul görmüştür. BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin 26. maddesinde herkesin eğitim hakkı olduğu ve temel eğitimin zorunlu olduğu belirtilmiştir. BM Çocuk Hakları Bildirgesi (20 Kasım 1959), eğitimi çocuğun en temel haklarından biri olarak görmekte ve her çocuğun en azından

ilköğretim aşamasında ücretsiz ve zorunlu bir eğitim almaya hakkı olduğunu vurgulamaktadır (Md.:51).

UNESCO tarafından düzenlenen 14.12.1960 tarihli BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme’de (BM, 1960), eğitim olanaklarının herkes için eşit olduğu ifadesi yer almakta ve eğitim önemli bir insan hakkı olarak görülmektedir. Yine, UNESCO, Öğretim Alanında Ayrımcılığa Karşı Savaşım Sözleşmesi’nin 4. maddesinde (RG, 1962) sözleşmeye taraf olan devletlerin öğretim konusunda fırsat ve olanak eşitliğini geliştirmeyi amaçlayan ulusal bir politika oluşturma, geliştirme ve uygulamayı, bu anlamda ilköğretimi zorunlu ve parasız kılmayı ve bu fırsattan herkesin yararlanmasını sağlamayı üstlenmelerinden söz edilmektedir. Ayrıca; Yüksek Öğretim Kurumlarının Özerkliği ve Akademik Özgürlük Üzerine Lima Bildirgesi (6–10 Eylül 1988), Herkes İçin Eğitim Dünya Beyannamesi (DB, 1990), ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (BM, 1989) eğitimin bir hak, ilköğretimin de zorunlu ve ücretsiz olduğundan söz etmektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi 27 Ocak 1995 tarihinde Türkiye’de de kanunlaşarak yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmenin 28. Maddesinde aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle: a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler; b) Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar; c) Uygun bütün araçları kullanarak, yükseköğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler; d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler; e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

Eğitimin uluslar üstü metinlerde yer almasının yanında uluslar tarafından kabul edilerek bu metinlerdeki koşulların yerine getirilmesine dönük politikalar yürütülmektedir. Aksoy (2011, s. 62), ‘pek çok uluslararası sözleşmede eğitime ilişkin hükümler bulunmakta ve eğitimin nasıl olması gerektiğine dair birtakım temel prensiplerin uygulanması bu anlaşmaları kabul eden ülke yönetimlerinin sorumluluğuna verilmekte’ olduğunu ifade etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasalarında da eğitim hakkına yer verilmiş ve özellikle temel eğitimin parasız olacağı vurgusu yapılmıştır. 1924 Anayasasının 87. Maddesinde (T.C. Anayasası, 1924), ilköğretimin devlet okullarında parasız olduğu ifadesi yer almaktadır. 1961 Anayasası'nın 50. maddesinde (T.C. Anayasası, 1961) eğitim hakkı yer almış, halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlamak devletin başta gelen ödevleri arasında sayılmıştır. 1982 Anayasası'nın 42. Maddesi (T.C. Anayasası, 1982), eğitim hakkını düzenlemiştir. Bu maddede kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamayacağı, ilköğretimin kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, devletin maddi olanaklardan yoksun başarılı öğrencilerin öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapacağını ve durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alacağını, ifade etmiştir. Böylece tüm vatandaşların eğitim hakkına kavuşmalarında öncelikle devletin sorumlu olduğu ortaya konulmuştur.

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre; ilköğretim, öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi ve devlet okullarında parasızdır. Bu yasa, vatandaşlara temel eğitimi alma yükümlülüğü getirirken devlete de bu eğitimi her vatandaşı sunma sorumluluğunu yüklemektedir. Öte yandan 2003 yılında yapılan değişiklikle, bu yasanın 12. maddesinde yer alan “ilköğretim okullarında eğitim zorunlu ve parasızdır” ifadesi yerine, “eğitim zorunludur” ifadesine yer verilerek, “parasızdır” ifadesi kaldırılmıştır.

Türkiye’de eğitim hakkını düzenleyen önemli yasalardan bir diğeri 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’dur. 1739 sayılı yasada temel eğitim, dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Bu eğitimde, hiçbir aile, zümre ya da sınıfa imtiyaz tanınmaz (m.4). Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanır. Bu yasaya göre, ilköğretim, 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsayan eğitimidir. 1983 yılında yasada yapılan değişiklikle (Md.: 22), ilköğretimin kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğu kabul edilmiştir.

6287 sayılı, İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (30 Mart 2012), çocuk işçilerin işyerlerindeki çalışan sayısının yüzde onunu aşamayacağı sınırlandırmasını kaldırmıştır (Md.: 12). Oysa, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılmakta, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmesinde; 15 yaşından küçüklerin çıraklık da olsa hiçbir

biçimde çalıştırılmaması gerektiği belirtilmektedir. Kesintili Eğitim Yasası ya da 4+4+4 adı ile de bilinen bu yasa işletmelerde çalıştırılacak çocuk işçi sayısı kısıtlamasına son vererek öğrenci ve çocuk emeğini piyasanın olmayan insafına bırakmıştır. Aksoy’a (2012, 14) göre, ‘henüz kendi kararları için olgunluk çağına girmemiş ve bütünlüklü bir eğitim deneyimi olmayan genç yurttaşları, belli bir inanca ve o inancın kurallarına hapsedmek ya da yine olgunluk öncesi bir dönemde piyasanın belirsiz ve çoğu rasyonel olmayan beklentilerini karşılamak üzere iş veya meslek eğitimini almak zorunlu eğitim sürecinin bir parçası olmamalıdır’.

Son getirilen 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile çocuk işçi sayısının arttığını, erkek çocuklar ile kız çocukların eğitim hakkını elde etmelerinde eşitsizliklerin önüne geçilemediği ortaya çıkmaktadır. Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılmasıyla ilkokuldan sonra okula devam etmeden açık liseye gitmenin önünün açıldığı son zamanlarda tartışılmaktadır. MEB (2017) istatistiklerine göre, açık öğretimde 2016-2017 1. dönem kayıtlı aktif öğrencilerin 798 bin 574’ü erkek (% 55,9) ve 631 bin 232’si kız (% 44,1) öğrencidir. Çocukların eğitim hakkını bu şekilde kullanmalarının yolunun açılması eğitimdeki eşitsizlikleri çoğaltmakta ve eğitim hakkına erişimi farklılaştırmaktadır. “Bu hak, erişimin, devamlılığın ve başarının önündeki engeller bütünüyle ortadan kaldırıldığında; toplumsal cinsiyet eşitsizliği dahil olmak üzere her tür eşitsizlik aşıldığında tam olarak yaşama geçirilebilir (UNICEF, 2004, 1)”.

Kurul’a (2012, 298) göre, “erişimi engelleyen toplumsal, kültürel ve ekonomik pek çok engel varken, hizmetin farklı adlar altında fiyatlandırılması, eğitim hakkını engelleyen bir uygulamadır”. Bu yoksul çocukların eğitim hakkını engelleyen bir politikadır. GATS ile eğitimin piyasalaşması Türkiye’de iyice yaygınlaşmıştır. 1739 sayılı yasanın 22. Maddesinde yer alan, ilköğretimin kız erkek bütün vatandaşlar için devlet okullarında parasız olduğu ifadesinin kaldırılması eğitimde ayrışmayı önlenemez hale getirmektedir. “Böylece eğitimde eşitliğe hizmet eden ilköğretimin kamu hizmeti olarak kavranışı ve kamuca finansmanı fikri zayıflatılmıştır (Kurul, 2012, 298)”.

Oysa eğitimin en önemli haklardan birisi olarak kabul edilmesi, eğitim ile hayatlarını şekillendirmekten başka şansları olmayan, toplumun çoğunluğunun içinde yer aldığı yoksul kesimlerin yaşamlarının birazda olsa anlamlı hale gelmesine ve geleceğe olan umutlarının artmasına neden olabilmektedir. Özsoy’a (2004, 73) göre, eğitim “vazgeçilmez” ve “devredilemez” ayrıca “eğitim hakkı, evrensel, bölünemez ve öteki insan hakları ile karşılıklı ilişki içinde olan bir insan hakkıdır”.

Eğitim hakkı gibi eğitimde eşitlik kavramı da eğitimde tartışılan bir kavramdır. “Genel olarak eğitim eşitliği bir ülkede yaşayan bireylerin cinsiyetine, diline, dinine, etnik kökenine, toplumsal ve ekonomik kökenine, siyasal görüşüne bakılmaksızın, yurttaşlara sunulan eğitim olanaklarının olabildiğince eşitlenmesi ya da dengelenmesi olarak tanımlanabilir (Kurul, 2012, 224)”.

Turner (1986, 35), eşitliğin dört türünden söz etmiştir. Birincisi, varlıksal eşitlik ya da kişiler arası eşitliktir. İkinci eşitlik türü fırsat eşitliğidir. Bu eşitlik türü başarı ve yeteneği öne çıkaran meritokrasi anlayışını doğurmuştur. Başarı yarışının başlama noktasında eşit olmayan bireylerin, fırsat yarışında da eşit olmayacakları, dezavantajlı olacakları fikri koşullarda eşitlik türünü ortaya çıkarmıştır. Koşullarda eşitlik sağlandığında yarışa başlayanlar aynı noktadan ve görece azaltılmış engellerle yarışa başlayacaklardır. Sonuncusu ve en radikal olan eşitlik türü ise sonuçlarda eşitliktir. Bu eşitlik türü başlama noktası ya da yeteneğe bakmadan siyasal araçları kullanarak sonuçlarda eşitliği sağlamayı amaçlar. Kurul’a (2012, 140) göre, düşük gelir grupları, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle kadınlar, çocuklar ya da etnik azınlıklar gibi ayrıcalıksız kesimler lehine ayrıcalıklar tanıyan toplumsal programlar sonuçlarda eşitliği sağlamak için koşullardaki eşitsizlikleri gidermeyi amaçlamaktadır.

Sınıflı ya da kapitalist toplumda eğitimde eşitlik, fırsat eşitliği anlamına gelmektedir. “Diğer bir ifadeyle, fırsat eşitliği sınıflı bir toplumda bireylerin üst sınıflara atlama, daha iyi yaşam düzeyine ulaşmada başkalarıyla eşit fırsata sahip olmasıdır (Ünal ve Özsoy, 1999, 42)”. Fırsat eşitliği kendini geliştirebilme ‘meritokrasi’ söylemine yer verir. Bunu sağlamak için eğitimsel kaynaklar doğal yetenek ve öğrenme isteğine uygun olarak dağıtılır. Ünal ve Özsoy’a (1999. Akt.; Kurul, 2012, 167) göre, Türkiye’de “eğitimde eşitlik” sorunu ile ilgili görüşler, öneriler, hedefler ve ilkeler “eğitimde fırsat ve olanak eşitliği” kavramı ile ele alınmıştır. Yazarlar “ekonomik verimliliği” öne çıkaran ve eşitliği fırsatlarla sınırlayan politikaların, pratikte “eğitimsel eşitsizlikleri derinleştirdiğine” dikkat çekmişlerdir. Fırsat eşitliğinde herkesin eğitileceği okulu, öğretmeni vardır. Ancak yetenekler ve rekabet söz konusudur. Üst kademelere doğru gidildikçe bu kademelere kadar ulaşabilenler de azalır. Bu eşitlik adil bir eşitlik olmamaktadır. Bu nedenle koşullarda eşitlik ile fırsat eşitliğinin sınırları biraz daha genişletilir. “Koşullarda eşitlik düşüncesi, okul yapısı içindeki ayrımcılıkları ve sosyal çevrenin bireyler üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırarak fırsat eşitliğinin sınırlarını biraz daha genişletmiş olsa da devletin eğitime diğer hizmet alanlarına göre

göreceli olarak ne kadar harcama yapacağına ilişkin herhangi bir şey söylememektedir (Gutmann, 1987, 131. Akt,: Yolcu, 2007, s. 34, 35)’’.

Liberal yaklaşımda her bir eşitlik türünün diğerinin açıklarını kapatmaya yöneldiği görülür. Bu düşüncede koşullarda eşitlik ve sonuçlarda eşitlik, fırsat eşitliğinden kaynaklanan eşitsizlikleri ortadan kaldırmak içindir. Soydan’a (2016, 40) göre, kapitalizmin yapısal krizi dolayısıyla yeni liberal iktisadi politikaların ağırlık kazandığı koşullarda fırsat eşitliği argümanının yaygın kullanımı, artan toplumsal eşitsizliklerin yarattığı gerilimi dengeleme ihtiyacıyla ilintili olarak değerlendirilebilir. Yazar, devletin eğitimi bir kamu hizmeti olarak örgütlemesini savunmak yerine yeni liberal politikaların şekillendirdiği piyasacı politikalarla olanaklarda ve sonuçlarda eşitlik sağlamaya dönük sonuçlar elde edilemediği/edilemeyeceğini ifade etmektedir.

Sol liberal düşünce geleneğinde eşitsizliklerin azaltılması sorunsalı üzerinde önemle durulmaktadır. “Marksist düşünceye göre, kapitalist sistemin kar amaçlı ve rekabetçi doğası, toplumsal sınıf ve tabakaları kutuplaştırmakta ve toplumsal eşitsizlikler üretmektedir (Kurul, 2012, 135)”. Özgürlükçü eğitim yaklaşımında eğitimin amacı, bireyi özgürleştirerek kendisini gerçekleştirmesini sağlamaktır. Eğitimden ve ilkökul eğitiminden isteyen herkes koşulsuz, engelsiz yararlanma olanağına kavuşabilmektedir. Bu noktada devletin eğitim finansmanını kendi eliyle yürütmesi ve vatandaşlar arasında hiçbir ayırım yapmaması önemlidir.

Diğer yandan, OECD, Dünya Bankası ve UNESCO gibi uluslar üstü örgütlenmelerde eğitimde “eşitlik” konusu önemli görülerek, eğitimdeki eşitsizliklerin giderilmesi yönündeki düşüncelere yer verilmiştir. Ayrıca eğitimi düzenleyen ulusal ve ulus üstü yasal metinlerde, ilkökul eğitiminin kamusal bir hizmet olarak görülerek ilkökul eğitiminin sunumunda, öğrencilerden veya ailelerden hiçbir şekilde para alınmayacağı ve ilkökuldan faydalanmak isteyenlerin her türlü okul ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanacağı düşüncelerine yer verilmiştir. Çünkü ilerlemiş toplumlar eğitim ile toplumsal eşitsizlikleri, ayrışmaları ve adaletsizlikleri yok etmeyi amaçlayan çabalar içindedirler. Finlandiya, Güney Kore ve İsveç gibi eğitimde de ilerlemiş olan ülkeler, tüm vatandaşlarına eğitimi bir hizmet olarak sunarken, eğitimin neden olduğu toplumsal kesimler arasındaki ayrışma, eşitsizlik ve adaletsizlikleri yine eğitim yolu ile ortadan kaldırmayı amaçlamışlardır. Ancak tüm bu çabalara rağmen Rivka’nın da (1977, 143) belirtmiş olduğu gibi, birçok toplum yapısını eşitlik üzerine kurgulasa da bu toplumlarda eşitsizlik, gerçek bir olgu olarak kendini göstermektedir.

Türkiye’de eğitimde fırsat ve imkan eşitliği Milli Eğitim Temel Kanunu (1739, md.: 8) gibi, eğitimle ilgili yasa ve metinlerde ilke olarak yer almıştır. Fırsat eşitliğini etkileyen birçok faktörden söz edilmektedir. Eğitimde fırsat ve olanak eşitliğini sağlamış olmanın eğitimdeki eşitsizlikleri ortadan kaldıramadığı, eğitimdeki eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasında, sosyal adaletin sağlanması ve en azından devletin eğitim için ayırdığı kaynakların dezavantajlı ve yoksul kesimlere daha fazla sunulması gibi tartışmalar eğitimin önemli tartışmaları olmaya devam etmektedir. Başaran’a (1996) göre, “bir öğrenci, yoksulluğundan, kültürel geriliğinden, bedensel, zihinsel bir özründen, ana-babadan yoksun oluşundan ve benzerlerinden dolayı eğitimini başkalarından daha eksik almamalı, başkalarının devam ettiği eğitim programlarından yoksun kalmamalıdır”.

1982 Anayasasının 65. maddesi devletin vatandaşlarına karşı ekonomik ve sosyal görevlerini düzenlemiş, “Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerine uygunluk önceliklerini gözeterek mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir”, ifadesine yer vermiştir. Eğitim hizmeti devletin sunmakla ve kaynak ayırmakla görevli olduğu bir hizmet olarak öne çıkmaktadır. Bu hizmetin tamamen rekabetçi piyasa koşullarında sunulur duruma gelmesi eğitimdeki eşitsizlikleri çoğaltmaktadır. Eğitimin asıl önemi eğitimdeki eşitsizlikleri ortadan kaldırmasıdır. Eğitime ayrılan kaynakların yeterli olması eğitimdeki eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasını kolaylaştırmakta yetersiz olması da zorlaştırmaktadır.

Eğitimde Türkiye’nin nüfus ve coğrafi özelliklerinden kaynaklanan sorunlarının aşılamadığı ve bu durumun eğitimde eşitsizlik ve ayrışmaları beraberinde yaşattığı bugün de ortadadır. Nüfusun çoğunluğu kentlerde yaşamakta ve eğitimlerini kent okullarında sürdürmektedir. Köyde yaşayan nüfus azalma eğilimindedir. Köy-kent nüfusunun özellikle temel eğitimde önemli farklılıklarının olmaması beklenendir ancak durumun böyle olmadığı görülür. “Kentlerde ve gelişmiş coğrafi bölgelerde eğitimin hem bireysel hem de toplumsal getiri oranı görece yüksektir (Ünal ve Özsoy, 1999)”. Öte yandan kentlerin tüm mahallelerindeki okullar, hatta aynı mahalledeki okullar bile birbirlerinden farklı eğitim olanaklarına sahiptir. Bu noktada ortaya çıkan çarpıklık, ilkokulda öğrencilerin özellikle okula sağladıkları ya da sağlayamadıkları katkıya göre ayrıştırılmalarıdır. Böylece çocuklar sosyo-ekonomik düzeylerine göre ayrıştırılmış okullarda ve sınıflarda okumaktadır. “Bu durum kaynak elde etmede herhangi bir sorun

yaşamayan orta ve üst SED’de yer alan okullara devam eden çocukların daha temiz mekânlarda, daha donanımlı sınıflarda, daha zengin bir kütüphane ve laboratuvar ortamında öğrenim görmelerine olanak sağlarken, alt SED’de yer alan okullarda öğrenim gören yoksul aile çocuklarının daha olumsuz şartlarda öğrenim görmelerine neden olmaktadır (Tural, 2006, s. 246)”. Bu durumda Türkiye’de devletin eğitim finansmanı sunumundaki adaletsizlik ve eşitsizlikler, eğitimdeki ayrışmaların, eşitsizliklerin ve adaletsizliklerin oluşmasındaki en önemli neden olarak ortaya çıkmaktadır. “Adalet, kurallara uygunluk ve yerindelik ya da yansızlık anlamına gelirken eşitlik ise statülerin aynılığını ifade etmektedir (Alexander, 1982, 194. Akt; Tural, 2002, 147)”. Devletin eğitim finansmanı sunumundaki eşitlik, ilkokulda çocukları birbiriyle aynı sosyo ekonomik düzeye kavuşturamayacak olsa da onlara örneğin parasal kaynak ayırmada okulda bir eşitlik ortamı sağlayabilecektir. Alt, orta, üst sosyo-ekonomik düzeyden ailelerden okula gelen çocuklara okulda aynı eşitlik olanakları sunulmuş olacaktır.

Eğitim finansmanı konusunda eşitlikçi bir anlayışın kazanılması eğitimin politikliği yönüyle de gerekli olmaktadır. Eğitim finansmanı bir” ilişki “bir ”süreç” olarak ele alınarak politik bir bakışla incelenebilmelidir. “Eğitim finansmanının sunumunda eğitim olanaklarından mahrum olanlara mı öncelik verilmektedir?“, sorusuna bulacağımız cevap önemlidir. Sermayenin önceliklerine göre eğitim finansmanını gerçekleştirmiş olmak; ezilen, dezavantajlı ve yoksul ailelerin çocuklarını, bir başka ifadeyle dezavantajlı toplumsal kesimleri göz ardı etmek ve onlara eğitim hakkını sunmamak anlamını taşımaktadır. “Bu da mevcut eşitsizlikleri derinleştirmekten ve toplumun üretici kapasitesini zayıflatmaktan öte bir anlam taşımaz (Günlü, 2003, 141)”. Eğitimin meta ya da bir mal olarak görülüp eğitim finansmanı sunumunun bu bakışa dayandırıldığı toplumlarda, bazı kesimler hiç ihtiyaçları olmadıkları halde daha avantajlı duruma gelirlerken, asıl ihtiyacı olanlar eğitim hakkından yoksun kalarak bir yerlerde unutulmaktadır. “Oysa eğitim sisteminde etkinlik kadar eğitimsel hizmetlerin adil dağıtımını sağlayan kaynak sağlama ve dağıtım süreçlerine gereksinme vardır (Kurul, 2012, 167)”.

Eğitimde adalet ve sosyal adalet kavramlarının, eşitlik ve hak kavramları gibi eğitim literatüründe yer ettiği görülmektedir. “Eşitlik kavramıyla birlikte, hatta bazen onun yerine kullanılan adalet kavramı, kabul edilmiş doğal hak standartlarına, hukuka, önyargısız haklılığa uyma durumu olarak tanımlanmaktadır (Mckenzie, 1993, 10)”.

Aynı zamanda eğitimde sosyal adalet kavramı toplumların eğitiminde önemli bir kavram haline gelmiştir.

Eğitimde sosyal adalet kavramı dağıtıcı adalet, tanıyıcı adalet ve demokrasi boyutları ile tartışılmıştır. Rawls (1993, 76), adalet teorisini açıklarken, “toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler; (a) herkesin (en az avantajlı olanların beklentilerine uygun) yararına ve (b) kurumsal mevki ve görevler herkese açık olacak şekilde düzenlenmelidir” ifadesini kullanmaktadır. Böylece Rawls (1993, s. 81-83), iki ilkedен söz etmektedir. Fırsat eşitliği ilkesiyle, bireylere fırsatlar verme yoluyla eşitsizliğin adil duruma getirilebileceği vurgulanır. Diğer ilke, mevkileri herkese açık tutma ve fırsatlar verme yoluyla eşitsizliğin çözümleneceğini savunur. Alt sınıfların beklentisini yükseltmek, diğer sınıfın (üst sınıfın) beklentisini düşürmekle, yani dezavantajlı durumda olana fırsat vererek gerçekleştirilebilir. Böylece Rawls’un adalet kuramı eğitimde fırsat eşitliği ilkesiyle örtüşmektedir.

İnsanın doğal bir yeteneği varsa bu insan kim olursa olsun ancak şans yoluyla sahip olduklarının dışında bir kazançta kavuşabilir. Eğitimde fırsat eşitliği eğitime erişim açısından aynı şansa sahip olamayanlar açısından eşitsizlikler üretmektedir. Bu kuram fırsatlar verme yoluyla eşitsizliğin önlenilebileceğini savunur ancak bu durum adaletsizliğe neden olur. Çünkü kaynakların dengesiz dağıtımı söz konusudur bu da sömürü, yoksunluk, iş piyasasından dışlanma gibi sonuçları doğurur. Bu durumda eğitimde adalet gerçekleşmez ayrıca eğitimde kaynak dağıtımı eşitsizliklere yol açar. “Eğitimde kaynak dağıtımı sorunu bir arz talep uyumsuzluğu değil, ekonomiye hâkim kesimlerin hizmete yönelik tercihleri ile toplumsal talepler arasındaki uyumsuzluk sorunudur (Eğitim-Sen, 2004)”. Dağıtıcı adalette eğitime erişim eğitimi devletin kamusal olarak görüp sunmasını gerekli kılar. Böylece bireyin eğitimi sırasında karşılaşılabileceği eşitsiz durumlar önlenilebilir.

“Tanıyıcı adalet toplumda ezilen grupların kabulünü içerir (Bates, 2005)”. Bu durumda egemen kültürün üstünlüğü, alt kültürü tanımaması ve alt kültüre saygı göstermemesi durumunu oluşturur. Eğitimde sosyal adaletin demokrasi boyutunda kendini belirleyebilme ve kendini geliştirebilmeden söz edilmektedir. Bunu Freire’nin (1991) geleneksel eğitim anlayışının karşısına yerleştirdiği ‘özgürleştirici bir praxis’ yaklaşımıyla açıklayabiliriz. Burada öğretmen ve öğrenciler otoriterliğin ve yabancılaştırıcı entelektualizmin üstesinden gelerek eğitim sürecinin öznelere olabilirler. Bunun gerçekleştirilmesi eylem ve düşünme birlikteliğinin (praxis) eğitimde yer

bulabilmesini gerekli kılar. Ayrıca eğitimde özgürleştirici bir müfredatın yanında öğrencinin aktif katılımı sağlanmalıdır. Böylece eğitimde sosyal adaletle bireylerin eylem kapasitelerinin artırılması ve eğitimle gelişmeleri amaçlanır. “Eğitimde kendini belirleme durumuna gelindiğinde demokrasi anlam kazanır (Enslin, 2006, 59)”. Böylece toplumun geliştirilmesi ve değiştirilmesi eğitimin sorunu olmakta ve bu durum sosyal adaleti gerekli kılmaktadır. Bu nedenle Young’un ifadesiyle (1990, Akt.; Enslin, 2006, 60) demokrasi, hem sosyal adaletin koşulu hem de ögesidir.

2.4. Çocukların Sosyal Gelişiminde Aile, Okul ve Oyun

Çocuk okuldan önce ailede bulunur ve bu nedenle ilk sosyal gelişimi ailede başlar. Çocuğun yaşamına ilk önce anne, babası ve kardeşleri girmektedir. Bu nedenle çocuk gerçek dünyaya adımlarını evden atar. Yörükoğlu’na (1998, 126) göre, aile insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahne gibi düşünülebilir. Aile, çok karmaşık ilişkilerin olduğu toplumun genel özelliklerini yansıtan küçük bir toplumsal kurumdur. İnanc (1992, 36), aileyi doğal ve kültürel her türlü gerçekliğin ilk öğrenildiği; gerçekliğe açılan ilk kapı, dünya sahnesine çıkışta ilk dekor, oyuncuların tanındığı ilk güven, paylaşım, iletişim ve çevre ortamı; sevgiyi, hayal kırıklığını, gücü, güçsüzlüğü, bedenimizi, kendimizi, dilimizi tanıdığımız ilk kovanımız olarak tanımlar.

Çocuğun başarılı olmasında ailenin rolünün okuldan daha önce geldiği savunulmaktadır. Baltaş’a (2001, 161) göre, öğrencilerin başarısını yükseltmek için okul-aile işbirliğinden önce aileler ile çocukların işbirliği yapması gerekmektedir. Bu noktada çocuğun neyi yapmak istediğine bakılmalı ondan yapmak istemediği bir şeyi yapması beklenmemelidir.

Okul çocuğun sosyal gelişiminin aileden sonra kazanıldığı yer olmaktadır. Binbaşoğlu’na (1990, 165) göre, sosyal gelişim kişinin doğumundan yetişkin oluncaya dek, başka insanlarla olan ilişkilerinin ve onlara karşı geliştirdiği ilgi ve duygularının tümüdür. Çağdaş (1997, 62), sosyal gelişimi doğumdan başlayıp, yaşam boyu devam eden ve kişinin içinde yaşadığı topluma uyumunu sağlayan bir süreç olarak görmektedir. Yavuzer (2011, 49) ise sosyal gelişimi, “toplumsal beklentilere uygunluk gösteren, kazanılmış davranış yeteneği” olarak tanımlamaktadır. Bu düşüncelerden insanın sosyal bir varlık olarak yaşamasında sosyal gelişimin ne kadar önemli ve vazgeçilmez olduğu ortaya çıkmaktadır.

Çocuk okulda arkadaşları ve öğretmenleriyle sürekli iletişim ve etkileşim içindedir. Bu iletişim ve etkileşim sürecinde çocuğa iyi, güzel ve doğruyu ya da yanlış tutum ve davranışları öğretmek söz konusudur. Dolayısıyla çocuğun sosyalleşmesinde ve topluma uyum sağlamasında aile, okul ve akranlar rol almaktadır. Çocuk içinde yaşadığı toplumun inançlarını, değerlerini ve tutumlarını öğrenirken aynı zamanda sosyalleşmektedir. “Sosyalleşme, bireylerin, özellikle de çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri haline geldikleri ve grubun öteki üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreçtir (Gander ve Gardiner, 2004, 297)”.

Çocuğun sosyal gelişiminde ilkokulda arkadaşları ve öğretmenlerinin tutum ve yargıları etkili olurken evde de anne, babaların tutum ve yargıları etkili olmaktadır. Çünkü çocuklar arkadaşlarına ve çevresindekilere benzer hal ve hareketler içerisinde olmaya çalışarak onlar tarafından kabul görülmeyi ve değer verilmeyi beklerler. Kağıtçıbaşı’na (1996) göre, çocuk etrafındakilerle etkileşim sonucu, çevresindeki kişilere benzer davranışlar geliştirmektedir.

Okulda bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinde öğrenci ile öğretmen arasındaki ilişki son derece önemlidir. Çünkü, çocuklar öncelikle okulda saygın olarak gördüğü öğretmeni model olarak almakta ve öğretmenin isteklerini koşulsuz yerine getirmeye uğraşmaktadır. “Oysa herhangi bir şekilde olumsuz davranış ve istismara uğrayan bir çocuk, gelişiminde olumsuzluklara neden olduğu için tüm yaşamı boyunca, uğradığı davranışın olumsuz izlerini üzerinde taşıyabilir (Çubukçu, 2004, 25)”. Okuldaki okul bütçesi süreçleri çocuğun hiç istemediği yaşantılarla karşılaşmasına neden olabilir. Çocuk arkadaşlarına ve öğretmenlerine karşı olumsuz ve beklenilmeyen davranışlar sergileyebilir.

Erikson (1984, 39), insan yaşamını psiko-sosyal temelli 8 evre içerisinde ele alarak incelemiştir. Her bir evrede başarılması gereken gelişimsel bir görev vardır. Bu görevlerin başarılabilmesi, çözülmesi gereken bir kriz durumuna neden olur ve gelişimi aksatır. Bu evreler güven duygusunun kazanılmasıyla başlar, benlik bütünlüğünün sağlanması ile sona erer. Bu evreleri başarı ile geçiren kişiler, uygun sosyal davranış ve uyum içinde olanlardır. Altı yaşından sonra çocuklar zamanlarını daha çok evde ve okulda geçirmektedir. Okuldaki zamanın büyük bir bölümü derslerle kazandırılması amaçlanmış öğrenme etkinliklerine ayrılmaktadır. Okulda çocuklar öğrenme etkinliklerini önemli görerek başarılı olmaya çalışmakta ve evde de buna uygun davranmaktadırlar. Çocuğun ilkokul çağına denk gelen 7-11 yaş döneminin belirgin

özelliklerinden biri, kendisini başkalarıyla kıyaslamasıdır. “Ericson’a göre, bu dönemde çocuğun kişilik gelişimini olumsuz etkileyen yetersizlik ve aşağılık duygusudur (Sarı, 2006, 200)”. İlkokul eğitiminden faydalandığı bu dönemde çocuğa, yapabileceği sorumluluklar yüklemek onu ilgilendirmeyen sorumluluklar yüklememek önemlidir. Çünkü çocuk bu dönemde başarılı olmayı çok ister. “Bu yöndeki çabalarında kısıtlanan çocuklarda yetersizlik ve değersizlik duyguları gelişir (Gökdağ, 2013, 28)”. Bu dönem çocuklarından para istemek büyükler için kolaydır ancak çocuk okuldaki bu süreci başarıyla atlatamadığında kişilik yapısında aşağılık duygusu gelişebilir.

Eğitim finansmanına bakışın değişmesiyle eğitime kaynak ayrılmasından vazgeçildiği bir dünyada ve Türkiye’de, öğrencilerin ilkokulda, sosyal gelişimlerinde sosyal ilişki ve etkileşimlerinin nasıl olduğu önemsenmeyecektir. Önder ve arkadaşlarının (1998, 191) da belirtmiş oldukları gibi, ”kapitalist toplumda eğitim insanı üretimdeki ve toplumdaki rollerine göre biçimlendiren bir süreç olarak algılanmaktadır”. Bu durumda çocuklar, farklı sosyal gelir gruplarından, kültürel çevrelerden olmalarına göre bir araya gelerek ilişki ve etkileşim içinde olacak, oyunlar oynayacak ve ayrışacaklardır.

Oysa ilkokulda oyun, çocukların herhangi bir özellikleri öne çıkarılmaksızın, ayırtırılmadan, birbirleri ile sosyal ilişki ve etkileşim içinde oldukları yaşamak, nefes almak kadar doğal bir ihtiyaç olarak görülür. Ellialtıoğlu’na (2005, 25)göre, çocuk yetişkin olduğunda sürdüreceği uğraşlara, üstleneceği rollere oyun aracılığı ile hazırlanır. İlkokulda, çocuklar oyun sırasında sevgi ve düşünce alışverişi içerisinde arkadaşlıklarını yaşarlar. Çocuk oyun sırasında son derece doğal, kendi başına buyruk, kendi dünyasında özgür ve aynı zamanda bağımsızdır. Özdemir’e (2006, s. 30-32) göre, oyun birikmiş fazla enerjinin harcanması, tüketimi değil; tüm yetilerin uygunluğu, eğilimlerin uyumu, duyguların özgürlüğüdür. Oyunla çocuk, duygusal rahatlamaya kavuşabilmektedir. Çocuğun gelişiminde oyunun yerini anlamada klasik ve modern oyun kuramlarından söz edilmektedir. “Çağdaş oyun teorisyenleri, klasik teorilerden farklı olarak oyunun çocukların psikolojik gelişimi üzerindeki faydalarıyla ilgilenmişlerdir (Verenikina, 2003, 2)”.

BM Çocuk Hakları Bildirgesi (20 Kasım 1959); çocuk, eğitimle aynı amaçlara yönelik oyun ve eğlenme konusunda tüm olanaklarla donatılır; toplum ve kamu makamları çocuğun bu haktan yararlanma olanaklarını artırmaya çaba gösterir (İlke 7), ifadesine yer vermiştir. Çocukların toplumsal davranışlarının çoğunu öğrendikleri yerler

okul ve oyun alanlarıdır. 1977 tarihli Çocuk Oyun Hakları Malta Deklarasyonu ve Türkiye'nin 1990 yılında kabul ettiği Çocuk Hakları Sözleşmesi oyunun beslenme ve eğitimin yanında her çocuğun gelişimi için yaşamsal önem taşıdığını vurgulayan metinlerdir. 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90. maddesinde, Çocuk Hakları Sözleşmesi uyulması zorunlu bir hukuk metni olarak kabul edilmiştir.

Ailesinden sonra en çok zamanını geçirdiği yer olan okul çocuklar için çoğu zaman doğal bir oyun ortamı olmaktadır. “Oyun, çocukların dünyaları üzerindeki kontrol hissini ve yasak duyguların açıkça ifade edilebilir bir yolu olarak kaygıyı azaltmaktadır (Verenikina, 2003, s. 7, 8)”. Böylece çocuğun kolay iletişim kurmasına ve sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır. “Oyun, çocuğun problemlerle başa çıkabilmesine, büyümesine, kendine güven duymasına ve gelişiminde karşılaştığı sorunları çözmesine yardımcı olarak çocuğu sosyal olarak yaşama hazırlar (Filiz, 2008, 115)”.

Okulda çocuklar bildikleri oyunların dışında okuduklarından, öğretmenlerinden ve arkadaşlarından yeni oyunlar öğrenirler. “Çocuk, oyunda yetişkin rolünü üstlenerek hayal içinde kazandığı duygularını gelecekte kullanmak üzere saklı tutmaktadır (MEB, 2007, 19)”. Bu oyunlar arasında, öğretmencilik oyunu benzeri taklit oyunları da vardır. “Artık çocuklar 6-7 yaşlarında birlikte yaşadıkları yetişkin gibi konuşmaktadırlar (Bayhan ve diğerleri, 2004)”.

“Oyunla ilgili psikolojik araştırmalardaki canlanma büyük ölçüde İsviçreli Psikolog Piaget'nin (1896-1980) ‘Çocuklukta Oyun, Düşler ve Taklit (Play, Dreams and Imitation in Childhood)’ adlı çalışmasıyla yaşanmıştır (Nicolopoulou, 2004, 139)”. Piaget'in (Akt.; Bulut vd., 2008), Sembolik Oyun (Taklit Simgesel Oyun) dönemi olarak adlandırdığı dönem, 2- 12 yaşlar arasını kapsamaktadır ve 7- 8 yaşlarından sonra, oyunun gerçeklere uygun oynanması, oyun kurallarının ve amaçlarının daha önceden detaylı olarak belirlenmesine sebep olmaktadır. “Piaget'e göre, oyun çocukların düşünme becerilerini ve sosyal ilişkilerini geliştirir (Gulbert, 2009, 73)”.

Montessori (Akt.; Onur ve Güney, 2004), oyunun kendi doğasından kaynaklanan bir önemi olmadığını, oyunun sadece çocuğun toplumsallaşması açısından önem kazandığını belirtmektedir. “Her oyunun çocuğun sosyal gelişimine katkısı vardır (Telman ve Adanalı, 2009, 42). Bu nedenle oyun çocukların yaşamlarında önemli izler bırakır. Bu izler çocukların yaratıcılıklarına olumlu etki ederek onları mutlu edebilir.

İlkokulda çocuğun evinin bahçesi, evinin yakınındaki sokak, mahallesindeki çocuk parkı kadar bir diğer önemli oyun alanı da okul bahçesidir ve bunlar çocuğun oyun oynarken gelişmesinde önem taşıyan ev ve sınıf dışındaki açık oyun alanlarıdır. Çocuğun okul yaşamında okulda diğer çocuklarla beraber doğal ilişki ve etkileşim içinde yer aldığı okul bahçesi en çok oyun oynanan yerdir. Teneffüslerde çok kısıtlı bir zamanda okul bahçesinde oynanan oyunlar ve kurulan sosyal ilişki ve etkileşimler çocuğun yaşamında kalıcı olmakta ve onu özgürleştirmektedir. “Sıraya girmek, sırasını beklemek, başkalarının haklarına saygı göstermek, yönetmek-yönetilmek, başkalarına uyum ve eşgüdüm sağlamak, kendi payına düşeni yapabilmek sosyal gelişim açısından oynayanları destekleyecek davranışlardır (Seyrek ve Sun, 1991, 55)”.

Okulda oyunun da içinde olduğu uygulamalı eğitim etkinlikleri çocuklar için önem taşır. Atatürk’ün eğitim ilkeleri arasında uygulamalı eğitimin de yer bulunduğunu belirtmekte yarar vardır. Okulda oyun alanlarının çocukların oyunlarını oynayabilecekleri gibi düzenlenmeleri ve oyun oynamayı sağlayacak büyüklükte ve özellikte olmaları çocuğun sosyalleşmesinde ve gelişmesinde önem taşır. Okul bahçelerinin asfaltlanması ve bununla övünülmesi, okulda oyun oynanan alanları üzerinde düşünülmesi gereken bir sorun haline getirmekte ve bu örnek okulda oyun konusuna ne kadar önem verildiğini göstermektedir.

Okulda çocukların sosyal ilişki ve etkileşimlerinde önemli bir yere sahip olan ve aynı zamanda okulda okul bütçesi oluşturmaya katkı sağlayan okul kooperatifinden de söz edilmektedir. Okul kooperatifi okulda öğrencilerin üye olmaları ile oluşturulmaktadır. Öğrenciler okul kooperatiflerine üye olarak birbirleriyle olan yardımlaşma, güven, iş birliği ve işbölümü duygularını geliştirirlerken aynı zamanda sosyalleşmektedirler. 2149 sayılı okul kooperatifleri sözleşmesinde (MEB, 1983, md.; 5/a), öğrencilerin ve diğer ortakların eğitim, öğretim ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılıklı yardım ve dayanışma ile sağlamak amacı yer almaktadır. Okul kooperatiflerinin işleyişi sürecinde öğrenciler aktif olarak yer almaktadırlar. Çocukların okul kooperatifinde üstlendikleri görev ve sorumluluklar onlarda, birlikte çalışma, dürüstlük, doğruluk, hakkaniyet ve adalet konularında yaşamlarını anlamlı kılacak duygu ve düşünceler geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Okul kooperatifleri öğrenciler tarafından işletilmekte ve elde edilen gelirlerden öğrenciler belli oranda pay alabilmektedir. Öğrenci kooperatiflerinde öğrencilerin ihtiyaç duyacakları gıda, kitap ve kırtasiye gibi ürünlerin satışı yapılmakta ve bu ürünleri öğrenciler satın alarak okul bütçesinin

oluşmasına az da olsa katkıda bulunmaktadır. “Dolayısıyla kooperatifi olan okullarda bu yoldan bir gelir elde edilir (Karakütük, 2012, 344)”.

2.5. Eğitim Finansmanı ve İlkokul Eğitimi

Eğitim finansmanı konusundaki görüşlerin benzer noktalarda bulunduğu ve özellikle finansmanın kaynağı ve harcamaların dağılımı üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Âdem (2008, 106), eğitim finansmanında maliyet fiyatlarının belirlenmesi, finansman kaynakları ve harcamaların dağılımı aşamalarının önemine dikkat çekmektedir. Karakütük (2003, 160), eğitim finansmanını incelerken, parasal kaynakların ne kadarının eğitime ayrılacağı ve bu kaynakların öğretim tür ve düzeylerine nasıl dağıtılacağına önemine değinmiştir. Kurul (2002, 14) da, eğitimde kamusal ve özel kesime ne kadar kaynak ayrılması gerektiği ve eğitimin maliyetinin kimler tarafından karşılanacağı üzerinde durmuştur.

Kurul (2012, 180) eğitimde finansman yaklaşımlarını, eğitimde kamu finansmanı, eğitimde özel finansman ve özelleştirme aracı olarak eğitimde karma finansman olarak açıklamaktadır. Eğitimde kamu finansmanı yaklaşımında eğitimin parasal kaynakları, kamu yönetimi aracılığıyla vergilerden sağlanır. Eğitim tüm vatandaşlara sunulan kamusal bir hak olarak görülür. Eğitimde kamu finansmanı devletin toplumsal işlevinin bir gereği olarak gerçekleştirilir. Bu yaklaşımın temel gerekçelerinden birisi, eğitim eşitliğini yükseltmesidir.

Eğitimde özel finansman, devletin kamusal eğitim üretmesinin karşısına piyasa yoluyla kaynak tahsisini koyar. Eğitimin özel finansmanında eğitimden yararlanan öğrenciler ve aileleri, öğrenim fiyatını ödeyerek sisteme parasal kaynak sağlar. Bu yaklaşımda eğitim piyasada alınıp satılan bir mal/hizmet olarak görülür. Eğitimin özel finansmanı eşitsizliklerin artmasına, bireysel yarar odaklı eğitime yönelimin başlamasına ve dışsal yararların ihmal edilmesine neden olmaktadır. Özel sektörün gitmek istemediği az gelişmiş eğitim bölgeleri ihmal edilmekte ve toplumsal sınıfların okulları farklılaşmaktadır.

Özelleştirme aracı olarak eğitimde karma finansmanda, genel olarak eğitime, özelde de okula kamusal bütçenin ayrılmasının yanı sıra eğitimden yarar sağlayan öğrenciler ve ailelerin, kamu kuruluşlarının, işletmelerin ve gönüllü kuruluşların da parasal kaynakları sağlanır. Bu yaklaşımda eğitimdeki eşitsizlikleri daha da artıracaktır. Bu finansman türü, kamusal eğitimin özelleştirilmesine hizmet eder. Devlet okullarında

öğretmenlerin rolleri değişir, ‘tahsildarlık’ görevi de üstlenebilirler. Günümüz eğitiminde daha çok karma finansman modelinin izleri görülmektedir. “Örneğin ülkemizde özellikle temel eğitim, devletin sunmakla yükümlü olduğu bir hak olduğu halde, katkı payları ve okulların topladığı diğer gelirlerle, oranı düşük de olsa karma finansman modeline uygun biçimde işlemektedir (Tural, 2002, 192)“. Gelecek açısından bu eğitim finansmanı yaklaşımlarından daha çok özel finansman yaklaşımına doğru bir gidişin inşasından söz edilmektedir.

Bir ülkedeki eğitim politikalarının uygulanabilirliğinin ülkedeki eğitim bütçesinin yeterliliğiyle doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. “Çeşitli ülkelerin eğitim sektörlerine ayırmış olduğu parasal kaynakların önemli bir göstergesi olan kamu eğitim harcamalarının ulusal gelir içindeki oranı incelendiğinde Türkiye’ninki genelde düşüktür (Karakütük, 2012, 172)”. Gelişmiş ülkelerin Türkiye’ye göre eğitim bütçelerine bir başka ifadeyle eğitimlerine ayırdıkları kaynakların çok olması, gelişmiş olmalarında eğitime çok kaynak ayırmalarının da payının olduğunu göstermektedir. “Kamu eğitim bütçesinin, GSMH içindeki oranı ortalama %5.5 olan Avrupa Birliği ülkelerinde en düşük olan Türkiye’nindir (Karakütük, 2012, 345)”. Bazı ülkelerin GSMH’den eğitimlerine ayırdıkları pay Türkiye’nin ayırdığı payın çok üzerindedir. “Örneğin 1999 yılı itibariyle İsveç’in GSMH ‘sının % 8.3, Danimarka’nın % 8.2, Finlandiya’nın % 7.6, Norveç’in % 7.5, İsrail’in % 7.2 ve Kanada’nın % 7’sini eğitime ayırdığı görülmektedir (Unesco, 1999)”. “Aynı yıl Türkiye’nin GSMH’sinden eğitime ayırdığı pay, % 1.73’tür (MEB, 2001, 292)”. Eğitime finansman sağlamada devletlerin yönetim biçimleri ve izledikleri politikalar etkili olmaktadır. Devletler eğitim finansmanını bir görev olarak görerek üslenebilecekleri gibi ailelerin ya da çeşitli kesimlerin katkı sağlaması yolunu da izleyebilir.

Eğitim olanaklarının ne ölçüde sunulabildiği, eğitim için ayrılan kaynakların etkililiği ve eğitim için ayrılan kaynakların eşitlikçi ve hakkaniyete uygun dağılımı toplumun tüm kesimleri için önemli olmakta ve eğitim finansmanı önemli hale gelmektedir. Kurul’a (2012, 37) göre, eğitim finansmanı, eğitimsel amaç ve hedeflere ulaşmak için gerekli parasal kaynakları sağlama ve bunları eğitim eşitliği ve etkinlik ölçütleri temelinde dağıtma sürecini tanımlar. Genellikle ilkökul eğitimi toplumun tümünü ilgilendiren bir eğitim basamağı olarak öne çıkmakta ve bu eğitimden faydalanmak isteyenlere parasız sunulması gereken bir kamu hizmeti olarak görülmekte,

böylece eğitimdeki eşitsizliklerin giderilmesine katkı sağlanacağı kanısı güçlenmektedir.

Eğitim için gerekli kaynakların devlet tarafından sağlanmasının gerekçeleri üzerinde durulmaktadır. Kurul'a (2012, s. 189, 190) göre, eğitim için gerekli kaynaklar, bazı temel gerekçelerden ötürü kamu kesimince sağlanır ve aynı nedenlerden ötürü piyasa mekanizması işleyişine terk edilemez. Bu gerekçelerden biri eğitim eşitliğinin zedeleneyeceğidir. Diğer eğitim bireye sağladığı yararlar üzerinden, toplumsal yararlarının olmasıdır. "Eğitimin toplumsal getirilerinin (kolay ölçülememekle birlikte) kişisel getirileri aştığı varsayılır ve devlet insan sermayesine düşük yatırımı önlemek amacıyla vergiler yoluyla eğitime kaynak ayırır (Psacharopoulos, Woodhall, 1985, s. 137, 138; Wiseman, 1987, 437; Eicher, Chevaillier, 1992, s. 12,13; Tilak, 1993, 46. Akt., Kurul, 2012, 190). Bir diğeri eğitim ve işgücü piyasası konusunda bireylere bilgi vermek ve onların eğitime ilişkin doğru kararlar almalarını sağlama gerekliliğidir. Okul öğrenci ve velilere bilgi desteği sunmaktadır. Son olarak eğitimin verimliliği artırması ve böylece ek kazançlar sağlanmasıdır. Burada eğitimin ölçek ekonomisi konusu olması olgusundan söz edilmektedir.

Oysa, dünyada her alanda yaşanan neoliberal politikalara uyum sağlama ve kendini inşa etme sürecini yaşayan Türkiye'de, eğitime devlet tarafından kaynak ayrılması beklentisinin artık gerçekleştirilmediği, ilkokul eğitiminin bile devlet tarafından kaynak ayrılarak finansmanının karşılanmasından vazgeçildiği görülmektedir. Kurul (2012, s. 335-344), eğitim finansmanındaki dönüşümü üç başlık altında incelemiştir. Bunlar; eğitimin ve bilginin metalaştırılması ve özelleştirilmesi, eğitimin ticarileştirilmesi ve piyasalaştırılması, eğitim bütçesinin esnek üretim ve esnek istihdamla daraltılmasıdır.

Eğitimin metalaştırılması onun değişim değerini öne çıkarmıştır. Eğitimdeki dönüşüm eğitimin kolektif tüketilen ve kamuca sunulan hizmet olma özelliğini anlamsız hale getirmiştir. Kolektif malların üretiminde kamu desteği azaltılmış ve özelleştirme anlayışı hız kazanmıştır. "Bu doğrultuda, bütçe kaynakları dışında aşağıda belirtilen diğer kanallarla eğitimin finansman kaynakları çeşitlendirilmekte, diğer bir deyişle eğitimin özelleştirilmesine dönük çalışmalar yürütülmektedir (Kurul, 2012, 339)".

-Merkezi yönetim bütçesinden ayrılan pay,

-İl özel idareleri bütçesinden ayrılan kaynaklar,

- Eğitime katkı payı gelirleri (bütçeleştirilen gelirler),
- Dış ülke ve kuruluşlardan sağlanan dış krediler, burslar ve bağışlar,
- Halkın kişi ve kuruluşlar olarak eğitime katkıları, bağışları,
- Okul aile birliği gelirlerinden oluşmaktadır.

Eğitimde yeni liberal politikaların Türkiye’de uygulandığını gösteren gelişmeler söz konusudur. Bu gelişmelerden biri, 31/05/2005 tarih ve 25851 tarihli resmi gazetede yayınlanan Okul Aile Birliği Yönetmeliği ile okul koruma derneklerinin kapatılmasıdır. Diğeri, 02/11/2011 tarih ve 28103 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan MEB’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (11/10/2011/662 KHK) ile MEB’in amaçlarının yeniden belirlenmesidir. Bir diğeri ise İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un (30/03/2012 tarih ve 6287 sayılı yasa) kabul edilmesidir. Kanun eğitim hizmetinin kamu finansmanı ile üretileceğine dönük ifadeyi kaldırmıştır. Zorunlu eğitim 12 yıla çıkmıştır. “Ancak uzaktan eğitim, açık öğretim ve mesleki eğitim gibi eğitimi esnekleştiren düzenlemelerle bazı yoksul çocuklar ve kız çocukları için eğitimin fiilen dört yıla indirileceğine ilişkin ciddi kaygılar bulunmaktadır (Kurul, 2012, 314)”.

Eğitimin devlet tarafından kamu hizmeti olarak görülmesi toplumsal kesimler arasında kaynak dağıtımını dengeli hale getirmektedir. Oysa kaynak dağıtımında devletin etkisi iyice azalmıştır. “Özellikle Türkiye’de zorunlu eğitimde finansman konuları bir sorunsal olarak kamuoyunda tartışılır gözükmemekle birlikte eğitim uygulamalarında, zorunlu eğitimde kaynak yaratma veya kaynakları çeşitlendirme konuları, velileri ve okulun bulunduğu bölgedeki yerleşimcileri etkileyecek boyuta ulaşmıştır (Kurul, 2012, 170)”. Bunun yanında eğitim finansmanı konusundaki tartışmalar arasında okuldaki kaynakları mümkün olduğunca artırmak vardır. Yolcu (2007, 235), farklı sosyo-ekonomik düzeydeki çevrelerde bulunan ilköğretim okullarının okul içinde 60 farklı bütçe dışı gelir kaynağına sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Bu durum eğitim hizmetini ‘yararlanan öder’ anlayışını işler hale getirmekte ve okul bileşenleri üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Karakütük’e (2012, s. 337-344) göre, eğitimin gelir kaynakları kamunun gelir kaynaklarıdır. Bunlar: Vergiler, harçlar ve eğitim ücretleri, döner sermaye gelirleri, okul aile birliği gelirleri, kira ve işletme gelirleri, gönüllülerin bağışları, faizler/nemalar, yurt ve pansiyon ücretleri, okul kooperatifi gelirleri, cezalar, dış krediler ve yardımlardır.

Yasalarına uygun olarak alınan vergi, resim, harç, fon kesintisi, pay, faiz, zam, ceza gibi kamu gelirleri içinde eğitim gelirlerinin de yer aldığı görülür. Kamu gelirleri arasında yer alan bağış ve yardımlar ile sosyal güvenlik primi kesintileri cari ve yatırım gelirleri olarak ayrılmaktadır. Ayrıca özel gelirden söz edilmektedir.

Kurul'a (2012, 296) göre, bugüne kadar eğitim finansmanı politikalarına yol gösteren politikalarda dillendirilen nicel, yerel ve ulusal düzlemde finansman kaynakları şunlar olmuştur:

- Devlet gelirlerinin belli bir en az oranı,
- İl özel idare bütçeleri yıllık gelirlerinin belli bir en az oranı,
- Belediye gelirlerinin belli bir en az oranı,
- Yıllık köy bütçeleri gelirlerinin belli bir en az oranı,
- Eğitim sistemine doğrudan kaynak yaratmak üzere toplanan vergiler,
- Eğitimden yararlananların ödeyecekleri katkı payları ve harçlar,
- Mesleki eğitimde işverenlerin sağladığı fonlar,
- Okul düzeyinde yaratılan diğer parasal kaynaklar,
- Dış krediler,
- Diğer gelirler.

Türkiye'de Anayasa başta olmak üzere, eğitimle ilgili yasa ve yönetmelikler, kalkınma planları ve eğitim şuraları eğitim finansmanı politikalarının dayanakları olmaktadır. Ancak ilkokula yeterli kaynak ayrılmaması ilkokulda özel finansmanı öne çıkarmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasına, eğitimde neo-liberal politikalara bağlı kalınması ve bu politikaların uygulanması etkide bulunmuştur. Eğitime tüketim malı olarak bakıldığında eğitim alınıp satılan bir metaya dönüşmekte ve bu durumda eğitimden yararlananların ve sunanların ticari ilişkiler kurmaları normal hale gelmektedir. Bu durum yasal nitelikteki finansman kaynaklarını işlemez hale getirmekte, devletin eğitim finansmanından vazgeçmesine neden olmakta ve eğitim finansmanına başta aileler olmak üzere özel finansman kaynakları oluşturmaya yol açmaktadır.

Eğitime gelir sağlayan düzenlemelerin yasa, yönetmelik ve yönerge şeklinde düzenlemeler olduğu görülür. Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun (5018), 36. Maddesinde bu gelirlerin toplanmasına ilişkin ilkeler yer almıştır. İlkokul ile ilgili yasal

düzenlemeler arasında, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Yasası, 3418 sayılı yasa (Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisi), Özel Tüketim Vergisi Yasası, Okul Aile Birliği Yönetmeliği ile MEB Öğrencileri Yetiştirme Kursları Yönergesi yer almaktadır.

Türkiye’de ilkokulların gelir kaynaklarının neler olduğu, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Yasası’nın İlköğretim Gelir, Giderleri ve Planlama başlığı altında dokuzuncu bölümünün 76. Maddesinde ayrıntılı olarak belirtilmiştir:

- Her yıl Devlet gelirlerinin % 3’ünden az olmamak üzere Devlet bütçesinden yapılacak yardımlar,
- Özel idare bütçelerine, bu kanun hükümleri gereğince sağlanacak gelirler hariç ve 1960 mali yılında ilköğretime tahsis edilen miktardan az olmamak üzere, yıllık gelirlerinin en az % 20’si oranında konulacak ödenekler,
- Köy okullarına gelir sağlamak üzere, tahsis edilen araziden ve okul uygulama bahçesinden elde edilen gelirler hariç köy bütçelerine her yıl genel gelirlerinin en az % 10’u oranında konulacak ödenekler,
- Mahkemelerce hükmolunanlar da dâhil olmak üzere bu Kanuna göre verilecek para cezaları,
- Vakıflar Genel Müdürlüğü’nce bütçe ile tespit edilecek gelirlerle mütevelliler tarafından idare olunacak vakıflardan ayrılacak hisseler,
- İktisadi Devlet Teşekkülleri, özel kurumlar, dernekler veya hayırsever kimseler tarafından yapılacak her türlü mal, para bağışları ve vasiyetler (İşbu bağış ve vasiyetlerle bununla ilgili işlemlerden resim ve harç alınmaz.).
- Hurdaya çıkacak okul eşya ve levazımının işe yaramayacağı anlaşıldığından veya yenisi yapıldığından satılmasına karar verilen okul binaları enkazının veya okul yerinin değiştirilmesi dolayısıyla bu kanuna göre istifade edilemeyecek durumda kalan arsa ve tarlaların satışından elde edilecek paralar.

Kurul (2012, 297), okulların finansman kaynağını oluşturan 05/01/1961 tarih ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Yasasında öngörülen kaynakların sağlanması konusunda, başlıca iki sorundan söz etmektedir. Birincisi, parasal kaynakların bütçeye öngörülen oranlarda konulmadığıdır. Diğeri, belirtilen oranlarda kaynağın ayrılmasının, bir önceki yılın kesin hesap yasasına dayandırılmasıdır. Yüksek enflasyon nedeniyle bu yöntemle kaynak ayırma gerçekçi sonuçlar doğurmamaktadır. Yasada öngörülen oranda ödenek ayrılrsa bile, enflasyonun yarattığı bir kaynak kaybı söz konusu olmaktadır.

Karakütük (2012, 320) de bütçe hazırlık sürecinde eğitim bütçesinin büyüklüğünün belirlenmesinde bir önceki yılın bütçesine belli oranda artış yapılarak belirlenmesini, “Ancak bu oran önceki yıl gerçekleşen pahalılık (enflasyon) oranından yüksek olmadığından, önceki yıla göre bütçe tutarları daha az olabilmektedir” ifadesiyle yetersiz bulunmaktadır. Enflasyonun göz ardı edilmesi sonucu bütçelerin büyüklüğünün bir önceki yılın bütçesine göre artmadığı hatta çoğu kez geride bile kaldığı görülmektedir. Eğitim bütçelerinin her yıl bir önceki yıla göre rakamsal olarak artmış olmasına rağmen gerçekte artmadığı eğitime yapılan yatırımlara ve satın almalara bakılıp karşılaştırıldığında anlaşılabilmektedir. Karakütük’e (2012, 320) göre, bütçe büyüklüklerinin belirlenmesinde IMF ve Dünya Bankası yetkililerinin bildirdiği oran belirleyici olmaktadır. 222 sayılı yasanın ilkokula gelir sağlayan kaynakların neler olduğunu ortaya koyduğu ancak ilkokula ödenek verilmediği ve bu yasaya dayanarak okula yeterli olacak kaynak aktarılmadığı anlaşılmaktadır.

Öte yandan, 1988 yılında kabul edilen 3418 sayılı yasa ile sağlanan vergilerin %52’sinin Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine aktarılması öngörülmüştür. Ancak Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisi oranı, 3418 sayılı yasanın 7. Maddesi yerine 4306 sayılı yasa getirilerek %10 olarak yeniden düzenlenmiştir. Sonrada 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Yasası (2002) getirilerek; Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisi yürürlükten kaldırılmıştır. Özel Tüketim Vergisi ile sağlanan gelirlerin %18’inin %32’sinin Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine aktarılacağı yasada (4760) belirtilmiştir. 2004 yılında getirilen 5217 sayılı yasa ile, 4760 sayılı yasada eğitime sağlanan gelirlerin kaldırıldığı görülmektedir.

4306 sayılı yasa (İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun İle 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kağıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun) ile ilköğretime gelir sağlayan parasal kaynaklar belirtilmiştir. Bunlar arasında; vergi beyannameleri, SSK sigorta prim bildirgeleri, gümrük beyannameleri ile reklam gelirlerinden, cep telefonları kullanımından, hava yolları iç hat yolcu taşımacılığından, şans oyunlarından alınan vergiler ve kesintiler yer almaktadır. Vergiler ve şans oyunlarından alınan paylar, eğitim finansmanı konusunu tartışmalı hale getirmektedir. Şans oyunlarından alınan payların daha çok toplumun yoksul kesimlerinden elde edildiği savunulmaktadır.

Eğitimin tüm vatandaşları ilgilendiren bir hizmet olması nedeniyle, sadece ilkokullarda okuyan çocukların sayısı düşünüldüğünde bile önemli büyüklükte rakamlar karşımıza çıkmaktadır. Ancak Türkiye’de merkezi yönetim bütçesinden eğitim bütçesine ayrılan payın büyük bir kısmı personel maaşlarını karşılamak amacıyla kullanılmaktadır. Karakütük’e (2006, 229) göre, ilk ve ortaöğretimde öğrenim gören öğrenci sayısı ile hizmet veren öğretmen sayılarının giderek artmasına karşın, genel bütçe harcamaları içinde MEB harcamalarının oranının azalması; eğitime daha az kaynak ayrılması, eğitimin niteliğinden vazgeçilmesi, eğitime öncelik verilmemesi anlamına gelmektedir. 2013 yılı konsolide bütçe verilerine göre MEB bütçesinin genel bütçe içindeki payı % 12’dir ve bu MEB bütçesinin %70’i personel giderlerine ayrılmış, kalan % 30’u içinde yatırım harcamalarının da olduğu diğer harcamalara ayrılmıştır. Yatırım harcamalarına merkezi bütçeden ayrılan payın oldukça düşük olması eğitime yapılacak yatırımların sınırlı kalmasına neden olmaktadır ya da yapılması gereken yatırımlar yapılmamaktadır. Yolcu (2007, 232), MEB harcamalarının 1960-2006 yılları arasında GSMH, konsolide bütçe ve kamu bütçesi içerisindeki oransal payında düşme olduğu ve Türkiye’de eğitime GSMH’den ayrılan payın OECD ülkelerinin oldukça gerisinde kaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Türkiye’de öncelikle olanakları kısıtlı ve yoksul olan ailelerin çocukları olmak üzere ilkokul çağı nüfusunun neredeyse tamamı ilkokul eğitiminden yararlanma eğilimindedir. Ünal’a (1996, 303) göre, eğitime toplumsal talep arttıkça ve bu hizmeti sağlamada kullanılan kamu kaynakları yetersiz kaldıkça eğitim finansmanı önemli bir sorun olmaktadır.

Kurul’a (2012, 176) göre, temel eğitim genel özellikleri ve zorunlu olması nedeniyle kamusal bir hizmettir. Dolayısıyla toplumun çoğunluğunun içinde olduğu alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan velilerin eğitim finansmanının devlet tarafından sağlanmasını istemeleri doğaldır. Yolcu’nun (2007, 238) da belirttiği gibi alt ve orta sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailelerin aksine, üst SED’de yer alan aileler eğitimin maliyetine katılımı doğru bulmaktadır.

Devletin eğitim finansmanında ilkokul eğitime kaynak ayırmaktan vazgeçmesi, bu eğitimden faydalanmak isteyen en başta yoksul ve olanakları kısıtlı ailelerin çocuklarının eğitim ile kurdukları gelecek hayallerini daha baştan sonlandırmaktadır. “Kamu eğitim kurumlarının bütçelerini keserek en dezavantajlı, en yoksul gruplardan başlanarak eğitim hakkına erişimin önü kesilmektedir (Aksoy, 2005,

5)”. İsteyen bireylerin istediği eğitimi alabilmelerinin sağlanması gerektiği görüşünün öne çıktığı anlaşılmaktadır. “Bu görüşün özellikle ilköğretim için tüm dünyada genel kabul gördüğü söylenebilir (Çokgezen ve Terzi, 2008, 3)”.

2.6. Kalkınma Planlarında Eğitim Finansmanı

Türkiye’de 1961 Anayasası ile sosyal devlet anlayışı eğitim, sağlık gibi hizmet alanlarında etkili olmuştur. 1961 Anayasası’nın ekonomik ve toplumsal yaşamın düzeni başlığını taşıyan 41. maddesi ekonomik ve sosyal yaşamın demokratik yollarla işleyeceğini vurgulamıştır. Kalkınma başlıklı 129. Maddesi ile iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı sağlamak plana bağlanmıştır. Kalkınma planları hazırlanarak planlı kalkınma yoluna gidilmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı devletin görevi olarak kabul edilen planlamayı gerçekleştirecek örgüt olarak düzenlenmiştir.

Kalkınma planları incelendiğinde her kalkınma planının içinde bulunduğu dönemin ekonomik, toplumsal, siyasal ve teknolojik gelişmelerine göre özellikler gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kalkınma planları belirlenirken ve uygulanırken, eğitimde yaşanan dış politikalardaki gelişmelerden etkilenecek buna uygun düzenleme ve uygulamaların yürütüldüğü görülmektedir.

1961-1981 döneminde ilk dört kalkınma planı uygulanmış ve bunlar Keynesçi politikalardan esinlenmiştir. “Bu anlamda ilk dört plan, 1960 plancılığının ‘altın devri’ olarak tanımlanmaktadır (Ekiz ve Somel, 2005, 13)”. Daha ilk kalkınma planında ‘eğitimin finansmanında halkın katılma isteğinin değerlendirileceği (DPT, 1963, 442)’, ifade edilerek bütçe dışı kaynaklara işaret edilmiştir.

Beş yıllık dönemleri kapsayan bu planların ilki 1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planıdır (I. BYKP). “Bu planda niteliği yüksek insangücünü karşılayacak başlıca kaynağın eğitim örgütleri olduğu ifade edilmektedir (DPT, 1963, 457)”. Çeşitli bölgelerdeki okulların eğitim ve öğrenim düzeylerinin eşit duruma getirilmesi, olanakları sınırlı öğrencilere burs olanakları sağlanması gibi hedefler bu kalkınma planında yer almıştır.

III. BYKP (1973-1977) Dönemini kapsar ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu bu dönemde çıkarılmıştır. Kanunun 51. Maddesi “Her derece ve türdeki eğitim kurumlarına ait bina ve tesisler çevrenin ihtiyaçlarına ve uygulanacak programlarına göre MEB’ce planlanır, yaptırılır. Bu maksatla her yıl Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine gerekli ödenekler konur” ifadesi, devamında ise “...arsa temini ile okul ve tesislerin

yapım ve donatımında, devletin azami imkanlarının kullanılmasının yanında vatandaşların her türlü yardımlarından da yararlanılır, bu yardımlar teşvik edilir ve değerlendirilir” ifadesine yer verilmiştir. Bir diğer ifadeyle öncelikle eğitim finansmanında devletin sorumluluğu öne çıkarılmış ancak bütçe dışı kaynaklara, halk katkılarına başvurulacağı ifade edilmiştir.

IV. BYKP (1979-1983) Bülent Ecevit’in başbakanlığı döneminde CHP Hükümetince hazırlanmıştır. “İlköğretimin I. kademesinde kitap giderleriyle, köylerde ve gecekondü bölgelerinde eğitim gören öğrencilerin araç-gereç ve kırtasiye gereksinimlerinin devlet tarafından karşılanması öngörülmüştür (DPT, 1979, 456)”. Bu plan ile eğitimde fırsat ve olanak eşitliğinin sağlanmasına çalışılmıştır. Bu planın diğerlerinden farkı eğitimin ticari bir metaya dönüşmesinin/dönüştürülmesinin önüne geçilmek istenmesi olmuştur. “Bu hedefi eğitim finansmanında yeni arayışlara bir eleştiri olarak da kabul etmek mümkündür (Tural, 2002, 333)”.

“İlk dört BYKP döneminde, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu doğrultusunda il özel idarelerinin ilköğretim için yeteri kadar ödenek ayırmamaları nedeniyle, temel eğitim harcamalarının tamamına yakını genel bütçeden karşılanmıştır (Bircan, 1979, s. 41, 42)”.

24 Ocak Kararları (1980) Türkiye ekonomisinde önemli değişikliklere neden olmuş ve günümüze kadar etkisini sürdürmüştür. Kalkınma stratejisi de bundan etkilenmiş liberal politikalar her alanda olduğu gibi eğitimde de belirleyici strateji ve politikalar haline gelmiştir. “Devletin bu strateji içindeki yeri, hızla küçülmek, yetmiş yıl boyunca sürekli yayıldığı alanlardan geri çekilmek ve özel sektörün bu alanları doldurması için gerekli düzenlemeleri yapmak olarak belirlenmiştir (Sezen, 1999, 201)”. 12 Eylül 1980 askeri darbesini de arkasına alan 24 Ocak kararları yapısal uyum programlarını başlatma görevini de üstlenmiştir. “Böylelikle, 1980 sonrasındaki süreçte dışa açılma ve dünyayla bütünleşmede IMF ve DB güdümlü neoliberal politikaların etkisinin son derece önemli olduğunu belirtmek gerekir (Soyak, 2004, 133)”.

Türkiye’de planlı dönemin başından 1980’e gelinceye dek sosyal devlet anlayışına uygun olarak eğitim kamusal mal olarak görülmüş ve kalkınma planlarındaki ilke ve hedeflere uygun olarak eğitim harcamaları devlet tarafından karşılanmıştır. Bu dönemde ilköğretim eğitiminin finansmanı da devlet tarafından sağlanmıştır.

“12 Eylül yönetimi, 1961 Anayasası’ndan farklı olarak birey gücünü pekiştiren, özgürlükleri kısıtlayan, bireyin siyasal olanla ilgilenme serbestisini oldukça daraltan bir anayasa üretmiştir (Sezen, 1999, 202)”. 1982 Anayasası’nın 166. maddesi planlamayı düzenlemiş ancak Devlet Planlama Teşkilatı bu anayasada yer almamıştır. Devlet Planlama Teşkilatı günümüzde Kalkınma Bakanlığı şeklini alarak kuruluşundaki yapısı değişikliğe uğramış dikey, bürokratik bir örgütlenmeye kavuşmuş diğer bakanlıklarla aynı konumu almış ve böylece amacından uzaklaşmıştır. 1982 Anayasası 1961 anayasasına göre sosyal devlet anlayışından uzaklaşan bir anayasa olma özelliğindedir. Bu anayasa ile birlikte Türkiye’de günümüze kadar uzanan süreçte Kapitalist neo-liberal politikaların etkisi her alanda görülmüştür. “Kendi okulunu kendin yap kampanyası”, “eğitime yüzde yüz destek kampanyası”, “bilgisayarlı eğitime destek kampanyası”, “kardeş kurum projesi” ve “kardeş okul projesi” gibi devletin eğitim finansmanından elini çekmesine zemin hazırlayan proje ve kampanyalarla eğitimde küresel neoliberal politikalar uygulama alanını daha da genişletmiştir. Yolcu (2007) ilköğretimin “bütçe”, “il özel idare” ve “köy bütçesi” gelirlerinden başka, “halk katkıları”, “4306 sayılı Yasa”, “4018 sayılı Yasa”, “dış kaynak destekli eğitim kredileri ve hibeler”, “kurumsal katkı projeleri”, “toplumsal sorumluluk kampanya ve projeleri”, “kardeş okul projesi”, “belediyeler”, “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu”, “İçişleri Bakanlığı”, “banka maaş promosyonları”, “okul-aile birlikleri” ve “okul içinde yaratılan diğer kaynaklar” olmak üzere toplam 13 farklı bütçe dışı kaynağa sahip olduğunu ifade etmektedir.

Yürürlüğe girdiği 1995 yılında Türkiye’nin imzaladığı Dünya Ticaret Örgütü tarafından hazırlanan GATS ile bu politikalar daha da yayılma alanı bulmuştur. “GATS ile Türkiye ve bu sözleşmeyi imzalayan 150’ye yakın ülke, diğer hizmet ve imalat sektörleri ile birlikte kamusal hizmetler olan sağlık hizmetlerini, çevre hizmetlerini ilk, orta ve yükseköğretimi içerecek şekilde eğitim hizmetlerini piyasaya açmayı taahhüt etmektedir (Aksoy, 2005, 3)”. Aynı zamanda piyasaya açılan bu hizmetlerin yabancı kuruluşlara yani uluslararası piyasaya açılması da taahhüt edilmiştir.

Dünyayı ve Türkiye’yi de etkisi altına alan küreselleşme ve neo-liberal ekonomi politikaları sosyal olan her türlü politikaların giderek önemsizleşmesine yol açmıştır. “Eğitim ve sağlığın kamusal mal olmadığı “özel mal” olduğu o kadar çok vurgulanmıştır ki eğitim hakkına ve sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına erişemeyen bireyler dahi bunu kendilerinin “kişisel” bir sorunu olarak kabul etmeye başlamıştır (Aksoy, 2005, 3)”.

VII. BYKP’de (1996-2000) “kamu hizmetlerinden yararlananların sağladıkları bireysel faydanın karşılığını ödemeleri esas olacaktır” ilkesi yer almaktadır. Bu planda, toplumsal faydanın yüksek olduğu zorunlu eğitimin sunumunun devlet tarafından üstlenileceği, ifade edilmiştir. Bu plan dönemindeki önemli bir gelişme ise 16.08.1997 tarihinde kabul edilen 4306 sayılı yasa ile zorunlu eğitimin süresi kesintisiz sekiz yıla çıkarılmıştır. İlköğretimde okullaşmayı yüzde yüze çıkarmak hedeflenmiştir.

2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (DPT, 2006, s. 85-87) eğitim sisteminin geliştirilmesine uygun ilke ve politikalar yer vermiştir. Eğitimin yaygınlaştırılmasında merkezi yönetimin yanı sıra yerel yönetimler ve özel sektörün katkısı artırılacaktır ifadesi bu planda yer bulmuştur. Ayrıca, ‘öğrenciler ve aileleri üzerindeki mali, toplumsal ve psikolojik yüklerin hafifletilmesi amacıyla eğitim sistemi, sınav odaklı yapıdan kurtarılacaktır’ şeklindeki ifadeye yer verilmiştir.

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (DPT, 2013, s. 31-35), 2014-2018 yıllarını kapsamakta ve günümüz eğitime yön verecek ilke ve politikalar bu planda yer almaktadır. Bu kalkınma planında nitelikli insan gücünü yetiştirmenin önemi vurgulanmış ve beşeri sermayenin geliştirilmesinin kalkınmayı ve büyümeyi olumlu etkileyeceği ifade edilmiştir. Eğitimle ilgili politikalar arasında, okul idarelerinin bütçeleme süreçlerinde yetki ve sorumluluklarının artırılacağı belirtilmiştir. Ayrıca eğitimde alternatif finansman modelleri geliştirileceği vurgulanmıştır.

Günümüze kadar yapılan kalkınma planlarında eğitimle ilgili ilkeler ve politikalar yer verildiği görülmektedir. Kalkınma planlarında eğitim ile kalkınmayı sağlayacak insan gücünü piyasanın istediği niteliklerde yetiştirmek, temel eğitimi tüm vatandaşlara sunmak ve eşitliği sağlamak amaçlanmıştır. Kurul (2012, 309), eğitimde parasal güçlüklerin planlı dönemin başından itibaren yaşandığını ve bu güçlükleri aşmak için arayışların olduğunu belirtmektedir.

Karakütük’e (2012, s. 171, 172) göre, 1960-1980 döneminde kalkınma planlarında eğitim ilköğretimden üniversiteye kadar kamusal (toplumsal) mal olarak görülmekte ve eğitim harcamalarının devletçe karşılanması planlanmaktaydı. 1981 yılından sonra eğitim daha çok yarı kamusal (karma) bir mal olarak görülmüş ve eğitim finansmanına eğitimden yararlananların katkı sağlamaları gerektiği anlayışı ortaya çıkmıştır. “Buna paralel olarak konsolide bütçe içindeki eğitim harcamaları 1990’da %

19,1 iken, 1995'te % 12,3, 2000'de % 10,1, 2005'te ise % 12,8 olarak gerçekleşmiştir (DPT, 2007, 188)". 1980'den sonraki yıllarda devlet bütçesinden eğitime ayrılan ödeneklerde kısıtlamalara gidildiği ya da yeterli miktarda ödenek ayrılmadığı görülmektedir. Finansman yetersizliği eğitimdeki hedeflere ulaşılmasını önlemiştir.

Sosyal devlet anlayışında öne çıkan eğitimde uzun vadeli amaçları gerçekleştirme hedefi kalkınma planlarında önemini kaybetmiş, kar elde etmeyi öne çıkaran kısa süreli hedeflere odaklanılmıştır. Son yıllarda eğitimde özelleştirme çabalarının artmasında devletin özel kesimin payını artırması etkili olmuştur. "2001-2023 stratejisinde de eğitimde özel kesimin payının artırılması hedefleri öne çıktı (Karakütük, 2012, 172)".

2.7. Milli Eğitim Şuralarında Eğitim Finansmanı

Türkiye'de eğitimdeki sorunlar, her dönemde güncelliğini korumuş ve düzenli aralıklarla gerçekleştirilen eğitim şuralarında da tartışılmaya devam etmiştir. Eğitim finansmanı eğitimdeki önemli sorunlardan birisi olarak bazı eğitim şuralarında üzerinde durulan konular arasında yer almıştır. "MEB'in en yüksek danışma organı olan Milli Eğitim Şûralarının amacı, Türk Milli Eğitiminin geliştirilmesi için gerekli önlemleri almak, eğitim sorunlarını tespit etmek ve bunların çözümü için teklifler getirmektir (Âdem, 1993, s. 123–124)".

Bu bağlamda 18-22 Temmuz 1988 tarihlerinde toplanan 12. Milli Eğitim Şûrası'nda tartışılmış ve eğitime ayrılan kaynakların arttırılması üzerinde durulmuştur. Alınan kararlar (MEB, 1988, s. 226, 227), konsolide bütçeden milli eğitime ayrılan payın %15'in altına düşmemesi, özel idareden ayrılan % 20'lik payın arttırılması için gerekli düzenlemelerin yapılması, ödeme gücü yeterli olmayan öğrencilerin burs ve kredilerle desteklenerek eğitim harcamalarına katılmalarını sağlayıcı hukuki düzenlemelerin yapılması, belediye gelirlerinden % 10'luk pay ayrılması, döner sermaye gelirlerinin iyileştirilmesi, Milli Eğitim Vakfı'nın yaygınlaştırılması, okulların mahalli gelirlerinin aynı okulda kullanılabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması, toplu konut idarelerinden sağlanan gelirler, TRT'nin reklam gelirlerine ilave edilen eğitim payı, özel kurs ve dershanelerden belli oranda pay alınması şeklinde sıralanmaktadır.

Eğitim finansmanı sorununun 13–17 Mayıs 1996 tarihlerinde toplanmış olan 15. Milli Eğitim Şûrası'nda da ele alındığı görülmektedir. 15. Milli Eğitim Şûrası'nda

eğitim finansmanı ile ilgili konular tartışılmış, eğitim sektörüne kamu kaynaklarının sağlanmasında makro düzeyde planlama yapılması, eğitim yatırımlarında ve kaynakların kullanımında yerelleşme ve katılımcılık ilkesine geçilmesi, kaynak israfını önlemek ve rasyonel kaynak dağılımını sağlamak için eğitim sisteminin tür ve kademelerine göre yeniden yapılandırılması kararları alınmıştır.

13–17 Kasım 1999 tarihleri arasında toplanan 16. Milli Eğitim Şûrası, mesleki ve teknik eğitim üzerinde durmuş ve eğitim finansmanı ile ilgili kararlar almıştır. 16. Milli Eğitim Şurası’nda dikkat çekici olan ‘veliler tarafından yapılan her türlü bağış ve katkılar’ ifadesidir. Şura’da velilerin okullara bağış ve katkı sağlamaları olması gereken bir durummuş gibi gayet normal görülmüştür. Ayrıca veliler tarafından yapılan her türlü bağış ve katkılar kayıtlı hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu ifade günümüzde okullarda karşılığını bulmuş ve veliler tarafından okula yapılan her türlü bağış ve katkılar TEBFİS ile kayıt altına alınır hale gelmiştir. Ancak eğitim finansmanı sorunu okulların kaynak bulmadaki sıkıntıları nedeniyle çözülememiştir. Türkiye’deki eğitim finansmanı eğitimdeki haksızlık ve eşitsizliklere çare olamamaktadır.

17. Milli Eğitim Şûrası’nın 53. maddesinde ilköğretim okulları ile ilgili kararlar alınmıştır. Bunlardan biri özel sektörün eğitime yatırım yapması özendirilmeli ve özel sektörden hizmet satın alınması sağlanmalıdır, şeklindedir. “Bu tarihten sonra eğitime özel sektörün katkısının arttığı söylenebilir (MEB, 2006)”.

18. Milli Eğitim Şurası’nda (MEB, 2010, Md.,1), İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında büyüklüklerine ve öğrenci sayılarına göre kurumsal bütçe oluşturulmalı, okulun fiziki durumu ve ihtiyaçları dikkate alınarak her okul için genel bütçeden ödenek tahsisi yapılmalı, bu bütçenin harcanması ve harcamaların denetlenmesi için okulda oluşturulacak kurullar etkili olacak şekilde mevzuatta düzenleme yapılmalıdır, ifadeleri yer almıştır.

Son olarak toplanan 19. Milli Eğitim Şurası’nda diğer Şuralarda olduğu gibi tavsiye niteliğinde kararlar alınmış ve Öğretim Programları ve Haftalık Ders Çizelgeleri, Öğretmen Niteliğinin Arttırılması, Eğitim Yöneticilerinin Niteliğinin Arttırılması, Okul Güvenliği konuları tartışılmıştır. Eğitim finansmanı ile ilgili olarak 19. Milli Eğitim Şurası’nın 40. maddesinde (MEB, 2014), “Genel bütçeden pay ayrılarak okul/kurum bütçesi oluşturulmalı, okul/kurum yönetimince bunun etkili

kullanımını sağlayacak bütün gelir ve harcamalar yasal güvence altına alınmalıdır” ifadesi yer almaktadır.

Günümüze kadar toplanan Milli Eğitim Şuralarında ve son yapılan 19 Milli Eğitim Şurası ile devlet bütçesinden okullara pay ayrılarak bu payın etkili kullanılması gerektiğinin vurgulandığı görülmektedir. Ancak Milli Eğitim Şuralarında tavsiye niteliğinde kararlar alınmış olmasına rağmen alınan bazı kararların belli kesimlerin amaçlarına uygun olarak mevcut iktidarlar tarafından uygulamaya geçirildiği, eğitim finansmanı ve eğitim kurumlarındaki kaynak sıkıntısını çözmek konusundaki kararların uygulamaya geçirilemediği görülmektedir. “Aynı zamanda katkı sağlayan ailelerin denetime de katılması, kaynak kullanımında yerelleşme gibi son Şuraların önerileri, kaynak yaratma ve kullanımına geleneksel yaklaşımların dışında perspektifler getirmektedir (Kurul, 2012, 312)”. En basit ifadeyle Milli Eğitim Şuralarında temel eğitimin paralı olmaması gerektiği şeklindeki haklı bir savunuya bile açıkça yer verilmediği görülmektedir.

2.8. Bütçe ve İlkokulda Okul Bütçesi

Bütçe konusundaki görüşler benzer özellikler taşımaktadır. Bütçenin belge, tasarı, etkinlik programı, plan olma özelliklerinden söz edilmektedir. Adem (1993, s. 183-193) bütçe konusunu, “Eğitim Bütçesi” başlığı altında; bütçe kavramı, bütçenin anlamı, bütçe hazırlama ilkeleri, bütçe türleri, bütçenin uygulama evreleri, bütçenin denetlenmesi, ödenek kavramı, ödenek aktarma yöntemi, bütçenin başlıca evreleri, eğitim bütçesinin hazırlanması, eğitim bütçesinin başlıca etkileri ve nitelikleri, eğitim bütçesinin aşamaları, alt başlıklarına yer vererek incelemiştir. Eğitim bütçesi eğitim kesimine ilişkin kararları olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle eğitim bütçesinin incelenmesi önem taşımaktadır. Bütçe kavramı bütçe sözcüğünün geçtiği 1926 tarih ve 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu kadar eskidir. Program bütçe ya da işlevsel bütçe “bütçe kavramı” içinde açıklanmıştır. Bütçe; bir kuruluşun politikasını uygulama aracı, kuruluşun ayrıntılı planı ya da etkinlik programı, kuruluşun ödeneklerini işlevlere göre gösteren bir belge, kuruluşun etkinliklerinin yürütülmesinin yasal dayanağı, kuruluşun bu etkinliklerinin maliyet ve sonuçlarının karşılaştırılmasına ve gerekirse yeniden gözden geçirilmesine izin veren yasal bir belge anlamlarına gelmektedir. Bütçenin uygulama sonuçları gelecekte hazırlanacak bütçelere ışık tutmaktadır. Bütçe hazırlama ilkeleri ile bütçenin gerçekçi niteliği, bütçenin işlevselliği ve bütçenin ekonomik niteliği açıklanmıştır. Genel ve geçici bütçe türlerinden söz

edilmiştir. Genel bütçe belli bir dönem için hazırlanan tüm etkinlik ve hizmetleri içeren bir bütçedir.

Bütçe üç evrede uygulanmaktadır. Bu evreler: Taahhüt, tahakkuk ve ödeme emri ile ödeme evreleridir. Bütçe denetlenmesi üç evrede yapılmaktadır. Bunlar; yönetsel denetleme, yargısal denetleme ve yasal denetleme evreleridir. Yasal denetleme kesin hesap yasasının Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce (TBMM) kabul edilmesidir.

1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu'nun 45. Maddesinde 'ödenek, bir hizmetin görülmesi için bütçeye konulan para', olarak ifade edilir. Ayrıca ek ödenek ve olağanüstü ödenekten söz edilmektedir. Ödenek aktarma yöntemi; belli bir bütçe döneminde bir hizmet için ayrılmış olan ama bu hizmetin görülmesine fazla gelmiş bir ödeneğin ayrılmış ödeneği yetersiz olan bir başka hizmet için aktarılması yöntemidir.

Bütçenin başlıca evreleri: Hazırlama, inceleme, müzakere, kabul ya da reddetme, uygulama ve denetleme evreleridir. Eğitim bütçesinin hazırlanması, eğitim bütçesinin ne olup, ne olmadığına açıklık getirmektedir. Bu durumda bütçe; eğitim politikasının uygulama aracı, eğitsel hedeflere ulaşma aracı, parasal maliyet belgesi ve son olarak uygulama ve finansman programıdır. Planlı kalkınma politikası izleyen ülkelerde bir eğitim politikası belirlenmiş olmalıdır. Bu politika elde yeterli bütçe ödenekleri varsa uygulanabilir. Örneğin 05/01/1961 tarih ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu on yıl içinde ilköğretim çağındaki tüm nüfusa eğitim olanaklarının sağlanmasını kabul etmiş olmasına rağmen bu politikanın gerçekleşmesinde ilköğretim hizmetlerine ayrılması gereken katkılar, bugüne değin hiç gerçekleşmediği için bu hedefe de ulaşamamıştır. Eğitim bütçesi kuruluşun ulaşmayı amaç edindiği hedefleri belirlemektedir ve bütçenin hazırlanmasında, eldeki parasal kaynaklardan tasarruf etme, ekonomik olma ve eğitsel işlevler vb. sorunlar dikkate alınmalıdır. Bir eğitim bütçesi hazırlanırken, tüm parasal kaynakların çeşitli birimler arasında dengeli dağılması, birim maliyetlerin uygun bir düzeyde oluşması, harcanılan parasal kaynaklarla sağlanan sonuçlarda tutarlılık olması vb. sorunlar üzerinde durulmalıdır. Bütçe uygulama sırasında hizmetlerin gereği gibi yürütülüp yürütülmediğinin izlenmesini olanaklı kılan bir belgedir. Bütçe bir uygulama programından başka bir şey değildir. Bütçe kuruluşun başlıca etkinlik programlarının tüm ayrıntılarını yansıtmalı ve gerçekçi olmalıdır. Bütçe gelecekteki etkinliklerin finansman taslağı olmasının yanında; uygulama döneminde, kapsamı içerisine giren etkinliklerin uygulamalarını düzenleyen, bunlar için gerekli parasal ve insan kaynaklarını ayıran bir programdır. Bütçe yöneticiye görevlerini yerine

getirmesinde yardımcı olan, kararlarına ışık tutan bir araçtır. Eğitim bütçesinin başlıca etkileri ve nitelikleri arasında bütçenin gelecek yıllar için yol gösterici olması, uygulama döneminde yönetsel kararları olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen bir belge olması vardır. Eğitim bütçesinin aşamaları: Bütçe öncesi dönem, bütçenin uygulanması ve bütçenin değerlendirilmesi aşamalarıdır. Ayrıca Adem (1993, 193), eğitimde bütçe-plan ilişkisini incelemekte ve “Planlamanın bittiği yerde bütçe başlar.” ifadesini kullanmaktadır.

Başaran’a (2000) göre, bütçe yönetimce bir yıl içinde yapılacak işleri, ayrılan parayla birlikte ayrıntılı olarak gösterdiği için, aynı anda bir etkinlik programıdır. Bu nedenle de ilkokulda bütçenin bir etkinlik programı olarak kabul edilerek buna uygun işlerin yıl içinde yapılması beklenmektedir. “Bütçe bir örgütün belli bir süre işleyebilmesi için yapılacak harcamaları gösteren plandır (Demirtaş ve Güneş, 2002)”.

Karakütük’e (2012, 305) göre, bütçe belirli bir dönemdeki gelir-gider kestirimleri ile bunların uygulanma ilkelerini gösteren parasal plandır. Örgütte paranın iyi yönetilmesinde bütçe ilkelerine uyulması önem kazanır. Bütçe konusundaki görüşlerden bütçenin, uygulama programı ve paranın yönetilmesi olduğu ve belli bir süreyi kapsadığı anlaşılmaktadır.

Kurul (2012, s. 269-279), eğitimde bütçe sürecini üç başlık altında incelemiştir. Bunlar: Eğitim planının hazırlanması, eğitim bütçesinin hazırlanması ile bütçenin uygulanması ve değerlendirilmesidir. Eğitim planının hazırlanmasına okul paydaşlarının katılımı, eğitimin demokratikleşmesi ve kararların “doğruluk” düzeyinin artırılmasına katkıda bulunur. Bu katılım ayrıca bütçe uygulamaları sırasında eğitim bileşenlerinin sağlayacakları destek açısından da önemlidir. Bütçenin uygulanması ve değerlendirilmesi “kamusal hesap verme sorumluluğu” gereği olarak ele alınmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının (1982), 161-164. Maddeleri bütçenin hukuksal dayanağını oluşturmakta ve bütçe yasama organınca çıkarılan bir hukuksal metin olarak kabul edilmektedir. Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (5018 SY, madde 13) bütçe ilkeleri arasında parasal saydamlık, doğruluk, genellik, birlik, denklik, yıllık olma, önceden izin ilkelerine yer vermiştir. Tüm gelir ve giderlerin bütçede gösterilmesi genellik ilkesi gereğidir. Okullarda hazırlanan stratejik planlar çok yıllık bütçeleme ilkesine uygun olarak yapılır ve ileriki yılların bütçe kestirimlerine yer verilir. 5018 sayılı yasa ekli I sayılı cetvelde, genel bütçe, özel bütçe, düzenleyici ve

denetleyici örgütlerin bütçelerinin toplamı merkezi yönetim bütçesi olarak gösterilmiştir. MEB Bütçesi genel bütçe içinde gösterilmiştir. “Eğitim alanında belirlenen amaçlara ulaşılmasını kolaylaştıran, gerçekçi kaynaklara dayanan bu alanda yapılacak etkinlikleri ayrıntılı bir plan ve program içerisinde açık seçik gösterebilen bir bütçe, iyi bir eğitim bütçesi olarak kabul edilebilir (Adem, 1993, 190)”.

Okulda okul yöneticisinin bütçelemedeki bazı rolleri arasında bütçeyi planlama, bütçe analizi, bütçe talebi ve bütçe kontrolü sayılabilir. Bütçe talebinde öğretmenler ve veliler gibi farklı grupların talepleri göz önüne alınarak önceliklere göre bütçe oluşturulup sunulur. “Bütçe kontrolleri ise stok maliyetleri, makbuzlar ve harcamalar, aylık raporlar ve bilançoyu çıkarma işlerini kapsar (Lunenburg ve Ornstein, 2012)”.

Okul bütçesi okulda paranın olması ile önemli hale gelir ve bu noktada okul yöneticisine iş düşer. Para olmaması okulun bütçesinin olmadığını gösterecektir. Okuldaki okul bütçesinden nerelere ya da kimlere kullanıldığının yanında bu bütçeden kullanılırken savurganlıktan kaçınılmış olması da önemlidir. İlkokulda önemli sorunlardan birisi, bütçe oluşturmak amacıyla okula verilen bir ödeneğin olmaması ve bu nedenle velilerin katkılarıyla okul bütçesi oluşturulmaya çalışılmasıdır. “Eğitim örgütlerinin bütçe yönetimi konusunda karşılaştığı en önemli sorun bütçesinin yeterli olmamasıdır (Karakütük, 2012, 345)”.

Öğrencilerin iletişim ve etkileşimlerinde okuldaki bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinin oynadığı rolün onların yararına olması önem taşımaktadır. Okulda bütçe kullanılırken vazgeçme maliyeti çocukların lehine olmalıdır. Tural’a (2002, 15) göre, eğitim kesiminde para yönetimi çeşitli öğretim tür ve düzeylerinin sunumu için gerekli gerçek kaynaklara karşılık gelen parasal kaynakların elde edilmesi kadar; bu kaynakların farklı bölgeler, iller, öğretim tür ve düzeyleri, farklı toplumsal ve ekonomik kökenden gelen bireyler ve kümeler arasında dağıtım sürecini irdelemektedir. Çocukların okulda nitelikli ve verimli zaman geçirmelerini sağlamak ve onları mutlu etmek hedeflenmeli ve buna uygun olarak eğitim ortamlarının oluşturulmasında bütçeden kaynak kullanılmasına gidilmelidir.

Türkiye’de, son zamanlarda kamu kurumlarında elektronik ortamda iş ve işlemlerin yapılmasına hız verilmesi eğitim finansmanına da yansımıştır. MEB’e bağlı okul ve kurumlarda, 2009-2010 eğitim-öğretim yılından sonra e-bütçeye geçilmesi hedeflenerek, asıl adı Türkiye’de Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi

Yönetim Sistemi (TEFBİS) olan sisteme eğitimin önemli bir kademesi olan ilkokulda da geçilmiştir. Sistemin ana sunucusu MEB Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nde bulunmakta ve MEB Strateji Geliştirme Başkanlığına bağlı bulunan genel müdürlükler, il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri ile tüm eğitim kurumlarını kapsamaktadır.

TEFBİS ile aslında velilerden okulda para toplanması yasal bir duruma kavuşturularak okul bütçesi oluşturmada velilerden kaynak oluşturma yolu meşrulaştırılmıştır. Sistemle okuldaki bütçe oluşturma ve kullanma süreci internet ortamında kaydedilebilir ve görülebilir hale gelmektedir. Okulda öğrenci velilerinden elde edilen gelirler, çeşitli yollardan (sınavlar, fotoğraf, kermes, yıllık gibi) sağlanan gelirler ve kamudan ayrılan kaynaklar kayıt altına alınarak gelirlere ait harcamaların denetlenebilir olması hedeflenmiştir. “Sonuç olarak da harcamalarda şeffaflık sağlanabilmesi beklenmektedir (MEB, 2007, 53)”.

2.9. Okul Bütçesi ve Okul Aile Birliği

Gelişmiş ülkelerde bütçenin oluşturulmasında ve harcama yapmada okul yönetimlerine geniş yetkiler verildiği görülür. Türkiye’de okul yönetimi bütçede olduğu gibi okulla ilgili her konuda merkezi yönetime bağımlı kılınmıştır. ABD gibi gelişmiş ülkelerin bir kısmında okulların yerel yönetimlere bağlı olması, okulların sorunlarının çözümünde ve yeterli bütçe oluşturabilmelerinde kolaylaştırıcı bir rol oynayabilmektedir. Türkiye’de okulların önemli ihtiyaçlarının karşılanmasında yerel yönetimlerin rol oynamadıkları görülmektedir.

1973 yılında çıkarılan Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 16. Maddesinde, “eğitim kurumlarının geliştirilmesine katkıda bulunulması için okul ile aile arasında işbirliği sağlanır ve okul aile birlikleri kurulur” ifadesine yer verilmiş olması okullarda okul aile birliğinin oluşturulmasındaki en önemli yasal dayanaktır. 5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun’un (2004) çıkarılması ile MEB’e bağlı okullarda kurulan Okul Koruma Derneklerinin kapatılması sonucu bu durumdan doğan boşluğu ortadan kaldırmak amacıyla 31/05/2005 tarihinde MEB Okul - Aile Birliği Yönetmeliği (2005) çıkarılmıştır.

Okul aile birliği ile okulda eğitimin niteliğini artırmak ve böylece öğrencileri başarılı kılmak ayrıca, okulda demokrasi ve katılımı sağlamak amaçlanmıştır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun (Md.,16), Eğitim Kampüsleri ve Okul İle Ailenin İşbirliği ilkesi başlığı altında yapılan değişikliklerle okul-aile birliklerinin, okulların ve

maddi imkânlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere; aynı ve nakdî bağışları kabul edebileceği, sosyal ve kültürel etkinlikler ve kampanyalar düzenleyebileceği ve öğrenci velilerinin bağış yapmaya zorlanamayacakları, ifadelerine yer verilmiştir. Okul aile birliklerine bağış yapılmasının yasalaştırılması okulda para toplanmasının önünü açmakta ve böylece kamu yararı adı altında eğitim öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi gereken okula ‘ticarethane’ niteliği de kazandırmaktadır.

İlkokulda da, Okul Aile Birliği, okul bütçesi oluşturma ve kullanmada önemli roller üstlenmektedir. Bu birliğin görev, yetki ve sorumluluklarına 09/02/2012 tarihli ve 28199 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan MEB Okul-Aile Birliği Yönetmeliği ile yer verilmiştir. Okul Aile Birliği Yönetmeliği okula gelir elde edilirken ve harcamalar yapılırken izlenecek yolu belirtmektedir. Yine bu yönetmelikten okul bütçesi oluşturma ve kullanma sürecini aktif olarak yürüten okul aile birliğinin, okul müdürünün kontrolünde olduğu anlaşılmaktadır. Bu yönetmelik ile okul aile birliğinin bankada birliğe ait hesap açacağı ve bu hesapta paranın tutulacağı ifade edilmektedir.

Okul Aile Birliği Yönetmeliği’nin (2012), 23. Maddesinin 5. Fıkrası, “okul idaresi, okul-aile birliklerinin gelir ve gider kayıtları ile diğer mali işlemlerini Bakanlıkça kurulan merkezî bilgi sistemine (TEFBİS) kaydeder” şeklindedir. Böylece okulda oluşturulan okul bütçesine elde edilen gelirler TEFBİS’e işlenmekte ve yapılan harcamalar sistemde gösterilmektedir. Bu durum ile çocuklardan okulda para alınması daha da kolaylaştırılarak okulda para toplanması çabasında olan okul idaresine, öğretmenlere ve sınıf annelerine olabilecek tepkilerin önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

İlkokulun genel bütçeden (MEB bütçesi) ayrılan yasal bir ödeneğinin olmaması, okulun acil olan ihtiyaçlarını karşılamasında bile zorluklarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Okul bütçesi oluşturma yolunda okul aile birliği, daha çok öğrenci velilerinden para alma yolunu izlemektedir. Kurul’a (2012, 295) göre, söz konusu parasal güçlükler, eğitim yöneticilerini özel finansman kaynakları yaratmaya itmiş; bu arayışlar da eşitlik ve eğitim etkinliği bakımından tartışmaya değer sonuçlar üretmiştir. Okulda okul aile birliği yoluyla oluşturulan okul bütçesi elektrik, su, bina, derslik, büyük onarımlar ile ısınma gibi okulun temel ihtiyaçlarını karşılayamadığından okulun bu ihtiyaçları İl Özel İdareleri yoluyla merkezi bütçeden karşılanmaktadır.

Tural (2002, 322), bugüne kadar eğitim finansmanı politikalarında dillendirilen yerel veya ulusal düzlemdeki finansman kaynaklarını belirtirken ‘okul düzeyinde

yaratılan diğer parasal kaynaklar' ifadesine yer vermiştir. İlkokulda 'okul düzeyinde yaratılan diğer parasal kaynaklar' ile okul bütçesi oluşturulmaya çalışılmaktadır. Okul aile birliğinin gelirleri arasında, ayni, nakdi, şartlı/şartsız bağış ve yardımlar; okulların bünyesindeki kantin ve benzeri yerlerin işlettilmesi, gerektiğinde bu yerlerin işletilmesinden elde edilen gelirler ile sosyal, kültürel, sportif, kurs, proje, sınav, toplantı, kampanya ve benzeri gelir getirici etkinliklerinden sağlanan gelirler yer almaktadır. Keskin (2003), T.C. Anayasası'nın 42. maddesine göre ilköğretimin devlet okullarında parasız olmasına karşın öğrenci ve ailelerinden yaklaşık 40 farklı ad altında para toplanmasının, çocukların devlet okullarında parasız okuma haklarının ellerinden alınması anlamına geldiğini belirtmektedir.

Okulda elde edilen gelirler araştırmalara da konu olmuştur. Yapılan araştırmalara genel olarak bakıldığında okulda okul bütçesi oluşturulurken öğrenci kayıtlarından, düzenlenen kermeslerden, açılan kurslardan, velilerin verdikleri aidatlardan, çıkarılan dergi gibi yayınların satışlarından ve bu yayınlarda yer alan reklamlardan, gezilerden, kültür ve sanat etkinliklerinden, tiyatro, sinema, kukla ve palyaço gösterimlerinden, fotoğraf çekimlerinden vb. gelir elde etme yoluna gidildiği görülmektedir. Kavak ve diğerleri (1997) "İlköğretimde Kaynak Arayışları" konulu araştırmalarında kent okullarının 27 çeşit özel gelir kaynağı yaratmış olduklarını ortaya koymuşlardır. "Bu konuda ilk göze çarpan ise özellikle 90'lı yıllarda gazete manşetlerinden düşmeyen kayıt paraları olmuştur (Kavak, 1997. 3)". Öztürk'ün (2002) "İlköğretim Okullarının Finansman Kaynakları (Ankara İli Polatlı ilçesi örneği)" konulu araştırmasında ilköğretim okullarının 22 çeşit özel gelir kaynağına sahip olduğu vurgulanmaktadır. Süzük (2002) "İlköğretim Okul Harcamalarında Genel Bütçe Dışındaki Kaynakların Yerine İlişkin Okul Yöneticileri Ve Öğretmenlerin Görüşleri (Ankara İli Örneği)" konusundaki araştırmasında, ilköğretim okullarının 39 çeşit bütçe dışı kaynağına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Yolcu (2007) "Türkiye'de İlköğretim Finansmanının Değerlendirilmesi" konusunda yaptığı araştırmasında ilköğretim okullarının 13 çeşit bütçe dışı kaynağına sahip olduğunu bulmuştur. Yamaç (2010) "İlköğretim Okullarının Finans Kaynakları" konusunda yaptığı araştırmasında, ilköğretim okullarının 30 çeşit bütçe dışı gelir kaynağı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Uygulamada olan MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 20. Maddesinin 2. Fıkrası; 1, 2 ve 3 üncü sınıflarda öğrencilerin başarıları, gelişim düzeyleri dikkate alınarak öğretmen rehberliğinde gerçekleştirilen ders etkinliklerine katılımları ile

öğretim programlarında belirtilen ölçme ve değerlendirme ilkelerine göre tespit edilir, ifadesi yer almaktadır. Oysa ilkokulda neredeyse her ay bu sınıflarda da test sınavı yapılmakta ve çocuklardan paralar alınmaktadır.

Anne, babalar okula olan tüm bu katkılarının yanında ayrıca çocuğunun okuduğu sınıfın ihtiyaçlarının karşılanması için sınıf annelerine paralar vermekte ve bu paralar sınıfın temizliğine, bilgisayar, yazıcı gibi elektronik ürünlerin alınmasına ve sınıfın diğer temizlik ve kırtasiye gibi ihtiyaçlarının karşılanmasına harcanmaktadır. Velilerin okulun genel ihtiyaçlarının karşılanmasına destek olmakta isteksiz olmalarına rağmen yine de katkı sağladıkları anlaşılmaktadır. Böylece aynı kentin okulları farklı özellikleri ile betimlenmekte ve bu durumu Kurul (2011, 7), “artık kentlerde, “kent varsıllarının okulları” (rekabetçi, kaynak yaratan, çekici okullar) ile ‘kent yoksullarının okullarını (rekabet edemeyen, kaynak yaratamayan, iten okullar) birbirlerinden farklı özellikleri ile tarif etmekteyiz”, şeklinde ifade etmektedir.

2.10. Okul Bütçesi ve Okulda Şiddet

Toplumun geneli düşünüldüğünde şiddet, fiziksel zarar olarak algılanmaktadır. Ancak bu sınırlı bir tanımlama olmaktadır. “Şiddet hayatın her alanında, “duygusal, sözel, fiziksel, cinsel, siyasal ve daha birçok boyutla karşımıza çıkmaktadır” (Balcıoğlu, 2001, 20)”. Şiddet yaklaşımları ile konunun alan yazında incelendiği görülür. Eğitimde şiddet konusu yapılan araştırmalarla ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu araştırmalar okulda çeşitli şiddet türlerinin görüldüğünü ortaya koymaktadır. Debarbieux (2003) okul şiddetinin temelinde sosyal eşitsizlikleri görmekte ve okullardaki şiddetin sosyolojisinin bir dışlanma sosyolojisi olduğunu belirtmektedir.

İpek (2007, s. 236, 237) şiddet kavramını, bir kişiye, güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak şeklinde ifade etmiş, dar ve geniş anlamlarına göre şiddeti ve ayrıca şiddet yaklaşımlarını açıklamıştır. Dar anlamda şiddet, insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen sert ve acı verici fiziksel bir eylem anlamına gelirken geniş anlamda insanlar üzerindeki fiziksel ve ruhsal etkileri açıkça ölçülemeyen çeşitli baskılar anlamına gelmektedir. Şiddet yaklaşımlarından sosyolojik yaklaşımda şiddetin sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik nedenleri olduğu savunulmaktadır. Bu yaklaşıma göre şiddet, gerçek hayatta daha çok birbirini tanıyan, birbirleriyle ilişkili olan birey ya da gruplar arasında gerçekleşmekte

olduğu görüşünden hareketle özellikle toplumsal ilişkilerin dinamikleri içerisinde yer almaktadır.

Koç (2006, 213), şiddetin uygulanışına bakılarak fiziksel, duygusal, ekonomik, ihmal ve istismar olarak gruplandırılabilceğini belirtmiştir. Fiziksel şiddet çocuklarda sosyal uyum problemlerinin görülmesine yol açmaktadır. “Fiziksel şiddet, ‘insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen sert ve acı verici bir eylemdir’ (Ünsal, 1996, 31)”. Fiziksel şiddet; kulak çekme, cetvel vb. ile vurma, dövme, eşya veya parasını zorla alma, bıçak veya silahla tehdit etme, bir yere kapatma veya dışarı atma, bir şey fırlatma olarak görülmektedir. Fiziksel şiddetin uygulandığı bireylerde bazı izlenimler öne çıkmaktadır. “Genelde içine kapanık, sessiz, uysal, başkalarıyla birlikteyken uyumlu, çekingen, bazen utangaç ve korkmuş bir izlenim bırakırlar (Stein,1997, s. 60-63)”.

Okulda ve evde çocuklar duygusal şiddetle karşılaşmaktadır. Erkmen’e (1999, 127) göre, psikolojik örseleme veya duygusal ezim tüm kötü muamele biçimlerini bir semsiye gibi altında toplayan bir olgudur. Duygusal şiddet bağırıp çağırma, korkutma, ayırım yapma, küçük düşürme, arkadaşlarıyla kıyaslayıp yetersiz bulma, dalga geçme, lakap takma, yalnız bırakma, sevgiden yoksun bırakma şeklinde olmaktadır.

Okul ortamında çocuğun şiddete eğilimi bu konuda yapılan araştırmalarda incelenmiştir. Çocuğun şiddete eğiliminin altında yatan nedenler arasında ailesinin eğitim düzeyi ve sosyo- ekonomik durumunun düşük olması söz konusudur. Okulda bu durumu anlamak zor değildir. Ailenin içinde yaşanan sorunlar çocuğa yansır ve çocuk bir şekilde bunu okulunda arkadaşlarına ve öğretmenlerine yansıtır. Okulda ailelerden bir şekilde para alınması çoğu kez örtülü şiddet olarak ortaya çıkar. Çocuğun sınıfında sınıf annelerini görmesi ya da okul idarecilerinden birisinin bu amaçla dolaşması çocuğa uygulanan örtülü şiddete örnektir.

Sınıf içerisinde okula bir şekilde katkı sağlayan çocukların her hangi bir şekilde ödüllendirilmesi ya da isimlerinin söylenerek övülmesi bile diğer çocuklar üzerinde yaratılan ekonomik şiddeti daha da kötüsü ‘sembolik şiddeti’ ortaya koyar ve etik değildir. “Sembolik şiddet şiddetin kibar bir formudur, belli belirsizdir, fark edilmezdir, kurbanları tarafından görülmezdir, çoğunlukla idrak, bilme, iletişim ve hatta hislerin sembolik kanalları aracılığıyla kullanılır (Bourdieu, 2001. Akt; Townsend, 2011)”. Böylece öğrencilerin ekonomik olarak okula katkı sağlayamamalarının oluşturacağı

ayrışma, onların okul yaşamlarında mutlu ya da mutsuz olmalarına neden olmakta ve ilerideki yaşamlarını etkilemektedir.

Okulda öğretmenlerden para toplamalarının beklenmesi öğrenci ile öğretmenini karşı karşıya getirerek çeşitli şekillerde şiddetin oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Örneğin kermeslerde hangi sınıflardan okula daha fazla katkı sağlandığı ya da sağlanamadığı öğretmeni ile öne çıkarılmaktadır. Yolcu'nun (2007, 255) araştırmasında ilköğretim okullarındaki yöneticilerin çocuklardan topladıkları paraya göre öğretmenler arasında “iyi öğretmen”, “kötü öğretmen” ya da “görevini yerine getirmeyen öğretmen” anlayışını yerleştirmeye yol açan bir bakışa sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bunun yanında toplantılarda hangi öğretmenin ne kadar para topladığı açıklanarak öğretmenler arasında gizli bir rekabet yaratılmaya çalışılmıştır. Oluşan bu ayrışma ve ekonomik şiddetten okulun asıl öznelere olan çocuklar etkilenmektedir. Tural'ın (2006) da ifade ettiği gibi fiziksel şiddetin, duygusal şiddetin, sözel şiddetin, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yarattığı şiddetin, potansiyel ya da reel etkisini belirlemek görece güçtür; ancak kendi haline bırakılan okullarda ekonomik şiddetin dışavurumları açıkça gözlemlenmektedir. Okulda bütçe dışı gelir sağlama yoluna gidilmesi öğretmenlerin öğrencileri ile mutlu olacakları okul deneyimleri oluşturmalarını engellemektedir. Yolcu ve Polat'a (2015, 374) göre, okullarda şiddetin kendisi bir yaşam biçimi halini alması çocuğun okulda kendini iyi hissetme ve iyi olma halini olumsuz etkilemektedir. Okulda şiddetten kaynaklanan bu durum çocukların eğitime erişimlerine etki ederek okul terklerine neden olmaktadır.

2.11. Okul Bütçesinin Kullanılması

Bütçe para sağlanması ve harcanmasında okulu rahatlatır. “Ama ilköğretim okullarının bir bütçesi yoktur (Karakütük, 2012, 348)”. Eğitim hizmeti ilkokulda yürütülürken okulun bütçesinin olmamasından tüm veliler etkilenmektedir. Okul kendi okul bütçesini oluşturma yoluna gitmekte ve velilerin katkılarını beklemektedir. Bu nedenle okulda oluşturulan ve kullanılan okul bütçesinin, farklı sosyal sınıf ve katmanlardan, farklı gelir gruplarından ve farklı çevrelerden okulda bulunan öğrencileri farklı şekilde etkilemesi beklenmektedir.

Tüm bu toplumun çeşitli kesimlerinden gelen çocukların, okul bütçesine olan katkıları ve okul bütçesinden elde ettikleri, bir başka ifadeyle bütçenin nasıl ve kimlerin katkılarından oluşturulduğu ve bunun karşılığında kimlere ve nerelere kullanıldığı önem

taşıyacaktır. Kurul (2012, 342), her okulda bağış toplanmaya çalışılmakla birlikte, toplanan paranın miktarının okuldan okula değiştiğini belirtmektedir. Ayrıca, her kayıt döneminde eleştirilmesine karşın okulların açılması ile birlikte velilerden alınan yüklü bağışların gönüllü değil adeta zorunlu olduğunu ifade etmiştir. İlkokulda velilerden elde edilen paraların öncelikle öğrencilere faydalı olacak etkinliklere kullanılması yerine okulun ihtiyaçlarına yönelik kullanıldığı görülmektedir.

Kurul (2012, s. 104-109), eğitimsel kaynakların kullanımında etkinlik kavramını incelemiştir. En genel kullanımı ile etkinlik kullanılan kaynakların niceliklerinde bir artış olmaksızın istenilen eğitimsel kazanımların miktarında potansiyel artışlar sağlamak olarak açıklanmaktadır. Kaynakların sınırlı olması bunları dikkatli kullanmayı, ziyan etmemeyi, diğer bir deyişle eldekini iyi değerlendirmeyi gerektirmektedir. McMahon'a (1982, 4; akt.; Kurul, 2012, 104) göre, etkinlik öğrenme sürecinde yeni bilgi ve teknolojiler kullanma yoluyla var olan kaynakları daha uygun kullanarak ve israfı azaltarak eğitimin tüm kazanımlarını (çıktılarını) korumak anlamına gelir. Etkinlik kaynakların daha iyi kullanılabilmesidir. Etkinlik iki ayrı bakış açısı ile incelenmiştir. "Üretimde etkinlik, istenilen çıktılara ulaşmak için eğitim sürecinde bir araya getirilen kaynakların ve zaman girdisinin iyi kullanılmasına karşılık gelirken (Kurul, 2012, 105); değişimde etkinlik ise ulaşılan etkinlik kazanımlarının yurttaşların eğitim gereksinimleriyle uyuşup uyuşmadığı sorunsalını belirtir (McMahon, 1982, 8)".

Farklı sosyo-ekonomik düzeyden ailelerden okula gelen çocuklara kaynak kullanılırken dezavantajlı ve yoksul kesimlere öncelik verilmesi okulda kaynak kullananların eğitime praxis bakışını gerektirmektedir. Böylece öğrencilerin eğitime aktif katılımından söz edilebilir. Eğitim, sağlık gibi hizmetler toplumun tüm kesimlerine onlara fayda sağlayacak oranda sunulabilmelidir. "Çünkü devletin söz konusu hizmetleri üretmek için kullandığı parasal kaynakların çok büyük bir oranı halkın ödediği vergilerden oluşur (Ünal, 1996, 304)".

Kamu kaynaklarının eğitim, sağlık, güvenlik gibi çeşitli kamu kesimlerine pay edilmesi ve kullanılmasında iktidarların adil ve akılcı politikalar izlemelerinin yanında planlama ve bütçeleme önemli olduğu da bilinmektedir. Âdem (1993, 184), programların gerçekleştirilebilmesinde bütçenin adeta bir "anahtar" işlevi gördüğünü belirtmektedir. Okulda da kaynak oluşturma ve kullanma süreçlerinde okul bütçesi 'anahtar' işlevi görmektedir ve önemli hale gelmektedir.

Okulda sosyal ilişki ve etkileşimlerinde asıl çocukları mutlu edecek ve kendilerini gerçekleştirmelerini sağlayacak sosyal, sportif ve kültürel olanakları sunmak okul bütçesinin kullanımını önemli hale getirmektedir. Çocuklardan alınan paralarla oluşturulan okul bütçesinin kullanılırken çocukların derslerinde faydalı olacak eğitim materyalleri, ders araç-gereçleri, oyun malzemeleri gibi yerlere kullanılması beklenmektedir. Doğal olarak veliler de okula ödedikleri paralarla oluşturulan okul bütçesinin çocuklarının eğitimlerinde kullanılmasını istemektedirler. Okul bütçesinden kullanılırken eğitim politikalarını belirleyen aktörlerce sınavlar için sınırsızca ayrılan payın asıl ayrılması gereken yerlere ayrılması önem kazanır. “Eğitim etkinliklerinin istenilen düzeyde yürütülmesi; her şeyden önce yeterli parasal kaynakların araştırılması, çeşitli alt kesimler arasında dengeli biçimde bölüştürülmesi ve eldeki kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır (Âdem, 1993, 183)”.

Okula alınan demirbaşlar, okulun bakım ve onarımı, yangından koruma malzemeleri alımları, laboratuvar malzemeleri, kırtasiye giderleri, büro malzemeleri giderleri, sarf edilen malzemeler, temizlik malzemeleri giderleri, hizmetli parası, devamlı güvenlik elemanı giderleri, güvenlik sistemi giderleri okul giderleri arasında sayılmaktadır. Bu okul giderlerine okul bütçesinden önemli miktarlarda kullanılmaktadır. Yakıt, elektrik, telefon, internet, su, sosyal etkinlik masrafları, öğrencilere yapılan yardımlar, yiyecek alımları, giyecek alımları ve ufak tefek tamiratlar nedeniyle de okul bütçesinden kullanıma gidilmektedir. “Bunlardan bazıları genel bütçeden karşılanıyor olsa da bazılarının neredeyse giderlerinin tamamı genel bütçeden karşılanmamaktadır (Özçelik, 2007)

2. 12. İlgili Araştırmalar

Alanyazında kamu okullarının içinde bulundukları finansman süreçlerine bağlı olarak yaşadıkları sorunları ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalara aşağıda yer verilmiştir.

Kavak, Ekinci ve Gökçe’nin (1997, 27), Ankara’nın ilçelerindeki okullarda yaptıkları ‘İlköğretimde Kaynak Arayışları’ adlı araştırmalarında eğitim kademelerinde sayı ve nitelik açısından ulaşılan durum ile uluslararası göstergeler dikkate alındığında, devlet bütçesinden eğitime ve ilköğretime ayrılan kaynakların yetersiz olduğu, bu nedenle kent okullarının 27 çeşit gelir kaynağı yarattığı ortaya çıkmıştır. Araştırmada “kayıt parası” adı altında velilerden para alınmasının 1990’lı yıllarda gazete

manşetlerinden düşmediği vurgulanmaktadır. Bu araştırma, okullar tarafından velilerden para toplayabilmek için geliştirilen yöntemlerin, velileri okula çekme yerine neredeyse okuldan soğuttuğu ya da uzaklaştırdığı ve okula sağlanan kaynakların kayıtlı olup olmadığı konusunda kuşklar oluşturduğunu ortaya koymuştur. Devlet Bütçesinden ve İl Özel İdare bütçelerinden ilköğretim okullarına aktarılan payın okulun ihtiyaçlarını karşılamasında yetersiz kalması bu durumun oluşmasında etkili olmaktadır.

Öztürk'ün (2002), “İlköğretim Okullarının Finansman Kaynakları (Ankara ili Polatlı ilçesi örneği)” başlıklı araştırması, devlet bütçesinden eğitime ayrılan payın yetersiz olduğunu ve istikrarsız bir gelişim seyri izlediğini bulgulamıştır. Mevcut finansman kaynakları ile ilköğretim okullarının eğitsel gereksinimlerini karşılamada sorun yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Devletin ilköğretim okullarına verdiği desteğin azaldığı ve ilköğretim okullarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için fiziksel ve parasal kaynaklarını daha çok özel kaynaklardan sağladıkları vurgulanmıştır. Araştırmada yer alan ilköğretim okullarının tamamının bütçe dışı kaynaklara başvurdukları ortaya konmuştur. İlköğretim okullarında görev yapan yöneticiler bütçe dışında öğrenci ve velilerinden parasal kaynak sağladıklarını belirtmişlerdir. Okulun bulunduğu yerleşim yerine göre (kent-köy) parasal kaynakların farklılık gösterdiği bulgusuna yer verilmiştir. Araştırmacı bu durumun okullar arasındaki mali eşitsizlikleri güçlendirdiğini vurgulamıştır.

Süzük (2002, s. 91-93), Ankara ilinde yaptığı, ‘İlköğretim Okul Harcamalarında Genel Bütçe Dışındaki Kaynakların Yerine İlişkin Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Görüşleri’ konulu araştırmasında, okulların 39 farklı bütçe dışı kaynağa sahip olduklarını ortaya koymuştur. Araştırmadaki görüşler, öğrencilerden makbuz karşılığı para alındığı, para vermeyen velilerin ikna edilmeye çalışıldığı, öğrenci velilerinin veli toplantılarına katılmadığı ve bu yolu izleyerek tepki gösterdikleri, para toplamının öğretmen-veli ilişkisini zedelediği ve öğretmenin dersinde zaman kaybına yol açtığı, öğretmenlere göre derste motivasyonu azalttığı şeklindedir.

Zoraloğlu, Şahin ve Fırat (2004, 16), İzmir’in Bucak ve Konak ilçelerinde bulunan 30 resmi ilköğretim okulunda yaptıkları, “İlköğretim Okullarının Finansal Kaynak Bulmada Karşılaştıkları Güçlükler ve Bu Güçlüklerin Okula Etkileri” konulu araştırmalarına göre, okulda para toplanılmasından yönetici, öğretmen ve öğrenciler olumsuz etkilenmişlerdir. Bu araştırmaya göre, öğretmenler para toplamak veliler de para vermek istememekte ve ayrıca veliler verdikleri paranın amaca uygun

kullanılmadığı kuşkusunu taşımaktadırlar. Araştırmalarında okula kaynak sağlama etkinliğinin okula yansması iki kategoride ele alınmıştır. Bunlar; okul yönetimi ve “öğretme–öğrenme sürecine etkisidir. Kaynak yaratma etkinliğinin öğrenme–öğretme sürecine etkisi ise, ders araç-gereçlerini sağlayamama gibi ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Yolcu (2007), ‘Türkiye’de İlköğretimin Finansmanının Değerlendirilmesi’ isimli çalışmasında Türkiye’de ilköğretim okullarının bütçe kaynakları ile bütçe dışı kaynaklarını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada, sosyo-ekonomik düzeyi farklı olan çevrelerdeki okulların finansman farklılıkları da incelenmiştir. Ayrıca bu çalışma, Türkiye’de eğitime GSMH’den ayrılan payın OECD ülkelerinin oldukça gerisinde olduğunu, ilköğretimde öğrenci ve öğretmen sayılarındaki artışa karşın, MEB bütçesinden ilköğretime giderek daha az pay ayrıldığını, bu durumun ilköğretimde bütçe dışı kaynaklara gidilmesine yol açtığını ve bu kaynakların sayısını daha da çeşitlendirdiğini ortaya koymuştur. Araştırmada okulların 60 farklı bütçe dışı gelir kaynağına sahip olduklarından söz edilmektedir. Özellikle sosyo-ekonomik düzeyi daha düşük olan çevrelerdeki okulların bütçe dışı kalemlerinin daha fazla arttığı belirtilmiştir. İlköğretimdeki bu çoklu finansman yapısı, ilköğretimin finansmanı ve sunumunda sosyal devletin sorumluluğunu “yerelleşme” ve “özelleştirme” uygulamalarıyla “yerel birimlere”, “sivil toplum örgütlerine”, “firmalara” ve hatta “bireylerin kendi sorumluluklarına” bırakmaktadır. Yönetişim zihniyetinin eğitim politikalarına yansıdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, eğitim okul paydaşları tarafından kamusal bir hizmet olarak algılanmakta ve velilerin eğitim giderlerine katılımı yönetici ve öğretmenler tarafından doğru bulunmamaktadır.

Özdem (2007), “Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan Eğitim Politikalarının İlköğretim Okullarında Yarattığı Dönüşümün Değerlendirilmesi (Ankara İli Örneği)” başlıklı araştırmasında, Türkiye’de 1980 sonrası uygulanan eğitim politikalarının ilköğretim okullarında yarattığı dönüşümü okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşlerine yer vererek incelemiştir. Araştırmaya göre yönetici ve öğretmenler 1980 sonrası uygulanan eğitim politikalarıyla, okullarda kaynak sorununun çözülmesinin okul yöneticileri ve öğretmenlerin bireysel çabalarına bırakıldığını ve eğitime ayrılan kaynakların azalmasının, okuldaki çalışma koşullarını güçleştirdiğini düşünmektedir. Yine okul yöneticileri ve öğretmenler eğitim politikalarının okullarda yarattığı dönüşümde en önemli rolü uluslararası kuruluşların oynadığını, öğrencileri ve aileleri bir “müşteri” olarak algılayan ve eğitimi piyasa koşullarına açan okul aile birliği

yönetmeliği gibi eğitim politikası araçlarının okullar arasında eşitsizliklerin artmasına ve dolayısıyla eğitimde eşitsizliklerin artmasına neden olduğunu düşünmektedirler.

Yamaç (2010), ‘İlköğretim Okullarının Finans Kaynakları’ adlı araştırmasını Isparta ilindeki ilköğretim okullarında yapmıştır. Araştırmada ilkokuldaki finans kaynaklarının neler olduğu ortaya çıkarılmıştır. Araştırmacı, “ilköğretim okullarının gelir kaynaklarının öğretmen ve öğrenciler üzerindeki etkisi ile ilgili araştırmalar yapılabilir” önerisinde bulunmaktadır.

Özdemir’in (2011), Ankara ilinde yaptığı ‘İlköğretimin Finansmanında Bir Araç: Okul - Aile Birliği Bütçe Analizi’ adlı araştırmaya göre okul aile birliği gelirlerinin yaklaşık dörtte üçlük bölümü (%69,1) ilk sırada yer alan bağış gelirlerinden oluşmaktadır. Bağış gelirlerinin % 76,2’i velilerin yaptığı bağışlardır. Bunu % 16,1 ile okul bünyesindeki kantin, açık alan, salon ve benzeri yerlerin işletilmesinden veya kiralanmasından elde edilen gelirler izlemektedir. Bu gelir kaleminde en büyük pay % 54,7 ile kantin gelirlerine aittir. Ayrıca kermes ve şenlikler bu gelir kaleminin % 47,7’sini oluşturmaktadır. Üçüncü sırada % 14,0 ile sosyal, kültürel, sportif, kurslar, proje, kampanya vb etkinlikler yer almaktadır. Okul aile birliği bütçesi içinde diğer gelirlerin payı ise % 0,8’dir.

Koç (2012, s. 76, 77), ‘İlköğretim Kurumlarının Finansmanında Okul Aile Birliği Modelinin İncelenmesi’ adlı araştırmasını, Nevşehir ili Merkez ilçesinde bulunan resmi ilköğretim okullarının müdürleri, öğretmenleri, okul aile birliği başkanları ve velileri ile yapmıştır. Araştırma, okul yönetimlerince para toplayan öğretmenin iyi, toplamayan öğretmenin kötü öğretmen olarak algılandığı ve “öğretmen isterse veliden istediği kadar para alır, almıyorsa istemediği için” şeklinde bir bakış açısının hakim olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada öğretmenler, kendilerini öğretmen değil de birer veznedar gibi hissettiklerini, parayı okul için değil de kendileri için topluyormuş gibi bir hava oluştuğunu ve para toplama işinin öğretmenlik mesleği ile bağdaşmadığını ifade etmektedirler.

Bayram (2013), “Türkiye’de Eğitim Yatırımlarının Eleştirel Çözümlemesi” başlıklı çalışmasında eğitim yatırımlarının 1923-2012 arasındaki dönemde geçirdiği değişimi derinlemesine çözümlemeyi ve tartışmayı amaçlamıştır. “Halkın eğitim yatırımlarına katkısı 1982’de % 24,78 iken 2012’de % 5,19’a düşmüş, dönem içinde en düşük oran 1987 yılında % 3,75 iken en yüksek oran 1988 yılında % 24,78 olmuştur

(Bayram, 2013, 147)”. Araştırmaya göre 1980 yılıyla birlikte neoliberal politikalar eğitim yatırımlarına damga vurmaya başlamıştır. Eğitimde ‘kullanan öder’ ilkesi yerleştirilmiş ve böylece eğitim yatırımlarına halkın katkısı sağlanmıştır. Özellikle 1980 sonrası halkın eğitim yatırımlarının azımsanamayacak düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada devletin eğitime yatırım yapması yerine hayırseverler üzerinden yatırım yaptırmasının “sosyal hukuk devleti” anlayışına ve Anayasa hükümlerine aykırı olduğu, eğitim sisteminin her düzeyinde eğitimin devletçe sunulması ve eğitim hizmetinden yararlanma hakkının sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Türkiye’de “gizli özelleştirme”nin bir yandan devlet okullarında eğitimin niteliğini bilinçli olarak düşürüp özel okulların öne çıkarılması şeklinde ortaya çıktığı, diğer taraftan eğitimin kamusal finansmanından çok halkın eğitimin finansmandaki oranının artırılması şeklinde görüldüğü ifade edilmiştir. Eğitimde fırsat ve olanak eşitsizliğinin ve eğitimin metalaştırılması sürecinin hızlandığı belirtilmiştir. Eğitim hakkı ve parasız eğitim anlayışına sahip çıkılması, herkese aynı nitelikte eğitimden yararlanma hakkının sağlanması, eğitimin bu hizmetten yararlananların bedel ödediği bir tür “meta” hizmeti olmaktan çıkarılması, temel bir insan hakkı olan eğitimin devletçe herhangi bir ayırım gözetmeden herkese eşit ve parasız olarak sunulması gerektiği ifade edilmiştir. Araştırmada eğitim harcamalarının finansman kaynaklarına göre dağılımı, eğitimde maliyetin faturasının her geçen yıl veliye daha çok yüklendiğini, velilerin yaptığı eğitim harcamalarının istikrarlı bir şekilde arttığını göstermekte olduğu ifade edilmiştir. MEB, okulların bir işletme, veliler ve öğrencilerin ise müşteri olarak görülmesini sağlayan politikaların uygulamasından vazgeçmelidir önerisinde bulunulmuştur. Bu politikaların uygulanmasının eğitim hizmetini kamusal bir hizmet alanı olmaktan çıkartıp ticarileşen bir meta haline getirdiği belirtilmektedir. Araştırmaya göre bütçeden eğitime ayrılan kaynaklar artırılmalı, kaynakların etkin ve adil dağılımı sağlanmalıdır. Uygulanan neoliberal eğitim politikaları eğitimi bir hak olmaktan çıkarıp alınıp satılabilen bir meta haline dönüştürmüştür. Çalışmada hem gelir dağılımında meydana gelen bozulmaların hem de kamu harcamalarının bu politikalarla birlikte azaltılmasının eğitim hakkına zarar verdiği, eğitimin yalnızca parası olanların yararlanabileceği bir ayrıcalığa dönüşmesine yol açtığı ifade edilmiştir. Eğitimdeki bu ayrıcalıklar toplumda var olan eşitsizlikleri artırarak yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Eğitimin kamusal hizmet olduğu, hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm insanların gelişmelerini sağlayan en temel hak olduğu, kamusal hizmet anlayışının önemi ve tüm eğitim kademelerinde nitelikli bir eğitim hizmetinin sunulması gerektiği araştırmada öne çıkan ifadeler olmuştur.

Kayıkçı (2014, s. 54, 97, 103), ‘İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynak Sorunları ve Okul Müdürlerinin Çözüm Uygulamaları’ konulu çalışmasında okulun gelir kaynaklarını, işletme gelirleri, bağışlar, ayni ve nakdi katkılar, pay ve aidat gelirleri ve sosyal etkinlik gelirleri olmak üzere beş bölümde incelemiştir. MEB’e ayrılan paydan ilköğretime ayrılan payın ortalama % 55,46 olduğunu fakat son yıllarda giderek azaldığını ifade etmiştir. Bu çalışmada ilköğretim kurumlarının bütçe dışı 18 çeşit özel gelir kaynağı sağladığından söz edilmektedir. İlköğretim kurumlarının en önemli mali kaynak sorunlarının başında ilköğretim kurumlarının kendilerine ait bütçesinin olmaması, gelmektedir. Araştırmanın öneriler bölümünde ilköğretim kurumlarında mali kaynak sorunlarının öğretmen ve öğrenciler üzerindeki etkileri ile ilgili araştırmalar yapılabilir, ifadesine yer verilmiştir.

Ziontaki ve Vissariou (2014), “Finansal Krizin Eğitsel Sonuçları” adlı araştırmalarında Yunanistan’da yaşanan mali krizin eğitim sistemi üzerindeki yansımalarını Selanik çevresindeki ilk ve ortaöğretim okullarında çalışan 25 öğretmen ile görüşme yaparak ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Bu çalışmada öğretmenlerin yaşanan mali kriz hakkında "söylem" üretmelerine, görüş bildirmelerine ve kendi rollerini ifade etmelerine olanak tanınarak elde edilen veriler eleştirel bir söylem ışığında niteliksel içerik analizi ile ortaya koyulmuştur. Araştırma krizin okullarda çalışan öğretmenlerin ekonomik kazanımları, psikolojisi, duygusal durumu ve rolleri üzerindeki etkilerini, eğitimin niteliği üzerindeki etkisini ve öğrenciler üzerindeki etkilerini öğretmen görüşleriyle ortaya koymaktadır. Araştırmada Selanik’in doğu ve batı bölgelerindeki okullardan öğretmenler ile görüşülmüştür. Selanik’in batı (Eleutherio-Kordelio) ve doğusundaki (Kalamaria) okullarda çalışan öğretmenlerin inanç ve tutumlarına odaklanılmıştır. Ayrıca Selanik dışındaki bir banliyö alanı olan Axioupolis’ten de veriler elde edilmiştir. Araştırmada genel olarak, görüşülen kişilerin çoğunluğunun mevcut krizi yalnızca ciddi bir mali devlet krizi olarak görmediği aynı zamanda ahlaki, sosyal, siyasi ve eğitimsel bir kriz olarak algıladığı ortaya çıkmıştır. Selanik’in batısındaki okullarda finansal krizin etkilerinin ulaşım ve altyapı alanında daha belirgin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada Batı Selanik’te moral bozukluğu olan öğretmen profili beklenirken Doğu Selanik’te bu öğretmen profilinin görülmesi şaşırtıcı bir sonuç olmuştur. Çünkü sosyo-ekonomik düzey açısından bakıldığında Doğu Selanik daha iyi olanaklara sahiptir. Yunanistan’daki mevcut mali krizin ötesinde, eğitim sisteminin genel eksikliklerine atıfta bulunarak, okulu bir kurum

olarak eleştirenler sol bakışa sahip olan öğretmenlerdir. Öğretmenlerden elde edilen bulguların çoğu eğitimin yaşamsal bir unsur olarak görülmesi gerektiğini ancak finansal iyileşme için sürekli gösterilen çabada aslında kesintilerin büyük çoğunluğunun eğitim sektörüne dayanarak yapıldığını ortaya koymuştur.

Özer ve Arkadaşları (2015, s. 32-34), Malatya ilinde aralarında ilkokullarında olduğu 12 okul müdürü ile yaptıkları “Okulların Mali Durumlarına ve Bütçe Yönetiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Müdür Görüşleri” konulu araştırmada okulların mali durumlarını ve bütçe yönetiminde yaşanan sorunları ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Araştırmada, okulların “elektrik, su ve yakıt” ile ilgili giderlerinin merkezi yönetim tarafından ödendiği, ancak diğer gider kalemlerinin okul yönetimi tarafından karşılanmak zorunda olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır. Gider kalemlerinin bütçe üzerindeki yükleri açısından bakıldığında ise hizmet alımı, tamirat ve temizlik giderleri, teknoloji malzemelerinin alım, bakım ve onarımının okul müdürleri tarafından en fazla gider oluşturan kalemler olduğu bulgulanmıştır. Okul-aile birliklerinin gerekliliğine ilişkin olumlu bir bakış açısı olduğu, ancak para toplama işlemlerinin okul-aile birliğince gerçekleştirilmesine rağmen, şikayetler, olumsuz bakış açıları ve güvensizlik nedeniyle sorunlar yaşandığı ortaya çıkmıştır. Çalışmaya göre, bugün gelinen noktada velilerin okul ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir kaynak olarak görülmesinin, okul ile aile arasındaki ilişkilerin ve işbirliğinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmada, ailelerin okul bütçesine katkısı istenecekse, katkının türü ve düzeyi mutlaka bir sistematığa bağlanmalı düşüncesine yer verilmiştir.

Alanyazında yer alan araştırmalarda ilköğretimin finansmanı, harcamaları, bütçe kaynakları, bütçe dışı kaynaklar, parasal katkı ve bağış gibi gelir kaynakları üzerine odaklanılmakta; öğretmen, öğrenci, veli ve okul yöneticilerinin görüşlerini yansıtan bulgular bulunmaktadır (Kavak, Ekinci ve Gökçe, 1997; Süzük, 2002; Öztürk, 2002; Zoraloğlu, Şahin ve Fırat, 2004; Yolcu, 2007; Özdem, 2007; Yamaç, 2010; Özdemir, 2011; Koç, 2012; Kayıkçı, 201; Özer ve Ark., 2015). İlkokul eğitiminden faydalanmak isteyen tüm çocuklara bu eğitim hakkının parasız olarak devlet okullarında sağlanmasının Anayasa gereği olduğu vurgulanmaktadır. Bir kısım araştırma nicel (Süzük, 2002; Öztürk, 2002; Özdemir, 2011) bir kısım araştırma karma iken (Kavak, Ekinci ve Gökçe, 1997; Yolcu, 2007; Özdem, 2007; Yamaç, 2010; Kayıkçı, 2014) doğrudan doğruya okul bütçesi süreçlerinin öğrencilerin yaşantılarında oynadığı rolü

öğretmen ve velilerin nasıl anlamlandırdıkları konusunda nitel bir araştırma bulunmamaktadır. Bu araştırmanın diğer araştırmalara göre farklı olan tarafı doğrudan doğruya nitel bir araştırma olmasıdır. Ayrıca okulda bütçe süreçlerinin öğrencilerin yaşantılarında oynadığı rolü ortaya çıkarmada öğretmenlerin ve velilerin deneyimleri ve gözlemleri üzerine odaklanmasıdır. Bu konudaki eksikliğin tamamlanmasına katkıda bulunması yönüyle de yeni bir araştırmadır.

BÖLÜM III

3. Yöntem

Araştırma yaklaşımı, araştırma evreni, çalışma grubu, veri toplama aracının geliştirilmesi ve verilerin çözümlenmesi aşamaları bu bölümde yer almaktadır.

3.1 Araştırma Yaklaşımı

Doğa bilimlerinde bile bilimin ne olduğu, ne anlama geldiği tartışmaları devam etmektedir. “Sosyal bilimde bilim nerede? sorusu, toplumsal araştırma yöntemlerini öğrenmek isteyen herkesi ilgilendirir, çünkü sosyal bilimi bilimsel yapan araştırma metodolojisi (Neuman, 2016, 117)”. Neuman (2016, 117-161), “Metodolojinin Anlamları” başlığı altında pozitivist sosyal bilim, yorumlayıcı sosyal bilim ve eleştirel sosyal bilim yaklaşımlarından söz etmektedir. “Yorumlayıcı araştırmacılar genellikle katılımcı gözlem ve saha araştırması kullanır (Neuman, 2016, 131)”. Yorumlayıcı sosyal bilim gerçekliği doğru yanlış olmasına bakmadan anlamaya çalışır. Yorumlayıcı sosyal bilim yaklaşımı nitel araştırma yöntemi olarak da adlandırılmaktadır. Yanow’a (2000; Akt. Seggie ve Bayyurt, 2015, 332) göre, yorumlayıcı yöntemler çoklu yorumların mümkün olduğu sosyal bir dünyada yaşadığımız varsayımına dayalıdır. Kümbetoğlu’na (2005) göre ‘nitel araştırma, insanların ve kültürlerin ayrıntılı, derinlemesine bir tanımını yapmak; insanların gerçekliğe yükledikleri anlamı, olayları, süreçleri, kavrayış ve anlayışlarını ortaya koymak için yapılan bir araştırmadır’.

İlkokulda bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinin öğrencilerin okuldaki sosyal ilişki ve etkileşimlerinde oynadığı rolü öğretmen ve velilerin görüş ve deneyimlerine dayanarak ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Okulda bu süreçlerin öğrencilerin sosyal ilişki ve etkileşimlerinde rol oynaması keşfedilmesi gereken konuların veya problemlerin olduğunu gösterir ve önemli olan keşfedilmesi gereken bu konuları veya problemleri olduğu gibi ortaya çıkarmaktır. Creswell’e (2016, 47) göre, bir problem veya konunun keşfedilmesi için nitel araştırma yapılır.

Araştırmanın yapıldığı okuldaki durum hakkında derinlemesine bilgi toplamak, betimleme ve yorumlama yapmak ve var olan durumu ortaya koymak amaçlandığından buna en uygun nitel yaklaşımın durum çalışması (case study) olduğu düşünülmüştür. “Nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması, bir olayın, bir varlığın, ortamın,

programın ya da sosyal bir grubun derinlemesine incelendiği, zamana ve mekana bağlı olarak tanımlandığı ve özelleştirildiği yöntem olarak tanımlanmaktadır (McMillan, 2000, Akt.; Büyüköztürk, 2011)”. Araştırma, belirlenen bir zamanda belirlenen bir okuldaki öğretmen ve veliler ile yapılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımı, Stake’in (2005) de belirttiği gibi, ‘tek bir olaydan neler öğrenilebileceği sorusuna dikkat çekmektedir’. Nitel araştırma yaklaşımı ile yapılan çalışmalarda genelleme yapmak amaçlanmaz. “Durum analizi, örnek durumu derinlemesine, detaylı, bütünsel ve kendi bağlamında inceler (Patton, 2002, 55)”. Diğer okullarda durumun nasıl olduğuna bu araştırmaya bakılarak karar vermek gerçeği yansıtmayabileceği gibi amaçlanan da değildir.

3.2. Araştırma Evreni

Okulda bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinin öğrencilerin yaşantılarında oynadığı rolü veli ve öğretmenlerin görüş ve deneyimlerine dayanarak ortaya çıkarmak, bu duruma uygun olan bir okulda veli ve öğretmenlerden derinlemesine veri elde etmeyi gerekli kılmaktadır. Bu okul belirlenirken çalışmanın yapılacağı Ankara ilindeki bir devlet okulu olması, yeterli sayıda kadrolu ve okuldan gitmeyi düşünmeyen öğretmenlerden oluşması, öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin diğer okullardan çok farklı olmaması, bir öğretmene düşen öğrenci sayısının çok az ya da çok fazla olmaması ölçütleri göz önünde tutulmuştur.

Belirlenen okul Ankara İli Altındağ ilçesindeki üç katlı, ön ve arka cephesinde geniş bahçe ve oyun alanları olan, tam gün eğitim yapan, doğalgazla ısıtılan, 625 öğrencisi bulunan, çeşitli branşlarda 25 öğretmen ile iki idarecinin çalıştığı bir ilkokuldur. Okulda bir güvenlik ve üç temizlik görevlisi çalışmaktadır. 24 derslik, kütüphane, öğretmenler odası ve çeşitli amaçlarla kullanılan bölümler vardır. Okulda halk eğitim merkezinin katkılarıyla velilerin yararlanmaları için açılan okuma yazma kursu ile el işi ve beceri kursu çalışmaları yürütülmektedir. Okulun yakın çevresinde evlerle iç içe bakkal, market, lokanta, pastane, kuaför gibi küçük işletmeler ile ortaokul, lise, hastane gibi kamu hizmeti veren kurumlar bulunmaktadır. Okulun bulunduğu yerleşim bölgesi yeni değildir ancak yapılan ve yapılmakta olan çok katlı blok tarzı evlerin olması kentsel dönüşüme işaret etmektedir. Oysa önceden var olan yapılaşma çok katlı binalardan oluşmamaktadır. Okulun yabancı nüfusu az sayıda Suriyeliden oluşmaktadır. Okul Altındağ’ın merkezindeki ilkokulların temsilcisi görünümündedir ve onlarla benzer politik, ekonomik ve sosyal özellikler göstermektedir. Çalışmada evrenin

tamamına ulaşılmaması mümkün olmadığından evrenden bir örneklem seçilerek bu sınırlandırılmış evrenden elde edilen veriler analiz edilmiştir.

3.3. Çalışma Grubu

Araştırmada 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında bu ilkokulda çalışan 9 öğretmen ve bu okulda çocuğu okuyan 10 veli ile çalışma grubu oluşturulmuştur. Öğretmenlerin belirlenmesinde evrene genellemenin önemli olmadığı ve olasılığa dayalı olmayan durumlara uygun olan olasılık dışı örnekleme yoluna gidilmiş, amaçlı örnekleme yöntemlerinden durum örnekleme seçilmiştir. “Amaçlı örnekleme yöntemlerinden durum örnekleme, araştırmaya hız ve pratiklik katan bir örneklemedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011)”. Durum örneklemesinde araştırmacı neyi seçeceğine karar verebilmektedir. “Bu tip örneklemler, birimlerin yansız olarak seçilmesi kuralından çok onların bir takım karakteristik özellikleri bünyesinde taşımasını gerektirir (Balcı 2001, 52)”. Araştırma konusuyla ilgili gözlemleri yapmaya yatkın ve farklı kıdemlerdeki öğretmenlerden; farklı statü, cinsiyet, sendika üyeliği gibi özellikler bakımından maksimum çeşitlilik sağlayacak öğretmenlerle çalışma grubu oluşturulması yoluna gidilmiştir. Ancak ilkokuldaki öğretmenlerin azı erkek çoğu ise kadın öğretmenlerdir.

Çalışma grubunda yer alacak veliler, velilerin çoğuna ulaşmak mümkün olmadığından bu duruma uygun örneklem olan teorik örneklem kullanılarak belirlenmiştir. Kümbetoğlu’na (2005, 99) göre, bu örnekleme görüşülecek kişilerin seçimi araştırmanın gelişimi ile ortaya çıkmakta, araştırma sürecinin içinde nihai halini almaktadır. Bu durumda meslekleri ve gelir düzeyleri farklı olan velilerden; önce okul aile birliği içinde yer alan veliler, daha sonra diğer veliler belirlenmiştir.

3.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Öğretmen ve velilerden veri toplanmasında kullanılmak üzere veli ve öğretmenler için ayrı ayrı yapılandırılmış görüşme formları oluşturulmuştur (Ek-1). Görüşme formlarındaki soruların öğretmen ve velilerin görüşlerini ortaya çıkaracak sorulardan oluşmasına dikkat edilmiştir. Görüşme formlarında yapılandırılmış sorular yerine görüşmenin rehberliğini yapacak, demografik ve konu hakkında ayrıntılı yanıtlar alınabilmesini sağlayacak sorulara yer verilmiştir. Velilere ve öğretmenlere hazırlanan soruların aynı sorular olmasına özen gösterilmiştir.

Öğretmen ve veli görüşme formunun hazırlanması sırasında eğitim politikaları alanında çalışma yapan akademisyen görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlardan alınan

görüş ve öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Eğitim politikaları alanında çalışma yapan akademisyenlerin azlığı ve tamamından geri dönüş olmaması, görüşü alınan akademisyen önerilerinin istenilen sayıya ulaşmasını önlemiştir. Akademisyen* önerileri doğrultusunda aynı anlam ifade eden bazı sorular birleştirilerek bir soru haline getirilmiştir. Araştırmanın tüm aşamalarında olduğu gibi bu aşamada da danışman görüşüne başvurulmuştur. Velilere ve öğretmenlere hazırlanan ve başlangıçta 35'er sorudan oluşan taslak görüşme formundaki bazı sorular alınan önerilere dayanarak çıkarılmış ve görüşme formları 29'ar soru olarak son halini almıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları da eklenerek belirlenen okulda veri toplama çalışmasının yapılmasını sağlamak üzere Ankara Valiliği'nden (Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü) yasal izin alınmıştır (Ek-3). Görüşme formları beş bölümden oluşmuştur. İlk bölüm kişisel bilgiler, ikinci bölüm eğitim durumu ile ilgili bilgiler, üçüncü bölüm istihdam ile ilgili bilgilerden oluşmuştur. Dördüncü bölüm okul bütçesinin oluşturulması ve beşinci bölüm okul bütçesinin kullanılması ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

3.5 Verilerin Toplanması

Veri toplama aşamasında öncelikle alan yazın incelenmiş ve konu ile ilgili ya da benzer araştırmalardaki veri toplama teknikleri gözden geçirilmiştir. Verilerin toplanmasında öğretmenlerin ve velilerin duygularını, algılarını, deneyimlerini, olayları kavrayış ve bakış açılarını ortaya çıkarmaya en uygun yöntem görüşme yöntemidir. Patton'un (2002, akt.; Kıranlı, 2012) da belirttiği gibi, "görüşmenin amacı kişilerin bakış açılarını, duygularını, deneyimlerini, düşüncelerini, beklentilerini, amaçlarını, algılamalarını ve değerlendirmelerini anlamaya çalışmaktır".

Görüşmeler yapılırken önceden belirlenen sorular öğretmenlere ve velilere doğrudan sorularak veriler derinlemesine elde edilmiştir. Verilerin oluşturulması sürecinde sorulacak soruların neler olacağı önemli görülmüştür. Merriam'a (2015, 88) göre, 'bu tarz görüşmelerde ya her soru esnek cümlelerden oluşmalı ya da görüşme farklı yapılandırılmış tekniklerde hazırlanmalıdır'. Görüşmeler katılımcıların gönüllü

* Veri toplama tekniği sürecinde görüşüne başvuru alan akademisyenler: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Bölümünden Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY, Prof. Dr. Kasım KARAKÜTÜK, Yrd. Doç. Dr. Tarık SOYDAN, Yrd. Doç. Dr. Pelin TAŞKIN.

katılımı ile yapılmıştır. Görüşmelerin katılımcıların gönüllü katılımları yoluyla yapılması ve verilerin derinliğine elde edilmesi araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmaktadır. Karasar'a (2014, 166) göre, görüşmenin üç temel amacı bulunmaktadır. Bunlar; 'işbirliği sağlamak ya da sürdürmek', 'sağaltım (tedavi, kendine güveni artırmak)' ve 'araştırma verisi toplamaktır'. Araştırmada nitel araştırmalarda veri toplama tekniklerinden biri olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Araştırma verileri çalışma grubundaki katılımcılardan 2017 yılının Kasım ve Aralık aylarında görüşme yapılan 10 veli ve 9 öğretmenden elde edilen verilerden oluşmaktadır. Görüşme yapılan iki veli okul aile birliği yönetim kurulunda görevlidir. Velilerden biri olan okul aile birliği başkanı bu dönem birliğin başkanlığına seçilmiştir. Diğer veliler sınıf temsilcisi veliler ile farklı şubelerde çocuğu okuyan velilerdir. Tablo 1'de yapılan görüşmelerin sayısal dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 1. Görüşmelerin Sayısal Dağılımı

Görüşme Grupları	Frekans (f)	Yüzde (%)
Ses kaydı alınarak görüşülen öğretmen sayısı	7	36,8
Not alınarak, yazılarak görüşülen öğretmen sayısı	2	10.5
Ses kaydı alınarak görüşülen veli sayısı	7	36.8
Not alınarak, yazılarak görüşülen veli sayısı	3	15.8
Toplam Görüşülen Veliler ve Öğretmenlerin Sayısı	19	100

Tablo 1'de gösterilen yedi veli ve yedi öğretmen ile yapılan görüşmelerde onlardan izin alınarak ses kaydı yapılması yoluyla; üç veli ve iki öğretmen görüşmesi ise katılımcılar ses kaydı yapılmasını istemediklerinden söylenenlerin not edilmesi ve yazılması yoluyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %47.4'ü öğretmen, %52.6'ı ise velilerden oluşmuştur. Görüşmelerin %73.7'si ses kaydı yapılarak, %26.3'ü ise yazılı notlar alınarak gerçekleşmiştir.

Katılımcılar ile ses kaydı alınması yoluyla yapılan görüşmelerin süresi yedi saat 33 dakika, konuşma notları alınarak yapılan görüşmelerin süresi ise üç saat 10 dakikadır. Ses kaydı alınarak yapılan her bir görüşmeye düşen ortalama süre 33 dakika, konuşma notları alınarak yapılan her bir görüşmeye düşen ortalama süre ise 38 dakikadır.

Görüşmeler okulda uygun zamanlarda öğretmenler odası ve rehberlik odası gibi katılımcıları rahatsız etmeyecek yerlerde ve onların istedikleri koşullar altında yapılmıştır. Bir veli ve iki öğretmenin katılımıyla ön görüşmeler yapılmış ancak veri analizi sürecinde kullanılmamıştır. Görüşmeler sırasında veli ve öğretmenler için aynı anlamı ifade eden sorulardan oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formlarına bağlı kalınmıştır. Gerek görüldüğü yerlerde görüşmenin akışını bozmamaya dikkat edilerek açıklayıcı sorulara da yer verilmiştir. Araştırmaya yeni bir katkı sunmadığının anlaşıldığı görüşmeye kadar (veri doyumu) velilerle görüşülmeye devam edilmiştir. “Ancak bu noktada örneklem büyüklüğü yeterli bulunur (Denscombe, 1998, 216)”.

3.6. Verilerin Çözümlemesi

Veri kaynakları ve koşullar nitel araştırma yaklaşımı ile daha ayrıntılı ve derinlemesine aktarılmaktadır. Wolcott (1994), veri analizinde üç yol önermektedir ve Wolcott’un bu sınıflaması literatürde “betimsel” ya da “içerik” analizi olarak bilinmektedir. Bu üç yol kısaca betimsel bir yaklaşımla verileri okuyucuya sunmak, birinci yaklaşımı da içeren bir biçimde “sistemik analiz” yapmak ve birinci ve ikinci yaklaşımlara ek olarak veri analizi sürecine kendi yorumlarını katmaktır.

Okulda bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinin öğrencilerin yaşantılarında oynadığı rolü veli ve öğretmenlerin görüş ve deneyimlerine dayanarak ortaya koymak amacını taşıyan bu araştırmada görüşme sonucu katılımcılardan elde edilen veriler nitel içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. İçerik analizi son zamanlarda nitel/kalitatif araştırmaların veri analizlerinde de sıkça kullanılmaktadır. Merriam’a (2015, 195) göre, bu veriler nitel olarak analiz edilse de içerik analizinin doğası aslında oldukça niteldir. İçerik analizi yapılırken sadece analizin görünen/açık içeriği değil sözün atındaki gizli/örtük anlamlar da incelenmektedir. “Aslında söylenen veya yazılan her şey içerik analizine tabi tutulabilir (Henry ve Moscovici, 1968, Akt.; Bilgin, 2014, 11)”. İçerik analizi yöntemi sistematik ve tarafsız bir veri analizi sunumunu hedefler. Araştırma yönteminin tarafsızlığı bulguların ve sonuçların objektifliği anlamına gelir. Elde edilen sonuçlar/bulgular analiz edene değil yöntemle bağlı olmaktadır. “Aslında nitel içerik analizi ‘olayların, mekanların, stillerin, imajların, anlamların ve nüansların anahtar kelime olarak yer aldığı’ iç görünümün peşindedir (Altheide, 1987, 68, Akt.; Merriam, 2015, 196)”. Araştırmacı, içerik analizi ile metnin içindeki sembollerin taşıdığı anlamları sistematik ve tarafsız olarak tanımlamaya çalışır.

İçerik analizi, mesajı bir takım kategorilere bölüp belirli kodlama ya da kayıt birimleri saptamakla analize başlamaktadır. “Kodlamak mesajın anlamı üzerinde bir işlem yapmak demektir (Bilgin, 2014, 12)”. Bu işlem, mesajın anlamını birtakım kategorilere bölerek indirgemek ve kategorileri frekanslarına göre değerlendirmek varsayımlarını taşımaktadır. Böylece metinde belli bir ögenin veya öge kategorisinin görülme sıklığına (frekans) nitel araştırma analizinde yer verilir.

Araştırma verileri analiz edilirken öncelikle araştırmaya katılan her bir veli ve öğretmenden elde edilen veriler, ilerideki aşamalarda bilgi tanımlama ve konular geliştirmek amacıyla küçük bilgi kategorileri içine toplanarak kodlanmıştır. Bu kodlar daha başta umulan, beklenmedik, ilginç ve hatta şaşırtıcı bilgiler olmalarının yanında araştırma için faydasız bilgiler de olabilir. “Bu aşamada verilerde ‘ayıklama’ yapılabilir çünkü nitel bir çalışmada bütün bilgiler kullanılabilir değildir, bazıları göz ardı edilebilir (Wolcott, 1994)”. Böylece görüşme formundaki her bir soruya karşılık katılımcıların söylediği ifadeler tek tek dinlenerek ve okunarak mevcut temalar (kategoriler) ve tekrar etme sıklıkları (frekans) ortaya çıkarılmıştır. “Frekans analizi en basit şekliyle birim veya öğelerin sayısal, yüzdesel ve oransal bir tarzda görünme sıklığını ortaya koymaktadır (Bilgin, 2014, 18)”. Sonunda öğeler önem sırasına konur ve görülme sıklığına dayalı olarak sınıflama yapılır. “Betimsel analizin temel amacı, elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011)”. Veli ve öğretmenlerin anlamlandırmalarından doğrudan alıntılara da yer verilerek elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Söz konusu kategoriler veli ve öğretmenlerin verilerine ulaştıkça çoğalmıştır. Belli temalara kaymalar söz konusu olduğundan araştırmayı yazma aşamasında kolaylık sağlaması amacıyla ulaşılan bilgiler anlaşılır uygun sayıda temalara (kategoriler) indirgenerek sınıflama yapılmıştır. Örneğin söz konusu süreçlerin oynadığı rolün öğrenci ile öğretmeni arasında iletişim kopukluğuna yol açtığı kabul edildiğinde temalardan biri öğretmen ile öğrenci arasında ortaya çıkan ‘iletişim’ sorunu olacaktır.

BÖLÜM IV

1. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde öğretmenlere Ö1, Ö2; velilere V1, V2 şeklindeki kodlar verilmiştir. Ayrıca katılımcıların kişisel bilgileri Ek-2’de yer almakta ve kişisel bilgileri saklı tutulmaktadır. Ayrıca genel temaların katılımcılar tarafından belirtilme yüzdelikleri ve frekansları alınarak tablo olarak açıklanmaktadır. Bazı sorulara ait veriler ise tablo halinde yer almamış ancak bunların açıklama ve yorumlarının yapılmasıyla yetinilmiştir. Frekans ve yüzdelikler toplam katılımcı sayısına göre oluşturulmuştur.

Çalışmanın bu aşaması elde edilen verilerin raporlaştırılması aşamasıdır ve Wolcott’a (2001; Akt., Merriam, 2015, 229) göre, sonuçta bu verileri raporlaştırmak için standart bir format da yoktur. “Raporun ana yapısı çeşitli şekillerde listelenen ve organize edilen konulara ilişkin bulguları ihtiva eder (Merriam, 2015, 234)”. Öğretmen ve velilerden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak ses kaydı ile yazma ve not alma yoluyla elde edilen veriler içerik analizi yapılarak tek tek çözümlenip rapor haline getirilmiştir. Bu aşamada görüşme formundaki bölümler ve bu bölümlerde yer alan soru metinleri başlıklar halinde yer almıştır. Öğretmen ve velilerin görüş ve düşüncelerinden elde edilen bulgular öğretmen ve veliler için ayrı ayrı tablolar oluşturularak yorumlanmıştır. Araştırmada öncelikle ve asıl olarak öğretmenlerin ve velilerin gözlem ve deneyimlerini ortaya çıkaran bulgular yer almıştır. Alanyazından kanıtlara yeri geldikçe vurgu yapılarak çalışma bulguları yorumlanmıştır. Öğretmen ve velilere ait bulgular arasındaki ilişki, bağlantı ve ayrılıklar anlamlı görüldüğü yerlerde açıklanarak ortaya konulmuştur.

4.1. Kişisel Bilgiler

Araştırmanın yapıldığı okulda çalışan toplam 27 öğretmenin 23’ü kadın, 4’ü erkektir. Okul müdürü erkek, müdür yardımcısı kadındır. Araştırmada görüşülen öğretmenlerin kişisel bilgileri Tablo 2’de verilmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlerin 8’inin (%89) kadın, 1’inin (%11) erkek olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin yaş dağılımına bakıldığında 4’ü (%45) 36-40 yaş aralığında, 1’i (%11) 41-45 yaş aralığında, 3’ü (%33) 46-50 yaş aralığında ve 1’i (%11) 51 yaş üzerinde yer almaktadır. Öğretmenlerin 2’si (%22) bekar, 7’si (%78) evlidir. Öğretmenlerin 4’ünün (%40)

çocuğunun olmadığı, 1'inin (%) 1 çocuğu, 2'sinin (%22) 2 çocuğu, 1'inin (%11) 3 çocuğu ve % 1'inin (%11) 4 çocuğu olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler

Bilgiler		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyeti	Erkek (Ö2)	1	11
	Kadın (Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	8	89
Yaşı	36-40 (Ö4, Ö6, Ö7, Ö9)	4	45
	41-45 (Ö5)	1	11
	46-50 (Ö1, Ö3, Ö8)	3	33
	51 ve üstü (Ö2)	1	11
Medeni Durumu	Bekar (Ö4, Ö5)	2	22
	Evli (Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	7	78
Çocuk Sayısı	Yok (Ö1, Ö4, Ö5, Ö6)	4	45
	1 (Ö7)	1	11
	2 (Ö8, Ö9)	2	22
	3 (Ö3)	1	11
	4 (Ö2)	1	11

Öğretmenlerin deneyimli ve yaş profilinin genç olduğu bulgulardan anlaşılmaktadır. Araştırmada görüşme yapılan öğretmenlerin çoğunluğunun kadın olması normal bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Örneklemine Ankara İlının 22 farklı ilçesindeki 105 okuldan 1701 öğretmenin oluşturduğu “Öğretmen Gözüyle Öğretmenlik Mesleği” adlı araştırmaya (Tedmem, 2014, 20) göre, öğretmenlerin %70'i kadın, %30'u erkektir.

Araştırmada görüşülen velilerin kişisel bilgileri Tablo 3'te verilmiştir. Görüşme yapılan velilerin 9'u (%90) kadın, 1'i (%10) erkektir. Velilerin 1'i (%10) yaşını söylememiş, 4'ü (%40) 30-35, 2'si (%20) 36-40, 2'si (%20) 41-45 ve 1'i (%10) 46 üzeri yaş aralığında yer almaktadır. Velilerin tamamı (%100) evlidir ve 3'ünün (%30) 1, 5'inin (%50) 2 ve 2'sinin (%20) 3 çocuğu vardır. Velilerden 7'sinin (%70) 1 çocuğu, 3'ünün (%30) 2 çocuğu bu okulda okumaktadır. Görüşme yapılan velilerin çoğunun kadın olmasının bir nedeni daha çok erkeklerin değil kadınların çocuklarını okula bırakıp tekrar okuldan almalarıdır.

Tablo 3. Velilere Ait Kişisel Bilgiler

Velinin		(f)	(%)
Cinsiyeti	Erkek (V2)	1	10
	Kadın (V1, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	9	90
Yaşı	Söylemeyen (V3)	1	10
	30-35 (V4, V5, V6, V9)	4	40
	36-40 (V7, V10)	2	20
	41-45 (V1, V8)	2	20
	46 -50 (V2)	1	10
Medeni Durumu	Bekar	-	-
	Evli	10	100
Çocuk Sayısı	1 (V3, V4, V6)	3	30
	2 (V1, V2, V8, V9, V10)	5	50
	3 (V5, V7)	2	20
Bu okulda okuyan çocuklarının sayısı	1 (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V10)	7	70
	2 (V7, V8, V9)	3	30

Görüşme yapılan velilerin bu okulda okuyan çocuklarının sınıflara dağılımı Tablo 4'te verilmiştir. Velilerin çocuklarından 1'i (%8) anasınıfında, 6'sı (46) birinci sınıfta, 1'i (%8) ikinci sınıfta, 2'si (%15) üçüncü sınıfta ve 3'ü (%23) dördüncü sınıfta okumaktadır. Velilerden üçünün (V7, V8, V9) hem birinci ve hem de dördüncü sınıflarda birer çocuğu okumaktadır. Bu durumda velilerin en çok birinci ve dördüncü sınıfta okuyan çocukları vardır.

Tablo 4. Velilerin Bu Okulda Okuyan Çocuklarının Sınıflara Dağılımı

Velilerin Çocuklarının Okudukları Sınıflar	(f)	(%)
Anasınıfı (V2)	1	8
1.sınıf (V3, V6, V7, V8, V9, V10)	6	46
2.sınıf (V5)	1	8
3.sınıf (V1, V4)	2	15
4.sınıf (V7, V8, V9)	3	23
Toplam	13	100

4.2. Eğitim Düzeyi

Öğretmenlerin eğitim durumlarını gösteren bulgular Tablo 5'te yer almaktadır. Katılımcı öğretmenlerin, 8 (%89) öğretmen lisans mezunu, 1 (%11) öğretmen yüksek lisans mezunudur. Bu durum öğretmenlerin eğitim durumlarının lisans düzeyinde kaldığını göstermektedir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Eğitim Durumları ile İlgili Bilgiler

Eğitim Durumu	(f)	(%)
Lisans (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9)	8	89
Yüksek Lisans (Ö6)	1	11
Toplam	9	100

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mezun oldukları alanlara göre dağılımları Tablo 6’da yer almaktadır. Öğretmenlerin 1’i (%11) Maden Mühendisliği, 6’sı (67) Sınıf Öğretmenliği, 1’i (%11) Tarih ve 1’i Ziraat Mühendisliği alanlarında okumuşlardır. Öğretmenlerin yarısından çoğu Sınıf Öğretmenliği alanında okumuştur. Diğer yandan her üç öğretmenden biri Sınıf Öğretmenliği dışında başka bir alanda okumuş olmasına rağmen sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Tablo 6. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Alanlara Göre Dağılımı

Alanlar	(f)	(%)
Maden mühendisliği (Ö5)	1	11
Sınıf Öğretmenliği (Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	6	67
Tarih (Ö1)	1	11
Ziraat Mühendisliği (Ö3)	1	11
Toplam	9	100

Velilerin eğitim durumları ile ilgili bulgular Tablo 7’de yer almaktadır. Velilerin 3’ü (%30) ilkokul, 3’ü (%30) Ortaokul ve 4’ü (%40) lise mezunudur. Velilerin eğitim durumlarının lisans düzeyinin altında olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Velilerin Eğitim Durumları ile İlgili Bilgiler

Eğitim Durumu	(f)	(%)
İlkokul (V3, V5, V7)	3	30
Ortaokul (V1, V2, V8)	3	30
Lise (V4, V6, V9, V10)	4	40
Toplam	10	100

Araştırmanın yapıldığı okulun çevresi sosyo-ekonomik yönden düşük ve orta düzeydeki ailelerden oluşmakta ve bu yönüyle Altındağ’ı temsil etmektedir. Bu durum bireylerin özellikle de kadınların eğitim durumlarının düşük kalmasında etkili olmaktadır.

4.3. İstihdam Bilgileri

Öğretmen ve velilere ait istihdam ile ilgili bulgular tablolar halinde verilerek yorumlanmıştır. Öğretmenlerin toplam kıdemleri Tablo 8’de yer almaktadır. Tablo 8 öğretmenlerden 2’sinin 21 (%23) yıl kıdemli olduğunu diğerlerinin 10 (%11) yıl, 12 (%11) yıl, 15 (%11) yıl, 16 (%11) yıl, 17 (%11) yıl, 24 (%11) yıl ve 38 (%11) yıl kıdemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum öğretmenlerin kıdemli dolayısıyla deneyimli olduklarını göstermektedir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Toplam Kıdemleri ile İlgili Bilgiler

Yıl	(f)	(%)
10 (Ö7)	1	11
12 (Ö9)	1	11
15 (Ö6)	1	11
16 (Ö4)	1	11
17 (Ö8)	1	11
21 (Ö3, Ö5)	2	23
24 (Ö1)	1	11
38 (Ö2)	1	11
Toplam	9	100

Öğretmenlerin bu okuldaki kıdemleri Tablo 9’da yer almaktadır. Tablo 9’a göre öğretmenlerin bu okuldaki kıdemlerine bakıldığında 1’i (%11) 2 yıl, 1’i (%11) 5 yıl, 2’si (%22) 6 yıl, 4’ü (%45) 7 yıl ve 1’i (%11) 8 yıl kıdemlidir. Öğretmenlerin öğretmenlikteki deneyimlerinin yanında bu okulda uzun süre çalıştıkları ve deneyim kazandıkları görülmektedir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Bu Okuldaki Kıdemleri ile İlgili Bilgiler

Yıl	(f)	(%)
2 (Ö2)	1	11
5 (Ö7)	1	11
6 (Ö5, Ö8)	2	22
7 (Ö1, Ö3, Ö4, Ö6)	4	45
8 (Ö9)	1	11
Toplam	9	100

Velilerin çalışma durumları ile ilgili bulgulara Tablo 10’da yer verilmiştir. Velilerin 7’si (%70) bir işte çalışmamakta ve 3’ü (%30) çalışmaktadır. 1 (%20) veli temizlik, 1 (%10) veli aşçılık ve 1 (%10) veli serbest çalışmaktadır. Dolayısıyla çalışmayan veliler çoğunluktadır. Çalışan velilerden serbest çalışan erkek, diğerleri kadındır. Kadınların piyasadaki ikincil işlerde çalıştıkları ya da hiç çalışmadıkları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 10. Velilerin Çalışma Durumları ile İlgili Bilgiler

Çalışma Durumu	(f)	(%)
Çalışmıyor (V1, V3, V4, V5, V6, V7, V8)	7	70
Temizlik işçisi olarak çalışıyor (V10)	1	30
Aşçılık mesleğinde çalışıyor (V9)	1	
Serbest çalışıyor (V2)	1	
Toplam	10	100

Velilerin ortalama aylık kazançları Tablo 11’de yer almaktadır. Buna göre aylık ortalama, 1 (%10) veli 1500TL, 4 (%40) veli 1800TL, 1 (%10) veli 2000TL, 2 (%20) veli 3500TL, 1 (%10) veli 4000TL kazanmaktadır. Ayrıca, 1 (%10) veli aylık ortalama gelirini söylememiştir.

Tablo 11. Velilerin Ortalama Aylık Gelirleri ile İlgili Bilgiler

TL	(f)	(%)
1500 (V3)	1	10
1800 (V1, V7, V8, V10)	4	40
2000 (V5)	1	10
3500 (V2, V6)	2	20
4000 (V9)	1	10
Söylemedi	1	10
Toplam	10	100

Velilerden bir işte çalışanların aylık ortalama gelirlerinin hiçbir işte çalışmayanlara göre daha çok olduğu görülmektedir. Velilerin aylık ortalama gelirlerinin alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki gelir grubuna denk geldiği dolayısıyla bu açıdan bakıldığında düşük gelire sahip oldukları anlaşılmaktadır.

4.4.Okulda Okul Bütçesi Oluşturma Süreci

Araştırmada sözü edilen okul bütçesi, okulda çeşitli yollarla ve okul aile birliği yoluyla oluşan okuldaki kamu eğitim bütçesidir. “Türkiye’de kamu ilköğretim okullarının bütçeleri, genel bütçe gelirleri, il özel idaresi gelirleri ve Okul Aile Birliği gelirlerinden oluşmaktadır (MEB, 2010, 30)”. Okul Aile Birliği Yönetmeliği’nin (2012), 23. Maddesinin 5. Fıkrası, okul-aile birliklerinin gelir ve gider kayıtları ile diğer mali işlemlerini TEFBİS’e işleyecekleri yönündedir. Bir kamu kurumu olan okul da her türden gelir ve giderlerini TEFBİS’e işleyerek kayıt altına almış olmaktadır. Böylece ilkokulda oluşan okul bütçesi kendisine yasal bir zemin bulmuştur.

Gökçeli’nin (2014, 66) “Okulların Maddi Kaynaklarının İncelenmesi” konusunda yapmış olduğu araştırmasında Kahramanmaraş ilinin Andırın ilçesinde bulunan ilkokul, ortaokul ve liselerin finans kaynakları incelenmiş ve okullarının finans sorunları arasında birinci sırada “Devletin okullara ödenek vermemesi” bulgusuna ulaşılmıştır. Söz konusu araştırmadaki okullar ile diğer devlet ilkokullarında olduğu gibi araştırmamızın yapıldığı ilkokulda da MEB tarafından ya da başka bir türlü okula verilmiş bir ödenek yoktur.

Araştırmanın bu aşamasında katılımcıların görüş ve düşüncelerinden elde edilen bulgulardan okulda bütçe oluşturulması sürecinin çocuklar üzerinde nelere yol açtığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle okulda bütçe oluşturma sürecinin çocuklar üzerindeki etkilerinin açığa çıkarılmasına yardım eden bulgular üzerinde daha çok durularak yorumlanmıştır. Öğretmen ve velilerden elde edilen bulgular ayrı ayrı tablolar haline getirilerek incelenmiştir.

4.4.1. Velilerin Çocuklarının Öğrenimlerinden Dolayı Yaptıkları Harcamalar

Velilere okul bütçesi oluşturma başlığı altında sorulan sorulardan ilki “Çocuğunuzu okutmaktan/egitiminden dolayı ne tür harcamalar yapmanız gerekiyor?” sorusu olmuştur. Bu soruya ait bulgulara Tablo 12’de yer verilmiştir. Tablo 12. incelendiğinde velilerin çocuklarının okumalarından/öğrenimlerinden dolayı 8’i (%80) kırtasiye harcamaları, 4’ü (%40) kıyafet harcamaları, 3’ü (%30) beslenme harcamaları, 3’ü (%30) eğitim harcamaları, 2’si (%20) okulun istediği harcamaları ve 2’si (%20) çocuğu için elinden gelen her türlü harcamaları yaptıkları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 12. Velilerin Çocuklarının Öğrenimlerinden Dolayı Yaptıkları Harcamalar

Harcamalar	(f)	(%)
Kırtasiye harcamaları yapıyorum. (V1, V3, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	8	80
Okul kıyafetine harcama yapıyorum. (V5, V8, V8, V9)	4	40
Beslenmesine harcama yapıyorum. (V1, V8, V10)	3	30
Eğitimine harcıyorum. (V2, V4, V9)	3	30
Okulun istediklerine harcama yapıyorum. (V7, V8)	2	20
Çocuğum için elimden gelen her türlü harcamayı yapıyorum. (V1, V3)	2	20

Velilerden V1, V3, V4 ve V9 çocuklarının okumalarından dolayı yaptıkları harcamaları aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir.

“Her türlü harcamasını yapıyorum. Çocuğun ihtiyacı ne ise ona harcama yapıyorum yani. Okul ihtiyaçları, kırtasiye her türlü ihtiyaçları için harcama yapıyoruz. Bunun içinde yiyecek de var. Yani karnını doyurmak için öğle yemek falan yemesi için harçlık veriyorum. E... beslenmede var, beslenme içinde harcama yapıyorum.” (V1).

“Benim çocuğum birinci sınıfa yeni başladı daha, elimizden geleni harcıyoruz, her şeyini alıyoruz. Çocuğumuza elimizden gelen harcamayı yapıyoruz. Kırtasiye malzemesi...” (V3).

“Çocuğuma uygun olan kitaplar alıyorum. Bildiğimiz harcamaları yapıyorum.” (V4).

“Kalem, boya kalemi, resim defteri ne bileyim işte kaynak kitap alıyorum. Okulda temizlik, kırtasiye, aidat içinde istiyorlar bunlara harcıyoruz. Kırtasiye harcamaları, kalem, defter gibi şeylere harcama yapıyorum. Okul çantası, ayakkabı, kıyafet alıyorum, harcama çok.” (V9).

Veliler kırtasiye, kıyafet ve okulun istediği harcamaları aslında çocukları için onların okumaları için gerekli görerek yapmaktadır. Bu konuda katılımcılardan V2 şunları ifade etmiştir:

“Eğitim masraflarına yani eğitime katkıda bulunmak için ne gerekiyorsa, yabancı dil eğitimi, ek ders gibi masraflara harcamalar oluyor, oldu da.” (V2).

Kıyafet ve çanta gibi bazı harcamalar sürekli yapılan harcamalar değildir. Katılımcılardan V5 bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Kırtasiye masrafımız oluyor işte. Senede bir kere kıyafet alıyoruz. Okul forması, çantası senede bir kere, kalem, defter... Düzenli kullanıyorlar aslında benim bebelerim fazla almam. Kalemini ama sürekli alıyorum.” (V5).

Bunun yanında velilerin çocuklarına verdikleri harçlık ve kırtasiye gibi harcamalar ise sürekli yapılan harcamalardır. Bu konuda V6, V7, V8 ve V10 şunları ifade etmiştir:

“Kırtasiye harcamaları yapıyorum.” (V6).

“Kırtasiye malzemesi alıyoruz. Okula temizlik parası veriyoruz.” (V7).

“Kalem, defter ve okul kıyafetlerine harcıyorum. Okulun istediklerine harcama yapıyoruz. Çocuğuma okul harçlığı da veriyorum.”(V8).

“Kırtasiye, elbise, kalem, silgi, boya kalemi gibi harcamalar yapıyorum. Öğle yemeğini kantinden yesin diye harçlık veriyorum, tost ayran günü var mesela.” (V10).

Velilerin çocuklarının okumalarından/öğrenimlerinden dolayı altı başlık altında harcama yaptıkları ve bu harcamaların çocuk için yapılan harcamalar ve okul istediği için yapılan harcamalar olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Veliler çocuklarına en çok kırtasiye harcaması yapmaktadır ancak gelirlerinin düşük olması çocuklarına yaptıkları harcamaları azaltmaktadır. Ailelerin ilköğretim düzeyinde yaptıkları hanehalkı eğitim harcamalarını konu alan araştırmalardan biri Ulusoy ve Yolcu’nun (2013) yaptıkları çalışmadır. “Sosyo ekonomik değişkenlerden çocuğun kiminle yaşadığı, anne-babanın eğitim düzeyi, anne-babanın meslek durumu, ailenin gelir düzeyi, ailede yaşayan birey sayısı, devam edilen sınıf düzeyine göre, ailelerin ilköğretim düzeyinde yapmış oldukları hanehalkı eğitim harcamaları farklılaşmaktadır (Ulusoy ve Yolcu, 2013, 27).” Araştırmada ailelerin eğitim ve gelir düzeyi arttıkça ailelerin yapmış oldukları hanehalkı eğitim harcamalarının arttığı ortaya çıkmıştır.

4.4.2. Çalışan Velilerin Çocuklarına Zaman Ayırmaları ve Bütçelerine Etkisi

“Çocuklarını okula bırakmaları ve almaları gibi nedenlerle çocuklarına zaman ayırmak zorunda kaldıklarında bu durum onların çalıştıkları işlerinde mesaiye kalamamak gibi durumların ortaya çıkmasına ve aile bütçelerinin bundan etkilenmesine neden oluyor mu?” sorusuyla ilgili çalışan velilerden elde edilen bulgular Tablo 13’de verilmiştir. Velilerin 7’sinin (%70) çalışmadıklarından dolayı bu konu hakkında bilgilerinin olmadığı, mesaiye kalamamaktan dolayı çalışan velilerden 2’sinin (%20) bütçelerinin etkilendiği ve 1’inin (%10) bütçesinin etkilendiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 13 Çalışan Velilerin Çocuklarına Zaman Ayırmaları ve Bütçelerine Etkisi

Kategoriler ve Kodlar	(f)	(%)
Çalışmıyorum, bilgim yok. (V1, V3, V4, V5, V6, V7, V8)	7	70
Çocuğuma zaman ayırmak için mesaiye kalamadığımda gelirimden kesinti yapılır ve gelirim azaldığında bütçem bundan etkilenir. (V9, V10)	2	20
Çocuğuma zaman ayırmak için mesaiye kalamadığımda gelirimden kesinti yapılır ve gelirim azaldığında bütçem bundan etkilenmez. (V2)	1	10
Toplam	10	100

Çocuklarına vakit ayırmalarından dolayı çalıştıkları işte mesaiye kalamadıklarında bütçeleri bu durumdan olumsuz etkilenenler kadın çalışanlardır. Bu konuda V9 şunları ifade etmiştir.

“Sabahları okula ben bırakıyorum. Tabi izin almak olmuyor. Daha da izin alırsam kazancımdan kesiyorlar. Günlük hesaplayıp eksik ödüyorlar. Mesaiye kalsam da para aynı, ne kadar çalışırsan onlar için iyi. Gelir düşünce bütçede etkileniyor.” (V9).

Katılımcılardan V2 için bu durum sorun oluşturmamakta ve bütçesi bu durumdan etkilenmemektedir.

“Çocuklarıma fazla mesai çalışma durumunda hep fedakar davranmışımdır. Diyelim ki ayda 100 saat mesai değil de 45-50 saat mesai yapmışımdır. Çocuklarıma ayırdığım zamanın eğitimin maddi karşılığını düşünemem. Mesai konusunda hep titiz davranmışımdır, hatta arkadaşlarım tarafından “Niye mesaiye kalmıyorsun, şu kadar kaybın oluyor.” şeklinde sözler duymuşumdur. Olur mu hiç yatırımı hep çocuklarımıza yapalım ki onlara karşılığı olsun. Mesaiye kalamamam bütçemi çok etkilemiyordu. Gelirim zaten hep iyiydi.” (V2).

Bulgulara baktığımızda velilerin çocuklarını okula bırakmak, okuldan almak ve okulda yapılan etkinliklerde çocuklarının yanında olmak istedikleri ortaya çıkmaktadır. Velilerin bir işte çalışmaları okulda çocuklarına zaman ayırmalarını zorlaştırmaktadır. Çalıştıkları işten bu nedenle izin almaları ya da mesaiye kalamamaları gelir durumu düşük olan velilerin bütçelerini olumsuz etkilemektedir. V10 şunları ifade etmiştir:

“Çocuğumu okula bırakmam ve almam gerektiği oluyor. Okulda bir etkinlik oluyor. Bu durumda da işten izin almam gerekiyor. O zaman iki, üç olursa yani sık sık izin istersem mesaimden kesileceğini söylüyorlar. Elli, altmış lira kesiliyor, çok kesiliyor çalışmazsan öyle. Bu da bütçemizi olumsuz etkiliyor tabi...” (V10).

4.4.3. Bütçe Hazırlama, Bütçeye Bağlı Kalma ve Bütçenin Önemi

“Herhangi bir nedenle bütçe hazırlayıp bu bütçeye bağlı kalmaları ve bütçenin önemi” ile ilgili öğretmenlerden elde edilen bulgulara Tablo 14’te yer verilmiştir. Öğretmenlerin 9’unun (%100) bütçe hazırlayıp hazırladıkları bütçeye bağlı kaldıkları, 9’u (%100) için bütçenin önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenlerin 5’i (%56) için gelir ve harcamalarını bilmek, 2’i (%22) için maddi sıkıntı yaşamamak, 1’i (%11) için ayağını yorgana göre uzatmak, 1’i (%11) için planlı ve programlı olmak ve 1’i (%11) için evdeki harcamaları kontrol altında tutmak açısından bütçenin önemli olduğu görülmüştür. Öğretmenlerden elde edilen bulgulardan, öğretmenlerin bütçe hazırlayıp hazırladıkları bütçeye bağlı kaldıkları, bütçenin onlar için önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 14. Öğretmenlerin Herhangi Bir Nedenle Bütçe Hazırlama, Bütçeye Bağlı Kalma ve Bütçenin Önemi ile İlgili Düşünceleri

Kategoriler ve Kodlar	(f)	(%)
Bütçe hazırlarım ve bağlı kalırım. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	9	100
Bütçe önemlidir. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	9	100
Gelir ve harcamamı bilmek için bütçe önemlidir. (Ö1, Ö2, Ö7, Ö8, Ö9)	5	56
Maddi sıkıntı yaşamamak için bütçe önemlidir. (Ö1, Ö2)	2	22
‘Ayağını yorganına göre uzatmak’ için bütçe önemlidir. (Ö5)	1	11
Planlı programlı olmak için bütçe önemlidir. (Ö6)	1	11
Evde harcamalarımızı kontrol altında tutmak için bütçe önemlidir. (Ö7)	1	11

Öğretmenlerin gelir ve harcamalarını bilmek, maddi sıkıntı yaşamamak, ayağını yorganına göre uzatmak, planlı ve programlı olmak ve evdeki harcamalarını kontrol altında tutmak açısından bütçenin önemli olduğunu düşündükleri Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8 ve Ö9’un ifadelerinden anlaşılmaktadır.

“Evde hazırlıyoruz. Bütçemize ana hatlarıyla sadık kalıyoruz. Bütçe önemlidir.” (Ö3).

“Elbette evde bütçe hazırladığımız olur. Önemlidir.” (Ö4).

“Bazen hazırladığım ve bağlı kaldığım oluyor. Tabi ki bütçe önemlidir. Ayağımı yorganıma göre uzatmak zorundayım ondan dolayı bütçe önemli.” (Ö5).

“Bütçe tabi ki önemlidir. Zaten hep bütçeye göre hareket ediyoruz. Evde bütçeye biz önem veririz. Bütün harcamalarımızı planlı, programlı yaparız. Biz çok planlı, programlı hareket ediyoruz. Yani öyle kafamıza göre harcama yapmayız.” (Ö6).

“Evet önemlidir, en basitinden evde harcamalarımızı kontrol altında tutmak için önemli. Gelir gider hesabı için, ne alıp ne harcayacağımızı bilmemiz için bütçe önemlidir.” (Ö7).

“Bütçe önemlidir. Çünkü gelirlerimizi giderlerimizi bilmek önemli. Bütçemize bağlı kalıyoruz. Bütçeye göre harcama yapılır.” (Ö8).

“Bütçe yapıyoruz, elde ne var nereye gidecek bunu bilmek önemli. Bütçe önemli yani nereye ne verdiğimi bilirim.” (Ö9).

Öğretmenler bütçeye yaşamlarında önem vermekte ve bağlı kalmaktadırlar. Öğretmenlerin maddi kaygılar nedeniyle bütçeye önem vererek bağlı kaldıkları söylenebilir. Bu konuda Ö1 ve Ö2 şunları ifade etmiştir:

“Evde bütçe hazırladığım, bağlı kaldığım oluyor. Yani evde eşimle bütçe hazırlıyoruz, şunu şuraya verelim, bunu buraya verelim, şöyle yapalım böyle yapalım. Bütçe önemlidir tabi ki. Yani ona göre hareket etmezsek maddi olarak sıkıntı yaşıyoruz, o yüzden önemli.” (Ö1).

“Aybaşını zor getirecek durumdayım, hele bazen de bilinmeyen, istenmeyen harcamalar çıkıyor. Düğünler, hastaneler derken kredi kartlarına yükleniyoruz. Gelirimiz sabit belli. Giderimiz de belli ucu ucuna denk getirmeye çalışıyorum. Bütçemiz zaman zaman tutmuyor. Bütçe tabi ki önemlidir. Gelirini giderini, yemeni içmeni, ısınmanı, ne bileyim ben sosyal harcamalarını bütçeye göre yapmak zorunda olduğumuzdan bütçe önemlidir. Aşırıya kaçarsan bir taraftan açık verirsin bu seferde kapatamazsın. Çünkü ben tek maaşlıyım ve dört çocuk yetiştiriyorum. Bütçemi denk getirmek için milli piyango bileti sattım, okul kantini kiraladım. Öğretmenim ve başka da şu an yapacağım bir iş yok, çalışmalıyım.” (Ö2).

Öğretmenlerin kazançlarının yeterli olmadığı araştırmalara da konu olmuştur. “Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin çoğunluğu ekonomik sorunların öğretmenlerin en başta gelen sorunu olduğunu; çalışmalarının karşılığında hak ettikleri geliri elde edemediklerini; gelirlerinin geçinmeleri için yeterli olmadığını; geçinmek için ek iş yapmak zorunda kaldıklarını belirtmektedirler (Süngü, 2012, 42)”.

“Herhangi bir nedenle bütçe hazırlayıp bu bütçeye bağlı kalmaları ve bütçenin önemi” ile ilgili velilerden elde edilen bulgulara Tablo 15’te yer verilmiştir. Velilerden 10’unun (%100) bütçe hazırlayıp bu bütçeye bağlı kaldığı, 10’u (%100) için bütçenin önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Velilerin 5’i (%50) için gelir ve harcamalarını bilmeleri açısından bütçenin önemli olduğu, 2’i (%20) için maddi sıkıntı yaşanmaması açısından

bütçenin önemli olduğu, 2'i (%20) için ayağını yorganına göre uzatmak açısından bütçenin önemli olduğu, 1'i (%10) için çocuğunun geleceği açısından bütçenin önemli olduğu görülmüştür. Velilerin bütçe hazırlayıp bu bütçeye bağlı kaldıkları ve bütçeyi önemli gördükleri ortaya çıkmaktadır.

Tablo 15. Velilerin Herhangi Bir Nedenle Bütçe Hazırlama, Bütçeye Bağlı Kalma ve Bütçenin Önemi ile İlgili Düşünceleri

Kategoriler ve Kodlar	(f)	(%)
Bütçe hazırlar ve bağlı kalırım. (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	10	100
Bütçe önemlidir. (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	10	100
Gelir ve harcamamı bilmek için bütçe önemlidir. (V1, V2, V6, V8, V9)	5	50
Maddi sıkıntı yaşamamak için bütçe önemlidir. (V1, V7)	2	20
'Ayağını yorganına göre uzatmak' için bütçe önemlidir. (V6, V10)	2	20
Çocuğumun geleceği için bütçe önemlidir. (V3)	1	10

Bütçe hazırlama, hazırladıkları bütçeye bağlı kalma ve bütçenin önemi ile ilgili V2, V5, V7 ve V9 şunları ifade etmiştir:

“Bütçeme bağlı kalıyorum. Risk aldığımda riski maaşım kadar yapıyorum. Kredi kartı kullanmamaya çalışıyorum. Alışverişlere özellikle kartla yapılanlara oldukça dikkat ediyorum. Kazanç tabloma göre hareket ediyorum, aşmıyorum yani.” (V2).

“Bizim için bütçe çok önemlidir. Maaşımız az olduğundan kısıtlı harcıyoruz.” (V5).

“Önemlidir tabi bütçe. Aydan aya aldığımız belli. Bu ay aldığımızın gelecek aya kadar yetmesi gerekir. Buna göre de bütçemizden harcıyoruz.” (V7).

“Bütçe önemli, nereye ne harcadığını belirsin. Bütçeye bağlı kalmazsan hesap tutmaz. Ondan bundan alman gerekir, bunu kimse istemez.” (V9).

Veliler gelir ve harcamalarını bilmeleri, maddi sıkıntı yaşamamaları, ayağını yorganına göre uzatmaları, çocuklarının geleceği açısından bütçenin önemli olduğunu düşünmektedirler. Bu konularla ilgili V3, V4, V6, V8 ve V10 şunları ifade etmişlerdir.

“Bütçe, benim için önemlidir. Çocuğumun geleceği için bile bütçe önemlidir.” (V3).

“Temel ihtiyaçlarımız için bütçe oluşturuyoruz. Ama bütçeyi aşan durumlar oluyor. Bütçe önemlidir.” (V4).

“Tabi ki. Ayağımızı yorganımıza göre uzatabilmek için bütçe önemlidir. Gelirimizle harcamalarımızı karşılayabilmemiz için bütçe önemlidir.” (V6).

“Bütçe ayağımızı yorganımıza göre uzatmamızı sağlar, önemli. Nereye ne harcayacağız, ay sonunu nasıl getireceğiz bütçemize bakarız.” (V8).

“Evin her türlü ihtiyacını karşılamak için bütçeye bağlı kalmak gerekiyor. Bütçe önemli, şaşmazsın. Yorganına göre ayağını uzat diyorlar, boşa demiyorlar.” (V10).

Öğretmenlerde olduğu gibi veliler de maddi kaygılar nedeniyle bütçeye yaşamlarında önem vererek bağlı kalmaktadırlar. Velilerin gelirlerinin az olduğu ve buna göre harcama yapmaları ve bazen de bazı harcamalarından vazgeçmeleri gerektiği anlaşılmaktadır. Bu konularda V1 şunları ifade etmiştir.

“Tabi ki paramıza göre harcamalarımızı kısıtlamak zorunda kalıyoruz. Paramız az ise ona göre az harcıyoruz, yeterli olsun diye bazı ihtiyaçlarımızı almıyoruz. Bütçe önemlidir, bütçe önemli olmaz olur mu? Gelen giden denk olmalıdır. Bütçe az olduğu zaman para da yeterli olmuyor. Bütçenin azlığı da evde sıkıntı yaratıyor. O yüzden bütçemize göre davranıyoruz, bütçemize göre hareket ediyoruz.” (V1).

4.4.4. Okul Bütçesi ve Okul Bütçesinin Oluşmasına Katkı

“Okul bütçesi ve okul bütçesinin kim ya da kimlerin katkısı ile oluşturulduğu” konusundaki öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 16’da yer almaktadır. Öğretmenlerden 6’sına (%67) göre velilerin katkısıyla, 4’üne (%44) göre okul aile birliğinin katkısıyla, 2’sine (%22) göre öğrenci aidatları/katkı paylarıyla, 1’ine (%11) göre devlet ve gönüllü velilerin katkılarıyla ve 1’ine (%11) göre il ve ilçeden gelen ödenekler, öğrenci desteği ve kantin gelirlerinden okul bütçesi oluşmaktadır. Okul bütçesi 2 (%22) öğretmene göre okulda gelir ve giderlerin karşılanması için oluşturulan bütçedir. Ayrıca öğretmenlerden 3’ünün (%33) okul bütçesi hakkında bilgisi yoktur. Öğretmenlere göre okul bütçesi, veli ve okul aile birliği katkıları, öğrenci aidatları, katkı payları, devlet ve gönüllü velilerin katkıları, il ve ilçeden gelen ödenekler, öğrenci desteği ve kantin gelirlerinden oluşmaktadır.

Tablo 16. Öğretmenlerin Okul Bütçesi ve Okul Bütçesinin Kim ya da Kimlerin Katkılarıyla Oluştugu Hakkındaki Görüşleri

Kategoriler ve Kodlar	(f)	(%)
Okul bütçesi velilerin katkısı ile oluşur. (Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	6	67
Okul bütçesi okul aile birliğinin katkılarından oluşur. (Ö1, Ö2, Ö5, Ö6)	4	44
Okul bütçesi hakkında bilgisi yok. (Ö1, Ö5, Ö8)	3	33
Okul bütçesi okulun gelir giderleri için oluşturulan bütçedir. (Ö2, Ö3)	2	22
Okul bütçesi öğrenci aidatları/katkı paylarından oluşur. (Ö2, Ö6)	2	22
Okul bütçesi devletin ve gönüllü velilerin katkılarından oluşur. (Ö9)	1	11
Okul bütçesi il/ilçe, öğrenci katkıları, kantin gelirlerinden oluşur. (Ö4)	1	11

Ö2, Ö4, Ö6, Ö7 ve Ö9 okul bütçesi ve bu bütçenin kim ya da kimlerin katkılarıyla oluştuğu konusunda şunları ifade etmişlerdir.

“Okul bütçesi okuldaki öğrencilerin velilerinden alınan katkı paylarından oluşuyor. Genelde böyle. Kızılay’a doğru işte Çankaya’ya doğru çıktığında oradaki okulların velileri mükemmel bir şekilde bu katkı paylarını getirir. Ama buralardaki okullarda işte her sınıftan iki üç kişi katkı paylarını ikiletmeden getirir. Aslında okullarda kayıt paraları çok alınır. Diyelim iyi bir okula çocuğunu kaydetmek için önce muhtardan işini hallediyorlar sonra müdüre iyi para veriyorlar. Bildiğim kadarıyla bu okulda okul aile birliği okul bütçesinin oluşmasına çok katkıda bulunuyor. Okulda bir ihtiyaç oldu bunu okuldan topladığı paralarla karşılıyor. Her okulda müdürler sürekli sıkıştırırlar, ‘işte bak senin sınıfından para gelmiyor’ diye. Ben de koluna girip müdürüm, ‘ya ben istiyorum, gelmiyor, ne yapayım’ derim. Yani aslında öğrenciyi sıkıştırmazsan da para gelmiyor. Öğrenciyi öğretmen sıkıştırıyor. Öğretmeni kim sıkıştırıyor, müdür sıkıştırıyor. Müdür niçin sıkıştırıyor? Okulun temizlik ihtiyaçları var, hizmetli çalıştırıyor, bir sürü harcaması var. Boya, badana bakım, onarıma ihtiyaç var. Bunları karşılamak için çeşitli yollarla okul bütçesi oluşturuluyor.” (Ö2).

“Okul bütçesi şu an ilden, ilçeden gelen ödeneklerden oluşuyor. Okulumuzda kantin geliri var. Velilerin desteği var. Kısaca ödenekler, kantin geliri ve velilerin desteğiyle okulda okul bütçesi oluşuyor.” (Ö4).

“Okul bütçesi oluşmasında okul aile birliği var. Eğer toplanabilirse aidatlardan okul bütçesi oluşur. Bunlardan oluşur.” (Ö6).

“Okul müdürü, okul aile birliği ve velilerin katkıları ile oluşturulan bütçedir.” (Ö7).

“Okul bütçesine velilerin, devletin katkısı oluyor. Gönüllü veli katkıları da var.” (Ö9).

Okul bütçesi bazı öğretmenlere göre okulda gelirlerin elde edilmesi ve giderlerin karşılanması için oluşturulan bütçedir. Bu konuda Ö3 şunları ifade etmiştir:

“Okulun da bütçesi vardır ailelerde olduğu gibi. Okulda da sonuçta bütçe yapılması gerekir. Okulun gelir ve giderler belli olsun diye. Kimlerin katkılarından oluştuğunu onu bilmiyorum.” (Ö3).

Okul bütçesi hakkında Ö1, Ö5 ve Ö6 çok bilgilerinin olmadığını ifade etmişlerdir:

“Okul bütçesi hakkında fazla bir şey bilmiyorum. Müdür, müdür yardımcısı ve okul aile birliğinin katkısı ile oluyordur diye düşünüyorum. Bu okuldaki okul aile birliğinin okul bütçesi oluşmasında katkısı var herhalde.” (Ö1).

“Okul bütçesi hakkında çok şey bilmiyorum. Okul aile birliği oluşturur.” (Ö5).

“Fazla şey bilmiyorum. Okul aile birliği olanakları ile oluşan bütçe herhalde. Okul bütçesi çevrenin, velilerin katkıları ile oluşur. Bu da okul aile birliği ve müdürün katkısı oluyor. Yani okulda okuyan çocukların katkısı ile okul bütçesi oluşur.” (Ö8).

MEB bütçesi kamu eğitim bütçesi içinde yer aldığından okulda oluşan okul bütçesi de kamu eğitim bütçesi özelliği gösterecektir. Okul bütçesinin diğer katkıların yanında daha çok okul aile birliği katkılarından oluştuğu ortaya çıkmaktadır. MEB okulun elektrik, su ve doğalgaz ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Oysa ilkokulda yapılan harcamaların güvenlik görevlisi, temizlik personeli gibi önemli harcamalardan oluştuğu ancak okul bütçesine devlet katkısının bu noktada yetersiz kaldığı bulgulardan anlaşılmaktadır. Öğretmenlerden okul bütçesi hakkında bilgisi olmayanların bulunması, öğretmenlerin bütçe sürecindeki paydaşlar arasında yer almadıklarını ortaya koymaktadır. Kurul’a (2012, 272) göre, ‘genel olarak eğitimde bütçe sürecinde öğretmenler ve diğer çalışanların katılımları en az düzeyde kalmaktadır’. Oysa eğitim bütçesinin hazırlanmasına özellikle öğretmenler başta olmak üzere tüm paydaşların katılımlarının sağlanması bütçenin okulda gerçekleştirilmesini kolaylaştırır.

“Okul bütçesi ve okul bütçesinin kim ya da kimlerin katkısı ile oluşturulduğu” konusundaki velilerden elde edilen bulgular Tablo 17’de yer almaktadır. Velilerden 8’i (%80) velilerin katkısıyla, 3’ü (%30) okul aile birliğinin katkısıyla, 3’ü (%30) devletin katkılarıyla, 1’i (%10) öğrenci aidatları/katkı payları ile, 1’i (%10) gönüllü yardımsever velilerin katkılarıyla okul bütçesinin oluştuğu bulgularına ulaşılmıştır. Velilerin 4’ünün

(%40) okul bütçesi hakkında bilgisi yoktur. Ayrıca okul bütçesi 2 (%20) veliye göre okulda gelir ve giderlerin karşılanması için oluşturulan bütçedir. Velilerden elde edilen bulgular okul bütçesinin, velilerin ve okul aile birliğinin katkılarıyla, devletin katkılarıyla, öğrenci aidatları ve katkı paylarıyla, gönüllü yardımsever velilerin katkılarıyla oluştuğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 17. Velilerin, Okul Bütçesi ve Okul Bütçesinin Kim ya da Kimlerin Katkılarıyla Oluşturduğu Hakkındaki Görüşleri

Kategoriler ve Kodlar	(f)	(%)
Okul bütçesi velilerin katkısı ile oluşur. (V1, V3, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	8	80
Okul bütçesi hakkında bilgisi yok. (V1, V4, V6, V10)	4	40
Okul bütçesi devletin katkılarında oluşur. (V1, V9, V10)	3	30
Okul bütçesi okul aile birliğinin katkılarında oluşur. (V2, V4, V7)	3	30
Okul bütçesi okulda gelir ve giderler için oluşturulan bütçedir. (V8, V9)	2	20
Okul bütçesi öğrenci aidatları/katkı paylarından oluşur. (V2)	1	10
Okul bütçesi gönüllü yardımsever velilerin katkılarında oluşur. (V2)	1	10

Okul bütçesi ve okul bütçesinin kim ya da kimlerin katkısı ile oluşturulduğu konusunda V2 şunları ifade etmiştir:

“Gönüllü yardımsever velilerin katkılarıyla okul bütçesi oluşur. Gönüllü velilere bu okulda da ulaşıldı ve onların katkıları oldu. Çok değil bir ay öncesinde bitap durumda olan bu okula gönüllü velilerin katkılarıyla kütüphane yapıldı. Okulda diğer yardımlar yetersiz kalıyor. Kantin geliri ve çeşitli etkinliklerden elde edilen gelirler var. Daha yeni geçen hafta bir etkinlik ‘Hacivat ve karagöz’ gösterisi yapıldı. Bu etkinliklerden gelenler küçük rakamlar gibi görünse de okul bütçesine katkısı yönüyle baktığımızda çok önemli. Zaten öğrencilerden gelen paralar ile kantin geliri okulda çalışan bir personelin ücretini ancak karşılıyor. Bazen de yetmiyor. Bu personele asgari ücret ödeniyor. Bunu okul karşılıyor, ilçe milli eğitim müdürlüğü bunu karşılamıyor. Yani ilçe milli eğitim müdürlüğünün böyle bir karşılama durumu yok. Okul aile birliğinin yani bütçemizin geliri var ama harcamalar da çok. Anasınıflarından gelen aidatlar da var ama oradaki çalışan personelin ücretine, primine ancak yetiyor. Okulda her zaman bir yerlere borçlarımız var. Bu borçların ödenmesi gerekiyor ve her ay çocuklara hadi bunu verin demek olmaz. Okul olarak okul bütçesine ilçe milli eğitimin katkısını sağlamak için sürekli diyalog halindeyiz.” (V2).

Okul bütçesi hakkında V1, V4 ve V6’nın çok fazla bilgisi yoktur.

“Okul bütçesi hakkında pek bir şey bilmiyorum. Okul bütçesi yardım edenlerden, öğrencilerin katkılarından, öğrencilerden gelen yardımlardan oluşur. Devlet tarafından okulun elektriği, suyu ve doğalgazı karşılanıyor.” (V1).

“Okul bütçesi hakkında şu anda çok bilgim yok. Velilerin katkısıyla oluşuyor.” (V6).

“Okul bütçesi hakkında öyle çok bilgim yok. Okul bütçesi müdür, okul aile birliği üyelerinin katkılarıyla oluşturuluyor.” (V4).

Bazı velilere göre okul bütçesi okulda gelir ve giderlerin karşılanması için oluşturulan bütçedir. Okul bütçesi ve bu bütçenin kim ya da kimlerin katkılarıyla olduğu konusunda V3, V5, V7, V8, V9 ve V10 şunları ifade etmişlerdir.

“Okul aile birliği, veliler tarafından okul bütçesi oluşturuluyor.” (V3).

“Okul bütçesi velilerin katkılarıyla oluşur.” (V5).

“Daha çok velilerin bir de okul aile birliğinin katkılarıyla okul bütçesi oluşur.” (V7).

“Okulda hazırlanan bütçedir okul bütçesi. Okulun işlerini çekip çevirmek için okulda bütçe olur. Mesela okul aile birliği okulun eksiklerini çözmeye çalışır. Okul bütçesi velilerin katkısı ile olur. Yani daha çok velilerden istenenlerle oluyordur.” (V8).

“Okulun işlerinin yürütülmesi için olan bütçedir okul bütçesi. Buna göre de okulda işler yürüyor. Çocuklarımızın katkısı ile oluşuyor. Hem de çocuğumuzun istekleri var. Fotokopi, temizlik gibi okulun istediği paralar okul bütçesini oluşturuyor. Okula devlet de katkı sağlıyor yani bütçe için.” (V9).

“Bu konuda çok şey bilmiyorum. Okul bütçesi okulun gelir giderleri için olan bütçe. Evde kendi bütçemiz var, okulda da okulun bütçesi var. Velilerden aidat, temizlik için alınan paralar var. Devlet de okulun su, kalorifer, elektrik gibi ihtiyaçlarını karşılıyor. Çoğu zaman çocuklardan istenen paralarla okul bütçesi oluşuyor. Mesela çocuklardan dönemlik istenen paralar var, yok desen olmuyor.” (V10).

Taymaz’a (1997, 245) göre, okul bütçesi bütün bir yıl içinde tahmin edilen gelir ve giderlerin kaydedildiği bir belge ve maddi kaynakların sağlanmasına ve harcanmasına izin veren bir tasarıdır. Taymaz, okul bütçesi ifadesini kullanmaktadır. Okul bütçesi ve bu bütçenin kimlerin katkıları ile olduğu konusunda velilerden elde edilen bulgular öğretmenlerden elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Kamu eğitim bütçesinden verilecek ödenek ile okul aile birliğinin okulda bütçe oluşturması ve bu bütçeden okul harcamalarına kullanması beklenirken velilerden elde edilen katkılarla okul bütçesinin oluşturulduğu görülmektedir. Okulda okul bütçesinin velilerin katkıları ile oluşturulmasının en önemli nedeni devletin eğitimi parasız bir hizmet olarak görüp

sunmaktan vazgeçmesidir. Bu durum merkezi bütçeden eğitime ayrılan pay ve eğitim hizmetinin sunumunda yetersizliklerin yaşanmasına yol açmaktadır. Okulda bütçe dışı kaynaklarla okul bütçesi oluşturulurken sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarının bu durumdan nasıl etkileneceğine bakılmamaktadır. “Böylece finansman sistemi kaynak yaratma ve çeşitlendirmeye olanak tanırken ne yatay ne de dikey eşitlik ölçütünü dikkate almaktadır (Kurul, 2012, s. 297, 298)”.

Okul aile birliği de okul bütçesinin oluşmasına katkıda bulunurken okulda okuyan çocukların velilerinin katkılarını sağlamaktadır. En basit ifadeyle kantinden diğer arkadaşlarının yaptığı gibi parasını vererek “tost ve ayran” alan ya da okulda düzenlenen “Hacivat ve Karagöz” oyununa tüm arkadaşları katılmak istediği için bazen de öğretmeni istediği için katılan bir ilkokul çocuğu bilerek ya da bilmeden okul bütçesinin oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Ebeveynleri tarafından çocuklara verilen harçlık okulda çocuklar tarafından harcandığında okul aile birliğinin çabasıyla okul bütçesine katkıda bulunulmuş olunmaktadır. Okulun velilerinin bütçelerinden ne kadarını çocuklarına ayırdıkları önemli olmaktadır. Düşük gelir gruplarından gelen ailelerin çocuklarının okulunda okul bütçesinin oluşması da yetersiz kalmaktadır. Ayrıca her velinin çocuğunun okumasından dolayı çocuklarına sundukları olanaklar birbirlerinden farklıdır. Ancak okula sürekli gelir sağlayan kantin gibi kar amaçlı işletmelerin girmesi kapitalizmin neo-liberal politikalarının eğitim alanında da tüketim toplumu oluşturma zorunluluğunun okuldaki yansımasıdır. Bütçe oluşturma süreci çocuklar arasında hiç durmadan birbirleriyle adeta rekabet halinde harcama yapmayı yani tüketme kültürünü hep bir adım öne çıkararak okulda eşitsizliklere yol açmaktadır.

4.4.5. Okul Bütçesinin Önemi

“Okul bütçesinin önemi hakkında” öğretmenlerden elde edilen bulgulara Tablo 18’de yer verilmiştir. Öğretmenlerin 9’una (%100) göre okuldaki bütçenin önemli olduğu, 5’ine (%56) göre okul bütçesine göre okul ihtiyaçlarının karşılandığı, 2’sine (%22) göre okul bütçesinin öğrenci hizmetlerinin yürütülmesi ve 1’ine (%11) göre okul bütçesine katkı sağlayacak etkinliklerin yapılması için önemli olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca 1 (%11) öğretmen okulların bütçelerinin aynı olması gerektiğini belirtmektedir.

Tablo 18. Öğretmenlerin Okul Bütçesinin Önemi Hakkındaki Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
Okul bütçesi önemlidir. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	9	100
Okul bütçesine göre okulun ihtiyaçları karşılanır. (Ö1, Ö2, Ö7, Ö8, Ö9)	5	56
Okul bütçesi öğrenci hizmetleri için önemlidir. (Ö2, Ö6)	2	22
Okul bütçesine katkı sağlayacak etkinlikler yapılmalıdır. (Ö3)	1	11
Okulların bütçeleri aynı olmalıdır. (Ö4)	1	11

Okulda bütçenin önemli olduğunu, okul bütçesine göre okulun ihtiyaçlarının karşılandığını Ö1, Ö2, Ö7, Ö8 ve Ö9 şöyle ifade etmişlerdir:

“Önemlidir tabi. Bu bütçeye göre okul ihtiyaçları karşılanır ve harcama yapılır.” (Ö1).

“Önemlidir. Okul bütçesi ne kadar iyi olursa eğitime ve okula o oranda yansır. Okul bütçesi iyi olursa öğrencilere iyi yönde yansır. Okulda öğrencilerin kullandıkları mekanlar da temiz olur. Öğrenci evlerindeki gibi okulu da temiz bulmak isterler. Okul temiz olursa çocuk okula isteyerek gelir. Okulun bütçesi iyi olursa bakımı da, düzeni de iyi olur ve öğrencilerine iyi olanaklar sunabilir. Gecekondu bölgelerindeki okullardan iç bölgelerdeki okullara bu okulların olanakları daha iyi olduğu için öğrenciler gelmektedir. Kenar mahallelerdeki bütçeleri sınırlı olan okulların öğrencileri böyle okullara gelecek tabi ki.” (Ö2).

“Tabi ki önemlidir. Okul bütçesinden okulun tüm harcamaları karşılanır.” (Ö7).

“Okulda okul bütçesi önemlidir. Okulda neyin nereye harcanacağını bilmesi ve ona göre harcama yapılması için okulda bütçe önemlidir.” (Ö8).

“Okulda harcamaları bilmek açısından okul bütçesi önemlidir.” (Ö9).

Okul bütçesinin öğrenci hizmetleri için önemli olduğu, okul bütçesine katkı sağlayacak etkinliklerin okulda yapılması gerektiği ve okulların bütçelerinin aynı olması gerektiği öğretmenlerden elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır. Bu konu hakkında Ö3, Ö4, Ö5 ve Ö6 şunları ifade etmiştir.

“Önemlidir. Okul bütçesine katkı sağlayacak etkinliklerin yapılması da önemli. Bu okulda bütçeye katkı olsun diye kermesler yapılıyor.” (Ö3).

“Önemlidir. Her okulun bütçesi aynı standartta ve ödeneği de aynı olmalıdır.” (Ö4).

“Önemlidir. Ama okulda bütçe oluşturmak zordur.” (Ö5).

“Tabi ki okul bütçesi önemlidir. Okulun bir bütçesi olmalı, çünkü devletin bir katkısı olmuyor. Öğrenci hizmetleri açısından okul bütçesi önemlidir.” (Ö6).

“Okul bütçesinin önemi hakkında” velilerden elde edilen bulgulara Tablo 19’da yer verilmiştir. Velilerin 10’una (%100) göre okul bütçesinin önemli olduğu ve 4’üne (%40) göre okul bütçesinden okul ihtiyaçlarının karşılandığı ortaya çıkmaktadır. Velilerden 1’ine (%10) göre okul bütçesinin yetersiz olduğu, 1’ine (%10) göre okul bütçesinin çocuklarının okulda olmaları nedeniyle önemli olduğu ve 1’ine (%11) göre okul bütçesi için yapılan veli ödemelerinin eşit olması gerektiği bulgularına ulaşılmıştır.

Tablo 19. Velilerin Okul Bütçesinin Önemi Hakkındaki Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
Okul bütçesi önemlidir. (V1, V2, V3, V4, Ö5, V6, V7, V8, V9, V10)	10	100
Okul bütçesinden okul ihtiyaçları karşılanır. (V6, V7, V8, V9, V10)	4	40
Okul bütçesi için velilerin ödemeleri eşit olmalıdır. (V5)	1	10
Okul bütçesi yetersizdir. (V2)	1	10
Okul bütçesi çocuklarımız okulda olduğu için önemlidir. (V4)	1	10

Veliler okul bütçesinin önemli olduğunu ve okul bütçesinden okul ihtiyaçlarının karşılandığını düşünmektedir. Bu konuda V1, V3, V6, V7 ve V8 şunları ifade etmiştir:

“Önemlidir.” (V1).

“Tabi ki önemlidir. Okulda her şeye okul bütçesinden harcanır.” (V3).

“Önemlidir. Okul ihtiyaçlarını okul bütçesi karşılar.” (V6).

“Önemlidir. Okulun da okula göre masrafı oluyor.” (V7).

“Önemlidir. Okul ihtiyaçları ne, nereye ne harcanacak, bunun için önemli.” (V8).

Ayrıca veliler okul bütçesinin yetersiz olduğunu, okul bütçesinin çocuklarının okulda okumaları nedeniyle önemli olduğunu ve okul bütçesi için yapılan veli ödemelerinin eşit olması gerektiğini düşünmektedir. Bu konularda V2, V4, V5, V9 ve V10 şunları ifade etmişlerdir:

“Okul bütçesi önemlidir. Okulumuzda ekonomik durumu iyi olmayan ailelerin çocukları az değil. Biz bu öğrencilerimize yeri geliyor gıda, kırtasiye ve giyim yardımları yapıyoruz. Yabancı öğrencilerimize yapmıyoruz, çünkü her yerden onlara yardımlar yapılıyor. Öğrencilerimizin ihtiyaçlarını sadece okul bütçesinden karşılayamayız. Hayırseverlerle olur bu Yardımseverlerin katkısı gıda, giyim, kırtasiye

gibi şeyler. Diyelim, her öğrenciye birer kalem alacağız. Hangi bütçeyle alabiliriz ki alamayız.” (V2).

“Çocuklarımız okulda, bunun için önemlidir. Bütçe varsa, okulda iyi olur.” (V4).

“Okul bütçesi önemlidir. Okul ödemelerinin her veli için eşit olmasını isterim.” (V5).

“Önemlidir. Okulda neyin nereye gittiğini elde ne olduğunu okul bütçesi gösteriyor, okulda ona göre yürüyor.” (V9).

“Önemlidir. Biz nasıl hesabımızı bütçemize göre yapıyorsak, okulda hesabını bütçeye göre bilir ve ona göre yapar.” (V10).

Velilerin tamamı okul bütçesinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Okul bütçesi veliler tarafından genelde olumlu ve okulda olması gereken bir durum olarak algılanmaktadır. Velilere göre okul ihtiyaçlarının karşılanmasında okul bütçesi önemli olmaktadır. Ancak veliler okulda bütçe oluşturulurken kendilerine eşit davranılmasını beklemektedirler. Okulda bir sınıfın yapmasının istendiği bir etkinlik için veliler farklı ödemeler yaptıklarında bu durumdan kendilerine ya da çocuklarına farklı davranıldığını, eşit davranılmadığını düşünenler olmaktadır. Okulda velilerin herhangi bir nedenle para ödemeleri her ne amaçla olursa olsun eşitsizliklere ve hoşnutsuzluklara neden olur. Bu durum öğrencilere bir şekilde yansıtıldığında onlarda şaşırma, üzülmeye, susma, hoş görememe gibi farklı düşünce ve duyguların yaşanmasına sebep olacaktır. İlkokulda okul bütçesi önemlidir ve çocukları etkiler, çünkü bütçe oluşturma süreçleri okuldaki öğrencilerin dışında, onlardan ayrı yürütülemez.

Lunenburg ve Ornstein (2012) göre, okulda bütçeleme işlevleri arasında okul kaynaklarının okul amaçları doğrultusunda kullanılmasını sağlaması, okul kaynaklarının yerli yerinde ve gerektiğinde kullanılmasını sağlayarak savurganlığı önlemesi, okulun sorunlarını açığa çıkarması, bütçede gösterilen her kuruşun nereye harcandığının adım adım izlenmesi ve eğitimin planlanan düzeye ne oranda uygun yapıldığını göstermesi vardır. Bütçe aynı zamanda bir denetim aracıdır. Eğitimin maliyetinin hesaplanmasında bütçe temel araçtır.

4.4.6. Okul Bütçesinin Üstlenilmesi

“Okul bütçesini devlet mi, veliler mi, kim ya da kimlerin üstlenmesi gerektiği” ile ilgili öğretmenlerden elde edilen bulgulara Tablo 20’de yer verilmiştir. Okul bütçesini öğretmenlerden 7’sine göre ((%78) devlet üstlenmeli, 2’sine göre (%22) devlet üstlenmeli ancak veliler de katkıda bulunmalı, 2’sine göre (%22) velilerin

gelirleri az olduğundan devlet üstlenmeli, 1'ine göre (%11) devlet okulu olduğu için devlet üstlenmeli, 1'ine göre (%11) veliler üstlenmeli ve 1'ine göre (11) herkes üstlenmelidir.

Tablo 20. Öğretmenlerin Okul Bütçesinin Üstlenilmesiyle İlgili Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
Okul bütçesini devlet üstlenmelidir. (Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	7	78
Okul bütçesini devlet üstlenirken veliler de katkıda bulunmalıdır. (Ö2, Ö6)	2	22
Okul bütçesini veliler az gelirli olduğu için devlet üstlenmelidir. (Ö5, Ö8)	2	22
Okul bütçesini devlet okulu olduğu için devlet üstlenmelidir. (Ö1)	1	11
Okul bütçesini veliler üstlenmelidir. (Ö5)	1	11
Okul bütçesini devlet, veliler, öğretmenler, herkes üstlenmeli. (Ö3)	1	11

Öğretmenlerden elde edilen bulgular okul bütçesini devletin üstlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu konuda Ö4, Ö5, Ö7 ve Ö8 şunları ifade etmişlerdir:

“Devlet üstlenmelidir.” (Ö4).

“Kesinlikle veliler değil devlet üstlenmeli. Velilerimizin çoğu okumuş, çalışan kesim olsaydı okula yardımcı olurdu. Velilerimiz işsiz ve yardımlarla geçinenler var.” (Ö5).

“Devlet üstlenmelidir. Çocukların okumalarını sosyal devlet ilkesi gereği devlet karşılamalıdır, harcamaları da üstlenmelidir, velilere kalmamalıdır.” (Ö7).

“Sosyal devlet anlayışı gereği devletin karşılaması beklenir. Zaten veliler bir noktaya kadar karşılayabilir. Sonrası... Veliler çocuklarının ihtiyacını zor karşılıyorlar.” (Ö8).

Öğretmenlerden bazıları okul bütçesini devletin üstlenmesini ancak velilerin de katkıda bulunmasını istemektedir. Bazı öğretmenler okul bütçesini velilerin gelirleri az olduğundan ve devlet okulu olduğundan devletin üstlenmesi, bazı öğretmenler ise okul bütçesini velilerin üstlenmesi ve bazıları da herkesin üstlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu konularda öğretmenlerden Ö1, V2, V3, V6 ve Ö9 şunları ifade etmişlerdir:

“Okul bütçesini devlet üstlenmelidir. Madem bu okulu devlet açtı bütçeyi de yüklenmeli ve okula ödenek göndermelidir. Bu okul özel okul olmadığına göre harcamalarını da devlet karşılamalıdır. Veliler de katkıda bulunabilir ancak velilerimiz öyle varlıklı değil katkıları da az oluyor. Bunun için veliler yerine devlet karşılamalı diye düşünüyorum. Devlet okulun bütçesinin oluşturulmasında ağırlıklı olmalı.” (Ö1).

“Devlet üstlenmelidir. Ancak, velinin de katkısı olmalıdır. Çünkü velinin katkısı olursa okula çocuğu daha az zarar veriyor. Veliler cam, lavaboyu çocuğu kırdığında

kendi parasıyla lavabo, cam takıldığını bilmeli. Bunun bilincine vardığında kendi okuluna daha çok sahip çıkacaktır. Tabi zorlama olmamalı. Çocuk sınıfta rencide edilmemeli. Çocuklar ‘şunlar, şunlar parayı getirmemiş’ demek doğru bir şey değil. Toplantılarda müdür, ‘bakın şu, şu sınıfta daha çok para gelmiş, o sınıflar nasıl oluyor topluyor da siz toplayamıyorsunuz, aynı okuldayız arkadaşlar’ diyor. Ama sınıfta öğretmen bunun için çocuğu rencide ederse çocukta eve varıyor, ağlıyor. Babasının ekmek parası yoksa da baba, anne o parayı öğretmene çıkarıyor veriyor. Öğretmen de bu işe artık belli bir noktada katılmamalı. Bu işle okul aile birliği mi, idare mi ilgilenir bilmem ama öğretmen bu işe katılmamalı. Sınıfta çocuklardan para istendiğinde ben hep o çıktıktan sonra, ‘çocuklar parası olan getirsin’ derim. Veliler de bunu bilir, parası olmayan getirmez.” (Ö2).

“Herkes işbirliği içinde olmalı. Devlet tek başına kaldıramaz, devletten karşılaması beklense de çok zor. Aileler elini taşın altına koyabilir, sponsorlar bulunabilir, eski mezunlardan bulunabilir. Yani tek devlet üstlensin olarak düşünmemek lazım. Veliler de üstlenebilir bu niye olmasın. Biz bile yeri geldiğinde yaptık. Okul içinde seçilmiş üç tane çocuğun ayakkabı, kırtasiye gibi ihtiyaçlarını karşıladık. Bunun için de öğretmenler arasında kese oluşturduk, çay parası verir gibi her öğretmen artık ne kadar verirse. Devletten, ailelerden bazen beklenti içine girmemek için bunu yapıyoruz. E... tabi ki veliler de üstlenebilir, herkesin verdiği beş lira on lirayla ne parası çoğalır ne de azalır. Önceki yıllarda da biz bunu yaptık, annesi, babası olmayan çocuklara, durumunun iyi olmadığını çok iyi bildiğimiz çocuklara. Sınıf öğretmeni olduğumuz için annesinin babasının sosyo- ekonomik durumunu, çocuğun halini biliyorsunuz. Bizim toplumumuz paylaşımcı. Ben bahçede nöbetçi olduğumda çıktığımda çocuklara öyle tek tek bakıyorum, kimin ayakkabısı yırtık, soğukta hangi çocuk atkısını sarmamış, soruyorum. Kendi çocuklarımızın elbiselerinden imece usulü getirip ihtiyacı olanlara verdik. Herkes üstlenmeli. Çocuklarda da merhamet duygusu ve yardımlaşma duyguları böyle gelişir.” (Ö3).

“Tabi ki devlet üstlenmelidir. Ama devlet ne kadar yetişebilir okullara? Yani diğer kurumlara, yerlere nasıl ki devlet yetişiyor, okula da yetişmeli. Bazen tüm okullara yetişememesi açısından devlete de hak veriyorum. Veliler de üstlenebilir, durumuna göre destek olabilir.” (Ö6).

“Veliler gönülsüz olduğu için devlet üstlenirse daha iyi olur.” (Ö9).

Öğretmenlerin çoğu okul bütçesini devletin üstlenmesini uygun görmektedir. Hem ilkokul eğitiminin önemi hem de bütçenin okuldaki önemi öğretmenlerin böyle düşünmelerinde etkilidir. Öğretmenler okul bütçesini velilerin üstlenmesine, velilerin

gönülsüz olmaları ve ekonomik durumlarının yetersiz olması nedenleriyle olumlu bakmamaktadır. Asıl neden velilerin farklı-sosyo ekonomik özelliklere sahip olmaları nedeniyle bütçe oluşması sürecinde eşitsizliklerin ortaya çıkmasıdır. Velilerin ekonomik durumlarının düşük olması bütçe oluşturma sürecinde velilerin gönülsüz olmalarının görünür nedenidir. Öğretmenler bunun farkındadır. Öğretmenler velilerin bu konudaki düşüncelerinden daha çok etkilenmekte ve velilerle bütçe oluşturma sürecinde sorunlar yaşamaktadır. Velilerle her ne nedenle olursa olsun bu süreçte karşı karşıya gelmek istememektedir. Ancak öğretmenler okulda okul bütçesi oluşturma sürecinde velilerin katkılarını en kolay sağlayabilecek kişiler olarak görülerek üzerlerinde baskılar oluşturulabilmektedir. Öğretmenler sosyal devlet ilkesi gereği devletin okul bütçesini üstlenmesini istemektedir.

“Okul bütçesini devlet mi, veliler mi, kim ya da kimlerin üstlenmesi gerektiği” ile ilgili velilerden elde edilen bulgulara Tablo 21’de yer verilmiştir. Okul bütçesini velilerden 9’una göre (%90) devlet üstlenmeli, 4’üne göre (%40) devlet okulu olduğu için devlet üstlenmeli, 2’sine göre (%20) gelirleri az olduğundan devlet üstlenmeli, 1’ine göre (%10) veliler üstlenmeli ve 1’ine göre (%10) devlet üstlenmelidir ancak vatandaş ağırlıklı olmalıdır. Ayrıca velilerden 2’sine göre (%20) okul bütçesinin oluşmasına zaten velilerin katkıları olmaktadır.

Tablo 21. Velilerin Okul Bütçesinin Üstlenilmesiyle İlgili Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
Okul bütçesini devlet üstlenmelidir. (V1, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	9	90
Okul bütçesini devlet okulu olduğu için devlet üstlenmelidir.(V1, V6, V7, V9)	4	40
Okul bütçesine zaten veliler katkıda bulunmaktadır. (V3, V6)	2	20
Okul bütçesini velilerin gelirleri az olduğundan devlet üstlenmelidir. (V1, V4)	2	20
Okul bütçesini veliler üstlenmelidir. (V2)	1	10
Okul bütçesini devlet üstlenmeli, ancak vatandaş ağırlıklı olmalıdır. (V2)	1	10

Okul bütçesini velilerin çoğuna göre devlet okulu olduğu için devlet üstlenmelidir. Bu konuda V1, V7, V9 ve V10 şunları ifade etmişlerdir:

“Okul devletin olduğu için harcamaları devletin yapması daha iyi. Ben devletin üstlenmesi tarafındayım. Veli zaten kendisine yetirebiliyor. Milli eğitimin okulu, ihtiyacı devlet tarafından karşılanmalı. Milli eğitim okulun ihtiyaçlarını karşılamak zorunda.” (V1).

“Okul bütçesini devlet üstlenmelidir ama veliler üstleniyor. Devletin okulu, devletin üstlenmesi gerekir. Aslında bizden alınmaması gerekiyor.” (V7).

“Devlet üstlenmelidir. Devlet okulu olduğu için devlet üstlenmeli. Biz elimizden geleni çocuğumuz için yapıyoruz zaten.” (V9).

“Okula devlet sahip çıkmalı ve devlet üstlenmelidir. Daha iyi olur.” (V10).

Bazı veliler ise, velilerin gelirlerinin yetersiz olduğundan devletin üstlenmesini istemektedir. Velilerin okul bütçesine zaten katkılarının olduğunu düşünen veliler bulunmaktadır. Bu konularda V3, V4, V5, V6 ve V8 şunları ifade etmişlerdir:

“Devletin okulu olduğundan devlet üstlenmelidir. Biz de elimizden gelen yardımı zaten yapıyoruz.” (V3).

“Devletimizin üstlenmesi gerekir. Çünkü bütçemiz belli.” (V4).

“Devletin üstlenmesi gerekiyor. Velilerle çok eşitsiz oluyor.” (V5).

“Devlet üstlenmelidir. Okula devletin katkısı olması gerekir. Yetmediği yerde velilerden almaları gerekiyor. Öyle olmalı. Biz çocuğumuzu devlet okulunda okutuyoruz, özel okulda değil. Devletin okulunda olduğumuz için devletin karşılaması gerekiyor, yetmediği yerde velilerden alınması gerekiyor.” (V6).

“Devletin karşılaması iyi olur. Okula harcama yaparsa devletin gücü hissedilir. Bizim gücümüz önemsiz devletin yanında.” (V8).

V2, okul bütçesini velilerin üstlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Aynı zamanda devletin okul bütçesini üstlenmesi gerektiğini ancak vatandaş ağırlıklı olmasını istemektedir.

“Okula toplanan bir kuruşun bile hesabını vicdanen düşünüyorum. Bu okulun hesabından bu senenin dördüncü ayı ile yedinci ayı arasında yirmi iki bin lira hesaptan çekilmiş. Yedinci ayla on birinci ay arasında on dokuz bin lira hesaptan para çekilmiş. Ben başladığımda düşünün bakıyorsunuz kırk bin lira. Bu iki durum açık net para çekme yetkisi olanlar tarafından ortaya koyulması lazım. Benden önce yapılanla benim yaptığımı üzümlere gördüm. Bazı kalemlerin bazı çekilenlerin görünmeyişi yani hesaptan çekilip görünmeyişi beni üzdü. Bence samimi, kültürlü insanlar aile birliğinde yer almalı ve harcama yetkisi de okul yetkililerinde değil okul aile birliğini oluşturan kişilerde olmalı. Okul bir rant kapısı olmasın. Belli bir beklentisi olan insanların olduğu yer olmasın. Ben okul bütçesini ailelerin üstlenmesinden tarafım. Neden mi? Benim çocuğum burada okuyor mu? Okuyor. Ben çocuğumun ihtiyaçlarını, hislerini, duygularını biliyor muyum? Biliyorum. Onun için velilerin

üstlenmesinin vicdani olacağını düşünüyorum. Ayrıca velilerin hem okul bütçesini oluşturmayı üstlenmesini hem de harcama yetkilisi olmalarını istiyorum. Ben ‘Burası devlet okulu harcamalarını devlet niye karşılamıyor?’, sorularıyla çok karşılaştım. En yakınımdaykiler bile. Devletten her şeyi isteyemeyiz. Devlet her okula her ay beş bin lira, altı bin lira veremez. Devletten istediğiniz zaman eli boş dönmüyorsunuz. Yani neden devlet olmalı bir yerde, neden vatandaş olmalı? Devlette olmalı ama vatandaş ağırlıklı olmalı. Bu sene okula çok katkılar oldu. Devletimizin yanındayız.” (V2).

Öğretmenlerden elde edilen bulgularda olduğu gibi velilerin çoğunluğu da okul bütçesini devletin üstlenmesini beklemektedir. Velilerden elde edilen bulgulara göre, devlet okulun ihtiyaçlarını devletin okulu olduğu için karşılamalıdır. Okul bütçesini velilerin üstlenmesi eşitsizliklere neden olmaktadır. Ayrıca velilerin kendi ihtiyaçlarını ancak karşılayabildikleri ve maddi olanakları yetersiz olsa da okul bütçesi oluşturmada çocukları için ellerinden geleni yaptıkları ortaya çıkmaktadır. Koç (2012, 76) araştırmasında, “görüşlerine başvuru alan velilerin tamamı devletin ilköğretim okullarının bütün ihtiyaçlarını karşılaması gerektiğini belirtmektedir” bulgusuna ulaşmıştır. Soydan (2012, 250) araştırmasında yönetici ve öğretmenlerin “okulun maddi ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanması, velilerden herhangi bir maddi katkı istenmemesi gerektiği” yönündeki görüşe katılımı kısmen olurken “eğitimi devlet, veliler ve gönüllü kuruluşlar işbirliği içinde (paydaşlığa göre) finanse etmelidir” şeklindeki görüşe katılımlarının da kısmen olması ilgi çekicidir, sonucuna ulaşmıştır.

Türkiye’de yapılan Anayasalarda ve eğitim ile ilgili yasalarda ilköğretim eğitiminin parasız ve devlet tarafından tüm vatandaşlara sunulan eğitim basamağı olduğu düşüncesi açıkça yer almaktadır. İlkokul eğitiminin finansmanı toplumu oluşturan vatandaşların tamamı bu eğitimden yararlanmayı düşündüğünden özellikle önem kazanmaktadır. Ünal (1999, 343), Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında da, “toplumsal yararı büyük olan zorunlu eğitimin devlet tarafından üstlenilmesi öngörülmüştür”, ifadesinde bulunmaktadır. Karakütük’e (2003, 160) göre, Türkiye’de eğitim ilköğretimden üniversiteye kadar kamusal mal olarak görülmekte ve finansmanının devlet tarafından karşılanması beklenmektedir.

4.4.7. Okul Aile Birliği Konusunda Bilinenler

Öğretmenlerin “okul aile birliğinde aldıkları görev ya da görevler ile okul aile birliği hakkındaki deneyim ve bildikleri” ile ilgili elde edilen bulgular Tablo 22’de yer almaktadır. Öğretmenlerden 6’sının ((%67) okul aile birliğinde görev almadığı, 4’ünün

(%44) okul aile birliğinin okulun gelirlerini ve giderlerini sağladığı, 3'ünün (%33) okul aile birliğinde görev aldığı, 2'sinin (%22) okul aile birliğinin okulun velilerinden oluştuğu, 2'sinin (%22) okul aile birliğinin velilerden okula katkı sağladığı bulguları elde edilmiştir.

Tablo 22. Öğretmenlerin Okul Aile Birliği Konusundaki Deneyim ve Bilgileri

Kategoriler	(f)	(%)
Okul aile birliğinde görev almadım.(Ö1, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8)	6	67
Okul aile birliği okulun gelirleri ve giderlerini sağlar. (Ö1, Ö2, Ö5, Ö9)	4	44
Okul aile birliğinde görev aldım. (Ö2, Ö5, Ö9)	3	33
Okul aile birliği okulun velilerinden oluşan birliktir. (Ö3, Ö8)	2	22
Okul aile birliği velilerden katkı sağlar. (Ö7, Ö9)	2	22

Öğretmenlerden çoğunun okul aile birliğinde görev almadıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu konuda Ö3, Ö4 ve Ö6 şunları ifade etmişlerdir:

“Yok, almadım. Çok fazla bir şey bilmiyorum. Velilerimize seçimler yapılırken ön ayak olduk, katılmalarını istedik. Okul aile birliği toplantıları ders zamanında yapılır, bazı görevli olan arkadaşlar katılıyor.” (Ö3).

“Hayır, almadım.” (Ö4).

“Hiç görev almadım. Açıkçası çok işin içini de bilmiyorum. Hani nasıl yürüyor işler, ne yapıyor, hiç bilmiyorum.” (Ö6).

Öğretmenlerden bazılarına göre, okul aile birliği okulun gelir ve giderlerini sağlamaktadır. Bu konuda Ö5 şunları ifade etmiştir:

“Denetleme ile ilgili görevler almıştım. Nerelere harcama yapıyor, ne tür ihtiyaçları var, nerelerden gelir sağlamış bunlara bakıyorduk. Daha çok veliler var şimdi.” (Ö5).

Öğretmenlerden okul aile birliğinde görev alanlar çoğunlukla okul aile birliği denetleme kurulu yedek üyeliği gibi pasif görevleri tercih etmektedir. Okul aile birliğinde görev alan öğretmenlerin sayısı azdır. Bu konuda Ö2 ve Ö9 şunları ifade etmişlerdir:

“Aldım, ama yıllar önce, pek etkin görevimiz olmadı. Şu an bir halk eğitim merkezinin okul aile birliği başkanlığı yapıyorum. Mesela okul aile birliği okula işçi alıp çalıştırabiliyor, okulun temiz olmasını sağlıyor, öğrencilerin isteği doğrultusunda etkinlikler düzenliyor. Gezi, kermes düzenliyor.” (Ö2).

“Görev almıştım, çok zaman önceydi. Denetleme kurulundaydım. Yani okul aile birliğinin çalışmalarına bakıyordum, ne yapmışlar diye. İşte nereye harcama yapılmış, uygun yapılmış mı, inceliyordum. Okul aile birliği okulda işleri yürütüyor. Okul ihtiyaçlarını belirleyip nereye ne harcanacaksa onu yapıyor. Okula veliden, ulaştığı yerden kaynak sağlar.” (Ö9).

Ö8 okul aile birliğinin okulun velilerinden oluştuğunu belirtmiştir.

“Hayır, görev almadım. Bazen denetlemeye yedek üye yazıyorlardı. Okul aile birliği olmalı ve doğru dürüst çalışmalı. Okul aile birliğinin velilerden oluştuğunu biliyorum.” (Ö8).

Ö1 ve Ö7 okul aile birliğinin velilerden okula katkı sağladığını belirtmişlerdir.

“Görev almadım. Okul aile birliği yararlı çalışmalar yaparak okula katkı sağlar. Mesela okula gelir sağlanması için kermes, fotoğraf çekimi, geziler yapar.” (Ö1).

“Almadım. Okul aile birliği velilerden katkı sağlamaya çalışıyor, okulun harcamalarını karşılıyor.” (Ö7).

Okul aile birliği hakkında öğretmenler çok bilgili değildir. Öğretmenler okul aile birliğini öğretmenlerin dışında, velilerden oluşan bir birlik olarak görmektedirler. Okula bütçe oluşturma sürecinde öğretmenlerden çocuklara ve velilere ulaşma ve çeşitli etkinlikler düzenleme gibi durumlarda faydalanılmakta ancak karar sürecine öğretmenler dahil edilmemektedir. Okulda asıl önemli olan okul bütçesinin her aşamasına öğretmenlerin katılımını gerçekleştirerek onların aktif rol almalarını sağlamak olmalıdır. Böylece okulda çocuklar için faydalı olacak faaliyetler planlanarak çocukların bütçe süreçlerinden olumsuz etkilenmeleri önlenabilir.

Velilerin “okul aile birliğinde aldıkları görev ya da görevler ile okul aile birliği hakkındaki deneyim ve bildikleri” ile ilgili elde edilen bulgular Tablo 23’de yer almaktadır. Velilerden 7’sinin ((%70) okul aile birliğinde görev almadığı, 5’inin (%50) okul aile birliğinin okulun gelirlerini ve giderlerini sağladığı, 4’ünün (%40) okul aile birliğinin okula katkı sağladığı, 3’ünün (%30) okul aile birliğinde görev aldığı, 3’ünün (%30) okul aile birliğinin okulun velilerinden oluştuğu ve 2’sinin (%20) okul aile birliğinin okul olanaklarını iyileştirerek okula hizmet ettiği bulgularına ulaşılmıştır.

Tablo 23. Velilerin Okul Aile Birliği Konusundaki Deneyim ve Bilgileri

Kategoriler	(f)	(%)
Okul aile birliğinde görev almadım.(V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9)	7	70
Okul aile birliği okulun gelirleri ve giderlerini sağlar. (V1, V4, V5, V6, V9)	5	50
Okul aile birliği okula katkı sağlar. (V1, V6, V8, V9)	4	40
Okul aile birliğinde görev aldım. (V1, V2, V9)	3	30
Okul aile birliği okulun velilerinden oluşan birliktir. (V3, V8, V10)	3	30
Okul aile birliği okul olanaklarını iyileştirerek okula hizmet eder. (V2, V3)	2	20

Elde edilen bulgular velilerden çoğunun okul aile birliğinde görev almadığını ortaya koymaktadır. Bu konuda V6, V7 ve V9'un ifadeleri şöyledir:

“Yok almadım. Okul aile birliğindekiler okulun ihtiyaçlarını ayarlıyorlar. Onlara göre para toparlanıyor. Okula yatırım yapılıyor.” (V6).

“Yok, almadım.” (V7).

“Almadım, çok bilgim de yok zaten. Velilerden katkı sağlıyorlar. Okulda velilerin desteğini sağlıyorlar. Okul aile birliği okulun ihtiyaçları için çalışıyor.” (V9).

V1, V4 ve V5'e göre okul aile birliği okulun gelir ve giderlerini sağlamaktadır.

“Aldım. Yönetim kurulu üyesi olmuştum. Okul için para çekme, faturalarını yatırma gibi işlerini yaptım. Okulun geliri, gideri, harcamaları olsun hepsine de baktık. Okulun eksikleri, kırılanı, döküleni, her şeyini bilirdik. Okul aile birliği okulun temizliği, düzeni, okula gelen paralar, giden paralar her türlü işini okul aile birliği yürütüyor. Okul aile birliği okula bağış yapacak birilerini bulmaya çalışıyor.” (V1).

“Almadım. Okulun gelir ve giderleri ile ilgileniyorlar. Okula bilgisayar alıyorlar bazen. Üyeleri var, okul için çalışıyorlar.” (V5).

“Okul aile birliğinde görev almadım. Okuldaki bütçeyle alakadar oluyorlar. Okul aile birliği okulun sorunlarıyla ilgileniyor. Okulun geliri ve gideri ile ilgileniyorlar.” (V4).

Okul aile birliği okula gelir sağlamaktadır. Bu konuda V8 şunları ifade etmiştir:

“Almadım. Okul aile birliği okulun işlerini çekip çevirir. Okula para, katkı sağlar. Okul aile birliği okuldaki velilerden oluşur.” (V8).

Okul aile birliğinde görev alan velilerin sayısı çok değildir. Okul aile birliğinde görev alan veliler okul aile birliğinin okul olanaklarını iyileştirerek okula hizmet ettiğini düşünmektedir. Bu konularda V2 ve V3 şunları ifade etmişlerdir:

“Yıllar önce ilkokulda okul aile birliğinde görev aldım. Okulun olanakları hiç yoktu. Çok iyi bir duruma getirmiştım. Şimdi de yapmaya devam ediyorum. Okul aile birliği okulun olanaklarını iyileştirmeye çalışır.” (V2).

“Aldım. İnsanlara, öğretmenlere yardım ediyorum. Okul aile birliğinin görevi okula hizmet etmektir.” (V3).

Okul aile birliği okulun velilerinden oluştuğunu V10 şöyle ifade etmiştir:

“Yok almadım. Velilerle iletişim kurarak okulun iyi olması için çalışmalar yapıyorlar. Okul aile birliği okulda çocuğu okuyan velilerden oluşuyor.” (V10).

Okul aile birliğinde görev almayan veliler çoğunluktadır ancak okul aile birliği okulda velilerden oluşan birliktir. “Okul yöneticileri, öğretmenler ve veliler ile on sekiz yaşını geçmiş kursiyer, çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimine devam eden kişiler birliğin tabii üyesidir (Resmi Gazete, 2012)”. Ayrıca okul aile birliği yönetim kurulu, sadece anne veya baba olan veliler ile istemeleri halinde okul yaptırarak Bakanlığa bağlıta bulunan hayırseverler arasından seçilen beş üyeden oluşmaktadır. Okul aile birliği denetleme kurulunu ise genel kurulca seçilen bir veli ve öğretmenler kurulunca seçilen iki öğretmen olmak üzere üç asıl ve üç yedek üye oluşturmaktadır. Veliler hem yönetim hem de denetleme kurulunda görev almaktadır. Öğretmenler okul aile birliği denetleme kurulunda görev alabilmekte, ancak bu kurula başkan olamamaktadır.

Veliler arasında az da olsa okul aile birliği hakkında bilgi sahibi olanlar bulunmaktadır. Bu velilere göre okulun her türlü gelir ve harcama işlerini yürüten birlik okul aile birliğidir. Birlikte görev aldığını söyleyen veliler gönüllü olarak okula hizmet ettiklerini belirtmektedir. Okul aile birliğinde görev alan veliler sınıf temsilciliği ya da çocukları için faydalı olacaklarını düşündükleri görevler almaktadır. Okul, genellikle okul yönetimi tarafından merkeziyetçiliğin etkisinde alınan kararlarla yönetilmektedir. Okulda yöneticilerin kendi başlarına, öğretmen, veli veya öğrencilerin katılımları ile kararlar alabilmesi ve okulu bu kararlarla yönetebilmesinin mümkün olmaması kararlarda merkeziyetçiliğe getirilen eleştirilerden biridir. Bursalıoğlu (2012, s. 55, 56), okulla ilgili teorilerden açık sistem kuramının eğitim örgütlerine velilerin katılımını sağlayabilecek en uygun kuram olarak düşünülebileceğini ifade etmektedir. Açık sistemler çevrelerinden enerji alırlar, özellikle insan girişi alırlar, çevreden aldıkları enerjiyi ürün, süreç ya da hizmete çevirirler.

4.4.8. Okul Aile Birliğinin Gelir Sağlamada Etkililiği

Öğretmenlerden “okul aile birliğinin okula gelir sağlamada etkililiği ve bu gelirlerin nereden ve nasıl sağlandığı” ile ilgili elde edilen bulgular Tablo 24’te verilmiştir. Öğretmenlerden 9’una (%100) göre okula gelir elde etmede okul aile birliği etkili olmakta ve 9’una (%100) göre elde edilen gelirler çocuklardan ve velilerden istenerek elde edilmektedir. Öğretmenlerin 7’sine (%78) göre veli bağışları ve aidat gelirlerinden, 6’sına (%67) göre kermes, gezi, oyun ve tiyatro gelirlerinden, 4’üne (%44) göre kırtasiye ve fotokopi gelirlerinden, 3’üne (%33) göre kantin gelirlerinden, 2’sine (%22) göre fotoğraf gelirinden okula gelir sağlanmaktadır. Ayrıca öğretmenlerden 1’ine (%11) göre temizlik parası gelirinden, 1’ine (%11) göre gönüllü ve yardımsever kişi ya da kurumlardan elde edilen gelirlerden okula gelir elde edilmektedir.

Tablo 24. Öğretmenlerin Okul Aile Birliğinin Okula Gelir Sağlamada Etkililiği ve Nereden ve Nasıl Elde Ettiği Hakkındaki Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Etkilidir. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	9	100
Çocuklardan ve velilerden istenir. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	9	100
Veli bağışları, aidat geliri (Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9)	7	78
Kermes, gezi, oyun, tiyatro gelirleri. (Ö1, Ö2, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9)	6	67
Kırtasiye, fotokopi geliri (Ö1, Ö6, Ö8, Ö9)	4	44
Kantin geliri. (Ö2, Ö4, Ö9)	3	33
Fotoğraf geliri (Ö7, Ö8)	2	22
Temizlik parası geliri (Ö2)	1	11
Gönüllü, yardımsever kişi ya da kurumlardan elde edilen gelir (Ö3)	1	11

Ö1, Ö2, Ö4 ve Ö9 okula gelir elde etmede okul aile birliğinin etkili olduğunu ve elde edilen gelirlerin çocuklar ve velilerden istenerek elde edildiğini şöyle ifade etmektedirler:

“Etkilidir. Gönüllü velilerin bağışlarından, kermeslerden elde ediliyor. Okulun durumu velilere anlatılıyor velilerden isteniyor. Velilerden aidat toplanarak elde ediliyor. Okulun temizliği için. Mesela ben sınıfta ufak tefek ihtiyaçları karşılamak için velilerden para topladım, kaynak kitap aldım. Artan parayla sınıfta ne gerekliyse onu karşılıyorum. Başka türlü nasıl yapacaksın, velilerin durumları zaten belli.” (Ö1).

“Tabi ki etkilidir. Aidatlardan daha çok elde edilir. Öğrenciden aidat getirmesi istenir. Kermes, tiyatro, gezi bunlarda var ama genelde aidattan gelir. Temizlik için alınır. Bunların hepsinden elde edilir.” (Ö2).

“Tabi ki etkilidir. Kantin gelirleri ve velilerin bağışlarından elde edilir.” (Ö4).

“Etkilidir. Bu okulda yapılan gösteriler var. Mesela bir oyun için çocuklardan iki üç lira istenir. Çocuklar bu tür şeylere katılır. Resim, gezi, fotokopi parası ile okula gelir sağlanıyor. Kantin geliri var. Velilerden azı aidat ödüyor diye biliyorum.” (Ö9).

Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre okula elde edilen gelirler, veli bağışları ve aidat, kermes, gezi, çeşitli oyun gösterileri ve tiyatro, kırtasiye ve fotokopi, kantin, fotoğraf, temizlik parası gelirleridir. Ö5, Ö6, Ö7 ve Ö8 şunları ifade etmişlerdir:

“Etkilidir tabi ki. Velilerle en iyi iletişimi okul aile birliğindekiler kurar. Velileri ve sorunları en iyi onlar bilir. Sinema ve tiyatro gibi gösterilerden elde ediliyor. Çocuklara söyleniyor isteyenler gidiyor. Kermesler sırasında velilerin tutumları ve okula katkıları güzel.” (Ö5).

“Etkilidir. Okula veliler para getirmek istemez. Bazen fotokopiden elde edilir.” (Ö6).

“Evet etkilidir. Öğrencilerden istenir. Aidat, fotokopi, resim, tiyatro, oyun için toplanan paralardan elde edilir.” (Ö7).

Okula gelir sağlamada okul aile birliği etkilidir. Velilere ulaşması kolaydır. Daha çok kermes, gezi, aidat, fotokopi, resim, oyun ve gösterilerden gelir elde ediliyor. (Ö8)

Ayrıca öğretmenlerden bazılarına göre okula gönüllü ve yardımsever kişi ya da kurumlardan gelir elde edilmektedir. Ö3’ün bu konudaki ifadeleri şöyledir:

“Etkilidir. Sponsorlardan elde edilir, velilere ulaşılır. Okul aile birliğine seçilenler daha sosyal, aktif ve girişimci olduklarında okula gelir elde etmeleri de kolaylaşır. Gelirler gönüllü kişilerden elde edilir. Bu velilerin çocukları okulda okuyor.” (Ö3).

Öğretmenlerin tamamı okula gelir elde edilmesinde okul aile birliğinin etkili olduğunu düşünmektedir. Ancak, okul aile birliğinin elde ettiği gelirler bütçe dışı kaynaklardan elde edilmektedir. “Bunun nedeni de okula ödenek verilmemesidir. Okulun gelir kaynaklarından birini velilerden alınan paralar oluşturmaktadır (Ünal ve Diğerleri, 2010: 42)”. Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre okula elde edilen gelirlerin ilk sırasında veli bağışları, aidat gelirleri bulunmaktadır. Bunu kermes, gezi, oyun, tiyatro gelirleri ile Kırtasiye, fotokopi gelirleri izlemektedir. Okulda gelir elde edilirken, öğrencilerden temizlik, fotokopi, tiyatro, oyun gibi etkinliklere para

getirmeleri istenerek öğrencilerin de sürecin içinde yer almaları sağlanmaktadır. Okul aile birliğinin okula gelir sağlamada farklı yöntemlere başvurduğu görülmüştür. Katılımcılardan Ö5 bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Kermeste doğrudan parasal yardım yapamayan veliler mesela stantta duruyor, ürününü getiriyor, satışını yapıyor.” (Ö5).

Öğretmenler okulda çeşitli yollarla gelir elde edildiğini ve bu süreçte isteğe bağlı hareket edildiğinden sıkıntılar yaşanmadığını düşünmektedir. Okul, iyi bir eğitim sunma ve paydaşları tarafından beğenilen bir okul olma yolunda ilerleyebilmek için envai çeşit gelir kaynakları oluşturma yoluna başvurmaktadır. Ancak toplumun yoksul ve dezavantajlı kesimlerinin çocuklarının okudukları okuldaki velilerden okula katkı sağlamak kolay olmamaktadır.

Velilerden “okul aile birliğinin okula gelir sağlamada etkililiği ve bu gelirlerin nereden ve nasıl sağlandığı” ile ilgili elde edilen bulgular Tablo 25’te verilmiştir. Velilerden 10’una (%100) göre okula gelir elde etmede okul aile birliği etkili olmakta ve 10’una (%100) göre elde edilen gelirler çocuklardan ve velilerden istenerek elde edilmektedir. Velilerin 8’ine (%80) göre kermes, gezi, oyun ve tiyatro gelirlerinden, 7’sine (%70) göre veli bağışları ve aidat gelirlerinden, 7’sine (%70) göre kırtasiye ve fotokopi gelirlerinden, 5’ine (%50) göre temizlik parası gelirlerinden, 3’üne (%30) göre fotoğraf gelirlerinden okula gelir elde edilmektedir. Ayrıca velilerden 2’sine (%20) göre kantin gelirlerinden ve 2’sine (%20) göre gönüllü ve yardımsever kişi ya da kurumlardan okula gelir elde edilmektedir.

Tablo 25. Velilerin Okul Aile Birliğinin Okula Gelir Sağlamada Etkililiği ve Nereden ve Nasıl Elde Ettiği Hakkındaki Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Etkilidir. (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	10	100
Çocuklardan ve velilerden istenir.(V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	10	100
Kermes, gezi, oyun, tiyatro gelirleri. (V1, V2, V3, V4, V5, V7, V9, V10)	8	80
Veli bağışları, aidat geliri (V1, V2, V3, V5, V7, V8, V9)	7	70
Kırtasiye, fotokopi geliri (V6, V7, V8, V9, V10)	7	70
Temizlik parası geliri (V6, V7, V8, V9, V10)	5	50
Fotoğraf geliri (V7, V8, V9)	3	30
Kantin geliri. (V9, V10)	2	20
Gönüllü, yardımsever kişi ya da kurumlardan elde edilen gelir (V1, V2)	2	20

Velilere göre okula gelir elde etmede okul aile birliği etkilidir ve gelirler çocuklardan ve velilerden istenerek elde edilmektedir. Bu konuda V1, V7 ve V9 şunları ifade etmişlerdir:

“Etkilidir. Okul aile birliği evredeki yardımsever velilerden gelir sağlar ve bunu çocuklar için kullanırsa en güzeli olur. Velilerle görüşülerek okulun ihtiyaçları anlatılıyor, Onların maddi katkıda bulunmaları isteniyor. Tiyatro gösterisi gibi şeyler oluyor mesela. Gelen kişiye para veriliyor. Çocuklardan öyle büyük paralar zaten istenmiyor. Çocuklar bir iki lira getiriyor. Zaten para bankaya yatırıyor. Okula gelen para okula harcanıyor. Keşke öyle yapmasak... Devlet tarafından karşılanırsa biz de bu yola başvurmasak ama okulun ihtiyaçları karşılanmak zorunda.” (V1).

“Evet, etkilidir tabi... Gelirler velilerden sağlanıyor. Sınıf temsilcisi veli velilerden topluyor. Sinema, tiyatro olduğu oluyor, bunlardan da gelir elde ediliyor. Çocuklardan isteniyor ailesi gönderiyor. Tabi aidat getirmemiz isteniyor. Aidattan okula gelir sağlanıyor. Temizlik, fotokopi, kırtasiye paralarından gelir elde ediliyor.” (V7).

“Velilerle iletişim kurduğundan etkilidir. Bir etkinlik yapılır ondan gelir. Kantin, fotokopi, temizlik, aidat gibi yerlerden elde edilir. Bir tiyatro gösterisi olur oradan kalır. Daha çok kermesten gelir elde edilir. Velilerden elde edilir.” (V9).

Velilerden elde edilen bulgulara göre okula elde edilen gelirler kermes, gezi, çeşitli oyun ve tiyatro, veli bağışları ve aidat, kırtasiye ve fotokopi, temizlik parası, fotoğraf, kantin gelirleridir. Bu konuda V3, V4, V5, V6, V8 ve V10 şunları ifade etmişlerdir:

“Tabi ki etkilidir. Tiyatro olur, oyun olur oralardan, biz sınıftan topladığımız üç kuruşmuş beş kuruşmuş müdüre teslim ediyoruz.” (V3).

“Tabi etkilidir. Tiyatro, gezi, kermeslerde ödenen paralarla okula gelir sağlanır.” (V4).

“Etkilidir. Kermeslerden elde edilir. Gezi, oyun yapılır, bunlardan gelir. Fotoğraf çekimi yapılır, ondan gelir. Fotokopi, temizlik için para istenir. Aidat istenir. Öğrencilerden velilerden artık neye gerekliyse ona getirmeleri istenir.” (V8).

“Etkili olur tabi... Aslında bütün etkinliklerden okula gelir sağlanıyor. Okul aidatı gibi gelirler de oluyor. Mesela tiyatro oyunu oynatılıyor, oradan gelir geliyor. Sınıf anneleri sınıflardan bu tür etkinliklere para topluyor.” (V5).

“Okul aile birliği okula gelir sağlamada etkili. Geliri olan zenginlerden gelir elde ediliyor. Sınıflardan temizlik parası istenerek gelir sağlanıyor. Sınıf annesi çocuklara

söylüyor. Sene başında verilen listede kırtasiye, fotokopi gibi ihtiyaçlara istenen parayı ödedik.” (V6).

“Etkili olur. Sınıfın temizliğine, fotokopisine ödenenden elde ediliyor. Oyun, sihirbaz gösterisinden elde edilir. Kantin var. Geziler var. Velilerden isteniyor. Çocuğa palyaço var üç lira getir deniyor. Çocukta bizden alıyor. Sınıf anneleri paraları toplar.” (10).

Bazı velilere göre gönüllü ve yardımsever kişi ya da kurumlardan okula gelir elde edilmektedir. Bu konuda V2’nin ifadeleri şöyledir:

“Zaten okula gelir sağlamada yüzde yüz okul aile birliği etkilidir. Bu nedenle okul aile birliği önemlidir. Okul aile birliğinin çalışmaları okulun ekonomik olarak ayakta durması açısından çok önemlidir. Okul aile birliğinin amacı zaten çocukların sosyal etkinliklerine katkıda bulunmak... Bunu yapabilmek için de okul aile birliğinin ekonomik desteğe ihtiyacı var. Bu desteği oluşturmadan bir şey yapamayız. Mesela ben her ay gönüllü olarak birliğe nakdi katkı sağlıyorum. Daha çok gönüllü hayırsever vatandaşlardan bazen ilçe milli eğitimden gelir elde ediyoruz. İlk defa ilçe milli eğitime gittim durumumuzu iyice anlattım, onlarda bakacaklar... Okulumuzda perde, sahne sisteminin yapılması için bir hayırsever on bin lira bağış yaptı. Bu parayla bunları hemen okulda yaptık. Bir velimiz sınıfların kapılarını yaptı. Henüz okul aile birliği işletme defterine gelir ve harcamalarla ilgili bir şey yazmadım, şu aralar bakıyorum. Bankada hesabımızda ne kadar varsa ona bakıyoruz. Bankaya gelen paralarla şimdilik ivedi ihtiyaçlarımızı karşılıyoruz. Bankaya bu paralar velilerden, okul etkinliklerinden geliyor. Yapılan bir gösteriden sonra öğrenciden ne gelmişse onu hemen bankaya yatırıyoruz. Elde tutmam. Geçen öğretmenim geldi sınıfında cam düşmüş, kırılmış, yüz kırk lira. Hemen bir gönüllü veliye ulaştım, anlattım, beş yüz lira bağış yaptı. Hem cam parasını karşıladık, kalanıyla da temizlik malzemesi aldık. Tiyatro gösterisinden gelen para var şu an elimizde. Kermeslerde tabi ki asıl gelir elde ediliyor... Gönüllü olarak velilerimizin katkıda bulunmalarını istiyoruz.” (V2).

Velilerin tamamı okul aile birliğinin okula gelir sağlamada etkili olduğunu düşünmektedir. Ancak tüm velilerin belirttiği gibi okulda çeşitli gelirler elde edilirken öğrencilerden yararlanılmaktadır. Sınıflarda öğrencilerden sınıf temsilcisi veliler ya da başkaları sınıf temizliği ve etkinlikler için para getirmelerini istenmektedir. Velilerden elde edilen bulgulara göre, okul aile birliği öğrenciler ve veliler başta olmak üzere okul çevresine ulaşarak ve çeşitli yollarla okula gelir elde etmekte ve okulun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bunu büyük bir çabayla yapmaktadır. Ayrıca okul aile birliği farklı

ve ilginç yollarla okula bağış toplamaya çalışmaktadır. Bu durumu V2 şöyle ifade etmektedir:

“Okul içinde birkaç gün önce bir kampanya başlattık. Okulumuzun paraya ihtiyacı var dedik. Velilerden gelen bir miktarın olduğu söyleniyor ama onun ne olduğunu bilmiyorum şu anda.” (V2).

Yapılan araştırmaların okula elde edilen gelirlerle ilgili olan bölümlerinde yer alan bulgular incelendiğinde bu araştırmada ortaya çıkan bulgularla benzerlikler gösterdikleri anlaşılmaktadır. “Okul müdürleri tarafından saptanan en önemli gelir kaynaklarına bakıldığında; ilk beş sırayı zorunlu masraflar için velilerden alınan paralar, okul eksikleri için toplanan paralar, sosyal etkinliklerden elde edilen gelirler, fotokopi ve temizlik malzemesi alımı için toplanan paralar, gönüllü bağışlar oluşturmaktadır (Gökçeli, 2014, 55)”.

İlkokulda oluşturulan okul aile birliği iyi ya da etkili yönetişime örnek bir örgütlenme çabasıdır. Okul Aile Birliğinin (20/11/2012 tarih ve 28473 sayılı RG) on beşinci maddesine göre okul gelirleri; aynî ve nakdî bağışlardan, okulların bünyesindeki kantin, açık alan, salon ve benzeri yerlerin işletme gelirlerinden, ...sosyal, kültürel, sportif, kurslar, proje, kampanya ve benzeri etkinliklerden sağlanan gelirler ile diğer gelirlerden oluşur.

4.4.9. Okulda ve Sınıfta Para İstenmesi, Neye ve Hangi Etkinliklere İstendiği

Öğretmenlerden “Okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle öğrenci ya da velilerden para istenmesi ve isteniyorsa ne için ya da ne tür etkinliklere istendiği” ile ilgili elde edilen bulgular Tablo 26’da verilmiştir. Öğretmenlerden 9’una (%100) göre okulda ya da sınıfta para istenmektedir. Öğretmenlerden 9’una (%100) göre, gezi, tiyatro ve sinema gibi etkinliklere ve 6’sına (%67) göre okul ihtiyaçlarına okulda ya da sınıfta para istenmektedir.

Tablo 26. Öğretmenlerin Okulda veya Sınıfta Para İstenmesi, Nelere ve Hangi Etkinliklere İstendiği ile İlgili Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
İsteniyor. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	9	100
Gezi, sinema, tiyatro gibi etkinliklere isteniyor. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	9	100
Okul ihtiyaçlarına isteniyor. (Ö1, Ö3, Ö4, Ö6, Ö8, Ö9)	6	67

Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre çocuklardan, gezi, tiyatro ve sinema gibi etkinliklere, okul ihtiyaçlarının karşılanmasına okulda ya da sınıfta para istendiği ortaya çıkmaktadır. Bu konularda öğretmenlerinin ifadeleri şöyledir:

“Okulun temel ihtiyaçlarını karşılamak için isteniyor. Okulda görme yeteneği olmayan bir temizlik personelimiz var, çalışmıyor ama kadroyu dolduruyor. Okulun temizlik elemanı parayla tutuluyor. Bu elemana ücreti okuldan ödeniyor. Okul müdürü ufak tefek bağış bulursa temizlik elemanına ödüyor. Gönüllü velilerden sağlananlar var. Okulun temel ihtiyaçları var. Okulda tiyatro gibi gösteriler arada sırada oluyor.” (Ö1).

“Gezilere, tiyatro gibi etkinliklere isteniyor.” (Ö2).

“Çocuklar tiyatro veya gösteriye gidecekse duyuruluyor, isteyen gitsin diyoruz. Para istemiyoruz. Etkinliğe giderse, çok az bir şey isteniyor. Getiren parasını getiriyor, biz biletini alıyoruz. Velilerimizden a4 kağıtları alıyoruz, fotokopiye ufak bir şey istiyoruz. Gezilere de belediye araç veriyor. Sinema, tiyatro olursa araç için de para isteniyor. Çocuk getirmemişse ‘Hadi bizden olsun.’ deyip parasını veriyoruz.” (Ö3).

“Okulun ihtiyaçlarına velilerden bağış yapmaları isteniyor. Yeterli ödenek olmadığı için isteniyor. Sinema, tiyatro, gezi gibi etkinliklere zaten çocuk getiriyor.” (Ö4).

“Tiyatro, sinema gibi çocukların katıldığı etkinliklere para isteniyor. Okulda kutlanan etkinliklere ihtiyaç olursa isteniyor. Mesela 23 Nisan etkinlikleri hazırlanıyor.” (Ö5).

“Çocuklardan fotokopi için isteniyor, çoğu getirmiyor. Ben para toplanmasını istemiyorum. Sinema, tiyatro gibi oyunlar etkinlikler yapılıyor, onlara... “ (Ö6).

“Tiyatro gösterisi, gezi, sinema gibi etkinliklere isteniyor.” (Ö7).

“Gezi, sinema gibi etkinliklere bazen de fotokopi gibi ihtiyaçlara istendiği oluyor. Gönüllülüğe bağlı, sıkıştırılmıyor, getiren öğrencilerden alınıyor. Vermeyene karışılmıyor, getirenler gönüllü getiriyor. Bir gösteri olursa mesela ona isteniyor. Bu tür etkinliklere çocukların hepsi gitmek istediği için getiriyor, gidiyor.” (Ö8).

“Okulun ihtiyaçları oluyor, isteniyor. Her türlü okul ihtiyacına velilerden para isteniyor. Aidat isteniyor ama geliyor mu bilmiyorum. İşte gösterilere istenir.” (Ö9).

Öğretmenler daha çok okulda gezi, sinema, tiyatro gibi etkinlikler yapıldığında çocuklardan para getirmelerinin istendiğini belirtmektedir. Öğretmenler para getirmeyen çocukların bu tür etkinliklerden dışlanmadıklarını da vurgulamışlardır. Hatta öğretmenler bu öğrencilerine yardımda bulunarak diğerlerinden ayırmamaktadır. Okul ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için çocuklardan ve velilerinden paralar alınmakta ancak bunu yaparken hiçbir şekilde zorluklar çıkarılmamaktadır. Katılımcılardan Ö9

çocukların okulda yapılan bu tür etkinlikleri sevdiklerini ve bu nedenle severek katıldıklarını şöyle ifade etmektedir:

“Sihirbaza, palyaço ya hepsi parasını ödüyor. Öğrencilerin hoşlarına gidiyor.” (Ö9).

Velilerden “Okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle öğrenci ya da velilerden para istenmesi ve isteniyorsa ne için ya da ne tür etkinliklere istendiği” ile ilgili elde edilen bulgular Tablo 27’de verilmiştir. Velilerden 10’una (%100) göre okulda ya da sınıfta para istenmektedir. Okulda ya da sınıfta velilerden 10’una (%100) göre, gezi, tiyatro ve sinema gibi etkinliklere ve 7’sine (%70) göre okul ihtiyaçlarına, 7’sine (%70) göre temizlik, fotokopi ve aidat parası istendiği bulgularına ulaşılmaktadır. Velilerden ve öğretmenlerden elde edilen bulgular birbirine benzerlik göstermektedir.

Tablo 27. Velilerin Okulda veya Sınıfta Para İstenmesi, Nelere ve Hangi Etkinliklere İstendiği ile İlgili Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
İsteniyor. (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	10	100
Gezi, sinema, tiyatro gibi etkinliklere isteniyor. (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	10	100
Okul ihtiyaçlarına isteniyor. (V2, V3, V5, V6, V7, V8, V9)	7	70
Temizlik, fotokopi ve aidat parası isteniyor. (V2, V3, V5, V6, V7, V8, V9,	7	70

Velilerden elde edilen bulgulara göre okulda ya da sınıfta çocuklardan, gezi, tiyatro, sinema gibi etkinlikler için para istenmektedir. Para getiremeyen çocukların bu tür etkinliklerden dışlanmadıkları, ayırım yapılmadığı bulgusu öğretmenlerde olduğu gibi velilerde de ortaya çıkmaktadır. Bu konularda V2, V4 ve V10 şunları ifade etmiştir:

“Geçen yapılan oyun için çocuklardan üç lira para istenmiş. Ben çocuklardan para istemek değil daha çok onlara yardım etmek istiyorum, bakışım bu. Tiyatro, sinema etkinliği ya da başka bir etkinlik olsun aslında çocuklardan karşılığını istemiyorum. Durumu iyi olanlardan bu karşılansın. Hele ihtiyacı olan bir öğrenciden neden para isteyeyim onun zaten ihtiyacı var. Geçen bir öğrenci ‘Param yok amca, ben bu etkinliği izlemek istiyorum.’ dedi. Ondan para almadık. Etkinlikten sonuçta para istendi mi istendi. Şunun için, borcumuz olduğunda ne yapabiliriz? Koltuk aldık, bazı yerlere işçilik, malzeme borcumuz var. Velilerimin arasında anket yaptım. Bana ‘Devletimiz neden karşılamıyor?’ diyorlar. Haklısınız dedim. Devletimiz de bir yere kadar zaten yardımcı oluyor, ondan sonrada biz yardım etmeliyiz. Okul bizim okulumuz. Bunları konuştuk. Eşin ne kadar kazanıyor dedim. Onlar iki binin üstünde

dedi çoğu. Eşin sigara içiyor mu dediğimde içiyor dediler. Siz dedim, ‘he’ dediler, güldüler. Günde yirmi lira buna para verecek benim okuluma da altı ayda bir diyelim yirmi lira para istenecek, buna siz ‘yok’ diyeceksiniz. Sigara içmiyorum deyip çocuğunuz için değil yirmi lira daha çok verseniz ne kaybedersiniz. Onlara “Siz yine de bunun çok değil yirmi lirasını bize verin artanı da çocuğunuz için bir köşeye koyun.” dedim. Hepsi, ‘Çok iyi düşünüyorsun.’ dedi. Yapıyorlar mı dersiniz bilmem, o konuyu bilmem. Ama ihtiyaç hasıl olduğunda durum böyle yani...” (V2).

“İstenir. Geziler olsun palyaço gösterisi olsun bu tür faaliyetlerde az bir miktar ödüyoruz. Arada sırada tiyatro etkinlikleri oluyor. Bunlar için para topluyoruz. Çocuklardan işte üç kuruş beş kuruş toplayabiliyoruz. Bunu müdüre, başkana kasaya koyması için verip sonra tekrar ihtiyaç olunca alıyoruz ve harcıyoruz.” (V4).

“İsteniyor. Gezi, tiyatro, oyun gibi etkinliklere istenir.” (V10).

Velilere göre okul ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için çocuklardan ve velilerinden paralar alınmaktadır. Katılımcılardan V3 bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Okulun ihtiyaçlarına isteniyor. Okul ihtiyaçlarına sınıflardan istiyoruz. Sınıfın temizliği, temizlik malzemesi, deterjan, kova, kırılan kapı kolu, perdesi, masa örtüsü, camı penceresi için istiyoruz. Sinema, tiyatro gösterileri de bu şekilde alınıyor.” (V3).

Okulda ya da sınıfta çocuklardan aidat, temizlik ve fotokopi parası istenildiği velilerden elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır. Bu konuda V5, V6, V7, V8 ve V9’un ifadeleri şöyledir:

“Etkinlik olarak tiyatro oluyor genelde. Çeşitli tiyatro oyunları oluyor. Onlara da para isteniyor. Aidatmış durumu olanlar ödüyor, veliler zaten getiriyor. Bunlarla işte sınıf anneleri uğraşıyor, onlar istiyor, topluyor. Okul aile birliği istiyor.” (V5).

“Okuldan istenenlerle ilgili bir liste vardı. Listede fotokopi için istenen vardı, onu zaten en baştan ödedik. Sınıf temizliğine para isteniyor. Hademe yok, sınıftan birini ayarlıyoruz, onun için... Etkinlik olduğunda parasını ödüyoruz. Tiyatro, sinema oluyor, gezi olur bazen.” (V6).

“İsteniyor. Aidat isteniyor tabi. Temizlik, fotokopi parası isteniyor. Sinema, tiyatro olduğu zamanlarda isteniyor. Gezi, palyaço gibi şeyler oluyor para isteniyor.” (V7).

“İsteniyor. Sınıftan isteniyor, sınıfın temizliği, fotokopisi için. Sene başında isteniyor, liste çıkarılıyor. Sinema, gezi, tiyatro, palyaço oyun oluyor isteniyor. Çocuğum üzülmesin, arkadaşlarından geri kalmasın diye gönderiyorum.” (V8).

“Sınıf temsilcisi fotokopi, temizlik parası her ay ister. Gezi, tiyatro, gösteri, oyun olur istenir. Bu etkinliklere istenir. Aidat istenir. Ben aidatımı öderim.” (Ö9).

Okul aile birliği velilerden okula maddi destek elde edebilmek için onları ikna etme gibi yollara başvurmaktadır. Okul aile birliği üyeleri, velilerden okula para ödemelerini istemelerinin en önemli nedenini okul ihtiyaçlarını karşılayabilmenin başka bir yolunun olmamasına bağlamaktadır. Okul ihtiyaçları okulda bütçe dışı oluşturulan gelirlerden karşılanmaktadır. Bu durumu katılımcılardan V1 şu şekilde ifade etmektedir:

“Okula gelen giden paralar okul aile birliğinden geçer. Para isteniyor tabi ki, yoksa nasıl gelecek. Ama zorlama yok. Kişinin kendi insafına, gücüne kalmış. Ne kadarsa artık... Böyle gelirler elde edilir. Mesela daha geçenlerde tiyatro gösterisi olmuştu. Palyaço gösterisi vardı. Bu tür etkinliklerde sinema, tiyatro, palyaço, sihirbaz gösterisini yapanlara para ödeniyor. Bu parada tabi çocuklardan isteniyor, onlarda neyse getiriyor. O parada zaten bankaya yatırılıyor, okula harcanıyor. Devlet ya da milli eğitim tarafından verilse böyle bir şeyin yapılmasına ihtiyaç kalmaz.” (V1).

4.4.10. Okulda Ya Da Sınıfta Para İstenmesine Velilerin Tepkileri

Öğretmenlerden “Okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle öğrenci ya da velilerden para istenmesine velilerin tepkileri ve bunların nasıl ya da ne tür tepkiler olduğu” ile ilgili elde edilen bulgular Tablo 28’de yer almaktadır. Öğretmenlerden 7’sine (%78) göre tepkiler olduğu, 4’üne (%44) göre ‘ödemeye mecbur değilim’ şeklinde tepkiler olduğu, 3’üne (%33) göre ‘devlet okulu devletimiz ödemeli’ şeklinde tepkiler olduğu, 2’sine (%22) göre aidatların nerelere harcandığını bilmediklerinden dolayı tepkiler olduğu ve 2’sine (%22) göre tepkiler olmadığı, bulgularına ulaşılmıştır.

Tablo 28. Öğretmenlerin, Para İstenmesine Velilerin Tepkileri ve Ne Tür Tepkiler Gösterdikleri ile İlgili Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Oluyor. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	7	78
“Ödemeye mecbur değilim.” diye tepki oluyor. (Ö1, Ö2, Ö7, Ö8)	4	44
“Devlet okulu, devletimiz ödemeli.”, tepkisi oluyor. (Ö1, Ö7, Ö9)	3	33
Verilen aidatların nerelere harcandığı konusunda tepkiler oluyor. (Ö6, Ö9)	2	22
Olmuyor. (Ö4, Ö5)	2	22

Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle öğrenci ya da velilerden para istenmesine velilerden tepkiler olduğu ortaya

çıkılmaktadır. ‘Ödemeye mecbur değilim’, ‘devlet okulu devletimiz ödemeli’, aidatların nerelere harcandığını bilmiyoruz’ şeklinde tepkiler yaşanmaktadır. Bu konularda katılımcılardan Ö1, Ö2, Ö3, Ö7, Ö8 ve Ö9’un ifadeleri şöyledir:

“Oluyor tabi. Velilere, okulumuzun temizliği için görevli tuttuk, bunun maaşı sizin katkılarınızla ödenecek, yardımlarınızı bekliyorum dediğim zaman modur modur modurdananlar oluyor. Biz veremeyiz, zor geçiniyoruz diyorlar. Ben mecbur değilim para ödemeye gibi tepkiler yükseliyor. Madem burası devlet okulu, o zaman eğitim de ücretsiz olmalı, diyorlar. Çocuklarımız okulda ücretsiz okuyacak diye seslerini yükseltiyorlar.” (Ö1).

“Mutlaka oluyor. Para vermem, mecbur değilim diyen ve şikayet eden çıkıyor.” (Ö2).

“Biz bu okulda fotokopiyi ücretli çektiyoruz. Kaynak kitap tabi ki yok, devletin verdiği kitaplar var, bunlara bağlıyız. Öğretmen fotokopiye ihtiyaç duyuyor. Veliden bunun için üç lira beş lira para isteniyor. Bu yüzden bir arkadaşımız şikayet edildi. Tabi ki bu çok acıydı. Sebep beş lira ne parasıymış. Öğretmende bakın öğrencilerimize etkinlik kağıdı veriyoruz diye açıkladı ama... Öğretmen istiyor ki öğrencisi daha iyi olsun, öğrenci üç etkinlik yaparken beş etkinlik yapsın. Yani öğrenci merkezli düşünülüyor. Herhalde bundan sonraki öğretmenlik hayatında kendini çekecek, yapmayacak, bir daha uğraşmamak için...” (Ö3).

“Oluyor tabi ki. “Bu okul devletin okulu, biz niye veriyoruz.” diyor veliler. Para ödemek istemeyen veliler oluyor. Onlardan niye istendiğini soruyorlar.” (Ö7).

“Tepkiler oluyor. Fotokopi parası alıyor diye haksız yere bir arkadaşımız zor durumlar yaşadı. Yeri geliyor veliler istedikleri yere gidip şikayet ediyorlar. Yani para vermek istemiyorlar, ‘Niye bizden para toplanıyor’, diye de tepkileri oluyor.” (Ö8).

“Oluyor. “Devletin okulu neden para toplanıyor?”, “Niye biz para verelim?”, “Ne yapılıyor bu verilen paralarla?” diyenler oluyor. Veliler aidat vermek istemiyor.” (Ö9).

Öğretmenlerin çoğunluğu okul ya da sınıfta herhangi bir nedenle para istenmesine, velilerin tepkilerinin olduğunu düşünmektedir. Hatta bu nedenle okulda bir şikayet olayı gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Okul bütçesi oluşturma sürecinde bazı öğretmenler olumsuz durumlarla karşılaşmaktadır. Öğretmenler para konusunda hep dikkatli olmaya çalışmaktadır ve bu söylemlerine de yansımaktadır. Velilerin özellikle aidat parası gibi ödemeler yapmak istemedikleri ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre bazı öğretmenler okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle

öğrenci ya da velilerden para istenmesi ile ilgili hiçbir tepki ile karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda Ö4, Ö5 ve Ö6 şunları ifade etmiştir:

“Ben herhangi bir tepkiyle karşılaşmadım. Ben yaşamadım.” (Ö4).

“Ben velilerden herhangi bir tepki almadım. Parasını getirmeyen çocuğun velisinden ‘Benim çocuğum neden gitmiyor, neden yararlanmıyor gibi...’ (Ö5).

“Ben yaşamadım ama muhakkak oluyordur. Bir tanıdığım ile konuşurken duydum. “Biz okula para veriyoruz, neden çocuklara yiyecek verilmiyor.” Şeklinde isteğini anlatmış veli. “Çocukların beslenmelerini neden biz koyuyoruz, para veriyoruz madem okul karşılamalı.” diye bir tepki gelmiş. “O verilen aidatlar ne yapılıyor” diyormuş. Böyle bir şey duydum, şaşırmıştım...” (Ö6).

Velilerden “Okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle öğrenci ya da velilerden para istenmesine velilerin tepkileri ve bunların nasıl ya da ne tür tepkiler olduğu” ile ilgili elde edilen bulgular Tablo 29’da yer almaktadır. Velilerden 7’sine (%70) göre tepkiler olduğu, 3’üne (%30) göre tepkiler olmadığı bulguları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca velilerden 4’üne (%40) göre ‘devlet okulu devletimiz ödemeli’ şeklinde tepkiler olduğu, 3’üne (%30) göre ‘ödemeye mecbur değilim’ şeklinde tepkiler olduğu, 2’sine (%20) göre nerelere harcama yapıldığı konusunda tepkiler olduğu ve 1’ine (%10) göre eşit ödeme yapılmadığı için tepkiler olduğu, bulgularına ulaşılmıştır.

Tablo 29. Velilerin, Para İstenmesine Tepkiler ve Ne Tür Tepkiler gösterildiği ile İlgili Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Tepkiler oluyor. (V2, V3, V5, V7, V8, V9, V10)	7	70
“Devlet okulu, devletimiz ödemeli.”, tepkisi oluyor. (V2, V7, V8, V9)	4	40
“Ödemeye mecbur değilim.” diye tepki oluyor. (V3, V7, V10)	3	30
Tepkiler olmuyor. (V1, V4, V6)	3	30
Verilen aidatların nerelere harcandığı konusunda tepkiler oluyor. (V2, V3)	2	20
Veliler eşit ödemediğinden tepkiler oluyor. (V5)	1	10

Öğretmenlerde olduğu gibi özellikle okul aile birliğinde görev alan veliler para konusundaki tepkilere karşı dikkatli olmaya çalışmaktadır. Velilerden elde edilen bulgular okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle para istenmesine velilerin tepkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bazı veliler özellikle aidat parası gibi ödemeler yapmak istememekte ve ‘Devlet okulu devletimiz ödemeli.’, ‘Ödemeye mecbur değilim.’

şeklinde tepkiler göstermektedir. Bu konularda V2, V3, V5, V7, V8, V9 ve V10 şunları ifade etmişlerdir:

“Tabi oluyor. “Resimden şu para, şu etkinlikten bu para toplandı fakat biz bu paraların karşılığında bir şey göremedik.” dediler. Mesela öğretmenlerimizden birisi öğretmenler gününde geldi, ‘Biz öğrencilerimizin bir kuruşunun bile öğretmenler gününde harcanmasını istemiyoruz.’ dedi. Bilmedikleri için tepkide bulunanlar oluyor. Dedim ya, ‘Devletimiz niye karşılamıyor.’ diyenler oluyor. Velilerin çoğu artık bu konuda rahatlar. “Biz paramızı topladık, hesabınıza yatırdık.” diyorlar. Bu güveni bu okulda sağladık.” (V2).

“Oluyor. Bazıları ödemiyor. “Niye ödeyeyim.” diye tepki oluyor. “Verdiğim paralar yok oluyor.” diyorlar. “Karşılıksız, biz göremiyoruz karşılığını.” diyenler oluyor. Müdür bey gereken açıklamayı tabi ki yapıyor.” (V3).

“Tabi tepkiler oluyor. Bence eşit olmalı istenen neyse... Yirmi liraysa yirmi lira bunu bütün veliler ödesin. Biri ödemezse olmaz. Bu tepki oluyor. Ben ödüyorsam sınıftaki diğer velilerde ödeyebilmeli. Ödemeyene ‘ödeyin’ diyorlar.” (V5).

“Oluyor tabi, aidat parasına tepki gösteriyorlar. Onun dışında istenen paraları ödüyorlar, tepki göstermiyorlar. “Çocuğumuzu devlet okulunda okutuyoruz.”, “Devlet karşılansın, milli eğitim karşılansın, niye bizden aidat alıyorlar?” diyorlar. Veliler aidat parasını vermek istemiyorlar, başka konuda sıkıntı yapmıyorlar.” (V7).

“Niye bizden isteniyor?”, “Devletin okulu, niye para verelim?” diyorlar. Okulun ihtiyaçlarını devlet karşılamalı, bizden istenmemeli ve çocuklar sıkıştırılmamalı. (V8).

“Bazen oluyor. Devlet okulunda bizden para istenmesin. Velilerden de bunu diyen oluyor. Sınıfta niye çocuktan para istensin. İyi değil bu durum... Okulun temizlik görevlisini, fotokopisini tüm ihtiyaçlarını devlet karşılamalı.” (V9).

“Ben elimden geldiğince istenen neyse ödüyorum. Söylenenler oluyor. Biz ödemek zorunda değiliz diyenler oluyor.” (V10).

Hem bazı veliler arasında eşit ödeme yapılmaması hem de ödenen paranın nerelere harcandığının bilinmemesi velilerin tepkilerine neden olmaktadır. Veliler okulda bütçe oluşturma sürecinin güvenilir ve tüm velilere eşit işleyen bir süreç olmasını istemektedir. Bazı velilerden elde edilen bulgular okulda ya da sınıfta para istenmesine karşı hiçbir sorun yaşanmadığı, çünkü velilerin tepkileriyle karşılaşmadığını göstermektedir. Bu konuda V1, V4 ve V6’nın ifadeleri şöyledir:

“Benim tepkim yok. Çocuğum için ödüyorum. Çocuğum diğer çocukları görüyor, onlardan etkileniyor. Mesela arkadaşları bir gösteriye gitmişse benim çocuğum da gitmek istiyor. Çocuğumun orada eğlenmesi için bende ne gerekiyorsa yapıyorum. Aileler zaten ödüyor çocuğunun parasını. Öyle önemli bir tepkiyle karşılaşmadık. Karşı çıkanı görmedim.” (V1).

“Çok tepki olmuyor.” (V4).

“Oluyor bazen ama veliler toplanıp ne kadar ödeyeceğine karar veriyorlar. Böyle olunca sınıfta tepkiler olmuyor. Alınan karara uyulduğunda tepki de olmuyor.” (V6).

4.4.11. Sosyo-Ekonomik Nedenlerle Okulda ya da Sınıfta İstenen Parayı Ödemede Zorluk Yaşanması ve Oluşan Tepkiler

Öğretmenlerden “Velilerin okulda ya da sınıfta istenen parayı sosyo-ekonomik nedenlerle ödemekte zorluk yaşamaları ve bu velilere ya da çocuklarına ne tür tepkiler olduğu” ile ilgili elde edilen bulgular Tablo 30’da yer almaktadır. Öğretmenlerden 8’ine (%89) göre ödemede zorluk yaşayan veliler olduğu, 5’ine (%56) göre ödemede zorluk yaşayan veliye tepkiler olmadığı, 4’üne (%44) göre ödemede zorluk yaşayan veliye tepkiler olduğu, 2’sine (%22) göre ödemede zorluk yaşayan velinin de ödemesinin beklendiği bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerden 1’ine (%11) göre ‘Ödeyeceksin.’, 1’ine (%11) göre ‘Neden o ödemiyor da biz hep ödüyoruz.’ diye tepkiler olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Tablo 30. Öğretmenlerin, Sosyo-Ekonomik Nedenlerle Velilerin Para Ödemede Zorluk Yaşamaları ve Karşılaştıkları Tepkilerle İlgili Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
Ödemede zorluk yaşayan veliler oluyor. (Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	8	89
Ödemede zorluk yaşayan veliye tepkiler olmuyor. (Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö8)	5	56
Ödemede zorluk yaşayan veliye tepkiler oluyor. (Ö2, Ö6, Ö7, Ö9)	4	44
Ödemede zorluk yaşayan velinin de ödemesi bekleniyor. (Ö7, Ö9)	2	22
‘Ödeyeceksin’, diye tepki oluyor. (Ö2)	1	11
‘Neden o ödemiyor da biz hep ödüyoruz.’, diye tepki oluyor. (Ö6)	1	11

Öğretmenlerden elde edilen bulgular, okulda ya da sınıfta istenen parayı sosyo-ekonomik nedenlerle ödemekte zorluk yaşayan velilerin olduğunu ortaya koymaktadır. Bazı öğretmenler ödemede zorluk yaşayan velilere tepkiler olmadığını düşünmektedir. Bu konularda Ö1, Ö4 ve Ö5 şunları ifade etmişlerdir:

“Ödemekte zorluk yaşayan veliler oluyor tabi ki. Öğretmen ve okul idaresinden tepkiler olmaz. Ödememişse ne yapılabilir ki? Zaten on dört, on beş öğrencim ödüyorsa geriye kalan üç, beş öğrenciyi arada eritiyorum. Yani o öğrencilerimizi zorlamıyorum. Ne yapalım getirmemiş, canını mı alalım? Ev ziyaretlerinde görüyorum, bazı velilerin ekonomik durumları iyi değil, yok, baba çalışmıyor, işsiz. Ne yapacaksın, gırtlığına mı yapışacaksın? Beni durumu iyi olan velilerim hiç kırmaz zaten, ne istersem öderler. Durumları iyi olmadığı için ödeme yapmayan velilere tepki olduğunu duymadım.” (Ö1).

“Tabi ki istenen parayı ödemekte zorlanan aileler var. Böyle velilerimiz var” (Ö4).

“Zorluk yaşayanlar oluyor tabi ki. Öyle tepki olduğuyla ilgili bir gözlemim olmadı. Velilerle para konusunda hiç yüz göz olmadım. Okul aile birliği bir şey olur para toplar, ben hiç karışmam, bu onların işi. Beni ilgilendirmedigi için okul aile birliğine devrederim.” (Ö5).

Öğretmenlerden bazıları okulda ya da sınıfta istenen parayı sosyo-ekonomik nedenlerle ödemekte zorluk yaşayan velilere tepkiler olduğunu düşünmektedir. Sosyo-ekonomik nedenlerle okulda ya da sınıfta istenen parayı ödemedede zorluk yaşayan velinin de ödemesinin beklendiği, ‘Ödeyeceksin.’, ‘Neden o ödemiyor da hep biz ödüyoruz.’ diye tepkiler olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Bu konularda Ö2, Ö6, Ö7, Ö8 ve Ö9’un ifadeleri şöyledir:

“Benim velilerden ‘Ödeyemezsem de zorla alıyorlar, ödüyorsun.’ diyeni duydum. İşte yirmi, on (lira) ödediğini söyleyeni duydum. Bunlardan biri Iraklı bir velimdi. Konuşmuştum, eşi asgari ücretliydi. İki çocuğu birinci sınıfta okuyordu. Ödemeyene tepkiler mutlaka oluyor. Hepsinden önce öğretmen bu çocuğa konuşarak zarar veriyor. Veli zaten benim çocuğumu ‘dışlayabilirler’ kaygısı yaşar. Durumu iyi olmayan veliler çocuklarını düşünüyorlar, seslerini de çıkartamıyorlar. Bazı öğretmenler ‘Ödeyeceksiniz.’ diyor öğrencilerine. Müdür öğretmeni sıkıştırıyor, onlar da öğrencileri sıkıştırıyor. İyi bir öğretmen öğrencisinin, velisinin ekonomik gücünü bilmeli. Çocuklardan durumu iyi değilse para istenmemelidir. Durumu iyi olmayanı bilirim, sen para getirme desem de durumu iyi olmadığı halde getiren olur. Yine de ondan almam. Ekonomik durumu iyi olan mutlaka katkıda bulunsun.” (Ö2).

“Tabi ki ödemekte zorluk yaşayan aileler oluyor. Bence maddi durumu iyi olmayan öğrencinin ailesine bu hiç duyurulmamalıdır. Çünkü velilerden duyanlar olduğunda ‘Neden o ödemiyor da biz hep ödüyoruz.’ diyenler oluyor. Çocuğu da çok rencide etmemek adına duyurulmamalı. Belki çocuklar birbirleriyle bunu konuşacaklar ve ödeyemeyen çocuk için hoş bir durum olmayacak. Duyurulması doğru değil.” (Ö6).

“Tabi ki zorluk yaşayanlar oluyor. Bazen tepkiler oluyor. Ekonomik durumu iyi olmayan çocuklar için zor bir durum ödeyememek. Çünkü ondan da ödemesi bekleniyor.” (Ö7).

“Ödeyemeyen oluyor. Sosyo-ekonomik durumundan dolayı zorluk yaşayan veliler ödeyemiyor. Sosyo-ekonomik durumu iyi olan velilerden ödemeyenler de oluyor. Bu durumda tepkiler oluyor. Veliler asıl onların durumları iyi olduğu için ödemelerini istiyorlar. Diğer türlü ödemeyen velinin durumunu biliyorlar ve tepkileri olmuyor. Biri ödemişse diğerinin de ödemesini istiyor tabi ki.” (Ö8).

“Durumu iyi olmayan birkaç veli her sınıftan çıkıyor. Onlarında ödemesini bekliyorlar. Yani birileri ödediğinde ‘O da ödesin.’ diyor. Çoğu veli, ‘Hepimizin durumu aynı, ödemeyenler niye ödemiyor?’ diyor.” (Ö9).

Yolcu (2007) araştırmasında öğretmenlerin düşüncelerini haklı çıkarmaktadır. “Alt ve Orta SED’inde bulunan ailelerin çocukları okulda herhangi bir etkinlik veya hizmet için para toplandığında vermek istemedikleri ya da herhangi bir nedenden ötürü veremediklerinde okul yöneticilerinin, okul aile birliği başkanlarının, sınıf annelerinin, sınıf öğretmenlerinin veya şube rehber öğretmenlerinin bazı olumsuz yaptırımlarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar (Yolcu, 2007, 238)”. Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre okulda alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının okudukları anlaşılmaktadır. Öğretmenlere göre sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan aileler okula para ödemeleri istendiğinde zorluk yaşamaktadır. Öğretmenlerden bazıları olabilecek tepkileri önlemek amacıyla sınıflarında çeşitli yollara başvurmaktadırlar. Katılımcının Ö1 bu konuda şunları ifade etmiştir:

“Geçen de okulda bir etkinlik yapıldı. Baktım on dokuz kişilik sınıftan on iki on üç öğrencim parasını getirmiş. Diğerlerinin paralarını ben verdim, hepsi katılmış oldu. Öğrencilerimin hepsi mutlu oldular.” (Ö1).

Katılımcılardan Ö3’ün aynı konudaki ifadesi şöyledir:

“Zaten getirmemişse çocuk kendimiz ödüyoruz. Ona ‘Kuzum sen getirirsin.’ diyorum, bir lira, bir lira... Getirmeyen çocuklara ‘Bakın borç para veriyorum.’ diyorum. Üç lira beş lira borç veriyoruz ama sonra getiriyor. Böylece hepsi ödemiş oluyor. Çocuğu ‘bedavacılığa’ alıştırmak değil yapmak istediğim. Tepkileri önlemiş oluyorum.” (Ö3).

Velilerden “Velilerin okulda ya da sınıfta istenen parayı sosyo-ekonomik nedenlerle ödemekte zorluk yaşamaları ve bu velilere ya da çocuklarına ne tür tepkiler olduğu” ile ilgili elde edilen bulgular Tablo 31’de yer almaktadır. Velilerin 7’sinin

(%70) ödemede zorluk yaşamadığı, 6'sının (%60) ödemede zorluk yaşadığında tepkilerle karşılaşmadığı, 4'ünün (%40) ödemede zorluk yaşadığında tepkilerle karşılaştığı, 3'ünün (%30) ödemede zorluk yaşadığı, bulgularına ulaşılmıştır. Velilerden 2'sine (%20) göre ödemediğinde 'Herkes ödüyor da sen niye ödemiyorsun.' diye tepki alacağı, 2'sine (%20) göre ödeme yapmadığımda sınıftaki velilerden söylenenler olacağı bulguları elde edilmiştir.

Tablo 31. Velilerin, Sosyo-Ekonomik Nedenlerle Bazı Velilerin Para Ödemede Zorluk Yaşamaları ve Karşılaştıkları Tepkilerle İlgili Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
Ödemede zorluk yaşamadım. (V2, V3, V4, V5, V6, V7, V10)	7	70
Ödemede zorluk yaşadığımda tepkiler olmaz. (V1, V2, V4, V5, V7, V8)	6	60
Ödemede zorluk yaşadığımda tepkiler olur. (V3, V6, V8, V9)	4	40
Ödemede zorluk yaşadığım oluyor. (V1, V8, V9)	3	30
'Herkes ödüyor da sen niye ödemiyorsun.', diye tepki olur. (V3, V6)	2	20
Ödeme yapmadığımda sınıftaki velilerden 'söylenenler' olur. (V8, V9)	2	20

Bazı veliler okulda ya da sınıfta istenen parayı sosyo-ekonomik nedenlerle ödemekte zorluk yaşamadıklarını ifade etmiştir. Bu konuda V2, V4, V5 ve V7 şunları ifade etmiştir:

"Ben hiç zorluk yaşamadım. Ekonomik durumum iyi zaten. Çocuğuma bir tepki olmuyor, olmazda çünkü zaten fazlasıyla her şeye ödüyorum." (V2).

"Para ödemekte zorluk yaşamıyorum. Tepki olacağını sanmıyorum." (V4).

"Şu an zorluk yaşamıyorum. Önceki seneler zorlanmıştım. Tepki olmaz." (V5).

"Çocuğum mahcup olmasın diye zaten istenen neyse ödüyörüz. Ödemede zorlandığım olmuyor. Ödemediğim zaman olmadı, öyle bir tepki görmedim." (V7).

Bazı velilerden elde edilen bulgular ise okulda ya da sınıfta istenen parayı sosyo-ekonomik nedenlerle ödemekte zorluk yaşayan velilerin olduğunu ortaya koymaktadır. V1 ödemede zorluk yaşayan velilere tepkiler olmadığını düşünmektedir.

"Tabi ki bazen zorluk yaşadığımız oluyor. Öyle bir tepkiyle karşılaşmadık. Zaten ben ödemeye çalışıyorum. Çocuğumuz sosyalleşiyor. Bilmediği şeyleri sinema, tiyatro sayesinde öğreniyor. Görüyor. Bu etkinliklere veliler olarak niye karşı çıkalım?" (V1).

Velilerin bir kısmından, okulda ya da sınıfta istenilen parayı ödemekte zorluk yaşayan velilere ödeme yapamadıklarında sınıftaki velilerden bazılarının, 'Herkes

‘ödüyor da sen niye ödemiyorsun.’ şeklinde tepkiler ve çeşitli şekillerde söylenenler olduğu bulguları elde edilmiştir. Bu konuda V3, V6, V8, V9 ve V10 şunları ifade etmişlerdir:

“Yok, hiç zorluk yaşamıyorum. Elimden geldikçe ödüyorum. Ödeyemediğim zaman tepkiler olur diye düşünüyorum. ‘Senin çocuğun niye ödememiş.’ diyenler olur.” (V3)

“Ödemede zorluk yaşamadım. Zaten bir konuda karar aldığımızda ödemediğimiz de olmuyor. Tepkiler olur, mutlaka olur.” (V6).

“Bazen elimizde olmuyor. Ödeyemiyorum. Zorluk yaşadığım oluyor. Diğer veliler değil de işte sınıf temsilcisi çocuğumuza söyleniyor.” (V8).

“Zorluk yaşadığım oluyor. Çocuğuma her gün harçlık veriyorum. Okulda arkadaşının bir şey aldığını görüyor, almak istiyor. Üst üste gelince zor oluyor. Çocuğum para istendiğinde evden alıyor. Ödememek olmuyor. Gönderin diyorlar. Sınıfta temizlik parası istendiğinde ödemediğimde hemen diretiyorlar. Sınıf temsilcisi ‘Niye getirmedin, getir.’ diyor. Gönderinceye kadar istiyor.” (V9).

“Zorluk yaşamıyorum. Çocuğuma sınıfta para getirmediğinin söylenmesini istemiyorum, bu hoş değil. Getirmeyenlerden ekonomik durumu iyi olanlara tepkiler oluyor tabi ki. Veliler para ödemeyeni biliyor, duyuyor. ‘O göndermemiş.’ diye konuşuyorlar. ‘Madem o göndermiyor biz de göndermeyelim’ diyorlar. Ekonomik nedenlerle ödeme yapamayana tepki olacağını düşünmüyorum.” (V10).

Velilerin çoğunluğu sosyo-ekonomik durumları nedeniyle okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle istenen parayı ödemekte zorluk yaşamadıklarını belirtmekte ve bu konuda öğretmenlerin bulgularından farklı bulgulara ulaşılmaktadır. Ayrıca velilerin çoğunluğu herhangi bir nedenle okulda ya da sınıfta istenen parayı ödeyemediklerinde bu duruma tepkiler olmayacağını belirtmişlerdir. Sosyo-ekonomik durumları nedeniyle okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle istenen parayı ödemekte zorluk yaşayan velilerin de az olmadığı ortadadır. Bu okuldaki velilerin de eğitimden ve dolayısıyla okuldan beklentileri vardır. Veliler çocuklarının gelecek yaşamlarını şekillendirerek onları mutlu edecek ve iyi bir yaşama kavuşturacak tek yolun eğitim olduğunu bilmektedirler. İlkokul eğitimini çocuklarının geleceği açısından önemli gördükleri için sosyo-ekonomik durumları el vermese de bütçe oluşturma sürecinde okulun isteklerini yerine getirmektedirler. Katılımcılardan V1’in aşağıdaki ifadelerinden de bu anlaşılmaktadır.

“Okulda bir etkinlik olduğunda çocuğum neden bundan mahrum kalsın ki? Çocuğum için ben ödüyorum. Çocuğum bu okulda okuduğu için yapıyorum.” (V1).

Velilerin okulda bütçe oluşturma sürecinde çevrelerinde ortaya çıkan tepkilere karşı duyarlı oldukları anlaşılmaktadır. Katılımcılardan V6’nın bu konudaki ifadesi şöyledir:

“Çevrede duyulduğunda ‘Herkes ödüyor, sen ödemiyorsun.’ diye tepki oluyor.” (V6).

İlkokulda çocukların bir şekilde içinde yer aldıkları okul bütçesi oluşturma süreci öğrencilerin okul yaşantılarına ve sosyalleşmelerine olumlu ya da olumsuz etkide bulunarak gelecekteki yaşamlarını şekillendirmektedir. Okulda varlıklı ya da yoksul ailelerden çocukların bulunması okulda okul bütçesi oluşturma sürecini önemli hale getirmektedir. Okul yaşayabilmek için kendi bütçesini oluştururken varlıklı olan velilere ve dolayısıyla bu velilerin çocuklarına açık hale gelmeye çalışmaktadır. Okuldaki bütçe oluşturma süreci de toplumun bazı kesimleri için olumlu karşılanırken toplumun çoğunluğunu oluşturan yoksul ve emekçi kesimleri için sıkıntılı bir süreç olarak algılanmaktadır. Bu nedenle Sayılan’ın (2007, 76) da ifade ettiği gibi, varsıl olanların bilgi ve eğitime erişim olanakları artarken yoksul sınıflar için eğitimle kazanılacak bir gelecek fikri gittikçe belirsizleşmektedir.

4.4.12. Okulda ya da Sınıfta İstenen Paradan Çocukların Haberlerinin Olması, Evdeki İlişkilerine Yansıması ve Etkisi

Öğretmenlerden “Okulda ya da sınıfta para istendiğinde çocukların haberlerinin olması ya da olmaması, çocukların haberleri olduğunda evdeki ilişkilerini etkileme durumu” ile ilgili elde edilen bulgular Tablo 32’de verilmiştir. Öğretmenlerden 8’ine (%89) göre istenen para konusunda çocukların haberlerinin olduğu, 7’sine (%78) göre okulda ya da sınıfta para istenmesinin evde çocukların ilişkilerini etkilediği bulgularına ulaşılmıştır. Öğretmenlerden 6’sının (%67) okulda para istenmesinin çocuğun evdeki ilişkilerini etkilemesi ile ilgili dönüt almadığı anlaşılmaktadır. Yine öğretmenlerden 5’ine (%55) göre istenen paranın etkinliği yapanlar tarafından çocuklara duyurulduğu, 5’ine (%55) göre istenen paranın öğretmenler tarafından çocuklara duyurulduğu ve 2’sine (%22) göre istenen paranın sınıf temsilcisi veliler tarafından çocuklara duyurulduğu ortaya çıkmaktadır. 1 (%11) öğretmenin para istenmesinin çocuğun evdeki ilişkilerine yansıması ve etkilemesi konusunda dönüt aldığı ve 1 (%11) öğretmenin

istenen paradan çocukların haberlerinin olup olmadığı hakkında bilgisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 32. Öğretmenlerin, İstenen Paradan Çocukların Haberlerinin Olması ve Evdeki İlişkilerini Etkilemesi Hakkındaki Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Çocukların haberleri oluyor. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	8	89
Evdeki ilişkilerini etkiler.(Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	7	78
Evdeki ilişkiler konusunda dönüt almamıştır. (Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7)	6	67
Etkinliği yapanlar öğrencilere duyurur. (Ö1, Ö5, Ö7, Ö8, Ö)	5	56
Öğretmen çocuklara duyurur. (Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö9)	5	56
Sınıf temsilcisi veli çocuklara duyurur. (Ö1, Ö7)	2	22
Evdeki ilişkiler konusunda dönüt almıştır. (Ö3)	1	11
Çocukların haberleri olup olmadığı hakkında bilgisi yok. (Ö4)	1	11

Öğretmenlerden elde edilen bulgular okulda ya da sınıfta istenen para konusunda çocukların haberlerinin olduğunu ve çocukların evdeki ilişkilerini etkilediğini ortaya koymaktadır. Öğretmenler çocukların para konusundaki isteklerinin evde karşılanmadığında üzüleceklerini, kızacaklarını ve evdeki ilişkilerinin bu durumda zarar göreceğini düşünmektedirler. Bu konularda Ö2, Ö7, Ö8 ve Ö9 şunları ifade etmişlerdir:

“Tabi ki çocukların haberleri oluyor. Nasıl haberleri olmaz? Öğretmenleri her gün çocuğun annesini, babasını göremediği için sınıfta konuşuyor, çocuğun haberi oluyor. Uygun bir dille çocuğa sınıfta söylüyorsunuz. Çocukta evde konuşuyor. Bazı aileler yok diyecektir. Çocukta ağlar, üzülür, almaya çalışır. Okula gelmeyebilir o gün. Evde ilişkileri bu yüzden sarsılır ve farklı olur. Bu nedenle çocuğun kesinlikle paradan haberi olmamalıdır. Veliden alınsın para alınacaksa eğer. Veli getirsin, çocuğuyla göndermesin.” (Ö2).

“Tabi ki olur. Para çocuklardan isteniyor. Veliye her zaman göremiyoruz çocuklara söylüyoruz. Sınıf temsilcileri, okul aile birliği çocuğa söylüyor, etkinlikler de yine çocuklara duyuruluyor. Bu konuda bir dönüt hatırlamıyorum.” (Ö7).

“Okulda ya da sınıfta çocuklara duyurulduğu için çocukların haberleri olur. Bir gösteri ya da gezi yapılacağını çocuklar zaten duyarlar. Ne kadar istendiği de bellidir. Mesela bir oyun sınıflara girilerek öğrencilere tanıtılır, şu kadar denir. Çocuk evden istediğinde yok denirse çocukta bu durumdan etkilenir. Diredir, almak ister. Çocuk

diyelim okul kermesine katılamıyorsa üzülr. Anne babasına kızar. Ancak bu tür durumlar çok az ailede yaşanıyordur diye düşünüyorum.” (Ö8).

“Çocuklardan isteniyor ve ilk çocukların haberleri oluyor. Ailesi çocuğuna para vermediğinde çocukta üzülecektir. Çünkü çocuklar sınıftaki arkadaşları gibi yapılan etkinliğe gitmek ister. Gidemediğinde ve evde çocuk üzüldüğünde ailesi de aslında mutlu olmaz. Bazen sınıfta çocuğa baktığınızda evde neler yaşadığını sormadan da anlayabilirsiniz.” (Ö9).

Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre istenen paranın çocuklara etkinliği yapanlar tarafından, öğretmenler tarafından, sınıf temsilcisi veliler tarafından duyurulduğu; okulda ya da sınıfta para istenmesinin çocuğun evdeki ilişkilerini etkilemesi ile ilgili dönütlerin almadığı ortaya çıkmaktadır. Ö6’nın bu konudaki görüşleri şöyledir:

“Veliye okulda toplanan parayı çocukları ile duyurmayı uygun bulmuyorum. Okulda ya da sınıfta istenen paradan çocukların bazen haberleri olabilir. Veliye para konusu söylenir. Velide çocuğuyla parayı gönderir. Çocukların böyle haberleri olur. Evde bu konuşulur çocukta duyar. Bu okulda zaten bunlar çocukların yanında konuşulduğu için çocukların haberleri olur. Bu konuda bir dönüt hatırlamıyorum ama çocuk evde etkileniyordur.” (Ö6).

Öğretmenlerden Ö3’ün okulda ya da sınıfta para istenmesinin çocuğun evdeki ilişkilerine yansımaları ve etkilemesi konusunda dönüt aldığı ve Ö4’ün istenen paradan çocukların haberlerinin olup olmadığı hakkında bilgisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

“Çocukların zaten her şeyden haberleri var. Biz söyleyelim ya da söylemeyelim duyuyorlar. Bir gösteri olduğunda çocuklar gösteri var ama ücretli diyoruz. Mesela geçende bir gösteri oldu. Ben de çocuklara isteyen getirsin gösteriye yollayalım dedim. Haberleri olmaz mı tabi ki oluyor. Evde çocuklar para konusunda sorunlar yaşıyor, okul deyince annesi, babası para vermiyor. Her gün çok para harcayan bir öğrencim kendisine boya almayıp boyam yok diyordu. Kendi boyalarını veriyordum. Hem o öğrencim hem de arkadaşları kullanıyorlardı. Bir, iki derken kızımızı çağırdık. Öğretmenim ben boya alacağım dedi. O zaman para biriktirelim dedik. Her gün bir sakız kutusuna elli kuruş elli kuruş biriktirdi. Sevine sevine gittiler boya alıp geldiler. Çocukları böyle motive ediyoruz. Mesela masal kitabı almamız gerekiyordu. Bunu da çocukların harçlıklarından biriktirme yoluyla aldık.” (Ö3).

“Ben çocuklarla para konusunu görüşmüyorum, konuşmuyorum. Çocuklarla değil velileriyle görüşürüm. Haberleri olur mu bilmiyorum.” (Ö4).

Öğretmenlerden elde edilen bulgular çocukların okulda ya da sınıfta istenen para konusunda haberlerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrencilere okulda ya da sınıfta istenilen para öğretmenler, sınıf temsilcisi veliler ve bazen de okulda etkinlik yapanlar tarafından duyurulmaktadır. Bu konuda V1'in ifadeleri şöyledir:

“Ben para istemeyi sınıf temsilcisi velimle yapıyorum, o ilgileniyor. Çocuğu sıkıştırmıyorum. Velileri ilgilendirdiği için onlara söylerim ama çocuklara söylemem. Çünkü üzülüyorlar. Ben sıkıştırmadığım için bana bu konuda bir dönüt de gelmedi. Evde sıkıntı yaşandığını zannetmiyorum. Çocuklar etkinliklere katılmak istiyorlar. İşin doğrusu gelen oyunlar, tiyatrolar çok kaliteli, eğlendirici olmuyor. Mesela senede beş altı tane geliyorsa ben içinden seçip bir tanesine çocukları gönderiyorum. Zaten çocuklara tanıtım için daha önceden geliyorlar. Çocuklar hemen gitmeye niyetleniyor. Ücreti ne ise okul aile birliğine ödüyorlar. Bazen ben topluyorum, isimlerini tek tek yazarak. Evde çocukların olumsuz etkilenmelerini istemiyorum. Etkinliğe gidenler gelip anlatıyorlar, sınıftan gidemeyenlere. Şöyle güzeldi, böyle güzeldi, eylendik, hopladık, zıpladık diyorlar. Gidemeyenlerin boynu bükük kalıyor. Bu nedenle ben ya sınıfın tamamını gönderiyorum ya da hiç birini göndermiyorum. Diğer sınıflar gittikleri için bende sınıfta bilgisayardan çizgi film izletiyorum. Bahçeye çıkarıp, hoşla giden yakan top, basketbol gibi oyunlar oynatıyorum. Güzel vakit geçiriyorlar.” (Ö1).

Öğretmenler okulda ya da sınıfta istenen parayı evden alamadığı için getiremeyen ya da yapılan etkinliklere para getirmediği için gidemeyen çocukların üzülmelerini önlemeye ve para konusunu farklı yöntemlerle çözmeye çalışmaktadırlar. Bu konuda katılımcılardan Ö1 ve Ö3'ün ifadeleri şöyledir:

“Çocuk okuldan para istiyorlar diyecek. Babası yok diyecek. Çocuk alamadığı için üzülecek, sınıfta ezilecek büzülecek. İçinden babasına kızacak, bana para veremiyor diye. Gidemeyenlerin o gözlerindeki hüznü görmek istemiyorum. Böyle şeyler çocuğa yaşatmamak için her şeye gitmelerine izin vermiyorum. Özellikle tiyatro gibi etkinliklerin geldiği günlere denk getirip sınıfta film izlettiriyorum.” (Ö1).

“Veliyle para yüzünden karşı karşıya gelmek istemiyorum. Çocukları da mutsuz etmek istemem. İstenen parayı harçlığından her gün biriktiriyor. Evde sıkıntı yaşamıyor.” (Ö3).

Öğretmenler aslında çocukların para konusundan haberlerinin olmasını istememektedirler. Katılımcılardan Ö2'nin soruları bu durumun önemini vurgulamaktadır:

“Çocuklarımızın ne günahı var? Onların okulda istenen paradan niye haberleri olsun? Çocukların parayla ne işi olur?” (Ö2).

Okulda ya da sınıfta para istenmesinin çocukların evdeki ilişkilerini etkilemesi ile ilgili öğretmenlerden dönüt alamayanlar çoğunluktadır.

Velilerden “Okulda ya da sınıfta para istendiğinde çocukların haberlerinin olması ya da olmaması, çocukların haberleri olduğunda evdeki ilişkilerini etkileme durumu” ile ilgili elde edilen bulgular Tablo 33’te verilmiştir. Velilerin 8’ine (%80) göre istenen para konusunda çocukların haberleri olduğu, 8’ine (%80) göre okulda ya da sınıfta istenen parayı ödedikleri için evde çocuklarının ilişkilerini etkilemediği bulguları ortaya çıkmaktadır. Velilerden 3’üne (%30) göre öğretmen tarafından, 3’üne (%30) göre sınıf temsilcisi veli tarafından istenen paranın çocuklara duyurulduğu anlaşılmaktadır. Velilerden 2’sine (%20) göre istenen paradan çocuklarının haberleri olmadığı, 2’sine (%20) göre istenen para ödenmediğinde bu durumun çocuklarının evdeki ilişkilerini etkilemediği ve 2’sine (%20) göre evde bu konuda çocuklarının konuşmadığı bulgularına ulaşılmaktadır.

Tablo 33. Velilerin, İstenen Paradan Çocukların Haberlerinin Olması ve Evdeki İlişkilerini Etkilemesi Hakkındaki Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Çocuğumun haberi oluyor. (V1, V3, V4, V5, V7, V8, V9, V10)	8	80
Öderim, evdeki ilişkilerini etkilemez. (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8)	8	80
Öğretmen duyurur. (V5, V7, V9)	3	30
Sınıf temsilcisi veli duyurur. (V1, V3, V4)	3	30
Çocuğumun haberi olmaz. (V2, V6)	2	20
İstenen para verilmediğinde evdeki ilişkilerini etkiler. (V7, V9)	2	20
Çocuğum evde bu konuda konuşmaz. (V1, V3)	2	20

Velilerden elde edilen bulgular okulda ya da sınıfta istenen para konusunda çocukların haberlerinin olduğunu ancak okulda ya da sınıfta istenen parayı ödedikleri için bu durumun çocuklarının evdeki ilişkilerini etkilemediğini ortaya koymaktadır. Bu konularda V1, V7, V8 ve V10 şunları ifade etmişlerdir:

“Tabi ki çocuğumun bilgisi oluyor. Sınıf temsilcisi söyler ne için istendiğini. Çocuğum evde konuşmaz. Öyle bir durumda ödediğim için böyle bir şeye gerek kalmaz. Çocuğumuz için para bulmalıyız. Çocuklarımız için yaşıyoruz.” (V1).

“Para istendiğinde öğretmen çocuğuma söylüyor. Oda eve geldiğinde bize söyler. Tepkisi olmaz öderiz. Ablaları var, onlara ne olduğunu der. Ödemezsek etkileyebilir. Bu yüzden evde kardeşleriyle olsun bizle olsun iletişimini etkilemez.” (V7).

“Çocuklara okulda istenen para duyuruluyor. Çocuk okulda zaten her şeyi duyuyor ve evde konuşuyor. Evde çocuğuma bu konuda konuşmam, bu nedenle üzülmesini istemem. Ben duyduğumda çocuğuma zaten söylemeden ne gerekiyorsa yaparım. Bu gibi şeylerden çocukların haberi olmamalıdır.” (V8).

“Çocuğumuz evde bize söylüyor. Ben duyduğumda çocuğuma söylemem. Bu onun işi değil ki. Ödemezsem, istediği olmazsa üzülür. Bunlara ne gerek var? Daha da yok dersin bu defa çocuğum okula gitmek bile istemez. Arkadaşlarından ayrı kalması iyi değil. Aslında çocuğumuzdan para istenmemelidir.” (V10).

Velilere göre okulda ya da sınıfta istenen paranın çocuklara öğretmenleri ya da sınıf temsilcisi veli tarafından duyurulduğu bulgusuna ulaşılmaktadır. Bu konuda V3, V4, V5 ve V9 şunları ifade etmiştir:

“Evet. Para istendiğinde çocuğuma bilgi veriyorum. Zaten çocuklara para istediğimizi biz duyuruyoruz. Her çocuğun para istendiğinde haberleri oluyor. Velileri göremeyince çocuklara söylüyoruz zaten. Mesela fotokopi parası toplayacağız. Velileri göremiyoruz, çocuklarla velilere haber salıyoruz. Çocuklara getir öğretmenine bırak diyoruz. Öyle evde bir şey olmadı. Konuşulmuyor evde, ben kendim zaten gerekeni ödüyorum.” (V3).

“Tabi ki para konusunda çocuğumun haberi oluyor. Çocuğum söylüyor zaten para istenildiğini. Sınıf annesi duyurur. Mesela tiyatroya gideceği için şu kadar para lazım diyor. Ben de ödüyorum zaten. Evdeki ilişkilerini etkilemiyor.” (V4).

“Çocuğumun para konusunda bilgisi oluyor, gelip bizden istiyor. Öğretmen para konusunda çocuğuma söyler zaten. Ödemeyen çocukları öğretmen söylediğinde de çocukların haberleri oluyor. Evde konuşulacak bir şeyi olmaz, çünkü öderim.” (V5).

“Bilgisi zaten oluyor. Çocuk gelip evde konuşuyor. “Şunun için şu kadar öğretmen istedi.” diyor. Ben duyduğumda asla çocuğuma söylemem. Çocuklar bu tür şeylerden etkileniyor. Hele ödemezseniz üzülüyorlar. Bazen o anda yoksa da bulup bu parayı çocuğuma veriyorum. Çocuğum arkadaşlarından ayrı kalmasın istiyorum.” (V9).

Velilerden bir kısmı okulda ya da sınıfta istenen paradan çocukların haberlerinin olmadığını düşünmektedirler. Velilerden bir kısmı istenen para ödenmediğinde bu durumun çocukların evdeki ilişkilerini etkilemediğini ve velilerden bir kısmı da evde

para konusunda çocuklarının konuşmadığını vurgulamaktadır. Bu konularda V2 ve V6'nın ifadeleri şöyledir:

“Çocuğum küçük. Para konusunda haberi olmuyor. Öğretmeninden çocuğumuzun ihtiyaçları neyse öğreniriz ve biz onu hemen karşılarız. Yani ben çocuğuma al şu parayı götür demem hiç. Çocuğa bunu duyurmayı doğru bulmuyorum.” (V2).

“Öyle para konusunda çocuğuma konuşmam. Haberi olmuyor. İstendiğini duysa da o pek aldırma. Benim bu konuyla ilgileneneğimi bilir. Evde de etkilenmez.” (V6).

Velilerden elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerden bu konuda elde edilen bulgularda olduğu gibi okulda ya da sınıfta istenen paradan çocukların haberleri olmaktadır. Velilere göre çocukları okulda ya da sınıfta istenen parayı öğretmenlerinden ya da sınıf temsilcisi velilerden duymaktadırlar. Katılımcılardan V3'ün bu konudaki ifadeleri şöyledir:

“Ben sınıf annesiyim de aynı zamanda, ben duyuruyorum. Bütün çocuklara söylüyoruz. Şunun için şu kadar para toplanacak çocuklara getirin diyorum.” (V3).

Veliler okulda ya da sınıfta istenen parayı ödedikleri için bu durumun evde çocuklarının ilişkilerine yansımadığını ve evdeki ilişkilerini etkilemediğini düşünmektedirler. Ancak veliler istenen parayı ödemediklerinde çocuklarının evdeki ilişkilerinin bu durumdan olumsuz etkileneceğini belirtmektedirler. Velilerin çoğunluğu para konusunu çocuklarıyla konuşmakta bazı veliler ise tamamen çocuklarını bu konunun dışında tutup bu konuda çocuklarıyla konuşmamaktadırlar. Para konusunda çocuklarının haberlerinin olmaması gerektiğini düşünen veliler vardır. Bu konuda katılımcılardan V2'nin düşüncesi şöyledir:

“Ben kendim zaten ilgileniyorum böyle bir durum olduğunda. Bu yüzden çocuğuma haber vermiyorum. Çocuğumla böyle bir konuyu paylaşmak da doğru olmaz.” (V2).

Veli ve öğretmenlerden elde edilen bulgular sınıf öğretmeni, sınıftan belirlenen veli temsilcisi, okul aile birliği üyeleri, gösteri yapanlar yoluyla öğrencilerden para istenildiğini ve çocukların okulda ya da sınıfta istenen paradan böylelikle haberlerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Yamaç'ın (2010) araştırmasında okulda paranın toplanmasında uygulanan yöntemlere yer verilmiştir. Bu yöntemler okulda çocuklardan ve velilerden para istenildiğini ve bu durumda öğrencilerin istenen paradan haberlerinin olduğunu ortaya koymaktadır. “İlköğretim okullarında öğrenci ve velilerden toplanan paralar sırasıyla velilerin paraları banka hesabına yatırması, Okul Aile Birliği Yönetim

Kurulu üyeleri, sınıf öğretmeni, okul yönetimi, sınıftan belirlenen veli temsilcisi ve sınıfta belirlenen öğrenci temsilcisi yöntemleriyle toplanmaktadır (Yamaç, 2010, 107)”. Okulda ya da sınıfta istenen paradan çocukların haberlerinin olması çocuklarda kendilerinden para istenilmesini normal bir şeymiş ve okulun ona yüklediği bir sorumlulukmuş algısının oluşmasına neden olabilir. “Araştırma sonuçlarına göre birey, çoğunluğun yargısını çok hatalı bulduğu zaman bile onları izlemektedir (Ülgen ve Fidan, 1987)”.

4.4.13. Para Ödemede Bazı Velilerin Zorluk Yaşamalarının Çocukların Okul ile İlgili Duygu ve Düşüncelerine Etkisi

Öğretmenlerden “okulda ya da sınıfta para istenmesi ve bazı velilerin ödemede zorluk yaşamaları çocukların okulu sevmeye, derslerini sevmeye, okulda vakit geçirme ve okula devam etme gibi duygu ve düşüncelerini etkilemesi” konusunda elde edilen bulgulara Tablo 34’te yer verilmiştir. Parayı ödemede güçlük yaşayan velilerin çocukları ortaya çıkan bu durumdan öğretmenlerden 9’una (%100) göre etkilenmekte, üzülmekte, kırlırmakta ve mutsuz olmaktadır. Ayrıca bu öğrenciler öğretmenlerden 9’una (%100) göre okulu sevmemekte ve okula gitmek istememekte, 7’sine (%78) göre öğretmenini ve arkadaşlarını sevmemekte, 6’sına (%67) göre dersleri olumsuz etkilenmekte, 4’üne (%44) göre öğretmene karşı tavır almakta ve 1’ine (%11) göre okula güveni azalmaktadır. Öğretmenlerden 1’i (%11) ortaya çıkan bu durumdan çocukların etkilenmemeleri için sınıfta önlemler almaktadır.

Tablo 34. Öğretmenlerin, Para Ödemede Velilerin Zorluk Yaşamalarının Çocukların Duygu ve Düşüncelerine Etkisi Hakkındaki Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Etkiler, üzülür, kırlır, mutsuz olur. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	9	100
Okulu sevmez ve gitmek istemez. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	9	100
Öğretmenini, arkadaşlarını sevmez.(Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö9)	7	78
Dersleri olumsuz etkilenir. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö7, Ö9)	6	67
Öğretmene karşı tavır alır. (Ö4, Ö6, Ö7, Ö8)	4	44
Çocukların etkilenmemeleri için sınıfta önlemler alırım. (Ö1)	1	11
Okula güveni azalır. (Ö2)	1	11

Öğretmenlerden Ö1, Ö3 ve Ö5, okulda ya da sınıfta istenen parayı ödemede güçlük yaşayan velilerin çocuklarının ortaya çıkan bu durumdan etkilenecek üzüldüklerini, kırıldıklarını ve mutsuz olduklarını ifade etmişlerdir.

“Okulun çocuktan maddi bir beklenti içine girmesi tabi ki çocuğu etkiler. Çocuk üzüdür. Çocuk okuldaki bir etkinliğe para ödemediği için katılamadığında, okula olan sevgisi tabi ki azalır. Boya alamayan öğrenciler bile bazen çıkıyor sınıfta. Okulu, derslerini, arkadaşlarını bu nedenle sevmemelerini engellemeye çalışıyorum. Mesela etkinliğe gidemiyorsa parasını ben veriyorum. Öğrencilerimden biri yapılacak bir geziye gidememişti. Çok üzölmüş ve ağlamıştı. ‘Benim babamda zengin olsaydı, arkadaşlarım gibi bende gidebilseydim.’ demişti. Ücretini yatırmayı ve gitmeyi çok istemişti ama gidemedi. Ben yatırayım diye düşündüm ama bu sorumluluğu alamadım. Bu çocuğun üzüntüsünü hiç unutmuyorum.” (Ö1).

“Öğretmen olarak kendi adımıza okulda para istemiyoruz. Çocuğu mutlu etmeye çalışmalıyız. Para konusunda çocuk mutsuz edilmemelidir. Çocuk mutsuz olursa tabi ki etkilenir. Para yüzünden çocuk mutsuz olduğunda okuldan soğur. Çocuğu bu nedenle okuldan soğutmanın bir anlamı yok. Çocuk para getiremediği için mutsuz olduğunda okuldan, derslerinden, öğretmeninden her şeyden nefret ediyor, etkileniyor çünkü. Öğretmeninden hele bu yüzden azar yemeyi hiçbir çocuk istemez, azar yiyeceğim diye ödü kopar. Oğlumun okulundan öğretmeni kitap parası istemişti. Biz de o ay değil de bir sonraki ay alalım demiştik. Oğlum para yok diye üç gün okula gitmedi. Bu nedenle çok dikkat ederim, alırım, yaparım, çözerim. Çocukları mutsuz etmemeye çalışırım.” (Ö3).

“Çocuklar okula önem verdikleri için tabi ki etkiler. Para ödeyemeyen çocuktan istenilmeye devam ediliyorsa çocuğun okulla ilgili duyguları ve düşünceleri farklılaşır. Ben niye yapamıyorum, katılamıyorum diye düşündüğünde çocuğu etkiler. Hele zorla para toplanıyor çocukta getiremiyorsa çok daha fazla üzüdür. Zaten hiç zorla da para toplanmaz.” (Ö5).

Öğretmenlere göre, okulda ya da sınıfta istenen parayı ödemede güçlük yaşayan velilerin çocukları okulu sevmemekte ve gitmek istememekte, öğretmeni ve arkadaşlarını sevmemekte ve ayrıca bu durum onların derslerini olumsuz etkilenmektedir. Bu konuda Ö4, Ö8 ve Ö9 şunları ifade etmiştir:

“Çocuklar etkilenir. Okulda parasını ödeyemeyen çocuğa para getirmesi için ısrar edildiğinde okulu sevmez. Öğretmenine karşı da tutum geliştirir. Bu durumda derslerini yapmak istemez tabi ki. Dersleri de etkilenir, okula gelmeyi de istemez.

Çocuk okula karşı genel olarak olumsuz bir tavır geliştireceği için her şekilde etkilenir.” (Ö4).

“Etkiler. Bu durumdan dolayı bize de tepki gösterdikleri olur. Daha da istenmeye devam edilirse çocuklar üzülür, okuldan uzaklaşır, okulu sevmez, okul anlamsız gelebilir. Hele arkadaşları üzerine giderse iyice etkilenebilir. Arkadaşlarıyla ilişkileri zarar görür.” (Ö8).

“Etkiliyor tabi ki. Okulu sevmez ve okula gelmek istemez, öğretmenini de sevmeyebilir. Bu durumda da derslerine dikkat etmez. Okuldaki hiçbir şeyi yapmak istemez. Her şeyden önce arkadaşlarına karşı kendini mahcup hisseder.” (Ö9).

Öğretmenlere göre okulda ya da sınıfta istenen parayı ödemede güçlük yaşayan velilerin çocukları öğretmenine karşı tavır almakta ve okula güveni azalmaktadır. Öğretmenlerden bazıları bu durumdan çocukların etkilenmemeleri için önlemler almaktadır. Bu konularda Ö2, Ö6 ve Ö7’nin ifadeleri şöyledir:

“Çocuğun okul ile ilgili bu türden duygu ve düşüncelerini kesinlikle etkiler. Öğretmenin istediği parayı velinin durumu uygun olmadığı için çocuk getiremediğinde bu yaşanan durum çocuğun okulla ilgili duygu ve düşüncelerini etkiler. Öğretmen bu konuda daha da sıkıştırdığında öğretmenini sevmez. Derslerini de sevmez. Sınıfta para ödememiş olanlar öğretmen açıklamasa bile bellidir. Parayı getirmeyenler var dediğinde öğretmen kimin getirmediğini çocukların hepsi de biliyorlardır. Para alırken öğretmen ya da işte parayı alan kişi parayı aldığı çocukların ismini yazdığında hangi çocuğun ödemediği zaten ortaya çıkar. Ödeyemeyen çocuklar bu durumda tabi ki etkilenir. Okula olan güvenleri sarsılır, okulu sevmez, okuldaki hiçbir şey hoşuna gitmez. Okula gelmek bile istemez. Ben şunu gördüm. Hali vakti iyi olan velilerden para daha zor alınıyor. Ama babası akşam evine ekmek almaya para bulamayan, annesinin evde yaptığı ekmeği yiyen çocuklardan para daha kolay alınıyor. Ekonomik durumu iyi olmayan bu aileler onuruna, gururuna yediremiyor; istenen neyse ödüyor. Ödeyemediğinde bu durum çocuğu çok etkiler, kırar. Yazık oluyor bu çocuklara çünkü okulu çok önemsiyorlar. Çocuk kırıldığında okulu, derslerini, öğretmeni sevmeyiz.” (Ö2).

“Çocuğun okulla ilgili duygu ve düşüncelerini bu durum etkiler. Çocuk para ödeyemediği için kendini mahcup hissedebilir, öğretmene karşı tavır geliştirebilir. O zaman da çocuk kendini kötü hissedeceği için okula gelmeyebilir. Böyle öğrenciler olabilir. Arkadaşları da onun ödeyemediğini biliyorlarsa arkadaşlık ilişkilerini etkileyebilir. Çocuklar bazen ilişkilerinde çok acımasız olabiliyorlar. Sen parayı vermedin o yüzden bunu yapmayacaksın gibi şeyler söyleyebilir çocuklar. Yani

çocuklar büyükler gibi düşünmeyip her şeyi pat pat söyleyebiliyorlar. Bu çocuklar da etkilenir, üzülür.” (Ö6).

“Etkiler tabi ki. Çocuk parasını ödeyemiyorsa üzülür, mutsuz olur. Sınıfta bu yüzden içine kapanır, huzursuz olur. Öğretmene tepki gösterebilir, sevgisi azalabilir. Zaten okulda para istenmesi çocukların hoşuna gitmiyor. Arkadaşı bir laf ediyorsa ona karşı tepki oluşturur. Okulu sevmez, okulda vakit geçirmek, okula gelmek istemez. Bu da her şeyi etkiler.” (Ö7).

Öğretmenler velilerin okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle istenen parayı ödemekte zorluk yaşamalarının çocuklarını etkileyeceğini, çocukların okula olan sevgi ve güvenlerinin azalacağını, okula gitmek istemeyeceklerini, üzülüp kırılıp mutsuz ve huzursuz olacaklarını düşünmektedir. Katılımcılardan Ö3 çocukların ne yaşadıklarını anlamak için ne yapmamız gerektiğini şöyle ifade etmektedir:

“Çocuğa ‘Parayı getireceksin.’ dediğinde öğretmeni çocuğun ne kadar etkilendiğini anlamak için çocuğun yerine kendini koymalıdır. Çok üzülür, hatta kırılır...” (Ö3).

Okulda öğrencilere her şeyden önce onları mutlu edecek okul yaşantıları sağlayabilme çabası, başta okul yöneticileri ve öğretmenler olmak üzere eğitimdeki tüm aktörleri ilgilendiren bir çaba olarak görülmelidir.

Velilerden “okulda ya da sınıfta para istenmesi ve bazı velilerin ödemede zorluk yaşamaları çocukların okulu sevmeme, derslerini sevmeme, okulda vakit geçirme ve okula devam etme gibi duygu ve düşüncelerini etkilemesi” konusunda elde edilen bulgulara Tablo 35’te yer verilmiştir. İstenen parayı ödemede zorluk yaşayan velilerin çocukları ortaya çıkan bu durumdan, velilerin 6’sına (%60) göre duygusal açıdan etkilenmekte ve üzülmekte, 5’ine (%50) göre etkilenmekte, 5’ine (%50) göre etkilenmemektedir. Ayrıca bu çocuklar, velilerden 3’üne (%30) göre okulu sevmemekte ve okuldaki iletişimi olumsuz etkilenmekte, 3’üne (%30) göre öğretmenini sevmemekte, 2’sine (%20) göre dersleri olumsuz etkilenmekte, 1’ine (%10) göre arkadaşları tarafından üzülmekte ve arkadaşlarına tepki göstermektedir.

Tablo 35. Velilerin, Para Ödemede Velilerin Zorluk Yaşamalarının Çocukların Duygu ve Düşüncelerine Etkisi Hakkındaki Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Çocuk duygusal yönden etkilenir, üzülür. (V3, V5, V6, V8, V9, V10)	6	60
Etkiler. (V3, V5, V6, V8, V10)	5	50
Etkilemez. (V1, V2, V4, V7, V9)	5	50
Okulu sevmez ve okuldaki iletişimini olumsuz etkiler. (V3, V8, V10)	3	30
Öğretmenini sevmez. (V3, V8, V10)	3	30
Derslerini olumsuz etkiler. (V6, V8)	2	20
Arkadaşları çocuğu üzdüğünde onlara tepki gösterir. (V6)	1	10

Veliler okulda ya da sınıfta istenen parayı ödemede zorluk yaşadıklarında çocuklarının bu durumdan etkilendiklerini ifade etmektedir. Bu konuda V5 ve V8'in ifadeleri şöyledir:

“Para istendiğinde tabi ki çocuğum etkileniyor. Hoşuna gitmiyor para istenmesi. Etkiliyordur. Ama yine de okula gelmek istiyor.” (V5).

“Okulda çocuktan para istenmesin. Çocuk anlatamaz bu durumu üzülür, huzursuz olur. ‘Niye ödemiyorsunuz?’ diye bize kızar. Derslerini boş verir. Öğretmenini, okulunu sevmez.” (V8).

Velilere göre okulda ya da sınıfta istenen parayı ödeyemediklerinde çocukları duygusal açıdan etkilenmekte, üzülmekte, okulu sevmemekte, okuldaki iletişimi olumsuz etkilenmekte, öğretmenini sevmemekte, dersleri olumsuz etkilenmekte, arkadaşları tarafından üzülmekte ve çocuk arkadaşlarına tepki göstermektedir. Bu konuda V3, V6 ve V10 şunları ifade etmiştir:

“Veliler ulaşamadığımız için çocuklardan para getirmelerini istemek zorundayız. Çocukları bu durum etkiliyor. Tabi ki üzülür. Hele çocuk getiremiyorsa ne yapsın. Öğretmenini de sevmeyebilir bu durumda. Böyle olursa okulu sevmez. Okuldaki iletişimine yansır.” (V3).

“Parayı ödemediğimizde arkadaşları tepki gösterdiklerinde etkiliyor. Yani arkadaşları onu bu konuda üzdüklerinde onlara tepki gösteriyor. ‘Herkes ödüyor, biz niye ödemiyoruz?’ diye evde bize de tepki gösterdiği oluyor, üzülüyor. Bu sefer de dersini yapmadığı oluyor.” (V6).

“Etkiler. Ödeyemezsek okulu da öğretmeni de sevmez, üzülr. Okuldan uzaklaşmasın istiyorum. İstedğini yapıyorum etkilenmesin diye. Yapamazsak etkilenir.” (V10).

Bazı aileler okulda ya da sınıfta istenen parayı ödemede zorluk yaşadıklarında bu durumdan çocuklarının etkilenmediğini düşünmektedir. Bu konuda V1, V2, V4, V7 ve V9 şunları ifade etmişlerdir:

“Etkilemez. Çocuğum etkilenmiyor.” (V1).

“Etkilemez. Para istenmesi çocuğumu niye etkilesin?” (V2).

“Hayır, benim çocuğumu etkilemez.” (V4).

“Öyle bir etkisi olmuyor. Arkadaşlarını seviyor, ama matematiği sevmiyor.” (V7).

“Etkilemez, dikkat ederim. Çocuğumun üzülmelerini istemem. Ödeyemezsek üzülyor.” (V9).

Okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle istenen parayı ödemekte zorluk yaşamalarının çocuklarını etkileyeceğini ve etkilemeyeceğini düşünen ailelerin oranı eşittir. Okuldan istenen parayı ödemekte zorluk yaşayan çocukların okula olan sevgileri azalmakta ve okulda arkadaşları ve öğretmenleri ile olan iletişimleri zarar görmektedir. Okulda yaşananlardan çocuklar duygusal olarak etkilemekte ve üzülmektedir. Zoraloğlu, Şahin ve Fırat (2004), araştırmalarında okula kaynak yaratma etkinliğinin öğrencilerde olumsuz davranışlara ve öğrenci-öğretmen iletişimde bozulmalara sebep olduğunu belirtmişlerdir.

Okulda para istenmesinin özellikle para ödemede zorluk yaşayan ailelerin çocuklarında olumsuz okul yaşantılarının ortaya çıkmasına yol açtığı ve diğer çocuklardan onları farklılaştırdığı ortaya çıkmaktadır. Okulun amacı, çocukları okulda bütçe oluşturma sürecine bağımlı kılmadan, çocukların eşit koşullarda yetişmelerini sağlayacak eğitim etkinliklerini onlara sunmak olmalıdır. Bu düşüncüyü Türkiye’de başta Anayasa olmak üzere eğitim ile ilgili kanunlarda yer alan genel ve özel amaçlar da desteklemektedir. Bu yazılı metinlerde de ifade edildiği gibi en başta çocuklara verilecek ilkökul eğitimi onları ayırtmaz ve ilkökulda parasız olup herkese verilir. Bu nedenle çocukların önüne ailelerinin olanaksızlıkları engel olarak çıkarılamaz. Ayrıca okulda bütçe oluşturmada velilerden öğrenciler aracılığıyla yararlanılması okulun aktörleri tarafından istenilmeyen bir durumdur ve okul hakkında olumsuz algı oluşmasına neden olur. Çünkü bütçe oluşturulurken öğrencilerin etkilendiği ancak onların ne düşündüklerine bakılmadığı anlaşılmaktadır.

4.4.14. Okulda ya da Sınıfta Herhangi Bir Nedenle Para İstenmesinin Öğrencilerde Yaşattığı Olumsuzluklar

“Okulda ya da sınıfta öğrenci ve velilerden para istenmesinin öğrencilerde ne türden (duygusal, psikolojik, fiziksel) olumsuzlukların yaşanmasına sebep olduğu” ile ilgili öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 36’da yer almaktadır. Okulda ya da sınıfta para istenmesinin çocuklarda, öğretmenlerden 9’una (%100) göre olumsuzluklar yaşanmasına sebep olacağı, 9’una (%100) göre duygusal olumsuzluklara yol olacağı, 7’sine (%78) göre psikolojik olumsuzluklara neden olacağı, 5’ine (%56) göre olumsuz tepkilere neden olacağı bulgularına ulaşılmıştır.

Tablo 36. Öğretmenlerin, Para İstenmesinin Öğrencilerde Yaşattığı Olumsuzluklarla İlgili Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Olumsuzluklar yaşanır. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	9	100
Duygusal olumsuzluklara yol açar. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	9	100
Psikolojik olumsuzluklara neden olur. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	7	78
Olumsuz tepkilere neden olur. (Ö1, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	5	56

Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre, okulda ya da sınıfta çocuklardan herhangi bir nedenle para istenildiğinde çocuklar bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Bu konuda Ö4, Ö5, Ö7 ve Ö8’in ifadeleri şöyledir:

“Okulda velilerin başışlarına ihtiyaç var. Çocuklar ödeyemediklerinde olumsuz etkilenirler, olumsuzluklar yaşarlar. Okula karşı olumsuz bir tavır geliştirecektir. Bu tabi ki çocuğun duygularını etkileyecektir.” (Ö4).

“Çocuk ailesinden para istediğinde tabi ki bu tür olumsuzluklar yaşanabilir. Okula üzgün gelir. Tabi ki duyguları etkilenir.” (Ö5).

Para istendiğinde çocuk içine kapanır, mutsuz olur, üzülür, hırçınlaşır ve olumsuz etkilenir. Ödeyemediğinde daha çok etkilenir. Çocuklar para istenmesinden hoşlanmazlar.” (Ö7).

“Para ödeyemeyen çocuğun ödemesi bekleniyorsa psikolojik olsun duygusal olsun her türlü etkilenir. Hırçınlaşır, üzülür. Ödediğimizde etkilenmez.” (Ö8).

Öğretmenlere göre, okulda ya da sınıfta para istendiğinde çocuklar duygusal, psikolojik ve bazen de fiziksel olumsuzluklar yaşayabilmektedir. Bu konuda Ö2, Ö6 ve Ö9 şunları ifade etmiştir:

“Yol açar tabi ki. Her şeyden önce para istendiğinde çocuk sınıfta rencide olur. Kesinlikle çocuklar inciniyordur. Zaten ödeyememişse, bir de ısrar ediliyorsa siz düşünün halini, kalbi kırılır, çok üzülür, yalnız kalır. Psikolojisi bu durumdan olumsuz etkilenir. En basitinden çocuğun arkadaşıyla oynayamaması çok kötü olur, yazık olur. Okulun yakınından gelen bir öğrencim vardı. Çocuk hemen kırılıyordu. “Sen getirme, senden para istemiyorum.” diyordum. Ama ben sınıfa söylemek zorundayım. Çocuk yine de eve gittiğinde ailesini sıkıştırıyormuş. “Herkes ödüyor.” diyormuş. Bilinçli ailelerin çocukları para konusuna çok takılmıyorlar. Ama ekonomik durumu iyi olmayan ailelerin çocukları bunu kendisine dert ediyor ve ödemek zorundaymış gibi düşünebiliyor.” (Ö2).

“Para istenmesi öğrencilerde bu tür olumsuzlukların yaşanmasına neden olabilir. Özellikle çocuğun maddi durumu iyi değilse... Kendisini kötü hissedebilir. Öğretmende ödeyeceksin diyorsa, çocuğun maddi durumunun iyi olmadığını göz ardı ediyorsa, bu durumda çocuk öğretmen ile velisinin arasında kalacak ve kendisini baskı altında ve mutsuz hissedecek, belki okula gelmeyecek... Çocuğa arkadaşları da tepki gösterdikleri zaman hırçınlaşacak, yalnızlaşacaktır. Çevresindekilere karşı olumsuz duygular içinde olacaktır.” (Ö6).

“Para konusu öğrencileri mutlu etmez, etkiler. Farklı tepkiler gösterebilirler, özellikle arkadaşları onları bu konuda üzüyorsa. Evde de istenen parayı almaya çalışırlar, tartışabilirler. Kendi içlerinde sorunlar yaşarlar. Duyguları olumsuz etkilenir.” (Ö9).

Bazı öğretmenler sınıfta çocukların para konusunda olumsuzluklar yaşamasını önlemeye çalışmaktadırlar. Bu konuda Ö1 ve Ö3’ün ifadeleri şöyledir:

“Çocuklar duygusal açıdan bakıldığında yıpranırlar. “Biz niye vermiyoruz, niye yapamıyoruz?” diye düşünürler. Üzülürler, evde sıkıntı çıkarabilirler. Ailelerine karşı hırçınlık gösterebilirler. Çünkü çocuk ezilir ve para konusunda aşağılık kompleksine kapılabilir. Çocukta okula karşı olumsuz yargılar oluşabilir. Çocuk sınıfta çekilir, susar, derse katılmak istemez. Ama ben tabi ki bu durumda çocuğun derse katılmasını sağlarım. Özellikle bir iki öğrencim var, bu yüzden üzüntülü olduklarını anlarım. Ben hemen onları derse katarım. Ben okulda çocuklara gösteriler yapılmasını hiç istemiyorum. İşin doğrusu çok gösteri yapılıyor. Gösteri yapıldığı gün ne ders ne de başka bir şey yapılmıyor, o gün güme gidiyor. Çocuklara bir hayır gelmiyor. Okulda gösteri olduğu gün okulun düzeni bozuluyor, çok gürültü oluyor, çocukların akli bir

kariş havada oluyor, derse uyum sağlayamıyorlar. Her yönden gösterinin yapıldığı gün üzücü bir gün oluyor, o gün ölü bir gün oluyor.” (Ö1).

“Olumsuzluklar yaşanmasına yol açabilir. Çocuk kendisini eksik hissedebilir. Çocuk psikolojik olarak para ödeyemediği için mutlaka etkilenir, mutsuz olur, arkadaşlarıyla bir şey paylaşmaz. Çocuklar para istendiğinde kendilerini iyi hissetmezler. Ama çocukların etkilenmelerini önlemeye çalışıyorum. Çocuk üzülürse her şeyin tadı kaçmış oluyor. Diyelim çocuk gösteriye gidemedi, hemen sınıfta alternatif etkinlikler yapıyoruz.” (Ö3).

Okulda ya da sınıfta öğrenci ve velilerden para istenmesinin öğrencilerde ne türden (duygusal, psikolojik, fiziksel) olumsuzlukların yaşanmasına sebep olduğu ile ilgili velilerden elde edilen bulgular Tablo 37’de verilmiştir. Okulda ya da sınıfta para istenmesinin çocuklarda velilerden 9’una (%90) göre olumsuzluklar yaşanmasına sebep olacağı, 7’sine (%70) göre duygusal olumsuzluklara yol açacağı, 7’sine (%70) göre psikolojik olumsuzluklara yol açacağı, 1’ine (%10) göre olumsuz tepkilere neden olacağı ve 1’ine (%10) göre olumsuzlar yaşanmayacağı bulgularına ulaşılmıştır.

Tablo 37. Velilerin, Para İstenmesinin Çocuklarında Yaşattığı Olumsuzluklarla İlgili Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Olumsuzluklar yaşanır. (V1, V2, V3, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	9	90
Duygusal olumsuzluklara yol açar. (V1, V2, V6, V7, V8, V9, V10)	7	70
Psikolojik olumsuzluklara neden olur. (V1, V2, V5, V6, V7, V8, V9)	7	70
Olumsuzluklar yaşanmaz. (V4)	1	10
Olumsuz tepkilere neden olur. (V9)	1	10

Velilerden elde edilen bulgulara göre, okulda ya da sınıfta çocuklardan herhangi bir nedenle para istenildiğinde çocuklar bu durumdan olumsuz etkilenmekte ve olumsuzluklar yaşamaktadır. Bu konuda V5, V6 ve V9 şunları ifade etmiştir:

“Çocuğum para ödemediğim zaman sorguluyor. Olumsuzluklar yaşayabiliyor.” (V5).

“Para istendiğinde çocuklar olumsuz etkileniyor. Ödememizi istiyor, ödediğimde sorun olmuyor.” (V6).

“Çocuğumun duyguları olumsuz etkilenir. Bazen susar bazen de çok konuşur, para almaya çalışır, ödemezsem çok üzülür, hırçınlaşır. Çocuklar para konusundan uzak tutulmalı.” (V9).

Veliler, okulda ya da sınıfta çocuklarından herhangi bir nedenle para istenildiğinde çocuklarının duygusal, psikolojik ve bazen de fiziksel olumsuzluklar yaşadıklarını belirtmektedir. Bu konuda V1, V7, V8 ve V10'un ifadeleri şöyledir.

“Bu konu derin bir konu, para yoksa ödeyemiyoruz. Bu durumda çocuğumuzda, bizde üzülmüyoruz. Çocuğumun istediği olsun istiyorum. Duygusal tepkileri oluyor. Üzüldüğünde ağlıyor, bazen tartışıyoruz, odasına gidiyor, yalnız olmayı tercih ediyor. İçine kapanıyor ve bu bir sorun. Çocuk bu sorunu yaşıyor. Okulda da aynı duyguları yaşıyordur. Arkadaşlarından uzaklaşıyor ve onlarla oyun oynamıyordur.” (V1).

“Eğer ödemezsek etkilenir. İçine kapanır, kendisini iyi hissetmez, üzülmür. Sınıfta mahcup olmak istemediği için ödememizi ister. Sınıftan ayrı düşmek istemez.” (V7).

“Para istenmesi çocuğumu etkiler. Duyguları olumsuz etkilenir. Ödememizi ister. Çocuk bazen parayı alana kadar konuşuyor. Yok dersem de tartışmaya başlıyor. Eleştiriyor. ‘Tiyatroya herkes gidiyor, bende gitmek istiyorum.’ diyor.” (V8).

“Duygusal olumsuzluklara neden olabilir. Çocuk farklı tepkiler gösterebilir. Almak için konuşur durur.” (V10).

Bazı veliler çocukların para konusunda olumsuzluklar yaşamasını önlemeye çalışmaktadırlar. Bu konuda katılımcılardan V2 ve V3'ün ifadeleri şöyledir:

“Bu türden duyguların yaşanmasına sebep olabilir. Yaşanmaması için önlemimi aldım. Çocuğumu üzmemek, mahrum etmemek için parayı temin ediyorum. Çocuğuma para konusunu duyurmuyorum.” (V2).

“Duygusal olarak olumsuzluklara neden olabilir. Ama çocuğumun böyle bir durum yaşamaması için zaten ne gerekiyorsa yaparım.” (V3).

Katılımcılardan V4, okulda ya da sınıfta çocuklardan herhangi bir nedenle para istenildiğinde çocukların duygusal, psikolojik ve fiziksel olumsuzluklar yaşamadıklarını düşünmektedir.

Bu tür olumsuzluklar yaşanacağını düşünmüyorum. (V4)

Süzük'ün (2002) yapmış olduğu araştırmada öğrencilere duyurarak para alındığı, para ödeyemeyen öğrencilerin içine kapandığı ifadelerine yer verilmiştir. Yolcu'ya (2007, s. 238) göre ilköğretim okullarında bütçe dışı kaynak oluşturma sürecinde velilerin karşılaştıkları güçlüklerden ilki ekonomik güçlük, ikincisi çocukların duygusal bakımdan örselenmeleridir. Bu güçlükler velilerin bulunduğu sosyo-ekonomik düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

4.4.15. Farklı Donanım ve Olanaklara Sahip Sınıflar ve Bu Durumun Velilerin İlişkilerine Yansıması

Okulda donanımları ve olanakları farklı sınıfların olması ve bu durumun velilerin ilişkilerini etkilemesi konusunda öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 38’de yer almaktadır. Okulda ya da sınıfta öğretmenlerin 8’ine (%89) göre farklı donanım ve olanaklara sahip sınıfların olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durum öğretmenlerden 7’sine (%78) göre veliler arasında rekabete neden olmakta, 5’ine (%56) göre veliler arasındaki iletişimi olumsuz etkilemekte, 2’sine (%22) göre veliler arasındaki iletişimi olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Öğretmenlerden 1’ine (%11) göre okuldaki sınıflar benzer donanım ve olanaklara sahiptir.

Tablo 38. Öğretmenlerin, Farklı Donanım ve Olanaklara Sahip Sınıflar ve Bu Durumun Velilerin İlişkilerine Yansıması ile İlgili Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Farklı olanak ve donanımlarda sınıflar var.(Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	8	89
Bu durum veliler arasında rekabete yol açar.(Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	7	78
Velilerin ilişkileri bu durumdan olumsuz etkilenir. (Ö1, Ö2, Ö6, Ö8, Ö9)	5	56
Velilerin ilişkileri bu durumdan olumlu ya da olumsuz etkilenir. (Ö5, Ö7)	2	22
Sınıflar benzer donanım ve olanaklara sahiptir. (Ö1)	1	11

Öğretmenlerden elde edilen bulgular okulda farklı donanım ve olanaklara sahip sınıfların olduğunu ve bu durumun veliler arasında rekabete yol açtığını ortaya koymaktadır. Katılımcılardan Ö2, Ö3, Ö4, Ö6 ve Ö9’un bu konudaki düşünceleri şöyledir:

“Okulda bir iki sınıfın genelde öğretmen çocukları ya da işte varlıklı, kültürlü ailelerin çocuklarından oluşturulduğunu düşünüyorum. Her okulda bu durum aşağı yukarı böyle... Bazı veliler sınıflarının daha donanımlı ve öğretmenlerinin daha iyi olduğunu dile getiriyorlar. Velilerin tamamen kendilerinin donattığı sınıflarda olabilir. Bu durum veliler arasında rekabete neden olabilmektedir.” (Ö2).

“Böyle sınıflar var. Projeksiyon makinesi bir türlü bana nasip olmadı. Projeksiyon makinesi olan sınıflarda daha görselleştirerek ders yapılıyor. Çok donanımlı olan sınıfın eğitiminin mükemmel olduğuna inanmıyorum. O çirkin, beyaz boyalı, kalemli tahtalar yerine tebeşirli tahtaların kullanılmasını daha çok istiyorum. Bazı sınıflarda plastik sıralar var. Ahşabın bir sıcaklığı, sağlıklı yanı var. Aslında sınıfı muhteşem bir

sınıf haline getiren öğretmen ve öğrencileridir. Veliler tabi ki o sınıfta şu var bizim sınıfımızda yok diye etkileniyorlar. Ancak veli böyle düşünmek yerine öğretmene güvenmeli ve destek olmalı...” (Ö3).

“Farklı donanımları ve olanakları olan sınıflar var, bu her okulda olan bir şey. Veliler birbirlerinin sınıflarını merak ediyorlarsa ilişkilerine de yansıyor. Sınıflarında diğer sınıftaki olanakların olmasını isterler tabi ki.” (Ö4).

“Küçük sınıflarda bu durum yaşanıyor. Veliler de rekabet halinde oluyorlar. Mesela birinci sınıfa velileri fotokopi makinesi aldığında diğer sınıftaki veliler de hemen harekete geçiyor. Karşı çıkanlar olursa iletişim de farklılaşıyor, kırıncı olabiliyor. Bu durumu veliler çocuklarına da yansıtıyorlardır diye düşünüyorum.” (Ö9).

“Mesela benim sınıfımın olanakları bazı sınıflardan daha elverişsiz. Her sınıfta veli desteği sağlanamıyor. Veliler bu konuda öğrencilerden daha fazla rekabet halinde olabiliyorlar. Velilerin desteği ile sınıfın olanakları iyileştiriliyor. Sınıfa bir şey alınmasına karar veriliyor ama bazı veliler para ödemiyor. İletişimleri de farklılaşıyor. Bu rekabet çocuklarına da yansıyor. Bir velinin sınıflar arasındaki rekabetten rahatsız olduğu için çocuğunu okuldan almayı düşündüğünü biliyorum.” (Ö6).

Velilerin okuldan beklentileri onların okul tercihlerine yansımaktadır. Okul tercihi rasyonel tercih kuramı ile tartışılmıştır. “Bu kurama göre, bireyler/aileler tercihlerini kendi çıkarlarına göre rasyonel biçimde yaparlar (Coleman, 1988; Hatcher, 1998)”. Rasyonel tercih kuramına göre velilerin okul seçme olanakları artmakta ve çocuklarına daha iyi okul seçebilmektedirler. Okul tercihi ile dezavantajlı kesimlerden gelen öğrenciler daha iyi eğitim alma olanağına kavuşabilmektedirler. Ancak okul tercihi uygulamalarının eğitimde toplumsal ayrışmayı daha da artırdığını gösteren çarpıcı araştırma bulgularından (Ünal ve Diğerleri, 2010, 44) söz edilmektedir. Bu araştırmalarda okulda ailelerin sağladığı finansmanla “donanımlı” dersliklerin oluşturulduğu, bu dersliklere “iyi” öğretmenlerin görevlendirildiği ve donanımlı dersliklerden okula daha çok “bağış” yapan ailelerin çocuklarının yararlandığı belirtilmektedir. Böylece alt sınıfların aksine orta ve orta üst sınıfların rasyonel tercih kuramına uygun kararlar verdikleri görülmektedir. “Freely’nin (2006) ifade ettiği gibi yerleşilecek bölge seçimi, devletin uyguladığı politikalarla uyumlu bir şekilde gerçekleşmekte, okul ayrışmasını güçlendirerek ayrıcalıklı bireylerin ve grupların ‘bilinçli tercihler’ine yön vermekte, diğer grupların ise ‘zorunlu tercih’ yapmalarına neden olmaktadır (Akt.: Ünal ve Diğerleri, 2010, 46)”.

Öğretmenlere göre okulda farklı donanım ve olanaklara sahip sınıfların olması veliler arasındaki iletişimi bazen olumlu bazen olumsuz etkilemektedir. Bu konuda Ö5, Ö7 ve Ö8 şunları ifade etmişlerdir:

“Olanakları ve donanımları farklı sınıflar oluşur. Mesela bir veli sınıfın daha iyi olması için katkıda bulunuyor ama bazı veliler herhangi bir katkıda bulunmuyorsa, katkıda bulunan veli ile diğerleri arasında olumsuz bir iletişim başlayabilir. ‘Ben niye katkıda bulunuyorum?’ diye düşünmeye başlar. Veliler donanımlı olan sınıfı gördüklerinde tabi ki farklı düşünceler içine girebilir ve bu durumda olumsuz ya da olumlu ilişkiler kurabilirler.” (Ö5).

“Farklı donanım ve olanaklara sahip olan sınıflar var. Velilerde bu durumdan etkileniyorlar. Şu sınıfta bu var bizim sınıfımızda yok, dedikleri oluyor. Kendi sınıflarının diğer sınıflar gibi olması için bir şeyler yapmaya çalışan veliler çıkıyor. Değişik bakış açıları ortaya çıkıyor ve bazen karşı çıkanlar da oluyor. Yani veliler arasında bir rekabet durumu söz konusu oluyor. Bu rekabet durumu velilerin ilişkilerini olumlu ya da olumsuz etkiliyor.” (Ö7).

“Bazı sınıflarda bilgisayar, projeksiyon cihazı yok. İster istemez sınıfların olanakları farklı. Velileri ilgili olan sınıflar var, farklılıkta ondan kaynaklanıyor. Veliler rekabet halinde. Birbirlerinin sınıflarını merak ediyorlar. Veliler arasında tartışmalar dahi oluyor. Çocukların önünde ‘Sen destek oluyorsun, sen olmuyorsun.’ diyenleri duydum. Yani bazı veliler sınıfı için uğraşırken bazıları ilgisiz davranabiliyor. Bu durum iletişimlerini olumsuz etkiliyor.” (Ö8).

Ö1 okulda farklı olanak ve donanımlara sahip sınıfların olmadığını düşünmektedir.

“Bu okulda çok farklı diyebileceğimiz sınıflar olduğunu düşünmüyorum. Perdelerimiz aynı. Bazı sınıflarda ve benim sınıfımda projeksiyon var. Velilerimin katkıları ile aldık. Bu konuda şanslıyız. Aslında bilgisayarı olmayan sınıflar da var. Velilerin iletişimleri bu durumdan etkilenir diye düşünüyorum. Veliler birbirlerinin sınıflarına bakıp görüyorlar. Kendi sınıflarının diğer sınıflar gibi olmasını istiyorlar tabi.” (Ö1).

Öğretmenler, bazı sınıfların donanım ve olanaklarının iyi olmasının velileri etkilediğini ve bu nedenle kendi sınıflarının olanak ve donanımlarını iyileştirmeye uğraştıklarını düşünmektedir. Katılımcılardan Ö6’nın bu konudaki ifadeleri şöyledir:

“O sınıftaki olanaklar sınıfımızda da olsun diyenler oluyor. Diğerlerinden daha iyi bir sınıfımız olsun istiyorlar. Şunu da alalım şeklinde bir iletişim kuruyorlar.” (Ö6).

Aslında öğrencilerin gelir düzeylerine göre okulda farklı sınıflarda toplanmaları veliler tarafından beklenen ve istenen bir durum değildir. Ünal ve Arkadaşlarının (2010, 42) belirtmiş oldukları gibi ‘böylece aynı okulda öğrenim görseler de, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan farklı ailelerden gelen öğrenciler, tıpkı kent mekanında olduğu gibi birbirlerinden kopmakta, birbirleriyle etkileşim kuramamaktadır’.

Okulda donanımları ve olanakları farklı sınıfların olması ve bu durumun velilerin ilişkilerini etkilemesi konusunda velilerden elde edilen bulgular Tablo 39’da yer almaktadır. Tablo 39. incelendiğinde okulda ya da sınıfta velilerin 9’una (%90) göre farklı donanım ve olanaklara sahip sınıfların olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durum velilerden 5’ine (%50) göre veliler arasında rekabete neden olmakta, 5’ine (%50) göre veliler arasındaki iletişimi olumsuz etkilemekte, 2’sine (%20) göre veliler arasındaki iletişimi olumlu etkilemektedir. Velilerden 1’ine (%10) göre okuldaki sınıflar benzer donanım ve olanaklara sahiptir.

Tablo 39. Velilerin, Farklı Donanım ve Olanaklara Sahip Sınıflar ve Bu durumun Velilerin İlişkilerine Yansıması ile İlgili Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Farklı donanım ve olanaklarda sınıflar var.(V1, V2, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	9	90
Bu durum veliler arasında rekabete yol açar. (V2, V4, V5, V9, V10)	5	50
Velilerin ilişkileri bu durumdan olumsuz etkilenir. (V1, V5, V8, V9, V10)	5	50
Velilerin ilişkileri bu durumdan olumlu etkilenir. (V2, V6)	2	20
Sınıflar benzer donanım ve olanaklara sahiptir. (V3)	1	10

Velilerden elde edilen bulgulardan okulda farklı donanım ve olanaklara sahip sınıfların olduğu ve bu durumun veliler arasında rekabete yol açtığı anlaşılmaktadır. Sosyo-ekonomik durumu iyi olan veliler olanakları ve donanımları daha iyi olan sınıfta çocuklarını okutma olanağına kavuşmaktadır. Sosyo-ekonomik düzeyleri düşük aileler çocuklarını kendi mahallelerindeki devlet okullarında olanakları ve donanımları iyi olmayan sınıflarda okumaktadır. Okul sosyo-mekansal bölünmelere yol açabilmektedir. “Böylece kentlerde, birbirlerinden farklı sosyo-kültürel özellikler taşıyan öğrenci nüfusunun toplandığı ve her biri birinden farklı donanım ve öğretmen profiline sahip okullar oluşmaktadır (Ünal ve Diğerleri, 2010, 32)”. Katılımcılardan V2, V4, V7, V9 ve V10’un düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Okul aile birliğinin asıl görevi sınıflar arasındaki donanım farklılıklarını ortadan kaldırmaktır. Daha geçende on beş tane bilgisayar bir kurumdan sağladık ve hemen sınıflarımıza dağıttık. Bazı sınıflar daha dzenli. Velilerde bunu konuşuyorlar. Aslında her sınıfın velisi kendi aralarında bir dayanışma içindeler. Okulda temizlik görevlimiz var ve sınıfların temizliğini yapıyor, ancak bazı sınıfların velileri bunu yetersiz görüp kendileri de sınıflarının temizliğini yaptırıyorlar. Veliler sınıflara bakıp birbirlerini etkiliyorlar. İşte bak o sınıfın temizliği ne kadar güzel, hadi bizim sınıfımızın temizliği de o sınıf kadar iyi olsun diyorlar. şunların sınıfı bunların sınıfı deyip kendi sınıflarının olanaklarını daha iyi hale getiriyorlar. Aslında veliler için olanakları iyi olan sınıf örnek sınıf oluyor.” (V2).

“Sınıfların iini görmedim. Ama şu sınıfta şu var diyenleri duydum. Bazen konuşuluyor. şu sınıfın temizliği daha iyi diyen oluyor.” (V4).

“Böyle sınıfların olduğunu düşünüyorum. Velilerin ilişkilerini etkiler. Mesela çocuk şu sınıfın olanakları daha iyi, o sınıfta okusam diye düşünebilir. Bazı sınıflarda bilgisayar var, çocukların hoşuna gidiyor. Öğretmen bilgisayardan bir şey izletiyor. Veliler o sınıfa daha iyi gözle bakıyor. Velide çocuğumu o sınıfa göndersem diye düşünüyordur.” (V7) .

“Olanakları daha iyi olan sınıflar var. Veliler isterse sınıfa bir şeyler sağlanıyor. Sınıfımızın temizliğini veliler yaptırıyor, sınıf temiz oluyor. Fotokopi makinesi alınsın diye konuşuldu ama alınamadı, katılmayanlar oldu. Böyle olduğuunda veliler arasındaki iletişim etkileniyor. Veliler sınıflarının iyi olan sınıflar gibi olmasını istiyorlar ve şunu da alalım istiyorlar.” (V9).

“şu sınıf şöyle, bizde sınıfımızı öyle yapalım diyenler olur. Ama çoğu yapılmaz. Veliler birbirinin sınıfını görüyorlar. İlgili veliler var, ilgilenmeyenlerde var. Veliler arasında rekabetten kaynaklanan sıkıntılar olabiliyor. Bazen iletişimleri bozuluyordur.” (V10).

Velilere göre okulda farklı donanım ve olanaklara sahip sınıfların olması veliler arasındaki iletişimi bazen olumlu bazen de olumsuz etkilemektedir. Bu konuda V1, V5, V6 ve V8 şunları ifade etmiştir:

“Sınıfların perdelerinin aynı olduğunu biliyorum. Birkaç sınıfta bazı şeyler eksik. Bilgisayarı falan olmayan sınıflar var. Zaten olanakları olmayan sınıflardaki eksikleri okul aile birliği olarak tamamlamaya çalışıyoruz. Veliler etkileniyorlar. Bunu önlemeye çalışıyoruz.” (V1).

“Şu sınıf da şu var bizim sınıfımızda yok diyorlar. Etkileniyorlar. Bizim sınıfımıza da şunu yapalım istiyorlar, karşı çıkanlar da oluyor. Toplantı olursa bunlar konuşuluyor. Temizlik konusunda daha çok konuşulur.” (V5).

“Veliler sınıflarının olanakları iyi olsun diye uğraşıyorlar. Bazı sınıfların temizliği daha düzgün yapılıyor. Sınıfın temiz ve düzenli olmasını isteyen veliler çok olursa, sınıf temiz ve düzenli olur. Çocuklarımız sınıfta, sınıfımız temiz olsun.” (V6).

“Bazı sınıflar farklıdır. Temizliğini velilerin yaptırdığı sınıflar var. Bazı veliler sınıf için yapılacak bir şeye karşı çıktıklarında diğer velilerle ilişkileri bozulabiliyor.” (V8).

Katılımcılardan V3 okuldaki sınıfların donanım ve olanaklarının birbirlerinden farklı olmadığını düşünmektedir.

“Yok diye biliyorum.” (V3).

4.4.16. Farklı Kültürel Çevrelerden, Sosyal Sınıf ve Katmanlardan Okula Gelen Öğrencilerin, Para İstenmesi Hakkındaki Düşünceleri

Farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan okula gelen öğrencilerin, okulda ya da sınıfta para istenmesi hakkındaki düşünceleri ile ilgili öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 40’te verilmiştir. Farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan okula gelen öğrenciler, okulda ya da sınıfta para istenmesi hakkında öğretmenlerin 8’ine (%89) göre birbirlerinden farklı düşünmektedir. Öğrenciler, öğretmenlerden 7’ine (%78) göre kendilerinden para istenmesini istememekte, 6’sına (%67) göre ödemede zorluk yaşayanlar huzursuz olmakta, 5’ine (%56) göre kültür ve varlık durumu iyi olanlar umursamamakta, 5’ine (%56) göre ekonomik durumu iyi olmayanlar kendilerini baskı altında hissetmektedir. Ayrıca öğretmenlerden 4’üne (%44) göre kültür düzeyi daha iyi olanlar açıkça eleştirmekte, 2’ine (%22) göre ödemede zorluk yaşayanlar eleştirmemekte ve kabullenmekte ve 1’ine (%11) göre çocuk olduklarından birbirlerinden farklı düşünmemektedirler.

Tablo 40. Öğretmenlerin, Farklı Kültürel Çevreler, Sosyal Sınıf ve Katmanlardan Gelen Öğrencilerin, Para İstenmesi Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
Farklı düşünürler. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	8	89
Çocuklar para istenmesine karşıdır. (Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	7	78
Ödemede zorluk yaşayanlar huzursuz olurlar. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö7, Ö9)	6	67
Kültür ve varlık durumu iyi olanlar umursamazlar. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö9)	5	56
Varlıklı olmayanlar kendilerini baskı altında hisseder. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö7)	5	56
Kültür düzeyi daha iyi olanlar açıkça eleştirebilirler. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö6)	4	44
Ödemede zorluk yaşayan çocuklar eleştirmez, kabullenir. (Ö2, Ö6)	2	22
Farklı düşünmezler, çünkü bunlar çocuk. (Ö5)	1	11

Öğretmenlere göre farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan okula gelen öğrenciler, okulda ya da sınıfta para istenmesi konusunda birbirlerinden farklı düşünmekte ve kendilerinden para istenmesini istememektedir. Bu konuda katılımcılardan Ö3, Ö4, Ö5, Ö7 ve Ö8'in ifadeleri şöyledir:

“Mesela sınıfa tiyatro için bu gösteriyi yapacak olan kişi geliyor, tanıtıyor, fiyatını söylüyor. Bazı çocukların eleştirileri farklı oluyor tabi ki. Para getirmekte hiç zorluk yaşamayan öğrencim tiyatroya gider izlerim, okulda tiyatro güzel olmaz diyebiliyor. Para istendiğinde genelde ödemekte zorluk yaşayacak olan öğrenciler susmayı tercih ediyor. Para istenmesine ne olursa olsun öğrenciler sıcak bakmıyorlar. Kültürlü ailelerin çocukları para konusundaki düşüncesini açıkça söyleyebiliyor ve daha umursamaz olabiliyor. Mesela para ödemediğinde babamla konuşun diye kestirip atabiliyor. Kültür düzeyi düşük olan ailelerin çocukları farklı davranıyor. Ödeyememek bu çocukları daha çok rahatsız ediyor, etkiliyor.” (Ö3).

“Farklı kültürel çevrelerden olduğu için değişir tabi ki.” (Ö4).

“Çocukların hiçbiri aslında para istenmesine olumlu bakmaz. Sınıflarda çocuklardan para istenilmemelidir. Öğretmen velilerle para konusunda yüz göz olmamalıdır. Ama bazen büyüklerinin düşüncelerinden etkilenen çocuklar da çıkabilir. Para ödeyemeyen çocuk bunun ezikliğini hissedebilir, para konusunu duymak istemez. Varlıklı aileden gelen çocuklar için para önemli değildir çünkü vardır ve bunun ezikliğini yaşamaz. Ailelerin sosyal, ekonomik yaşantıları çocukları etkilediğinde para istenmesine bu defa farklı bakabilirler.” (Ö5).

“Varlıklı ailelerin çocukları para istenmesinden etkilenmezler, umursamazlar ama okulda para istenmesine de karşıdır. Çocuklar para istenmesine zaten hepsi karşıdır. Yoksul ailelerin çocukları bu konudaki düşüncelerini çok açığa çıkarmazlar. Para istenmesinden en çok onlar etkilenir, huzursuz olurlar.” (Ö7).

“Farklı kültürel çevrelerden okula gelen çocukların olanakları farklı olduğundan, okulda para istenmesine bakışları da farklı olur, farklı düşünürler. Okula önem veren bu durumu daha anlayışla karşılayabilir. Ancak okulda para istenmesine hiçbir olumlu bakmaz.” (Ö8).

Öğretmenler, farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan okula gelen öğrencilerden, okulda ya da sınıfta istenen parayı ödemede zorluk yaşayanların huzursuz olduklarını, ancak eleştirmediklerini ve kabullendiklerini düşünmektedirler. Bu konuda katılımcılardan Ö2 ve Ö6’nın ifadeleri şöyledir:

“Para istenmesi konusunda farklı düşünürler. Aslında varlıklı olanlar bazen okulda para toplanmasına daha çok karşı çıkarlar ve ödemediklerinde kimse onlara neden ödemediğini çok kolay soramaz. Çünkü varlıklı ailelerin hepsi olmasa da çoğu okumuş, kültürlü aileler. Yoksul olanlar tam tersidir. Yoksul öğrenciler para toplanmasını istemezler ama karşı da çıkamazlar. Bunlar istenen parayı ödemeye çalışırlar. Çünkü ödeyemezlerse çekinir, utanır, gururlarına dokunur. Diğerleri ödemediği zaman belki hiç etkilenmez, düşünmez bile.” (Ö2).

“Çocuklar okulda para istenilmesini hoş karşılamazlar. Varlıklı, kültürlü aileden gelen bir çocukla bunu zaten konuşamazsınız. Daha bilinçli ailelerden gelen çocuklar bu konuda da bilinçli oluyorlar. ‘Annemle siz konuşabilirsiniz.’, ‘Ödemek zorunda olduğumu bilmiyordum.’ diyebilir. Kültür düzeyi düşük olan ailelerin çocukları ödemeleri gerektiğini kabul ederler. Ödemek istemeseler bile eleştirmeyip sessiz kalmayı tercih ederler.” (Ö6).

Okulda ya da sınıfta para istenmesini kültür ve ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocukları umursamayıp açıkça eleştirebilmektedir. Bu konuda Ö1 ve Ö9 şunları ifade etmiştir:

“Farklı düşünürler. Mesela bilinçli ailelerin çocukları ailelerinin görüşlerini yansıtır, okulda para istenmesine olumlu bakmaz. Okulda genelde sosyo-ekonomik düzeyleri düşük ailelerin çocukları var. Ekonomik durumları iyi olanlarda var tabi. Aslında ekonomik durumu iyi olmayanlar para konusunu düşünüyor ve ödemeye çalışıyor. Durumu iyi olanların para konusundaki yaklaşımları daha vurdumduymaz oluyor.

Ödemişiyorum deyip haklı olduğunu kolaylıkla anlatabiliyor. Ama yeri geliyor sınıfa her türlü desteği sağlıyor.” (Ö1).

“Farklıdır. Varlıklı aileler ödeme yapmamış olsalar bile umursamazlar. Daha yoksul olanlar daha çok umursarlar. Okul para istenen yer olmaktan çıkmalıdır.” (Ö9).

Ö5’e göre farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan gelen öğrenciler, para istenmesi konusunda birbirlerinden farklı düşünmemektedirler.

“Çocuklar para istenmesi konusunda aynı şeyleri düşünür çünkü bunlar çocuk, büyükler gibi düşünmezler.” (Ö5).

Farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan okula gelen öğrencilerin, okulda ya da sınıfta para istenmesi hakkındaki düşünceleri ile ilgili velilerden elde edilen bulgular Tablo 41’de verilmiştir. Farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan okula gelen öğrenciler, okulda ya da sınıfta para istenmesi hakkında velilerin 7’sine (%70) göre birbirlerinden farklı düşünmektedir. Velilerden 5’ine (%50) göre ekonomik durumu iyi olan öğrenciler okulda ya da sınıfta para istenmesini umursamamakta, 4’üne (%40) göre çocuklar kendilerinden para istenmesini istememekte, 4’üne (%40) göre ödemede zorluk yaşayanlar huzursuz olmaktadır. Ayrıca velilerden 2’sine (%20) göre çocuklar bu konuda birbirlerinden farklı düşünmemekte ve 2’sine (%20) göre ödemede zorluk yaşayanlar farklı düşünebilmektedirler.

Tablo 41. Velilerin, Farklı Kültürel Çevrelerden, Sosyal Sınıf ve Katmanlardan Gelen Öğrencilerin, Para İstenmesi Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
Farklı düşünürler. (V1, V2, V3, V4, V7, V8, V9)	7	70
Ekonomik durumu iyi olanlar umursamazlar. (V1, V3, V4, V8, V10)	5	50
Çocuklar para istenmesine karşıdır. (V1, V4, V8, V10)	4	40
Ödemede zorluk yaşayanlar huzursuz olurlar. (V4, V7, V8, V10)	4	40
Farklı düşünmezler. (V5, V6)	2	20
Ödemede zorluk yaşayan çocuklar farklı düşünebilir. (V6, V10)	2	20

Ailelere göre farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan okula gelen öğrenciler, okulda ya da sınıfta para istenmesi konusunda birbirlerinden farklı düşünmekte ve kendilerinden para istenmesini istememektedir. Bu konuda V1, V2, V7, V8 ve V9’un ifadeleri şöyledir:

“Zaten para istenmesine velilerden razı olan herhalde olmaz, çocuklarda kendilerinden para istenilmesini istemez. Farklı düşünebilirler. Ekonomik durumu iyi olan öğretmen iki lira istiyordur onu da ödemez, umursamaz. ‘Babama söyleyene.’ der. Öğretmene karşı yapılan bu davranış güzel mi yani? Yani sınıfın temizlik malzemesi ya da fotokopi toneri bitmiş, bu önemli bir ihtiyaç, öğretmen de istiyor. Öğretmen kendi cebine istemiyor ki, sınıfa yani öğrencilere harcamak için istiyor. Benim ya da velilerin bu duruma neden tepkim olsun? Varlıklı ailenin çocuğu kantinde dünyanın parasını harcar, ama okula para istendiğinde ‘Yok.’ der. Öğretmen fotokopi kağıdı dağıtırken çocukların hepsine dağıtır. ‘Sen ödemedin, sana yok.’ diyemez.” (V1).

“Bu okulda yabancı uyruklu sınıflarda var. Farklı düşünürler. ‘Fakirin gönlünde cömertlik yatar, zengininin cebinde akrep var.’ derler.” (V2).

“Ekonomik durumu iyiye daha farklı, değilse daha farklı düşünürler. Bütçesi iyi olanın çocuğu istenen parayı önemsemez. Olmayan evden bunu nasıl alacağını düşünür. Ekonomisi yoksa ödeyemez, düşünceleri de farklı olur. İstenmesini sorun yapar. Ödemesi gerektiğini düşünür çünkü bu durum onu rahatsız eder.” (V7).

“Farklı düşünürler. Ödeyebilenin daha kendine güveni artar. Ödeyemeyen çocuk üzülür, bu durum düşüncelerine yansır. Çocuklar okulda para istenmesine sıcak bakmaz” (V8).

“Farklıdır. Yoksullar daha çok bu konudan etkilenirler, düşünceleri de diğerlerinden farklı olur. Varlıklı olan ödenmesine karşı olduğunu rahatlıkla söyleyip, ödemeyebilir. Fakir olanlar bunu çok kolay yapamaz.” (V9).

Velilere göre, farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan okula gelen öğrencilerden, okulda ya da sınıfta istenen parayı ödemedi zorluk yaşayanlar huzursuz olmakta ve farklı düşünebilmektedir. Bu konuda V4’ün ifadesi şöyledir:

“Para istenmesini çocuklar hiç istemez. Farklı çevrelerden geldikleri için ve durumları da farklı olduğundan farklı düşünürler. Olan çok takılmaz buna. Ödememiş olmak yoksul olanı daha çok düşündürür, ödemek ister.” (V4).

Velilere göre ekonomik durumu iyi olan ailelerden okula gelen çocuklar okulda ya da sınıfta para istenmesini umursamamaktadır. Bu konuda V3 ve V10’un ifadeleri şöyledir:

“Ekonomik durumu iyi olan ailenin çocuğunun ödemese de çok umurunda olmaz. Yoksul ailelerin çocukları diğerlerinden farklı düşünür. Ödeyemez, ihtiyaçlarına ancak yetiyordur. Bazıları olduğu halde ödemez, bazıları da yoktur, ikiletmeden öder.” (V3).

“Düşünceleri farklı olur. Varlıklı olan takmaz. Ekonomik durumu iyi olmayan düşünür. Okulda çocuklar kendilerinden para istensin istemezler. Zaten para çocukları ilgilendirmez. Çocuklar çocukluklarını yaşamalı.” (V10).

Bazı ailelere göre farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan okula gelen öğrenciler, okulda ya da sınıfta para istenmesi konusunda birbirlerinden farklı düşünmemektedirler. Bu konuda katılımcılardan V5 ve V6’nın ifadeleri şöyledir:

“Çocuklar değil büyükler farklı düşünür. Çocuklar aynı düşünür.” (V5).

“Çocuk arkadaşları ile sınıfta anlaşabiliyorsa, mutluya istenen para umurunda olmaz. Ama para istenmesi yüzünden sınıftaki arkadaşları çocuğu dışlarsa çocukta farklı düşünür. Yani çok etkilenmedikleri sürece farklı düşünmezler. Ben tamamen sınıfın ortamına göre çocukların düşüneceklerini söyleyebilirim. Öbür türlü çocuklar para konusundan etkilenmezler, farklı da düşünmezler. Yani çocuklar kendi aralarında sen varlıksın ben değilim gibi ayrımlar yapmazlar.” (V6).

Farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan okula gelen öğrencilerin, okulda ya da sınıfta para istenmesi konusundaki düşünceleri ile ilgili velilerden elde edilen bulgular ile öğretmenlerden elde edilen bulguların benzerlik gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

4.5. Okul Bütçesinin Kullanılması Süreci

Çalışmanın bu aşamasında katılımcıların görüş ve düşüncelerinden elde edilen bulgulardan yola çıkarak okulda bütçenin kullanılması sürecinin çocuklar üzerinde nelere yol açtığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle okulda bütçenin kullanılması sürecinin çocuklar üzerindeki etkilerinin açığa çıkarılmasına yardım eden bulgular üzerinde daha çok durularak yorumlanmıştır. Öğretmen ve velilerden elde edilen bulgular ayrı ayrı tablolar haline getirilmiş ve katılımcı ifadelerine yer verilmiştir.

4.5.1. Okul Bütçesinin Kullanılması ile İlgili Kararların Alınmasına ve Uygulanmasına Katılım

Okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında kim ya da kimler bulunduğu ile ilgili öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 42’de verilmiştir. Okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların

alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında öğretmenlerin 9'una (%100) göre okul müdürü, 7'ine (%78) göre okul aile birliği başkanı ve üyeleri, 4'üne (%44) göre müdür yardımcısı, 1'ine (%11) göre sınıf temsilcisi veliler ve 1'ine (%11) göre öğretmenler kurulunda seçilen öğretmen katılmaktadır. Ayrıca öğretmenlerden 4'üne (%44) göre okul müdürü alınan kararlarda ve bu kararların uygulanmasında etkili olmaktadır. Öğretmenlerden 1'ine (%11) göre okul müdürü öğretmenlerin düşüncelerini okul aile birliği kararlarına ve uygulanmasına yansıtabilir ve 1'ine (%11) göre alınan kararlar ve kararların uygulanmasında veliler ve öğretmenler etkili olmalıdır.

Tablo 42. Öğretmenlerin Okul Bütçesinin Kullanılması ile İlgili Kararların Alınması ve Uygulanması Hakkındaki Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Okul müdürü katılır. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	9	100
Okul aile birliği başkan ve üyeleri katılır. (Ö1, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	7	78
Müdür yardımcısı katılır. (Ö1, Ö4, Ö5, Ö6)	4	44
Okul müdürü etkilidir. (Ö1, Ö2, Ö8, Ö9)	4	44
Öğretmenler kurulunda okul aile birliğine seçilen öğretmen katılır. (Ö3)	1	11
Sınıf anneleri katılır. (Ö1)	1	11
Okul müdürü öğretmenlerin düşüncelerini yansıtabilir. (Ö2)	1	11
Veliler ve öğretmenler etkili olmalıdır. (Ö5)	1	11

Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında okul müdürü, okul aile birliği başkanı ve üyeleri, müdür yardımcısı, sınıf temsilcisi veliler ve öğretmenler kurulunda seçilen öğretmen yer almaktadır. Bu konularda Ö3, Ö4, Ö6 ve Ö7 şunları ifade etmiştir:

“Okul aile birliği üyeleri, okul müdürü ve öğretmenler kurulunda birliğe seçilen öğretmen vardır.” (Ö3).

“İdare ve okul aile birliği bulunur.” (Ö4).

“Okul müdürü, müdür yardımcısı ve okul aile birliği karar veriyorlardır.” (Ö6).

“Okul müdürü, okul aile birliği başkanı, okul aile birliği yönetim kurulunda bulunanlar tarafından kararlar alınıyor ve okulda uygulanıyor. Velilerde veli toplantılarında düşüncelerini söylüyorlar.” (Ö7).

Öğretmenlere göre okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında okul müdürü etkilidir. Bu nedenle okul müdürü öğretmenlerin görüşlerini okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınmasında ve kararların uygulanmasında yansıtabilir. Bu konuda Ö1, Ö2, Ö8 ve Ö9'un ifadeleri şöyledir:

“Okul idaresi vardır. Başta müdür, müdür yardımcısı vardır. Daha çok onların aldığı kararlar uygulanır. Sınıf anneleri de vardır ama çok etkili değiller. Sözleri geçmiyordur. Mesela benim sınıf annem bu konuda etkili değil.” (Ö1).

“Okul müdürü ve okul aile birliği yönetiminde olanlar etkili olur. Bu konu öğretmenler kurulu toplantısında konuşuluyorsa eğer okul müdürü öğretmenlerden aldığı düşünce ve istekleri okul aile birliği toplantılarına yansıtabilir. Okul müdürünün istekleri doğrultusunda kararlar alınır. Okul aile birliği okulun bir ihtiyacı karşılanacaksa yine okul müdürünün direktifleri doğrultusunda devreye girer.” (Ö2).

“Müdür, okul aile birliği başkanı ve üyeleri vardır. Müdür etkili olur. Okul müdürünün istemediğini okul aile birliği zaten yapamaz.” (Ö8).

“Okul idaresi var. Okul aile birliği idarenin söylediklerini yapar. Okul müdürü karar verir.” (Ö9).

Ayrıca Ö5'e göre okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında veliler ve öğretmenler etkili olmalıdır.

“İdare var. Okul müdürü daha çok etkilidir. Aslında veliler etkili olmalıdır. Öğretmen de bulunmalıdır.” (Ö5).

Okulda bütçenin kullanılması yoluyla öğrencilere mutlu bir iletişim ve etkileşim ortamı sağlamada okul yönetiminin ve öğretmenlerin bu konuya bakışlarının önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında kim ya da kimler bulunduğu ile ilgili velilerden elde edilen bulgular Tablo 43'te verilmiştir. Okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında velilerin 10'una (%100) göre okul müdürü, 8'ine (%80) göre okul aile birliği başkanı ve üyeleri, 2'sine (%20) göre müdür yardımcısı, 2'ine (%20) göre veliler katılmaktadır. Ayrıca velilerden 2'sine (%20) göre okul müdürü alınan kararlarda ve bu kararların uygulanmasında etkili olmaktadır. Alınan kararlar ve bu kararların uygulanmasında velilerden 1'i (%10) velilerin etkili olmadığını düşünmektedir.

Tablo 43. Velilerin Okul Bütçesinin Kullanılması ile İlgili Kararların Alınması ve Uygulanması Konusundaki Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Okul müdürü katılır. (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	10	100
Okul aile birliği başkanı ve üyeleri katılır. (V1, V2, V3, V4, V5, Ö7, Ö8, V10)	8	80
Müdür yardımcısı katılır. (V6, V8)	2	20
Veliler katılır. (V7, V9)	2	20
Okul müdürü etkilidir. (V9, V10)	2	20
Veliler etkili değildir. (V6)	1	10

Velilere göre okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınmasında ve kararların uygulanmasında okul müdürü, okul aile birliği başkanı ve üyeleri ile müdür yardımcısı yer almaktadır. Bu konuda V1, V2, V3, V4, V5 ve V8’in ifadeleri şöyledir:

“Okul müdürü ve okul aile birliği bulunur. Okul aile birliği üyeleri söylenenleri yapar. Mesela okula cam alınmıştır. Camcıya para ödenecektir. Karar defterine bu konuda aldığımız kararı yazarız, ödemeyi öyle yaparız. Okul aile birliği yönetim kurulunda olanlar alınan kararı imzalar. Yani müdür, okul aile birliği başkanı, okul aile birliği başkan yardımcısı ve okul aile birliği üyeleri bu alınan karara imza atarlar. Böyle alınır kararlar ve uygulanır. Zaten okul aile birliği defterinde yazılı olmayan kararı uygulayamazsınız. Bu defterde gelirler giderler açıkça yazılıdır.” (V1).

“Okul müdürü, ben, velilerden üyelerimiz var, kararları beraber alırız ve uygularız. Karar defterimize kaydederiz. Karar defterinde gelirimiz giderimiz bellidir.” (V2).

“Okulun müdürü vardır. Okul aile birliği başkanı bulunur.” (V3).

“Okul müdürü, okul aile birliği üyeleri vardır. Bu konuda bunlar etkilidir.” (V4).

“Okul müdürü ve okul aile birliği üyeleri vardır.” (V5).

“Müdür, müdür yardımcısı ve okul aile birliği vardır.” (V8).

Veliler okul müdürünün alınan kararlarda ve bu kararların uygulanmasında etkili olduğunu düşünmektedir. Bu konuda V10’un ifadesi şöyledir:

“Okul müdürü ve okul aile birliği başkanı vardır. Okulu en iyi okul müdürü bilir, onun söyledikleri yapılır.” (V10).

Bazı velilere göre okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınması ve alınan kararların uygulanmasına veliler katılmaktadır ancak etkili olmamaktadır. Bu konuda V6, V7 ve V9 şunları ifade etmiştir:

“Okul müdür, müdür yardımcısı, okul aile birliği başkanı vardır. Bunlar kararları alır, bunlar yetkilidir. Veliler pek etkili olmazlar.” (V6).

“Müdür, okul aile birliği üyeler, veliler vardır.” (V7).

“Müdür, müdür yardımcısı ve veliler vardır. Müdürün söylediği yapıliyordur.” (V9).

Okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında yer alanlarla ilgili velilerden elde edilen bulguların öğretmenlerden elde edilen bulgulara benzediği, farklı olmadığı ortaya çıkmaktadır. Okulda okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınması ve uygulanmasına öğretmen, öğrenci ve velilerin katılımlarının olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle okulda alınabilen kararlar yasa ve yönetmeliklerin etkisinde kalarak, çoğu durumda uygulanamayan ve okulu formal ve statik bir yapıya sürükleyen kararlardır.

Okulda bütçe konusunda alınan kararlar da daha çok okula dayalı yönetim anlayışını yansıtan kararlardır. Teorik olarak düşünüldüğünde okula dayalı yönetimin okul paydaşlarının okulla ilgili alınacak kararlara katılımına önem verdiği akla gelmektedir. Ancak uygulamada okulda çoğunlukla öğretmen, veli ve öğrencilerin görüş ve düşüncelerini yansıtan kararlar alınması yoluna gidilmez. Özdemir’in (1996, 26) de belirtmiş olduğu gibi Okula Dayalı Yönetim uygulama aşamasında “yenileşme ile birlikte yetkisi artan mahalli otoriteler, eğitim yöneticilerini daha sık değiştirme eğilimine girebilirler”. Yöneticilerin çok sık değiştirilmesi istenmeyen bir durumdur. Okula dayalı yönetim anlayışı bunu kolaylaştırmaktadır. Yöneticiler okulu yönetirken okulda hazırlanan okul stratejik planına da bağlı kalmaktadır. Okul yöneticisi stratejik planda yer verilen amaç, ilke ve hedeflere göre öz görü ve uz görü ortaya koymaya çalışmaktadır. Okul yöneticisinin okul aile birliği olanaklarından bağımsız bir stratejik plan yürütebilmesi de zor olmaktadır. Okulda bütçe oluşturma ve bütçeden kullanma süreçlerinde kararların alınması ve alınan kararların uygulanmasında çocukların düşüncelerine önem verilmemekte ve katılımları sağlanmamaktadır.

4.5.2. Okul Bütçesinden Okul İhtiyaçları ve Öğrenci Etkinliklerine Kullanılması

Okulda okul bütçesinin ne tür okul ihtiyaçlarına ve ne tür öğrenci etkinliklerine kullanıldığı konusunda öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 44’te yer almaktadır.

Öğretmenlerin 9’una (%100) göre okulda oluşturulan okul bütçesinden öğrenci etkinliklerine kullanılmamaktadır. Okulda oluşturulan okul bütçesinden, öğretmenlerin 9’una (%100) göre okulun temizliğine, 7’ine (%78) göre okulun bakım ve onarımına, 6’sına (%67) göre okulun temizlik görevlisine, 3’üne (%33) göre okulun güvenlik görevlisine kullanılmaktadır. Öğretmenlerden 3’üne (%33) göre okulda düzenlenen gezi, tiyatro gibi etkinlikleri öğrenciler kendileri karşılamaktadır.

Tablo 44. Öğretmenlerin Okul Bütçesinden Ne Tür Okul İhtiyaçlarına ve Öğrenci Etkinliklerine Kullanıldığı Hakkındaki Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
Okulun temizliğine kullanılır.(Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	9	100
Öğrenci etkinliklerine kullanılmaz. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	9	100
Okulun bakım, onarımına kullanılır. (Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9)	7	78
Temizlik görevlisi için kullanılır. (Ö1, Ö2, Ö4, Ö7, Ö8, Ö9)	6	67
Güvenlik görevlisi için kullanılır. (Ö2, Ö7, Ö9)	3	33
Gezi, tiyatro gibi etkinlikleri öğrenciler karşılar. (Ö2, Ö7, Ö8)	3	33

Öğretmenlerden elde edilen bulgular okulda oluşturulan okul bütçesinden okulun temizliğine, okulun bakım ve onarımına kullanıldığını ortaya koymaktadır. Katılımcılardan Ö3, Ö5 ve Ö6’nın ifadeleri şöyledir:

“Temizlik okulda çok büyük bir problem, dolayısıyla temizliğe okul bütçesinden en çok kullanıldığını düşünüyorum. Okulun boya, badana, temizlik gibi sürekli ihtiyaçları var. Öğrenci etkinliklerine kullanılmıyor.” (Ö3).

“Temizlik malzemesi alınmasında kullanılıyor. Bakım ve onarıma ihtiyaç duyulduğunda okul bütçesinden kullanılır. Sınıfların temizliği için veli desteği alanlar olur, ancak sınıfımın temizliğini ben kendim yapıyorum. Bazen de çocuklarla beraber yapıyoruz. O velilerle bu konularda yüz göz olmak istemiyorum, en güzeli uzak durmak. Bu nedenle kendi işimi kendim yapıyorum. Öğrencilere okul bütçesinden harcadığını bilmiyorum.” (Ö5).

“Okulun ne eksik varsa ona harcanır. Mesela bakım onarım için harcanabiliyor. Bilgisayar bozulmuştur, internet yoktur bunların onarımına harcanabilir. Temizlik gibi harcamalar okul bütçesinden karşılanır. Öğrenci etkinliklerine harcanmıyor.” (Ö6).

Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre okulda oluşturulan bütçeden öğrenci etkinliklerine kullanılmamaktadır. Bu konuda Ö2, Ö4, Ö7 ve Ö8 şunları ifade etmiştir:

“Mesela okulun kullanılan bir bölümünün fayansları bir nedenle düşmüş olsun, bunun için ancak okuldaki bütçeden kullanılabilir. Yani milli eğitim gibi yerlerden bunun için söyleseniz de para alamazsınız. Yani okul çocuklardan gelen paralarla bunu yapabilir. Ne kadarda bu öğrenciler için yapılan bir harcama olarak görünse de aslında okulun inşaat işine harcanmıştır. Aslında çocuktan gelen para okulda yine çocuğa onun eğitimine öğretime harcanmalıdır. Asıl harcanması gereken yerlere diyelim gezi, tiyatro, müze gibi öğrenci sosyal etkinliklerine kullanılmıyor. Bu öğrenci etkinlikleri yapılacaksa çocuklardan ayrıca para toplanıyor. Okul bütçesinden öğrenci ihtiyaçlarına değil de daha çok boya, badana, temizlik, bakım, onarım, temizlik görevlisi ve güvenlik görevlisi gibi okul ihtiyaçlarına harcanıyor.” (Ö2).

“Temizlik, bakım ve onarım gibi okul ihtiyaçları okul bütçesiyle karşılanıyor. Temizlik personeline ödeniyor. Öğrenci etkinliklerine kullanılan bir bütçe yok.” (Ö4).

“Okul bütçesinden daha çok okulun temizlik gibi ihtiyaçlarının karşılanmasına harcanıyordur. Öğrencilere harcadığını görmedim. Mesela öğrencilere en çok tiyatro gösterileri yapılıyor ya da geziler düzenleniyor. Bunları veliler karşılıyor. Yani okul bütçesinden okulun ihtiyaçlarına harcamalar yapılıyor. Okulda temizlik ve güvenlik görevlilerine okul bütçesinden ödeniyor.” (Ö7).

“Temizlik, güvenlik görevlisi için kullanılıyor. Boya, badana, bakım, onarım, kırtasiye harcamalarına okul bütçesinden kullanılıyor. Öğrenciler için kullanılmıyor, öğrenciler yapılan etkinliklerde paralarını ödüyorlar.” (Ö8).

Öğretmenlerden elde edilen bulgular okul bütçesinden okulun temizlik ve güvenlik görevlisine kullanıldığını da ortaya koymaktadır. Bu konuda Ö1 ve Ö9 şunları ifade etmiştir:

“Okulda daha çok temizlik ihtiyaçlarına kullanılıyor. Sınıfın, okulun temizliği, temizlik malzemeleri, paspas, deterjan gibi... Mesela temizlik görevlisinin maaşı, sigortası okul bütçesinden karşılanıyor. Yani bu gibi ihtiyaçlar okulun aslında temel ihtiyaçları. Öğrenci için kullanılıyor mu diye düşünersek, kullanılmıyor. Öğrencilere okuldan kullandığımız araç gereçler milli eğitimden gelen araç gereçler ve bunlar belki on yıl önce okula gelmiş ve biz kullanmaya devam ediyoruz. Mesela matematik takımı, fen bilgisi malzemeleri, harita gibi... Ders araç gereçlerini daha da ihtiyaç olursa sınıfımıza kendimiz alıyoruz.” (Ö1).

“Temizlik malzemesi alımına, bakım ve onarıma, güvenlik ve temizlik personeline okul bütçesinden kullanılıyor. Okulun kapı kolu, kilidi, pencere, cam gibi eksiklerine kullanılır. Öğrenciler için kullanıldığını düşünmüyorum.” (Ö9).

Öğretmenlere göre okulda düzenlenen gezi, tiyatro gibi etkinlikleri öğrenciler kendileri karşılamaktadır. Bulgular okulda okul bütçesi oluşturulurken öğrencilerden sürekli katkıda bulunmalarının beklendiğini, ancak okul bütçesinden öğrencilerin sosyalleşmelerine faydalı olacak etkinliklere kullanılmadığını temizlik, bakım ve onarım gibi okul ihtiyaçlarına kullanıldığını ortaya koymaktadır. Velilerden daha çok okulun olanaklarını iyileştirmeye çalışmaları beklenmektedir. Aksine velilerin beklentisi okul olanaklarından öğrencilere kullanılmasıdır.

Okulda oluşturulan okul bütçesinin ne tür okul ihtiyaçlarına ve ne tür öğrenci etkinliklerine kullanıldığı konusunda velilerden elde edilen bulgular Tablo 45’te yer almaktadır. Velilerin 9’una (%90) göre okulda oluşturulan okul bütçesinden öğrenci etkinliklerine kullanılmamaktadır. Okulda oluşturulan okul bütçesinden velilerin 10’una (%100) göre okulun temizliğine, 8’ine (%80) göre okulun bakım ve onarımına, 5’ine (%50) göre okulun temizlik görevlisine, 2’sine (%20) göre okulun güvenlik görevlisine ve 2’sine göre bazen öğrencilerin gezi, tiyatro gibi etkinliklerine kullanılmaktadır.

Tablo 45. Velilerin Okul Bütçesinden Ne Tür Okul İhtiyaçlarına ve Öğrenci Etkinliklerine Kullanıldığı Hakkındaki Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
Okulun temizliğine kullanılır.(V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	10	100
Öğrenci etkinliklerine kullanılmaz.(V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	9	90
Okulun bakım ve onarımına kullanılır. (V1, V2, V3, V4, V5, V8, V9, V10)	8	80
Temizlik görevlisi için kullanılır. (V4, V5, V6, V7, V9)	5	50
Güvenlik görevlisi için kullanılır. (V7, V9)	2	20
Bazen öğrencilerin gezi, tiyatro gibi etkinliklerine kullanılır. (V4, V7)	2	20

Velilerden elde edilen bulgular okul bütçesinden, okulun temizliğine, bakım ve onarımına kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu konuda V1, V2 ve V8’in ifadeleri şöyledir:

“Okulun elektriği, suyu ve doğalgazı devlet tarafından karşılanır. Bunların dışında okulun temizlik, bakım, onarım gibi tüm ihtiyaçları okul bütçesinden karşılanır. (V1).

“Okul bütçesinden okul ihtiyaçlarına kullanıyoruz. Temizlik malzemesi, pano, onarım, bakım gibi okulun genel ihtiyaçlarına kullanıyoruz. Mesela okulun çatısında bir bölümün onarılması gerekiyor, yakında ona harcayacağız. Onarmaz isek yağmur yağdığında çatı akacak. Öğrencilere kullanmaya henüz sıra gelmedi, geldiğinde oraya da kullanılacak. Öğrenci etkinliklerine kullanmayı tabi ki isterim.” (V2).

“Okulun temizlik, bakım, onarım, boya, badana gibi ihtiyaçlarına kullanılıyor. Mesela sınıf kapısının kolu kırılmıştır, kapı kolu alınır ve takılır, okul bütçesinden parası karşılanır. Öğrencilere kullanılmıyor.” (V8).

Velilerden elde edilen bulgulara göre okulda oluşturulan okul bütçesinden öğrenci etkinliklerine kullanılmamaktadır. Bu konuda V3, V6 ve V10’un ifadeleri şöyledir:

“Öğrencilere kullanılması ile ilgili aklıma bir şey gelmiyor.” (V3).

“Mesela, çocuk okulda oyun oynamada görevli ama oyun için kıyafet ya da ne gerekiyorsa kendisi karşılıyor. Bunun için veliler kıyafet beğeniyorlar ve sonra da gidip o beğendikleri kıyafete para ödüyorlar. Okul bütçesinden okulda yapılan bu tür öğrenci etkinliklerine kullanılmıyor. Öğrenciler bayramlarda olsun başka bir etkinlikte olsun kendi ihtiyaçlarını kendileri karşılıyor. Yani okul bütçesinden çocuklara hiçbir fayda yok. Sınıflarımızın temizliği veliler tarafından yaptırılır. Okulun diğer türlü temizliğine okul bütçesinden kullanılıyordur. Mesela bir temizlik görevlisine para ödeniyor diye biliyorum.” (V6).

“Okulun her türlü bakım, onarım, temizlik, kırtasiye gibi ihtiyaçlarına kullanılıyor. Öğrenci etkinliklerini kendimiz karşılıyor, okul bütçesinden öğrencilere kullanılmıyor.” (V10).

Velilerden elde edilen bulgulara göre okul bütçesinden okulun temizlik görevlisine, okulun güvenlik görevlisine ve bazen de öğrencilerin gezi, tiyatro gibi etkinliklerine de kullanılmaktadır. Bu konuda V4, V5, V7 ve V9 şunları ifade etmiştir:

“Badana, boya, temizlik, bakım, onarım gibi okulun ihtiyaçlarına harcamalar okul bütçesinden yapılıyor. Temizlik görevlisinin ödemesi yapılıyor. Gezi, tiyatro yapıldığında çocuklardan parasını getiremeyenin parası karşılanır.” (V4).

“Okulun temizliğine, temizlik görevlisine kullanılır. Okulun bakımına onarımına kullanılır. Öğrencilerimize kullanılıyor mu, hiç bilmiyorum.” (V5).

“Temizlik görevlisinin parasının ödenmesine, temizlik malzemeleri alınmasına kullanılıyor. Zaten güvenlik görevlisi ve temizlik personelinin parası öğrencilerden

toplanıyor. Tiyatro gibi etkinlikler yapıldığında istenen parayı ödüyoruz ama bazen öğrenciler geziye gittiklerinde para istenmiyor. Herhalde okul bütçesinden kullanılıyor. Otobüs parası bazen ödemiyoruz. Belediye karşılıyor galiba.” (V7).

“Temizlik ve güvenlik görevlilerine, temizlik malzemesi alımına, bakım ve onarıma kullanılıyor. Öğrencilere kullanılmıyor.” (V9).

Velilerden elde edilen bulgular öğretmenlerden elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Velilerden elde edilen bulgulara göre aslında veliler okul bütçesinden çocuklarının etkinliklerine kullanılmasını istemektedir. Veliler okuldaki okul bütçesinden öğrenci etkinliklerine kullanılmasının çocuklarının ilerideki yaşantılarını olumlu yönde etkileyeceğini düşünmektedir. Bu konuda katılımcılardan V2’nin düşüncesi şöyledir:

“Öğrenci etkinliklerine kullanılması öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkarır.” (V2).

Koç (2012, 77) yaptığı araştırmada okul aile birliğinin, eğitimin niteliğinin artırılmasında daha çok fiziki yapı, donatım ihtiyacı ve akademik başarı üzerinde yoğunlaştığı; ancak sosyal-kültürel faaliyetlere ve ihtiyacı olan öğrencilere yönelik yardım faaliyetlerine yer verilmediğinin görüldüğü sonucuna ulaşmıştır. Kayıkçı (2014, 103) okulun en önemli eğitsel sorunlarını, akademik başarının düşmesi, sportif ve kültürel faaliyetlerin ve eğitsel gezilerin yapılamaması olarak tespit etmiştir.

4.5.3. Okul Bütçesinden Ekonomik Durumu Yetersiz Öğrencilere Kullanılması ve Onların Okul Yaşamlarına Etkisi

Okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılıp kullanılmaması durumunun onların okul yaşamlarını nasıl etkilediği ile ilgili öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 46’da verilmiştir. Öğretmenlerin 7’sine (%78) göre okulda oluşturulan okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılmamaktadır. Okulda oluşturulan okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılması, öğretmenlerin 6’sına (%67) göre öğrencilerin okul yaşamlarını olumlu etkilemekte, 6’sına (%67) göre öğrencileri sevindirip mutlu etmekte ve 5’ine (%56) göre öğrencilerin okulu ve derslerini daha çok sevmelerini sağlamaktadır. Öğretmenlerden 2’sinin (%22) ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere okul bütçesinden kullanılıp kullanılmadığı hakkında bilgisi yoktur.

Tablo 46. Öğretmenlerin Okul Bütçesinden Ekonomik Durumu Yetersiz Öğrencilere Kullanılması ve Onlara Etkisi ile İlgili Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Okul bütçesinden kullanılmaz.(Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	7	78
Kullanılması okul yaşamlarını olumlu etkiler. (Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7)	6	67
Kullanılması onları sevindirir ve mutlu eder. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7)	6	67
Kullanılırsa okulu ve derslerini daha çok sever. (Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	5	56
Okul bütçesinden kullanılıp kullanılmadığı hakkında bilgim yok. (Ö3, Ö5)	2	22

Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre okulda oluşturulan okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu konuda Ö1, Ö2 ve Ö8’in düşünceleri şöyledir:

“Hayır. Okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılmıyor. Okulda öğrencilerden diyelim kermeslerden elde edilen katkılar var. Bu katkıdan öğrencilere kullanılmıyor. Fakir ve aile durumu her açıdan olumsuz öğrenciler var. Bunlar neredeyse çeşitli yerlerden yapılan yardımlarla yaşıyor. Tabi ki öğrencilere bir yardımda bulunulduğunda onları bu durum mutlu ediyor ve sevindiriyor. Memnuniyetlerini görüyorsunuz ve bu sevinç diğer öğrencilere hatta bana da yansıyor. Aslında öğrencilerin hepsi kendilerine bir şey verilmesini istiyorlar. Veliler almaya alıştıkları için bu çocuklara da yansıyor herhalde... Bazı öğrenciler yapılan yardımdan alamadığında kırılabilir. Mesela belediye çanta, mont, ayakkabı ve kırtasiye malzemesi dağıtıyor ama okulda okul bütçesinden kullanılarak çocuklara herhangi bir yardım yapılmıyor.” (Ö1).

“Okulda yoksul çocukları görüyorum ve onlara bir yerlerden yardımlar bulmaya çalışıyorum. Öğrencilere yardım etmeleri için bir kurumu aramıştım. Ayakkabı ve elbise yardımında bulundular. Bazı çocukların sevinçleri, mutlulukları görülmeye değerdi. Öğrencilerimin sevinçleri, mutlulukları beni hüzünlendirdi, orayı hemen terk ettim, çocukların yanından ayrıldım, ağladım... Çalıştığım okullarda da okul bütçesinden çocuklara kullanıldığına tanık olmadım. Okul bütçesinden çocuklara kullanılmıyor, ama kullanılması gerekir.” (Ö2).

“Kullanılmıyor, duymadım. Kullanılırsa çocuklar buna sevinirler ve mutlu olurlar. Okulu daha çok severler.” (Ö8).

Öğretmenlere göre okulda oluşturulan okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılması, bu öğrencilerin okul yaşamlarını olumlu etkilemektedir. Bu konuda katılımcılardan Ö4 ve Ö6'nın düşünceleri şöyledir:

“Okul bütçesinden bu tür yerlere kullanıldığını düşünmüyorum. Kullanılması yoksul öğrencilerin okul yaşamlarını olumlu etkiler. Sosyal devlet anlayışı gereği çocuklara devlet tarafından bu amaçla kaynaklar sağlanmalıdır.” (Ö4).

“Okul bütçesinden kullanılmıyor. Tabi ki kullanılsa iyi olur. Kullanılması çocukların okul yaşamlarını olumlu etkiler çünkü sevinirler, hoşlarına gider, teşekkür ederek sevinçlerini gösterirler. Okulda bana yardım edilir diye düşünür ve okula gelmekten daha çok hoşlanır. Okulu daha çok sever, mutlu olur, neşesi artar. Sınıfımızda ihtiyacı olan öğrencileri belirleriz ve belediyeden ya da gönüllü kuruluşlardan ayakkabı, kırtasiye malzemesi gibi yardımlar yapılır. Aslında çocuklar için yardımın nereden yapıldığının bir önemi yok. Her çocuk fakir ya da zengin olsun yardım yapıldığında alıyor ve seviniyor.” (Ö6).

Öğretmenlerden elde edilen bulgular oluşturulan okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılmasının öğrencilerin hoşlarına gittiğini, onları sevindirip mutlu ettiğini, öğrencilerin okulu ve derslerini daha çok sevmelerini sağladığını ortaya çıkarmıştır. Bu konuda Ö7 ve Ö9 şunları ifade etmiştir:

“Kullanıldığını düşünmüyorum. Kullanıldığında bu durum yardıma ihtiyacı olan öğrencilerin okul yaşamını olumlu etkiler. Maddi durumu iyi olmayan bir öğrencinin okul bütçesinden bir ihtiyacı karşılandığında mutlu olur, okula sıcak bakar, sevinir. Mesela çocuk o gün daha iyi ders dinler, okulda olduğu için şanslı olduğunu düşünür. Arkadaşlarıyla o gün oynadıkları oyunlar daha da eğlenceli olur.” (Ö7).

“Kullanılmaz diye biliyorum. Ekonomik durumu yetersiz olan öğrenciler bir ihtiyaçları karşılandığında mutlu olurlar. Siz ona kalem verdiğinizde bu onun hoşuna gider, derslere daha çok katılır.” (Ö9).

Öğretmenlerden bazılarının okulda ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere okul bütçesinden kullanılıp kullanılmadığı hakkında bilgilerinin olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu konuda Ö3 ve Ö5'in şunları ifade etmiştir:

“Okul bütçesinden kullanılmalıdır, kullanılıyor mu bilmiyorum. Çocuklardan ihtiyacı olduğunu düşündüğüm öğrencilerime ben yardım ediyorum. Kıyafet verdiğim öğrencilerim olmuştü. Yardıma ihtiyacı olanlara böyle bir şey yapıldığında tabi ki hoşlarına gidiyor ve seviniyorlar. Mutlu ediyorsunuz onları... “ (Ö3).

“Okul bütçesinden kullanıldığı ile ilgili bir bilgim yok. Ekonomik durumu iyi olmayanlara okul bütçesinden kullanılması o öğrencilerin hoşlarına gider ve onları çok mutlu eder. Tabi ki okul yaşamlarını olumlu etkiler. Okula gelmekten daha çok hoşlanırlar. Okula daha bir sempatiyle bakabilirler.” (Ö5).

Okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılıp kullanılmaması durumunun onların okul yaşamlarını nasıl etkilediği ile ilgili velilerden elde edilen bulgular Tablo 47’de verilmiştir. Velilerin 10’una (%100) göre okulda oluşturulan okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılmamaktadır. Okulda oluşturulan okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılması velilerin 9’una (%90) göre öğrencileri sevindirip mutlu etmekte, 7’sine (%70) göre öğrencilerin okulu ve derslerini daha çok sevmelerini sağlamakta, 6’sına (%60) göre öğrencilerin okul yaşamlarını olumlu etkilemekte, 3’üne (%30) göre öğrencilere hüznle karışık bir mutluluk yaşatmaktadır.

Tablo 47. Velilerin Okul Bütçesinden Ekonomik Durumu Yetersiz Öğrencilere Kullanılması ve Onlara Etkisi ile İlgili Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Okul bütçesinden kullanılmaz. (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	10	100
Kullanılmasına sevinir ve mutlu olurlar. (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V10)	9	90
Kullanılırsa okulu ve dersleri daha çok severler. (V3, V4, V5, V7, V8, V9, V10)	7	70
Kullanılması okul yaşamlarını olumlu etkiler. (V1, V2, V3, V6, V7, V10)	6	60
Kullanılması sırasında hüznle karışık bir mutluluk yaşarlar. (V1, V4, V7)	3	30

Velilerden elde edilen bulgulardan okulda oluşturulan okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Bu konuda V2, V8 ve V10 şunları ifade etmiştir:

“Doğrusu kullanılmadı, kullanmadık. Aslında okul bütçesinden bu öğrencilere kullanma yetkimiz var mı bilmiyorum, ama olmalı. Bazen okulda çocuklara çeşitli yerlerden gelen yardımları dağıtırız. Maddi durumu yetersiz olan çocukları nasıl etkilediğini anlayabilmeniz için onları görmeyi isterim. Bu çocukların okullu olmaktan gururlandıklarını görüyorsunuz. Sevinmenin ötesinde bir mutluluk yaşıyorlar. Yüzlerindeki gülücüklerin çoğaldığını görüyorsunuz. Sonra da bir yerde gördüklerinde gelip sarılıyorlar, teşekkür ediyorlar.” (V2).

“Yok kullanılmaz. Kullanılırsa çocuklar buna sevinirler ve mutlu olurlar. Okulu daha çok severler.” (V8).

“Kullanıldığını duymadım, kullanılmıyordur herhalde. Kullanılırsa bu öğrenciler okulu ve derslerini daha çok severler. Okulda olmaktan mutlu olurlar.” (V10).

Okul Aile Birliklerinin görev ve yetkileri arasında, birliğin elde ettiği gelirlerini okulda eğitim-öğretimin yanında maddî imkânlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarına kullanması da vardır. Okul aile birliği gibi eğitimle ilgili değişiklikler ile “iyi yönetim” anlayışının işlerlik kazanmasına uygun değişiklik ve gelişmelerin işlerlik kazanması hedeflenmektedir. Okul Aile Birliği ile Çamurcu’ya (2005, 67) göre eğitimde yerelleşme uygulamaları pekiştirilmekte ve eğitimde “iyi yönetim” uygulamalarından biri daha uygulamaya geçirilmektedir.

Velilerden elde edilen bulgulara göre okulda oluşturulan okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılması öğrencileri sevindirip mutlu etmekte, öğrencilerin okulu ve derslerini daha çok sevmelerini sağlamakta ve öğrencilerin okul yaşamlarını olumlu etkilemektedir. Bu konuda V3, V5, V6 ve V9 şunları ifade etmiştir:

“Kullanılmıyor. Kullanılırsa çocuklar sevinirler, mutlu olurlar. Okula daha iyi bir bakışları olur. Okulda olmaktan ders yapmaktan daha çok mutlu olurlar.” (V3).

“Kullanılıyor mu bilmiyorum, hiç duymadım. Kullanılırsa hoşlarına gider, sevinirler ve mutlu olurlar. Okulu, derslerini ve arkadaşlarını daha çok severler.” (V5).

“Kullanılmaz. Kullanılmalıdır. Öğrenciler zaten tüm ihtiyaçlarını kendileri karşılıyor. Okul bütçesinden sadece okula kullanılıyor. Eğer sınıfta yapılıyorsa bir yardım çocuklar yoksul, varlıklı diye ayrılmamalı. Aslında her çocuk bu tür yardımları sever. Tabi ki yoksul olanların okul yaşamları daha çok etkilenir ve kendilerine önem verildiğini hissederler.” (V6).

“Kullanıldığını bilmiyorum ve hiç duymadım. Ekonomik durumu yetersiz öğrencilerin ihtiyaçları okul bütçesinden karşılanırsa okulu ve dersleri daha çok severler.” (V9).

Bazı veliler okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılmasının bu öğrencilerde hüznle karışık bir mutluluk yaşanmasına neden olduğunu düşünmektedirler. Katılımcılardan V1, V4 ve V7’nin görüşleri şöyledir:

“Okul bütçesinden maddî durumu yetersiz olan çocuklara kullanıldığını duymadım. Mesela okula yardımlar gelir ve öğrencilere dağıtılır. Tabi ki çok seviniyorlar ve o gün çok mutlu oluyorlar. Annelerine koşuşlarında bile o mutluluğu görebiliyorsunuz. Gözlerindeki parıltıyı görmelisiniz... Ben çocuklarda bunu gördüm. Sınıflarına

girişleri bile daha bir güzel oluyor. Ekonomik durumu yeterli olmayan çocuklara kullanılırsa onlar sevinir ve mutlu olur. Okulun önemini anlar ve iyi ki okuyoruz diye düşünürler. Aslında diğerlerinden daha farklı etkileniyorlar, hem mutlu oluyorlar hem de hüzünleniyorlar. Üzüntüyle karışık bir mutluluk, bir hüznün ne bileyim sanki bir durgunluk geliyor onlara. Yoksul olduğunu hatırlar ve aslında buruk bir mutluluk yaşarlar. Gözlerinden bunu anlıyorsunuz. Ama bu bir eziklik duygusu değil.” (V1).

“Kullanılmalıdır. Kullanılıyor mu hiç duymadım. Çocuğu da ailesini de etkiler. Çocuk mutlu olur ama içinde bir eziklik ve hüznün olur. Ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilerden bazılarının bu durum gururlarına dokunabilir. Bu duruma ailelerinin nasıl baktığı da önemli... Yine de okula olan sevgileri artar ve sevinirler.” (V4).

“Okul bütçesinden kullanılmaz. Bazı yerlerden yapılan yardımlar hepsine dağıtılır. Okulun bütçesinden de kullanılmalı. Bu çocukların hoşuna gider, sevinip mutlu olurlar. Ekonomik durumları yetersiz olan çocuklar farklı sevinir. Okulda olmaktan daha çok mutlu olur. Bu durum onları bir yerde hüzünlendirir, akıllarına yoksul oldukları gelir.” (V7).

Velilerden ve öğretmenlerden elde edilen bulgular okul bütçesinden ekonomik durumu iyi olmayan çocuklara kullanılmadığını göstermektedir. Koç’un (2012, 76) araştırmasında da okul aile birliğinin eğitimin niteliğinin artırılmasında daha çok fiziki yapı, donatım ihtiyacı ve akademik başarı üzerinde yoğunlaştığı; ancak sosyal-kültürel faaliyetlere ve ihtiyacı olan öğrencilere yönelik yardım faaliyetlerine yer vermediği/veremediği sonucuna ulaşılmıştır.

4.5.4. Öğrencilerin Sosyalleşmeleri Amacıyla Okul Bütçesinden Para Ayrılması İstenen Etkinlikler

Okul bütçesinden ne tür etkinliklere para ayrılmasının öğrencilerin sosyalleşmelerine daha çok katkı sağlayacağı ile ilgili öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 48’de yer almaktadır. Öğretmenlerin 8’ine (%89) göre okul bütçesinden para ayrılarak yapılan etkinliklerin öğrencileri sosyalleştireceği ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerden 7’sine (%78) göre tiyatro ve gezilere, 7’sine (%78) göre basketbol ve futbol gibi spor etkinliklerine, 4’üne (%44) göre müzik ve halk oyunlarına, 2’sine (%22) göre bayram kutlamalarında görevli öğrencilere, 1’ine (%11) göre okul kütüphanesine kitap sağlamaya ve 1’ine (%11) göre okulda oyun alanları oluşturmaya okul bütçesinden para ayrılmalıdır. Öğretmenlerden 2’si (%22) etkinliklerin öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkaracağını düşünmektedir.

Tablo 48. Öğretmenlerin Öğrencilerin Sosyalleşmeleri Amacıyla Okul Bütçesinden Para Ayrılmasını İstedikleri Etkinliklerle İlgili Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
Etkinlikler öğrencileri sosyalleştirir. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	8	89
Tiyatro ve gezilere ayrılmalıdır. (Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9)	7	78
Spor etkinliklerine ayrılmalıdır. (Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8)	7	78
Müzik ve halk oyunlarına ayrılmalıdır. (Ö1, Ö4, Ö7, Ö8)	4	44
Bayramlarda görev alan öğrencilere ayrılmalıdır. (Ö1, Ö6)	2	22
Etkinlikler öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkarır. (Ö6, Ö8)	2	22
Okul kütüphanesine kitap sağlamak üzere ayrılmalıdır. (Ö6)	1	11
Okulda oyun alanları oluşturmak için ayrılmalıdır. (Ö3)	1	11

Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre okul bütçesinden para ayrılarak yapılan etkinliklerin öğrencileri sosyalleştireceği ortaya çıkmaktadır. Bu konuda Ö1, Ö2, Ö4 ve Ö6 şunları düşünmektedir:

“Mesela bir yabancı dil kursu olabilir. Bir çocuk kulübünün kurslarına giden öğrencilerim var. Basketbol ve futbol kurslarına katılmayı daha çok istiyorlar. Anne babalar derslerle ilgili açılan kurslara katılmalarını bekliyorlar. Resim Heykel Müzesi ile Etnografya Müzesi’ne öğrencilerimle gittik. Bu tür yerlerin gezilmesi görülmesi öğrencileri sosyalleştiriyor. Okul bütçesinden ayrılabilir mi bütçe buna yeterli midir bilmiyorum. Zaten hiçbir okulda okul bütçesiyle bu tür etkinlikler yapılmıyordur herhalde. Her yıl mesela çocuklar için çok önemli olan 23 Nisan’a öğrencilerimizi hazırlamak istiyoruz. Bunun için de kıyafet almaları gerekiyor. Öğrencilerimden bayram hazırlıklarına katılmak istemeyenler oluyor ve hayretle neden isteksiz olduklarını soruyorum. Ailelerinin onlardan istenilen bayram kıyafetini alamayacakları yönünde yanıtlar alıyorum. Bu tür etkinliklere okul bütçesinden ayrılırsa çocukların sosyalleşmelerine en güzel şekilde katkıda bulunulmuş olur. Mesela bir müzikli oyun gösterisine ekonomik durumu yetersiz olduğundan katılamayan öğrencimin katılmasını kendi olanaklarımla sağlamıştım. O isteksiz çocuğun yerine oyunla ilgili tüm figürleri eksiksiz yapan kıpır kıpır bir öğrenci gelmişti. Arkadaşlarıyla iletişimi artmaya başlamıştı. Annesi saçlarını daha bir özenle ve istekle örerek çocuğunu okula göndermeye başlamıştı. Öğrencimin okul yaşamında hiçbir zaman unutamayacağı hatırası bu olacak.” (Ö1).

“Çocuğun toplum içine katılmasını, duygularını yaşamasını, sosyal yönünün güçlenmesini çeşitli etkinliklere okul bütçesinden para ayırarak yapabiliriz. İlkokulda çocuklara okul bütçesinden özellikle müzik, beden eğitimi, tiyatro ve halk oyunları gibi etkinliklere para ayrılmalıdır. Öbür türlü çocuk okulda sürekli baskı altında tutulmuş olur. Biz çocuklara sürekli ‘Şu dersine çalış, şunu da yap.’ diyoruz. Çocukların sosyalleşmelerini sağlayan bunlardır ve hatta ders olarak bu etkinliklere yer verilmelidir. Matematik, Türkçe dersleri kadar önemlidir. Çocuğa oyunla öğretilmeli ne öğretilecekse. Çocuk oyun olduğunu düşünerek öğretilecek olana kendi isteğiyle katılır ve tabi ki en iyi bu şekilde öğrenir.” (Ö2).

“Spor ve sanat etkinliklerine okul bütçesinden para ayrılmasının öğrencilerin sosyalleşmelerinde etkili olacağını düşünüyorum.” (Ö4).

“Okuldaki kütüphaneye kitap alınabilir. Çocuklar kitap okurlarsa sosyalleşirler. Okudukları kitapları birbirleriyle konuşan çocukları biliyorum.” (Ö6).

Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre tiyatro ve gezilere, basketbol ve futbol gibi spor etkinliklerine, müzik ve halk oyunlarına, bayram kutlamalarında görevli öğrencilere, okul kütüphanesine kitap sağlamaya ve okulda oyun alanları oluşturmaya okul bütçesinden para ayrılmalıdır. Bu konuda Ö3, Ö5, Ö7 ve Ö9’un düşünceleri şöyledir:

“Bahçenin iyi bir oyun alanı olması için okul bütçesinden kullanılabilir. Basit oyun alanları, oyun parkurları oluşturulabilir. Çocuklar okulda en çok bu tür yerlerde oyun oynamakta ve böylece sosyalleşmektedirler.” (Ö3).

“Tiyatro, gezi, spor etkinlikleri olabilir. Mesela bir basketbol takımı kurulabilir.” (Ö5).

“Spor etkinlikleri ve sosyal etkinliklere bütçeden para ayrılabilir. Halk oyunu ve müzik kursları açılabilir. Gezi, gösteri gibi etkinlikler öğrencileri sosyalleştirir. Okul bütçesinden bu tür yerlere para ayrılırsa çocuklar daha çok sosyalleşir. Çocukların kendilerine güvenleri artar. Yoksul çocuklar için bu yapılmalıdır çünkü onlar daha içlerine kapalı oluyorlar. Bu çocuklar diğerleri gibi kolay sosyalleşemiyor.” (Ö7).

“Tiyatroya, gezilere ayrılabilir. Anıtkabir gezimiz çok güzel olmuştu, sevinmişlerdi. Arkadaşları ile birlikte olmaktan çocuklar mutlu oluyor ve sosyalleşiyorlar.” (Ö9).

Öğretmenlerden bazıları etkinliklerin öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkaracağını düşünmektedir. Bu konudaki Ö6 ve Ö8’in düşünceleri şöyledir:

“Spor için kullanılabilir. Çocuklar en çok oyun oynarken sosyalleşir. Basketbol, masa tenisi gibi sporlara para ayrılırsa iyi olabilir. Mesela çocukların plastik toparla oyun

oyunmaları bile onlar için sosyalleşme fırsatıdır. Bir çocuk kulübünün olanaklarından üçüncü sınıfta okuyan çocuklar yararlanıyor. Bu yer okula yakın. Serbest etkinlik derslerinde haftanın bir günü gidebiliyorlar. Halk oyunu, müzik, bilgisayar kurslarına katılıyorlar. Okul dışından gelen çocuklarla kaynaşıyorlar. Okulda kutlanan bayramlarda öğrendikleri oyunları sergileyebiliyorlar. Her okulun böyle olanağı yok, çoğu okulda veliler para ödeyerek yaptırabiliyor. Öğrencilerimiz şanslı. Belki çocuklardan bazılarının yetenekleri ortaya çıkacak ve yaşamları değişecek.” (Ö6).

“Resim, müzik, halk oyunu, tiyatro ve spor gibi etkinliklere ayrılmalıdır. Bu etkinlikler çocukları okulda sosyalleştirecek etkinliklerdir. Çocuklar oyunlarda sosyalleşerek büyür. Yapılan etkinlikler tabi ki çocukların yeteneklerini ortaya çıkarır ve böylece gelecekteki yaşamlarını etkiler.” (Ö8).

Okul bütçesinden ne tür etkinliklere para ayrılmasının öğrencilerin sosyalleşmelerine daha çok katkı sağlayacağı ile ilgili velilerden elde edilen bulgular Tablo 49’da yer almaktadır. Velilerin 10’una (%100) göre okul bütçesinden para ayrılarak yapılan etkinliklerin öğrencileri sosyalleştireceği ortaya çıkmaktadır. Velilerden 10’una (%100) göre tiyatro ve gezilere, 7’sine (%70) göre basketbol ve futbol gibi spor etkinliklerine, 6’sına (%60) göre müzik, resim ve halk oyunlarına okul bütçesinden para ayrılmalıdır. Velilerden 2’si (%20) okul bütçesinden para ayrılarak yapılacak olan etkinliklerin öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkaracağını düşünmektedir.

Tablo 49. Velilerin Öğrencilerin Sosyalleşmeleri Amacıyla Okul Bütçesinden Para Ayrılmasını İstedikleri Etkinliklerle İlgili Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
Etkinlikler öğrencileri sosyalleştirir. (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	10	100
Tiyatro ve gezilere ayrılmalıdır. (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	10	100
Spor etkinliklerine ayrılmalıdır. (V2, V3, V6, V7, V8, V9, V10)	7	70
Müzik, resim ve halk oyunlarına ayrılmalıdır. (V1, V2, V3, V6, V9, V10)	6	60
Etkinlikler öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkarır. (V1, V9)	2	20

Velilerden elde edilen bulgular okulda okul bütçesinden para ayrılarak yapılan etkinliklerin öğrencileri sosyalleştireceğini ortaya koymaktadır. Bu konuda V2, V3 ve V10 şunları ifade etmiştir:

“Halk oyunları, geziler, spor etkinlikleri olabilir. Bunların hepsi çocukları sosyalleştirir. Başka türlü çocuklar sosyalleşemezler.” (V2).

“Spora, halk oyunlarına, gezilere ve tiyatroya para ayrılсын isterim. Tabi ki çocuklar bu etkinlikleri yaptıklarında daha çok sosyalleşirler.” (V3).

“Çocuklara okul bütçesinden ayrılırsa onlar sosyalleşir. Benim çocuğum şarkıcı olmak istiyor, müziği seviyor. Müzik, halk oyunu, gezi, tiyatro gibi etkinliklere ayrılabilir. Arkadaşları ile oynamak çocuğumu mutlu ediyor.” (V10).

Ayrıca velilere göre okulda tiyatro ve gezilere, basketbol ve futbol gibi spor etkinliklerine, müzik, resim ve halk oyunlarına okul bütçesinden para ayrılması çocukların sosyalleşmelerini sağlamaktadır. Bu konuda V4, V5, V6, V7 ve V8’in görüşleri şöyledir:

“Tiyatro, geziler, müze gezilerine okul bütçesinden ayrılabilir. Benim çocuğum müze gezisinde mutlu olmuştu. Geçen tiyatro gösterisi olmuştu, çok eğlenmişti. Bunlar çocuğumun tabi ki sosyalleşmesini sağlıyor.” (V4).

“Tiyatro çocuğun kendisine özgüven kazanması açısından çok önemlidir. Geziler de öyle. Bunlar tabi ki çocuğumu sosyalleştirir.” (V5).

“Sinema, tiyatro, resim, gezi ve spor etkinliklerine ayrılabilir. Etkinlikler çocuğumuzun sosyalleşmesini sağlar. Sürekli ders çocuğu sıkır. Çocuklar tiyatrodaki gördüklerini anlatır. Çocuğumda keyifli keyifli anlatmış, arkadaşları dinlemişti.” (V6).

“Tiyatro, gezi gibi etkinliklere para ayrılabilir. Spor etkinliklerine ayrılabilir. Bizden alınan paralar bu tür çocukları sosyalleştirecek etkinliklere kullanılsa çok iyi olur. Alınan paralar çocuklarımız için harcansın. Okulda çocuklarımız sosyalleşir.” (V7).

“Gezi, tiyatro, sinema, spor gibi etkinliklere ayrılabilir. Bu tür etkinliklere okul bütçesinden para ayrılırsa çocuklarımız sosyalleşir.” (V8).

Velilerden bazıları okul bütçesinden para ayrılarak yapılacak olan etkinliklerin öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkaracağını düşünmektedir. Bu konuda V1 ve V9’un düşünceleri şöyledir:

“Tiyatro, müzeler, resim sergilerine ayrılabilir. Çocuklar bu etkinliklere katılarak ve bu tür yerlerde birbirlerinden etkilenecek sosyalleşirler. Evden okula okuldan eve gidip gelen çocuklar içine kapanır, tutuklaşır. Benim kızım yakında bir resim yarışmasına katılacak. Resimden ödülllerimiz var. Okulda resim, müzik, halk oyunları ve tiyatro kursları açılmalı. Çocukların yeteneklerini ortaya çıkararak onların eğlenmelerini sağlayacak her türlü etkinliğe okul bütçesinden para ayrılmasını isterim.

Kültür ve sanat etkinliklerinden çocuklarımız faydalanabilmeli, yetenekleri ortaya çıkar. Mesela bir basketbol takımı olduğunu düşünün okulda, basketbola yetenekli olan çocuğu bulmuş olursunuz. Okulda bir şarkı yarışması yapılabilirse müziğe yeteneği olan çocuk kendisini ortaya çıkarabilir.” (V1).

“Çocukların tiyatro, spor, geziler gibi hoşlarına giden yerlere ayrılmalıdır. Yeteneği halk oyununa ya da müziğe olan çocuklar düşünülerek buralara da ayrılabilir.” (V9).

Okul bütçesinden ne tür etkinliklere para ayrılmasının öğrencilerin sosyalleşmelerine daha çok katkı sağlayacağı ile ilgili velilerden elde edilen bulgular ile öğretmenlerden elde edilen bulguların birbirlerine benzer oldukları anlaşılmaktadır.

4.5.5. İstenen Parayı Ödemiş ya da Ödememiş Olmanın Öğrencilerin Sosyal Etkinliklere Alınmasındaki Etkisi

Okulda ya da sınıfta istenilen parayı ödemiş ya da ödememiş olmanın, okulda düzenlenen sosyal etkinliklere öğrencilerin alınmasında nasıl etkisi olduğu konusunda öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 50’de verilmiştir. Okulda düzenlenen sosyal etkinliklere öğrencilerin alınmasında okulda ya da sınıfta istenilen parayı ödemiş ya da ödememiş olmak öğretmenlerin 5’ine (%56) göre etkili olmakta, 4’üne (%44) göre etkili olmamaktadır. Öğretmenlerden 5’ine (%56) göre çocukların yeteneklerine bakılarak, 4’üne (%44) göre öğretmenler tarafından çocukların ödemiş ya da ödememiş olmalarına bakılmadan ve 2’sine (%22) göre etkinliğe katılmak isteyen öğrenciler fazla olduğunda çocukların ödemiş ya da ödememiş olmalarına bakılarak öğrenciler okulda yapılan sosyal etkinliklere alınmaktadır.

Tablo 50. Öğretmenlerin Okulda İstenen Parayı Ödeme Durumunun Öğrencilerin Sosyal Etkinliklere Alınmalarındaki Etkisi ile İlgili Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Etkili olabilir. (Ö1, Ö2, Ö5, Ö6, Ö9)	5	56
Çocuklar yeteneklerine bakılarak alınır. (Ö1, Ö2, Ö6, Ö7, Ö9)	5	56
Etkisi olmaz. (Ö3, Ö4, Ö7, Ö8)	4	44
Öğretmenler ödemiş, ödememiş olmalarına bakmaz. (Ö1, Ö5, Ö8, Ö9)	4	44
Etkinliğe katılmak isteyenler fazlaysa ödemiş olan alınır. (Ö2, Ö9)	2	22

Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre okulda düzenlenen sosyal etkinliklere öğrencilerin alınmasında öğrencilerin okulda ya da sınıfta istenilen parayı ödemiş ya da ödememiş olması öğretmenlerin çoğuna göre etkili olabilmektedir ancak

öğretmenlerin yarısına yakını etkili olmadığını düşünmektedir. Bu konularla ilgili Ö2, Ö3, Ö4, Ö5 ve Ö9'un ifadeleri şöyledir:

“Ben mutlaka etkili oluyordur diye düşünüyorum. Şu öğrencinin babası şu kadar para ödedi düşüncesi oluşur. Okulda yapılacak bir etkinliğe öğrenci seçiliyorsa ve parasını ödeyen öğrenci de katılmak istiyorsa, katılmasına izin verilir. Öğretmen de okul idaresi de mutlaka ödeyeni seçecektir. Mesela okul müdürü ‘Şu öğrenciler okula katkıda bulunmuşlar.’ diyerek, öğretmenleri yönlendirecektir.” (Ö2).

“Etkili olduğunu düşünmüyorum. Zaten okulda okul bütçesinden ayrılarak yapılan bir etkinlik olmaz. Olsa da bakılmaz herhalde.” (Ö3).

“Etkisi olmaz.” (Ö4).

“Hiç olmaz diyemeyiz ama olmamalıdır. Eğer okulun düzenlediği bir etkinlik varsa tabi ki böyle bir ayrıma öğretmenlerin gideceklerini zannetmiyorum.” (Ö5).

“Olabilir. Ancak böyle bir durumun olmasına izin vermiyoruz. Hepsi katılmak istediğinde bakılır ve okula katkısı olan çocuğa öncelik verilir.” (Ö9).

Öğretmenlerden bir kısmı öğrencilerin okulda yapılan sosyal etkinliklere alınmalarında onların yeteneklerine bakıldığını belirtmektedir. Ayrıca, öğretmenlerden bir kısmına göre öğrenciler okulda yapılan sosyal etkinliklere alınırken öğretmenler tarafından çocukların okulda ya da sınıfta istenilen parayı ödemiş ya da ödememiş olmalarına bakılmamaktadır. Bazı öğretmenler etkinliğe katılmak isteyen öğrenciler fazla olduğunda çocukların ödemiş ya da ödememiş olmalarına bakıldığını düşünmektedir. Bu konuda Ö1, Ö2, Ö6, Ö7, Ö8 ve Ö9 şunları ifade etmiştir:

“Bence veliler kendi aralarında ‘Şu ödedi şu katıldı, şu ödemedi, almamışlar.’ diye konuşur. Ama öğretmenler ödemiş ya da ödememiş diye bakmaz. Bakmamalıdır. Çocukların yeteneklerine, temsil edebilme becerilerine bakılıyordur.” (Ö1).

“Ödememişse ve katılmak isteyen de çok ise ödeyemeyen katılamaz.” (Ö2).

“Etkileyebilir de etkilemeyebilir de... Diyelim çocuk halk oyununda yetenekli ama kıyafetini alacak durumu yok. Onu seçelim isteriz çünkü yetenekli. Öğretmenler kendi aralarında topladıkları parayla çocuğa kıyafet alabilir. Ya da kıyafeti aldığınız yere söyleriz, bir iki kıyafetin parasını almaz ya da fiyat indirimi yapar. Bunlar olmadığında halk oyununa öğrenci katılamıyor. Çocuğun ödemiş ya da ödememiş olduğuna bakıldığında bu bir ayrımcılık olur, çocuklar bunu fark eder.” (Ö6).

“Bakılmaz. Öğrenci yetenekli ise katılabilir.” (Ö7).

“Öğretmenlerin böyle bir ayrıma gittiklerini düşünmüyorum. Ekonomik durumu yetersiz olanlara böyle bir durumda yardımcı oluyoruz. Bir etkinlik varsa sınıftan hiçbir nedenle bir öğrencimi diğerlerinden ayırmam. Hepsini katılsın isterim.” (Ö8).

“Çocukların yeteneklerine bakılır.” (Ö9).

Okulda ya da sınıfta istenilen parayı ödemiş ya da ödememiş olmanın okulda düzenlenen sosyal etkinliklere öğrencilerin alınmasında nasıl etkisi olduğu konusunda velilerden elde edilen bulgular Tablo 51’de verilmiştir. Okulda düzenlenen sosyal etkinliklere öğrencilerin alınmasında okulda ya da sınıfta istenilen parayı ödemiş ya da ödememiş olmak velilerin 6’sına (%60) göre etkili olmamakta, 4’üne (%40) göre etkili olabilmektedir. Velilerden 2’sine (%20) göre çocukların yeteneklerine bakılarak ve 2’sine (%20) göre etkinliğe katılmak isteyen öğrenciler fazla olduğunda çocukların ödemiş ya da ödememiş olmalarına bakılarak öğrenciler okulda yapılan sosyal etkinliklere alınmaktadır.

Tablo 51. Velilerin, Okulda İstenen Parayı Ödeme Durumunun Çocuklarının Sosyal Etkinliklere Alınmalarındaki Etkisi ile İlgili Düşünceleri

Kategoriler	(f)	(%)
Etkisi olmaz. (V1, V2, V3, V4, V5, V10)	6	60
Etkili olabilir. (V6, V7, V8, V9)	4	40
Çocuklar yeteneklerine bakılarak alınır. (V1, V10)	2	20
Etkinliğe katılmak isteyenler fazlaysa ödemiş olan alınır. (V8, V10)	2	20

Okulda düzenlenen sosyal etkinliklere öğrencilerin alınmasında okulda ya da sınıfta istenilen parayı çocukların ödemiş ya da ödememiş olmaları ile ilgili velilerden elde edilen bulgular öğretmenlerden elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Velilerin çoğuna göre okulda düzenlenen sosyal etkinliklere öğrencilerin alınmasında okulda ya da sınıfta istenilen parayı ödemiş ya da ödememiş olmak etkili olmamakta ancak velilerin yarısına yakınına göre etkili olmaktadır. Bu konuda V4, V5, V6, V7 ve V9’un ifadeleri şöyledir:

“Hayır. Zannetmiyorum.” (V4).

“Hayır. Bakılmaz.” (V5).

“Bakılıyordur. Zaten veli parasını ödemiş ise gider, ödememiş ise gitmez. Bu durumu ayırım olarak saymazlar.” (V6).

“Evet olur ama benim bir deneyimim olmadı.” (V7).

“Bazı öğrenciler her türlü etkinliğe katılıyor. Bazıları hiç katılamıyor. Herhalde buna bakılıyor. Parayı ödeyen avantajlı olur. Para ödeyen velilere öğretmenler genellikle bu tür durumlarda yok diyemiyorlar.” (V9).

Okulda düzenlenen sosyal etkinliklere öğrencilerin alınmasında okulda ya da sınıfta istenilen parayı çocukların ödemiş ya da ödememiş olmalarının etkili olmadığını düşünen velilerin ifadelerinden aslında etkili olduğunu kabullenmedikleri için böyle düşündükleri anlaşılmaktadır. Katılımcılardan V2 ve V3’ün aşağıdaki ifadelerinden de bu anlaşılmaktadır.

“Biz böyle bir şey olmasını önlemeye çalışırız. Para ödeyen geziye katılır, ödemeyen katılamaz türünden bir ayırım yapılmasına izin vermeyiz. Bir etkinlik varsa ödemiş olsun ya da olmasın tüm çocuklarımız katılacak derim ve katılırlar. Böyle bir ayırım yapılmasına izin vermem.” (V2).

“Olmaz. Olmuyordur herhalde.” (V3).

Ayrıca bazı veliler çocukların yeteneklerine bakılarak bazıları ise etkinliğe katılmak isteyen öğrenciler fazla olduğunda çocukların ödemiş ya da ödememiş olmalarına bakılarak öğrencilerin okulda yapılan sosyal etkinliklere alındıklarını düşünmektedir. Katılımcılardan V1, V8 ve V10’un bu konulardaki ifadeleri şöyledir:

“Zannetmiyorum. Eğer geziye seçilecekse parasını ödeyemeyenler de seçilirler. Yok denmez. Öğretmenleri çocukların yeteneklerine bakarlar. Resim çizemeyen çocuk resim kursuna, şarkı söyleyemeyen çocuk şarkı yarışmasına seçilemez ki.” (V1).

“Bakılabilir. Öğrencilerin çoğu yapılacak olan etkinliğe katılmak istiyorsa okula daha çok katkısı olanlar seçilir. Ödemede zorluk yaşayanlar pek düşünülmezler.” (V8).

“Zannetmiyorum. Okul gezi yapıyor ve çocuk para ödeyemiyorsa geziye gidemez. Ödeyene öncelik tanınır. Yetenekli çocuklara böyle bir ayırım yapılmaz.” (V10).

4.5.6. Okul Bütçesinden Etkinliklere Kullanılmasının Çocukların Düşüncelerine Etkisi

Okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı olan etkinliklere para ayrılmasının çocukların eşitlik, adalet ve özgürlük düşüncelerini nasıl etkilediği konusunda öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 52’de verilmiştir. Okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı etkinliklere para ayrılması öğretmenlerin 8’ine (%89) göre çocukların düşüncelerini olumlu etkilemektedir. Ayrıca öğretmenlerden 7’sine (%78) göre çocuklarda adalet, eşitlik düşüncelerini geliştirmekte,

6'sına (%67) göre çocukların kendilerini özgür ve güvende hissetmelerini sağlamakta, 1'ine (%) göre çocuklarda hak, sevgi, saygı ve hoşgörü düşüncelerini geliştirmekte, 1'ine (%) göre çocuklarda birliktelik duygusunu geliştirmekte ve 1'ine (%) göre çocukların düşüncelerine etki etmemektedir.

Tablo 52. Öğretmenlerin Okul Bütçesinden Öğrenci Etkinliklerine Kullanılmasının Çocukların Düşüncelerine Etkisi Hakkındaki Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
Çocukların düşüncelerini olumlu etkiler. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	8	89
Çocuklarda adalet, eşitlik düşünceleri gelişir. (Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	7	78
Çocuklar kendilerini özgür ve güvende hisseder. (Ö1, Ö2, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9)	6	67
Çocuklarda hak, sevgi, saygı ve hoşgörü düşünceleri gelişir. (Ö9)	1	11
Çocukların düşüncelerine etki etmez. (Ö4)	1	11
Çocuklarda birliktelik duygusu gelişir. (Ö3)	1	11

Öğretmenler okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı etkinliklere para ayrılmasının çocukların duygu ve düşüncelerini olumlu etkilediğini ifade etmişlerdir. Bu konuda Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7 ve Ö8'in düşünceleri şöyledir:

“Hepsine birden etki edeceğini ve çocuklarda bu düşüncelerin gelişeceğini rahatlıkla söyleyebilirim. Çocuklarda eşitlik, adalet, özgürlük, hak, güven gibi duyguların ilkokulda gelişmesi önemlidir. Bu nedenle okulun yapacağı etkinlikler çocukta bu düşüncelerin oluşmasına olumlu yönde katkıda bulunur. Çocuk yanlış yapmış olduğunda bile ona karşı şiddet kullanmak yerine bu tür etkinliklerden faydalandırma yoluna gidiliyorsa tabi ki çocukta adalet düşüncesi, okula güven duygusu ya da eşitlik özgürlük düşüncesi olumlu yönde oluşacak ve gelişecektir.” (Ö2).

“Çocuklar okulda onları birleştirecek, kaynaştıracak, sosyalleştirecek etkinliklere para ödemiş ya da ödememiş, zengin ya da yoksul olmalarına bakılmadan alınmalıdır. Okul bütçesinden para ayırarak okulda etkinlikler yapılması çocuklarda hep olumlu düşüncelerin oluşmasını sağlar” (Ö3).

“Çok fazlasıyla etki eder. Çocuklar sosyalleşirse bu duygularına olumlu yansır. Bunun için tabi ki okul bütçesi çocuklar için kullanılmalı. Özellikle bizim okulumuz gibi okullarda okul bütçesinden çocukları sosyalleştirecek etkinliklere kullanılmasına çok ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Çocuklarımızın yeteneklerini ortaya çıkaramıyoruz. Eğitimimiz önceden bunu yapabiliyordu. Mesela çocuğun eline bir makas verdiğinizde onu nasıl kullanacağını bilmiyor. Çünkü çocuklara yaparak öğretmiyoruz. Bu nedenle

okulda sosyal etkinliklerin yapılmasının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Okulda derslerden daha çok çocukları sosyalleştirecek etkinliklere ağırlık verilmeli. Okul bütçesinden bunlara kullanılsın.” (Ö5).

“Etki eder tabi ki. Okulda sosyal etkinliklere okul bütçesinden para ayrılmasını çok isterim. Acaba bırakın bu okulu olanakları çok çok daha iyi olan okullarda bu yapılıyor mu? Doğrusu yapılmadığını düşünüyorum. Mesela okulda gösteriler yapılıyor, maddi olanaksızlıkları yüzünden gidemeyen öğrenciler oluyor. Onlara destek olmaya çalışıyoruz. Bu tür düşünceleri olumsuz etkilenmesin diye. Okulda çocukların sosyalleşmelerini sağlayacak etkinlikler yapılmadığında ya da yapılan bir etkinliğe maddi durumu iyi olmadığı için çocuk alınmadığında çocuklarda okula karşı olumsuz düşünceler ortaya çıkar. Maddi durumu iyi olan çocuklar okul dışında her türlü etkinliğe istiyorsa katılabilir ancak maddi durumu iyi değilse katılamaz. Okulda çocukların sosyalleşmelerini sağlayacak etkinliklere para ayrılması ve bunların yapılması daha da önemlidir. Çünkü çocuklarda özgürlük, adalet, eşitlik, güven gibi düşüncelerin olumlu yönde oluşması ve gelişmesi önemlidir.” (Ö6).

“Okulda çocukların sosyalleşmelerine para ayrılması çocuklarda eşitlik, hak, adalet, özgürlük, güven düşüncelerinin oluşmasına olumlu etki eder.” (Ö7).

“Etki eder ve çocuklarda olumlu duygu ve düşünceler oluşur. Okul sosyalleşme ortamı olduğunda çocuklarda adalet, eşitlik, özgürlük düşünceleri gelişebilir.” (Ö8).

Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı etkinliklere para ayrılması çocuklarda eşitlik, adalet düşüncelerinin gelişmesini sağlamaktadır. Katılımcılardan Ö1, Ö6 ve Ö9’un bu konudaki ifadeleri şöyledir:

“Mesela çocuklarda adalet duygusu gelişir. Özellikle istenen parayı ödeyemeyen çocuklar etkinliklerden yararlandıklarında eşit davranıldığını düşünürler.” (Ö1).

“Her çocuğa sosyal etkinlik için olanaklar sağlanırsa çocukların eşitlik, adalet düşünceleri tabi ki gelişecektir. Okulda çocuklar eşitlik, adalet ve güven ortamı sağlanmış olduğunu düşüneceklerdir. Okulda her olanak çocuklara eşit sağlandığında, çocuklar parayı hiç mi hiç düşünmezler, akıllarına bile gelmez.” (Ö6).

“Hepsine olumlu etkiler. Çocuklarda eşitlik, adalet, özgürlük duyguları gelişir. Çünkü çocuklar sosyalleşerek kendilerine özgüven kazanır. Birlikte etkinliklere katıldıklarında mutlu olur. Özgürlük, adalet, eşitlik olmayan ortamlarda çocuklar sosyalleşemezler.” (Ö9).

Öğretmenler okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı etkinliklere para ayrılmasının çocukların kendilerini özgür ve güvende hissetmelerini sağlayacağını düşünmektedir. Katılımcılardan Ö1, Ö2, Ö7 ve Ö8'in bu konudaki düşünceleri şöyledir:

“Bende varım, bende seçiliyorum diye düşünür ve güven duygusu gelişir. Bu durumda çocuğun arkadaşlarıyla iletişimi kolaylaşır. Kendini okulda özgür hisseder.” (Ö1).

“Çocuklara okulda yapılan bu tür etkinlikler ile düşüncelerini baskı altında kalmadan özgürce söyleyebilme fırsatı verilmiş olur. Aslında çocukları böyle kazanmış oluruz. Çocuğu aşağılamak, azarlamak onun özgürlüğünü elinden almak olur. Mesela çocuğu korkutmak yerine ona güven vererek yanlışlarını, doğrularını onunla konuşmalıyız. Bu durumda çocuklar okula daha çok bağlanacak ve kendilerini güvende hissedeceklerdir. Arkadaşları ile olan ilişkileri gelişmiş olacaktır. Çocuk düşüncelerini özgürce, baskı altında kalmadan söyleyebilmelidir.” (Ö2).

“Tamamına etki edeceğini düşünüyorum. Çocuk eşit olduğunu düşünür ve kendisini güvende hisseder ve mutlu bir birey olur. Çocuklar eşit, özgür ve güvende oldukları ortamlarda sosyalleşebilir. Okul bütçesinden para ayrılarak çocukları sosyalleştirecek etkinlikler yapılmalı, tüm çocukların bu etkinliklere katılmaları sağlanmalıdır.” (Ö7).

“Okula güvenleri artar. Okul bütçesinden para ayrılarak çocukların sosyalleşmelerini sağlayan etkinliklerin yapılması çocuklarda bu düşüncelerin oluşmasını sağlayacağından önemlidir. Çocukların okula güvenleri artar.” (Ö8).

Öğretmenler okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı etkinliklere para ayrılmasının çocuklarda hak, sevgi, saygı ve hoşgörü düşüncelerini geliştireceğini düşünmektedir. Katılımcılardan Ö9 bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Etkinliklere para ayrıldığında aslında çocukların haklarını çocuklara vermiş oluruz. Çocukların bu etkinliklerde sevgi, saygı, hoşgörü, eşitlik düşünceleri gelişir.” (Ö9).

Okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı etkinliklere para ayrılması çocuklarda birliktelik duygusunu geliştirmektedir. Katılımcılardan Ö3'ün ifadeleri şöyledir:

“Okul bütçesinden çocukların etkinliklerine kullanılması mesela bir halk oyunu yapılması çocuklarda birlik ve beraberlik düşüncesinin oluşmasına katkıda bulunur. Birliktelik duygusu çocuklarda gelişir. Çocuk çocuklarla oynarken gülerken güzel, yalnızken bir anlamı yok. Bu nedenle okul bütçesinden çocukların etkinliklerine harcanması gerekir. Bütçe harcanacaksa çocukların mutluluğu için harcanmalı. Yani çocuğun dini, dili, ırkı önemli değil.” (Ö3).

Okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı etkinliklere para ayrılması çocukların düşüncelerine etki etmemektedir. Katılımcılardan Ö4 şunları ifade etmiştir:

“Hayır, çocukların bu düşüncelerinin parayla ilişkilendirilmesine karşıyım, böyle bir sonuç çıkacağına da inanmıyorum” (Ö4).

Okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı olan etkinliklere para ayrılmasının çocukların eşitlik, adalet ve özgürlük düşüncelerini nasıl etkilediği konusunda velilerden elde edilen bulgular Tablo 53’te verilmiştir. Okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı etkinliklere para ayrılması velilerin 10’una (%100) göre çocukların duygu ve düşüncelerini olumlu etkilemektedir. Ayrıca okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı etkinliklere para ayrılması velilerin 9’una (%90) göre çocuklarda adalet ve eşitlik düşüncelerini geliştirmekte, 9’una (%90) göre çocukların kendilerini özgür ve güvende hissetmelerini sağlamak ve 2’sine (%20) göre çocuklarda arkadaşlık, sevgi, saygı ve hoşgörü duygularını geliştirmektedir.

Tablo 53. Velilerin Okul Bütçesinden Öğrenci Etkinliklerine Kullanılmasının Çocukların Düşüncelerine Etkisi Hakkındaki Görüşleri

Kategoriler	(f)	(%)
Çocukların duygu ve düşüncelerine olumlu etki eder. (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10)	10	100
Çocuklarda adalet, eşitlik düşünceleri gelişir. (V1, V2, V3, V4, V5, V7, V8, V9, V10)	9	90
Çocukların kendilerini özgür ve güvende hissetmelerini sağlar. (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9)	9	90
Çocuklarda arkadaşlık, sevgi, saygı ve hoşgörü düşünceleri gelişir.(V1, V10)	2	20

Velilerin tamamından elde edilen bulgular okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı etkinliklere para ayrılmasının çocukların duygu ve düşüncelerini olumlu etkilediğini ortaya koymaktadır. Velilere göre okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı etkinliklere para ayrılması çocuklarda adalet ve eşitlik düşüncelerini geliştirmektedir. Bu bulgularla ilgili V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9 ve V10’un ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Bence bu düşüncelerin hepsine etki eder. Çocuklarda eşitlik ve adalet düşünceleri oluşur. Çocuk diğer arkadaşlarıyla kendisini eşit hisseder, eksik hissetmez.” (V1).

“Bu düşüncelerin hepsine etki edeceğine inanıyorum. Eşitlik düşüncesi çocukta oluşur ve gelişir. Kendisine okulda ayırım yapılmadığını hisseder.” (V2).

“Tamamı etkili olur. Çocuğumun sosyalleşmesine dönük etkinliklere para ayrılması çocuğumun adalet, eşitlik, özgürlük, güven gibi düşüncelerini geliştirir.” (V3).

“Çocuğumda bunların hepsinin oluşmasına etki eder. Özgürlük, hak, dürüstlük, doğruluk, eşitlik düşünceleri oluşur. Bunun için okul bütçesinden öğrencilerin sosyalleşmelerini sağlayacak etkinliklere para ayrılmalıdır.” (V4).

“Hak, adalet, eşitlik, güven, özgürlük gibi düşünceleri gelişir. Okulda etkinlikler yapıldığında çocuklarımız sosyalleşir. Okulda herkes eşit olur, hepsi faydalanır.” (V5).

“Okulda bu etkinliklere para ayrılması çocuğumda bu düşüncelerin oluşmasına etki eder. Bazen okulda çocuklara ‘Şu etkinliği yapacağız.’ derler ama yapmazlar. Bu da çocukların okula olan güvenleri sarsıyor. Bu tür beklentiler oluşturup yerine getirmemek çocukların okula olumsuz bakmalarına neden olur. Bir bilim merkezine gidileceği duyuruldu ama gidilmedi. Çocuklar halen gidecekler mi diye merak ediyorlar ve soruyorlar.” (V6).

“Etkiler. Çocuklar için bu düşünceler önemli. Her çocuk özgürce okulun olanaklarından faydalanmalı. Okul bütçesinden para ayrılmalı. Çocuklarda eşitlik düşüncesi böyle oluşur, okula güvenleri artar.” (V7).

“Tamamına etki eder. Çocuklarda bunların hepsi ortaya çıkar ve gelişir. Böylece çocuklar eşitliği, doğruluğu, adaleti, özgürlüğü okulda öğrenmiş olurlar.” (V8).

“Çocuklarda bu düşünceler okulda katıldıkları etkinliklerle gelişebilir. Okula güvenleri artar. Çocuklarımız adil, dürüst olmayı, eşitliğe adalete önem vermeyi bu etkinliklere katılarak öğrenirler. Okul bütçesinden para ayrılarak çocukların sosyalleşmelerini sağlayacak etkinlikler yapılmalıdır.” (V9).

“Çocuklarda bu düşüncelerin oluşmasına etki eder. Her şeyden önce çocuklarda eşitlik duygusu gelişir. Adaletli olurlar. Okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine dönük etkinliklere para ayrılmalı ve çocuklara kullanılmalıdır. Çünkü bu etkinliklere katılmak her çocuğun hakkıdır. Çocuklar arasında ayırım yapılmamış olur.” (V10).

Veliler okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı etkinliklere para ayrılmasının çocukların kendilerini özgür ve güvende hissetmelerini sağladığını düşünmektedir. Bu konuda V1, V2 ve V4’ün ifadeleri şöyledir:

“Okul bütçesinden para ayrılarak yapılan etkinlikler okula olan güveni artırır. Özgürlük çocuklar için önemlidir. Bu etkinliklerde çocuklar özgürce iletişim kurmaktadır.” (V1).

“Çocuğa okulda sunulan etkinlikler onun okula güven beslemesini sağlar. Okulda çocuk etkinliklerden yararlandığında özgürleşir. Çocuğun kendisine olan özgüveni etkinlikler yoluyla artar. Bu durum yaşamını olumlu etkiler. Bu etkinliklere hiç katılamayan çocuklar ilerideki yaşamlarında güçlü bir kişiliğe kavuşamaz. Çocuklara okulda sosyalleşmeleri amacıyla karşılıksız olanaklar sunabilmeliyiz.” (V2).

“Bu etkinlikler okulda yapılırsa çocuklarımız kendilerini güvende ve özgür hisseder. Okulu özgürlüğün olduğu bir yer olarak görür ve kendini iyi hisseder.” (V4).

Velilerden bazılarına göre okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı etkinliklere para ayrılması çocuklarda arkadaşlık, sevgi, saygı ve hoşgörü duygularını geliştirmektedir. Katılımcılardan V1 ve V10 bu konuda şunları düşünmektedir:

“Çocuklara okulda okul bütçesinden kullanılmalı ve etkinlikler yapılmalıdır. Çocuklarda en güzel düşünceler okulda oluşur. Çocuklarımız eşitliği, adaleti, sevgiyi, saygıyı, hoşgörüyü, arkadaşlığı okulda yapılan etkinliklerle öğrenir.” (V1).

“Arkadaşlarının haklarına önem vermeyi öğrenirler. Bu etkinliklere katılan çocukların arkadaşlık ilişkileri gelişir. Böylece çocuklar arasında da baskı olmaz.” (V10).

Velilerden elde edilen bulgulara göre çocuklarda adalet, eşitlik, hak, özgürlük, güven, arkadaşlık, sevgi, saygı ve hoşgörü gibi duygu ve düşünceler, okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı olan etkinliklere para ayrıldığında oluşmakta ve gelişmektedir. Öğrencilerin sosyalleşmelerine ve onlarda adalet, eşitlik, hak, özgürlük gibi duygu ve düşüncelerin oluşmasına katkı sağlayacak etkinliklerin okul bütçesinden para ayrılarak yapılmasının çocukların okul yaşamlarına ve gelecekteki yaşamlarına etkisi aileler tarafından olumlu algılanmakta ve önemli görülmektedir. Çünkü sosyalleşmemek toplumda bireyi yalnızlaştırabilmektedir. “Nitekim toplumdan uzak tutulan çocuklar veya toplumsal olarak izole edilen bireyler üzerinde yapılan bazı deneyler sosyal öğrenmenin temel şartının başkalarıyla ilişki kurmak olduğunu göstermiştir (Fichter,1994, s. 25, 26)”.

BÖLÜM V

5. Sonuç ve Öneriler

Çalışmanın bu aşamasında sonuç ve öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuçlar

Sonuçlar, önce elde edilen sonuçla ilgili başlık yazılarak sonra öğretmen ve velilerden elde edilen sonuçlar ayrı ayrı açıklanarak sunulmuştur. Görüşme yapılan öğretmen ve velilerin söylemleri büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Okuldaki bütçe oluşturma ve kullanma süreçleri öğrencilere demokratik ve kamusal bir okul ortamı sunamamakta, farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki öğrencilerin okulda yaşadıkları eşitsizlikleri ortadan kaldıramamakta, okulda eğitimin paralı olmasına zemin hazırlamakta ve çocukların sosyal ilişki ve etkileşimlerinde olumsuz okul yaşantıları edinmelerine neden olmaktadır.

5.1.1. Kişisel Bilgiler ve Eğitim Düzeyi İle ilgili Sonuçlar

Öğretmenlikteki deneyimlerinin yanında bu okulda uzun süre çalışan ve deneyim kazanan çoğu kadın ve genç öğretmenler bulunmaktadır. Öğretmenlerin çoğu lisans düzeyinde sınıf öğretmenliği eğitimi almıştır. Her üç öğretmenden biri Sınıf Öğretmenliği dışında Maden ve Ziraat Mühendisliği ile Tarih alanlarında okumuş olmalarına rağmen sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Velilerin çoğu kadın olup ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim almışlardır. Kadın velilerin eğitim durumlarının düşük olduğu görülmektedir. Çalışan az sayıdaki veli temizlik ve aşçılık gibi piyasadaki ikincil işlerde çalışmakta, aylık ortalama gelirleri alt sosyo-ekonomik düzeydeki gelir grubuna denk gelmekte ve düşük kalmaktadır. Çalışan velilerin, çocuklarını okula bırakmak ve almak gibi nedenlerle çocuklarına zaman ayırmak zorunda kalmaları, çalıştıkları işlerinde mesaiye kalamamalarına neden almakta aile bütçeleri bu durumdan etkilenmekte ve kadınların bir işte çalışmaları okuyan çocuklarına zaman ayırmalarını zorlaştırmaktadır.

5.1.2. Okul Bütçesi Oluşturma Süreci İle ilgili Sonuçlar

5.1.2.1. Velilerin Çocuklarının Eğitiminden Dolayı Harcamaları ile ilgili Sonuçlar

Veliler çocuklarının eğitimi için kırtasiye, kıyafet, beslenme, eğitim, okulun istediği harcamalar ile ellerinden gelen her türlü harcamaları yapmaktadır. Veliler

çocuklarının eğitiminden dolayı altı başlık altında harcama yapmakta ve bu harcamalar, çocuk için yapılan harcamalar ve okul istediği için yapılan harcamalar olarak ikiye ayrılmakta, veliler en çok kırtasiye harcaması yapmaktadır. Veliler çocuklarına harçlık ve kırtasiye gibi sürekli harcamalar ile kıyafet ve çanta gibi sürekli olmayan harcamalar yapmaktadır.

5.1.2.2. Bütçe Hazırlama, Bütçeye Bağlı Kalma ve Bütçenin Önemi ile İlgili

Sonuçlar

Öğretmenler bütçe hazırlayıp hazırladıkları bütçeye bağlı kalmakta ve bütçenin önemli olduğuna inanmaktadır. Öğretmenlere göre gelir ve harcamaları bilmek, maddi sıkıntı yaşamamak, ayağını yorganına göre uzatmak, planlı ve programlı olmak ve evdeki harcamaları kontrol altında tutmak açısından bütçe önemlidir.

Veliler bütçe hazırlayıp hazırladıkları bütçeye bağlı kalmakta ve bütçenin önemli olduğuna inanmaktadır. Velilere göre gelir ve harcamaları bilmek, maddi sıkıntı yaşamamak, ayağını yorganına göre uzatmak ve çocukların geleceğini hazırlamak açısından bütçe önemlidir. Veliler gelirleri az olduğundan daha dikkatli harcama yapmakta ve bazen de bazı harcamalarından vazgeçmektedir.

5.1.2.3. Okul Bütçesi ve Okul Bütçesinin Oluşmasına Katkı ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlere göre okul bütçesi velilerin katkısı, okul aile birliğinin katkısı, öğrenci aidatları/katkı payları, devlet ve gönüllü velilerin katkıları, il ve ilçeden gelen ödenekler ile öğrenci desteği ve kantin gelirlerinden oluşmaktadır. Öğretmenlerden bazılarının göre okul bütçesi okulda gelir ve giderlerin karşılanması için oluşturulan bütçedir. Okul bütçesi hakkında bilgisi olmayan öğretmenler bulunmakta ve bu durum bütçe oluşturma sürecinde öğretmenlerin yer olmadıklarını göstermektedir. Okulun elektrik, su ve doğalgaz gibi ihtiyaçları MEB tarafından karşılamakta ancak güvenlik görevlisi, temizlik personeli gibi önemli harcamalara devlet katkısı yetersiz kalmaktadır.

Velilere göre okul bütçesi velilerin katkısı, okul aile birliğinin katkısı, devletin katkısı, öğrenci aidatları/katkı payları ile gönüllü ve yardımsever velilerin katkılarından oluşmaktadır. Velilerden bazılarının göre okul bütçesi okulda gelir ve giderlerin karşılanması için oluşturulan bütçedir. Okul bütçesi hakkında bilgisi olmayan veliler bulunmakta ve bu durum bütçe oluşturma sürecinde velilerin yer almadıklarını göstermektedir. Kamu eğitim bütçesinden okula ödenek verilmemesi, en çok velilerin katkıları olmak üzere çeşitli yollarla okul bütçesinin oluşturulmasına izin verilmesi

devletin eğitimi parasız bir hizmet olarak görüp sunmaktan vazgeçtiğini göstermektedir. Bütçe dışı kaynaklarla okul bütçesi oluşturulurken özellikle sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarının bu durumdan nasıl etkilendiklerine bakılmamaktadır. Okul kantininden diğer arkadaşları gibi parasını vererek ‘tost ve ayran’ alan ya da okulda düzenlenen ‘Hacivat ve Karagöz’ oyununa arkadaşları bazen de öğretmeni istediği için katılan sosyo-ekonomik durumu düşük olan bir ilkokul çocuğu bilerek ya da bilmeden okul bütçesinin oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Okulda oluşturulan okul bütçesi yetersiz kalmakta, okul bütçesi oluşturma çabaları çocukların kendi aralarında sürekli ve hiç durmadan adeta rekabet halinde harcama yapmalarına yani tüketme kültürünü hep bir adım öne çıkarmalarına neden olmaktadır.

5.1.2.4. Okul Bütçesinin Önemi ve Okul Bütçesinin Üstlenilmesi ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlere göre, okul ihtiyaçlarının karşılanması ve öğrenci hizmetlerinin yürütülebilmesi okul bütçesine göre mümkün olduğundan okul bütçesi önemlidir ve okulda olması gereken bir durumdur. Bazı öğretmenlere göre okul bütçesine katkı sağlayacak etkinliklere yer verilmeli ve okulların bütçeleri aynı olmalıdır. Öğretmenlere göre okul bütçesini devlet üstlenmelidir. Öğretmenler okul bütçesini velilerin üstlenmesine velilerin gönülsüz olmaları, ekonomik durumlarının yetersiz olması ve devlet okulu olması nedenleriyle olumlu bakmamaktadır. Bazı öğretmenlere göre okul bütçesinin oluşmasına veliler de katkıda bulunmalı okul bütçesini veliler ve herkes üstlenmelidir. Öğretmenler bütçe oluşturma sürecinde velilerin düşüncelerinden etkilenmekte, velilerle sorunlar yaşamakta ve velilerle her ne nedenle olursa olsun bu süreçte karşı karşıya gelmek istememektedir ancak okul bütçesi oluşturma sürecinde velilerin katkılarını en kolay sağlayabilecek kişiler olarak görülmekte ve bu nedenle üzerlerinde baskılar oluşturulmaktadır.

Velilere göre okul ihtiyaçlarının karşılanmasının okulda oluşan bütçeye bağlı olması çocuklarının okulda olmaları ve bütçe oluşturma sürecinin çocuklardan ayrı bir süreç olarak yürütülmemesi nedeniyle okul bütçesi önemlidir ve okulda olması gereken bir durumdur. Velilerden bazılarının göre okul bütçesi yetersiz olmakla birlikte okul bütçesi için yapılan veli ödemelerinin eşit olması gerekmektedir. Velilere göre okul bütçesini devlet üstlenmelidir. Veliler okul bütçesini velilerin üstlenmesine, devlet okulu olması, velilerin gelirlerinin az olması, zaten okula katkılarının olması, okulda yapılan etkinliklere farklı ödemeler yapılması ve bu durumda velilere ya da çocuklarına farklı davranılması, okulda her ne amaçla olursa olsun para ödemelerinin eşitsizliklere

ve hoşnutsuzluklara yol açması nedenlerinden dolayı olumlu bakmamaktadır. Bazı velilere göre okul bütçesini veliler, bazılarına göre ise devlet üstlenmelidir ancak vatandaş ağırlıklı olmalıdır.

5.1.2.5. Okul Aile Birliği Hakkında Bilinenler ve Gelir Sağlamadaki Etkililiği ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlerden çoğu okul aile birliğinde görev almamış, bazıları görev almıştır. Bazı öğretmenlere göre okul aile birliği; okulun gelirlerini ve giderlerini sağlamakta, okulun velilerinden oluşmakta ve velilerden okula katkı sağlamaktadır. Öğretmenlere göre okul aile birliği okula gelir sağlamada etkilidir ve elde edilen gelirler çocuklardan ve velilerden istenerek elde edilmektedir. Öğretmenlere göre okul aile birliği, veli bağışları ve aidatlardan, kermes, gezi, oyun ve tiyatro etkinliklerinden, kırtasiye ve fotokopiden, kantinden, fotoğraf ve temizlik için toplanan paralardan, gönüllü ve yardımsever kişi ya da kurumlardan okula gelir sağlamaktadır.

Velilerden çoğu okul aile birliğinde görev almamış, bazıları görev almıştır. Bazı velilere göre okul aile birliği, okulun gelir ve giderlerini karşılamakta, okula katkı sağlamakta, okulun velilerinden oluşmakta ve okul olanaklarını iyileştirerek okula hizmet etmektedir. Velilere göre okul aile birliği okula gelir sağlamada etkilidir ve elde edilen gelirler çocuklardan ve velilerden istenerek elde edilmektedir. Velilere göre okul aile birliği kermes, gezi, oyun ve tiyatro etkinliklerinden, veli bağışları ve aidatlardan, kırtasiye ve fotokopiden, temizlik ve fotoğraf için toplanan paralardan, kantinden, gönüllü ve yardımsever kişi ya da kurumlardan okula gelir elde edilmektedir.

5.1.2.6. Okulda ve Sınıfta Para İstenmesi, Neye ve Hangi Etkinliklere İstendiği ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlere göre okulda ya da sınıfta para istenmektedir ve çocuklardan istenen paralar gezi, tiyatro ve sinema gibi etkinlikler ile okul ihtiyaçlarının karşılanmasına istenmektedir. Öğretmenler gezi, tiyatro, sinema gibi etkinliklere para getiremeyen çocukları bu etkinliklerden dışlamamakta, bu öğrencilere yardımda bulunarak diğerlerinden ayırmamaktadır. Öğretmenlere göre okul ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için çocuklardan ve velilerinden paralar alınmakta ancak bunu yaparken hiçbir şekilde zorluklar çıkarılmamaktadır.

Velilere göre okulda ya da sınıfta para istenmektedir ve çocuklardan istenen paralar gezi, tiyatro ve sinema gibi etkinliklere ve okul ihtiyaçlarının karşılanmasına

istenmektedir. Velilerin bazılarına göre okulda ya da sınıfta çocuklardan temizlik, fotokopi ve aidat parası istenmekte ancak, para getiremeyen çocuklar okulda yapılan etkinliklerden dışlanmamakta ve ayırım yapılmamaktadır.

5.1.2.7. Okulda ya da Sınıfta Para İstenmesine Verilen Tepkilere İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerin çoğuna göre okulda ya da sınıfta çocuklardan çeşitli etkinliklere para istenmesine veliler tarafından tepki gösterilmekte ve bu tepkilere karşı öğretmenler dikkatli olmaya çalışılmakta, bir kısmına göre tepki gösterilmemektedir. Öğretmenlere göre bu tepkiler, ‘ödemeye mecbur değilim’, ‘devlet okulu devletimiz ödemeli’, ‘aidatların nerelere harcandığını bilmiyorum’ şeklinde olmaktadır.

Velilerin çoğuna göre okulda ya da sınıfta çocuklardan çeşitli etkinliklere para istenmesine veliler tarafından tepki gösterilmekte ve bu tepkilere karşı veliler dikkatli olmaya çalışılmakta, bir kısmına göre tepki gösterilmemektedir. Velilere göre bu tepkiler, ‘devlet okulu devletimiz ödemeli’, ‘ödemeye mecbur değilim’, ‘nerelere harcamalar yapıldığını bilmiyorum’, ‘eşit ödeme yapılmıyor’ şeklinde olmaktadır.

5.1.2.8. Sosyo-Ekonomik Nedenlerle Okulda ya da Sınıfta İstenen Parayı Ödemede Zorluk Yaşanması ve Oluşan Tepkiler ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlerin çoğuna göre okulda ya da sınıfta istenen parayı sosyo-ekonomik nedenlerle ödemekte zorluk yaşayan veliler olmakta, ödemede zorluk yaşayan velilere tepkiler olmamaktadır. Öğretmenlerden bazılarına göre ödemede zorluk yaşayan veliye tepkiler olmakta, ödemede zorluk yaşayan velinin de ödemesi beklenmektedir.

Öğretmenlerin düşüncelerinin aksine velilerin çoğuna göre okulda ya da sınıfta istenen parayı sosyo-ekonomik nedenlerle ödemede zorluk yaşanmamakta ve ödemede zorluk yaşanması durumunda tepkiler olmamaktadır. Bazı veliler ödemede zorluk yaşamakta, bazıları da ödemede zorluk yaşadığında tepkilerle karşılaşmaktadır.

5.1.2.9. Okulda ya da Sınıfta İstenen Paradan Çocukların Haberlerinin Olması, Evdeki İlişkilerine Yansıması ve Etkisi ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlere göre para istenmesi konusunda çocukların haberleri olmakta, etkinliği yapanlar, öğretmenler, sınıf temsilcisi veliler tarafından çocuklara duyurulmakta, para istenmesi evde çocukların ilişkilerini etkilemekte ancak bu konuda dönüt alınamamaktadır. Öğretmenler, para konusundaki isteklerinin evde karşılanmadığında çocukların üzüleceklerini, kızacaklarını ve evdeki ilişkilerinin bu

durumda zarar göreceğini düşünmektedir. Öğretmenlerin okulda ya da sınıfta istenen parayı evden alamadığı için getiremeyen ya da yapılan etkinliklere para getirmediği için gidemeyen çocukların üzülmelerini önlemeye ve para konusunu farklı yöntemlerle çözmeye çalıştıkları ortaya çıkmıştır.

Velilere göre istenen para konusunda çocukların haberleri olmakta, etkinliği yapanlar, öğretmenler, sınıf temsilcisi veliler tarafından çocuklara duyurulmakta, istenen parayı ödedikleri için evde çocuklarının ilişkileri bu durumdan etkilenmemektedir. Velilerin bir kısmı istenen paradan çocuklarının haberlerinin olmadığını, istenen para ödenmediğinde bu durumun çocuklarının evdeki ilişkilerini etkilemediğini ve evde bu konuda çocuklarının konuşmadığını belirtmiştir. Velilerin bir kısmına göre istenen parayı ödemediklerinde çocuklarının evdeki ilişkileri bu durumdan olumsuz etkilenmektedir.

5.1.2.10. Para Ödemede Bazı Velilerin Zorluk Yaşamalarının Çocukların Okul ile İlgili Duygu ve Düşüncelerine Etkisi ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlere göre okulda ya da sınıfta para istenmesi ve bazı velilerin ödemede güçlük yaşamaları, çocukların okulu sevmeme, derslerini sevmeme, okulda vakit geçirme ve okula devam etme gibi duygu ve düşüncelerini etkilemekte ve bu çocuklar üzülme, kırılmakta ve mutsuz olmaktadır. Öğretmenlere göre bu öğrenciler okulu sevmemekte ve okula gitmek istememekte, öğretmenini ve arkadaşlarını sevmemekte, bu durumdan dersleri olumsuz etkilenmekte, öğretmene karşı tavır almakta ve okula güveni azalmaktadır. Öğretmenler ortaya çıkan bu durumdan çocukların etkilenmemeleri için sınıfta önlemler almaktadır.

Velilere göre okulda ya da sınıfta para istenmesi ve bazı velilerin ödemede zorluk yaşamaları, çocukların okulu sevmeme, derslerini sevmeme, okulda vakit geçirme ve okula devam etme gibi duygu ve düşüncelerini duygusal açıdan etkilemekte ve çocuklar üzülmemektedir. Okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle istenen parayı ödemekte zorluk yaşamalarının çocuklarını etkileyeceğini ve etkilemeyeceğini düşünen velilerin oranı eşittir. Velilere göre bu durumdan etkilenen çocuklar, okulu sevmemekte, okuldaki iletişimi olumsuz etkilenmekte, öğretmenini sevmemekte, dersleri olumsuz etkilenmekte, duygusal olarak etkilenmekte ve üzülmemekte, arkadaşları tarafından üzülmemekte ve arkadaşlarına tepki göstermektedir.

5.1.2.11. Okulda ya da Sınıfta Herhangi Bir Nedenle Para İstenmesinin Öğrencilerde Yaşattığı Olumsuzluklar ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlere göre okulda ya da sınıfta para istenmesi çocukların olumsuzluklar yaşamalarına, çocuklar üzerinde duygusal ve psikolojik olumsuzluklara ve olumsuz tepkilere neden olmaktadır.

Velilere göre okulda ya da sınıfta para istenmesi çocukların olumsuzluklar yaşamalarına, çocuklar üzerinde duygusal ve psikolojik olumsuzluklara yol açmaktadır. Velilerin bir kısmına göre okulda ya da sınıfta para istenmesi çocuklar üzerinde olumsuz tepkilere neden olmakta fiziksel tepkilere yol açmakta ve bazı veliler çocukların para konusunda olumsuzluklar yaşamasını önlemeye çalışmaktadır.

5.1.2.12. Farklı Donanım ve Olanaklara Sahip Sınıflar ve Bu Durumun Velilerin İlişkilerine Yansıması ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlerin çoğuna göre okulda ya da sınıfta farklı donanım ve olanaklara sahip sınıflar bulunmakta, bu durum veliler arasında rekabete yol açmakta ve veliler arasındaki iletişimi olumsuz etkilemektedir. Öğretmenlerin bir kısmına göre okulda ya da sınıfta farklı donanım ve olanaklara sahip sınıfların olması veliler arasındaki iletişimi olumlu ya da olumsuz etkilemektedir.

Velilerin çoğuna göre okulda ya da sınıfta farklı donanım ve olanaklara sahip sınıflar bulunmakta, bu durum veliler arasında rekabete yol açmakta ve veliler arasındaki iletişimi olumsuz etkilemektedir. Velilerin bir kısmına göre okulda ya da sınıfta farklı donanım ve olanaklara sahip sınıfların olması veliler arasındaki iletişimi olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Velilerin okuldan beklentileri okul ve sınıf tercihlerine yansımakta, onların donanımlı derslikler oluşturmalarına ve bu dersliklere ‘iyi’ öğretmenler görevlendirilmesini istemelerine yol açmaktadır. Ailelerin bu yönde ortaya koyduğu davranış, okula daha fazla katkı sağlayan velilerde çok daha belirgindir. Bu durum okul ayrışmasını güçlendirerek düşük ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki grupların zorunlu okul ve sınıf tercihi yapmalarına yol açmaktadır. Okulda sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan farklı ailelerden gelen öğrenciler farklı sınıflarda toplanarak birbirlerinden kopmakta ve birbirleriyle iletişim ve etkileşim kuramamaktadır.

5.1.2.13. Farklı Kültürel Çevre, Sosyal Sınıf ve Katmanlardan Gelen Öğrencilerin, Para İstenmesi Hakkındaki Düşünceleri ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlerin çoğuna göre farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan okula gelen öğrenciler okulda ya da sınıfta para istenmesi hakkında birbirlerinden farklı düşünmektedir. Öğretmenler çocukların kendilerinden para istenmesini istemediklerini, ödemede zorluk yaşayanların huzursuz olduklarını, kültür ve varlık düzeyi iyi olanların bu durumu umursamadıklarını, ekonomik durumu iyi olmayanların kendilerini baskı altında hissettiklerini düşünmektedir. Öğretmenlerin bir kısmı okulda ya da sınıfta öğrencilerden para istenmesini kültür düzeyi daha iyi olan öğrencilerin açıkça eleştirdiklerini, ödemede zorluk yaşayanların eleştirmemekle birlikte kabullendiklerini vurgulamıştır. Öğretmenlerin bir kısmına göre çocuklar çocuk olduklarından birbirlerinden farklı düşünmemektedir.

Velilerin çoğuna göre farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan okula gelen öğrenciler okulda ya da sınıfta para istenmesi hakkında birbirlerinden farklı düşünmekte, ekonomik durumu iyi olan çocuklar kendilerinden para istenmesini umursamamakta, çocuklar kendilerinden para istenmesini istememekte, ödemede zorluk yaşayanlar huzursuz olmaktadır. Velilerin bir kısmına göre okulda ya da sınıfta öğrencilerden para istenmesi konusunda çocuklar birbirlerinden farklı düşünmemekte, ödemede zorluk yaşayanlar farklı düşünmektedir.

5.1.3 Okul Bütçesinin Kullanılması Süreci ile İlgili Sonuçlar

5.1.3.1. Okul Bütçesinin Kullanılması ile İlgili Kararların Alınmasına ve Uygulanmasına Katılım ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlerin çoğuna göre okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında okul müdürü, okul aile birliği başkanı ve üyeleri, müdür yardımcısı, bazı öğretmenlere göre ise sınıf temsilcisi veliler ve öğretmenler kurulunda seçilen öğretmenler katılmaktadır. Bazı öğretmenlere göre okul müdürü alınan kararlarda ve bu kararların uygulanmasında etkili olmakta, öğretmenlerin düşüncelerini okul aile birliği kararlarına ve uygulanmasına yansıtabilmektedir ancak alınan kararlar ve bu kararların uygulanmasında veliler ve öğretmenler etkili olmalıdır.

Velilerin çoğuna göre okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında okul müdürü, okul aile birliği başkanı ve üyeleri katılmakta, bazı velilere göreyse müdür yardımcısı ve veliler katılmaktadır.

Bazı veliler alınan kararlarda ve bu kararların uygulanmasında okul müdürünün etkili olduğunu, velilerin etkili olmadığını düşünmektedir. Okulda bütçe oluşturma sürecinde olduğu gibi bütçeden kullanma sürecinde de kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında çocukların düşüncelerine yer verilmemekte ve onların katılımları sağlanmamaktadır.

5.1.3.2. Okul Bütçesinden Okul İhtiyaçları ve Öğrenci Etkinliklerine Kullanılması ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlere göre okulda oluşturulan okul bütçesinden öğrenci etkinliklerine kullanılmamakta; okulun temizliğine, bakım ve onarımına, temizlik ve güvenlik görevlisine kullanılmaktadır. Öğretmenlerden bir kısmına göre okulda düzenlenen gezi, tiyatro gibi etkinlikleri öğrencilerin kendileri karşılamaktadır.

Velilere göre okulda oluşturulan okul bütçesinden öğrenci etkinliklerine kullanılmamakta; okulun temizliğine, bakım ve onarımına, temizlik ve güvenlik görevlisine kullanılmaktadır. Veliler okul bütçesinden çocuklara faydalı olacak etkinliklere kullanılmasının çocuklarının ilerideki yaşantılarını olumlu yönde etkileyeceğini düşünmektedir. Velilerden bir kısmına göre okulda düzenlenen gezi, tiyatro gibi etkinlikleri öğrencilerin kendileri karşılamaktadır.

5.1.3.3. Okul Bütçesinden Ekonomik Durumu Yetersiz Öğrencilere Kullanılması ve Onların Okul Yaşamlarına Etkisi ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlerin çoğuna göre okulda oluşturulan okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılmamaktadır. Öğretmenlerden çoğu okulda oluşturulan okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılmasının öğrencilerin okul yaşamlarını olumlu etkileyeceğine, öğrencileri sevindirip mutlu edeceğine ve öğrencilerin okulu ve derslerini daha çok sevmelerini sağlayacağına inanmaktadır. Öğretmenlerin bir kısmının ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere okul bütçesinden kullanılıp kullanılmadığı hakkında bilgileri yoktur.

Velilere göre okulda oluşturulan okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılmamaktadır. Velilere göre okulda oluşturulan okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılması, öğrencileri sevindirip mutlu etmekte, öğrencilerin okulu ve derslerini daha çok

sevmelerini sağlamakta, öğrencilerin okul yaşamlarını olumlu etkilemekte, velilerin bir kısmına göre ise çocuklara hüznle karışık bir mutluluk yaşatmaktadır.

5.1.3.4. Okul Bütçesinden Öğrencilerin Sosyalleşmeleri Amacıyla Para Ayrılması İstenen Etkinlikler ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlere göre okul bütçesinden para ayrılarak yapılan etkinlikler öğrencileri sosyalleştirmektedir. Okul bütçesinden tiyatro ve gezilere, basketbol ve futbol gibi spor etkinliklerine, müzik ve halk oyunlarına, bayram kutlamalarında görevli öğrencilere, okul kütüphanesine kitap sağlamaya ve okulda oyun alanları oluşturmaya para ayrılmalıdır. Öğretmenlerden bir kısmı yapılacak etkinliklerin öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkaracağına inanmaktadır.

Velilere göre okul bütçesinden para ayrılarak yapılan etkinlikler öğrencileri sosyalleştirmektedir. Okul bütçesinden tiyatro ve gezilere, basketbol ve futbol gibi spor etkinliklerine, müzik, resim ve halk oyunlarına para ayrılmalıdır. Velilerden bir kısmı yapılacak etkinliklerin çocukların yeteneklerini ortaya çıkaracağına inanmaktadır.

5.1.3.5. İstenen Parayı Ödemiş ya da Ödememiş Olmanın Öğrencilerin Sosyal Etkinliklere Alınmasındaki Etkisi ile İlgili Sonuçlar

Okulda düzenlenen sosyal etkinliklere öğrencilerin alınmasında okulda ya da sınıfta istenilen parayı ödemiş ya da ödememiş olmak, öğretmenlerin çoğuna göre etkili olmakta, bir kısmına göre etkili olmamaktadır. Öğretmenlerin çoğuna göre çocukların yeteneklerine bakılarak, istenilen parayı ödemiş ya da ödememiş olmalarına bakılmadan, bir kısmına göre ise etkinliğe katılmak isteyen öğrenciler fazla olduğunda ödemiş ya da ödememiş olmalarına bakılarak öğrenciler okulda yapılan sosyal etkinliklere alınmaktadır.

Okulda düzenlenen sosyal etkinliklere öğrencilerin alınmasında okulda ya da sınıfta istenilen parayı ödemiş ya da ödememiş olmak, velilerin çoğuna göre etkili olmamakta, bir kısmına göre etkili olmaktadır. Velilerin bazılarına göre çocuklar, yeteneklerine bakılarak ve etkinliğe katılmak isteyenler fazla olduğunda ödemiş ya da ödememiş olmalarına bakılarak okulda yapılan sosyal etkinliklere alınmaktadır.

5.1.3.6. Okul Bütçesinden Öğrenci Etkinliklerine Kullanılmasının Çocukların Düşüncelerine Etkisi ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlere göre okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı olan etkinliklere para ayrılması çocukların eşitlik, adalet, özgürlük gibi düşüncelerini olumlu etkilemekte, çocuklarda adalet, eşitlik, hak, özgürlük, güven, arkadaşlık, sevgi, saygı ve hoşgörü gibi duygu ve düşünceler oluşturarak geliştirmekte, çocukların kendilerini özgür ve güvende hissetmelerini sağlamaktadır. Öğretmenlerin bir kısmına göre okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı etkinliklere para ayrılması, çocuklarda hak, sevgi, saygı, hoşgörü düşünceleri ile birliktelik duygusunu geliştirmekte, bir kısmına göre ise çocukların düşüncelerine etki etmemektedir.

Velilere göre okul bütçesinden çocukların sosyalleşmelerine faydalı olan etkinliklere para ayrılması, çocukların eşitlik, adalet, özgürlük gibi düşüncelerini olumlu etkilemekte, çocuklarda adalet, eşitlik, hak, özgürlük, güven, arkadaşlık, sevgi, saygı ve hoşgörü gibi duygu ve düşünceler oluşturarak geliştirmekte, çocukların kendilerini özgür ve güvende hissetmelerini sağlamaktadır. Çocukların sosyalleşmelerine katkı sağlayacak etkinliklerin okul bütçesinden para ayrılarak yapılmasının çocukların okul ve gelecekteki yaşamlarına etkisi veliler tarafından olumlu algılanmakta ve önemli görülmektedir.

5.2. Öneriler

5.2.1. İlkokul Politika ve Uygulamalarına İlişkin Öneriler

1. İlkokulda okul bütçesinin hazırlanmasına özellikle öğretmenler başta olmak üzere eğitimle ilgili çeşitli kesimlerin katılımlarını sağlayan katılımcı ve demokratik bir okul ortamının oluşmasını kolaylaştıran politikalar yürütülmelidir.

2. İlkokula ödenek ayrılmasını, bu ödenek ile okul ihtiyaçlarının karşılanmasını kolaylaştıran düzenlemelere gidilerek okulda bütçe dışı gelirler sağlamak yerine gerçek anlamda bütçe oluşturulmalıdır.

3. İlkokulda eğitim fırsat ve olanaklarının bu eğitim düzeyinde bulunan tüm vatandaşlara en azından eşit sunulmasını sağlayacak politikalar izlenmelidir.

4. İlkokulda öğrencilerin arkadaşları ve öğretmenleri ile iletişim ve etkileşimlerini olumsuz etkileyen ve okul paydaşlarını gerçek amaçlarından uzaklaştıran bütçe dışı gelir sağlama uygulamalarından vazgeçilerek parasız eğitimi tamamen geçerli kılan politikalara ve uygulamalara gidilmelidir.

5. İlkokulda genel bütçeden ayrılan ödenek ile oluşturulacak okul bütçesinden öğrencileri sosyalleştirecek, yeteneklerini ortaya çıkaracak, iletişim ve etkileşimlerini güçlendirecek ve onları okul yaşamlarında mutlu edecek etkinliklere kullanılmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

5.2.2. Araştırma Önerileri

1. İlkokulda bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinin öğrenciler üzerindeki etkilerini daha derinlemesine açığa çıkaran araştırmalar yapılabilir.

2. İlkokul eğitiminden tüm çocukların parasız yararlanmalarının ve okul bütçesinden çocuklara yönelik eğitsel etkinliklere kullanılmasının çocukların okul ve gelecekteki yaşamlarındaki önemini ortaya çıkaran araştırmalar yapılabilir.

3. İlkokulda çocukların çocukluklarını yaşarken iletişim ve etkileşimler kurarken nelerle karşılaştıklarını ortaya çıkaracak araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Âdem, M. (1993). *Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. No. 172.
- Adem, M. (1981). *Eğitim Planlaması*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Araştırmaları Merkezi Yayın No. 1. Sevinç Matbaası, Ankara.
- Adem, M. (1997). *Eğitim Planlaması*, A.Ü. E.B.F. Yayınları, Ankara.
- Adem, M. (2000). *Atatürkçü Düşünce Işığında Eğitim Politikamız*. Ankara: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
- Adem, M. (2001). *Devrim Yasaları Odağında Öğretim Birliği*, Ankara: ÇağdaşEğitim Vakfı Yayınları.
- Adem, M. (2002). *Zorunlu Temel Eğitim*. Temel eğitim; bilim, eğitim ve toplumsal gelişme. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Bilimsel Toplantı Serisi: 8, s. 29-41.
- Aksoy, H. H. (2005). “Küresel Kapitalizmin Kamusal Eğitime Etkileri”, *Abece Eğitim ve Ekin Dergisi*, Sayı: 232.
- Aksoy, H. H., Aras, Ö. H., Çankaya, D. vd.(2011). Eğitimde Nitelik: Eğitim Ekonomisi Kuramlarının Eğitim Niteliğine İlişkin Kurgusunun Eleştirel Analizi. Ankara. *Eğitim Bilim Toplum*. Kış. 9 (33), s. 60-99.
- Aksoy, H.H. (2012). “Kesintisiz Küresel Neoliberal Projenin Kesintili Eğitim Yasası”, *Sol Bakış*, 24 Kasım 2012
- Altunya, N. (2003). *Anayasa Hukuku Açısından Türkiye’de Eğitim Öğretim Hakkı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Anderson-Butcher, D., Amorose, A., Iachini, A., Ball, A. (2012). The Development of The Perceived School Experiences Scale. *Research on Social Work Practice*, 22(2): 186-194.
- Apple, M. W. (2002). Küresel Tehlikeler: Eğitimde Eşitsizlikler ve Neo-Liberal Politikaların Bir Mukayesesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2 (1): 23-47.
- Apple, M. W. (2004). *Neo-liberalizm ve Eğitim Politikaları Üzerine Eleştirel Yazılar*. Eğitim Sen Yayınları, Ankara.
- Apple, M. W. (2006). *Eğitim ve İktidar*, çev: Ergin Bulut, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Apple, M. W. (2009), “Müfredatın ve Eğitimin Yeniden Yapılandırılması/Neo-Liberalizmin ve Yeni-muhafazakarlığın Gündemi”, (çev. Eylem Çağdaş Babaoğlu), *Eleştirel Pedagoji Söyleşileri*, İstanbul: Kalkedon Yayınları, s. 45-90.

- Archambault, I., Janosz, M., Fallu, J. S., Pagani, L. S. (2009). Student Engagement and Its Relationship with Early High School Dropout. *Journal of Adolescence*, 32(3): 651-670.
- Ataünal, A. (2003). *Niçin ve Nasıl Bir Öğretmen?* Ankara: Milli Eğitim Vakfı Yayınları. (4).
- Balcı, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma; Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Pegem Yayınevi, Ankara.
- Balcıoğlu, İ (2001). *Siddet ve Toplum*, Bilge Yayıncılık, İstanbul.
- Baltaş, A. (2001). *Ana-Baba Okulu*. 9. basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Başaran, İ. E. (1982). *Temel Eğitim ve Yönetimi*. Onuncu basım. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını No: 112.
- Başaran, İ.E. (1996). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Başaran, İ.E. (2000). *Eğitim Yönetimi ve Nitelikli Okul*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Bayhan, P. ve Artan İ. (2004). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa.
- Bayram , A. (2013). “*Türkiye’de Eğitim Yatırımlarının Eleştirel Çözümlemesi*”. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi, Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Binbaşıoğlu, C. (1990). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Bircan, İ. (1979). *Planlı Dönemde Temel Eğitim ve Ekonomik Göstergeler*. Yayınlanmamış kariyer dışı uzmanlık tezi, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (1959). 27.01.1995, Sayı: 22184.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989). Resmi Gazete: 27.01.1989, Sayı: 22184 https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23d.html Erişim Tarihi : 24/02/2017
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, UNICEF. (2004). *Dünya Çocuklarının Durumu*, <http://unicef.org.tr/vera/app/var/files/d/c/dcd04.pdf>, Erişim Tarihi: 07.03.2018
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu, UNESCO. (1999). *Statistical Yearbook*. Paris.
- Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme. (1960). 16.12.1966. Sayı: 2200.

- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi (1948). Resmi Gazete: 27.05.1949, Sayı: 7217
- Bray, M. ve Bunly, S. (2005). *Balancing the Books: Household Financing of Basic Education in Cambodia*. Washington DC: The World Bank, and Hong Kong: Comparative Education Research Centre, The University of Hong Kong.
- Brissett, N. O. M. (2011). *A Critical Analysis of Jamaica's Emerging Educational Policy Discourses in the Age Of Globalization*. University of Massachusetts.
- Bulut, Z. ve Yılmaz, S. (2008). Permaculture Playground as a New Design Approach for Sustainable Society, *International Journal of Natural and Engineering Sciences*, 1, 2, 35-40.
- Bursalıoğlu, Z. (2012). *Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama*, Pegem Yayınları, 11. Basım, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Ç. E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F., (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Creswell. J. W. (Mart,2016) *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Çağdaş, A. (1997). *İletişim Dilinin 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Gelişimine Etkileri*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çamurcu, K. (2005). AKP'nin Eğitimle İmtihani: Milli Eğitimde "İyi Yönetişim" Dönemi (Dosya: Çocuk(luk)la Yüzleşmek). *Birikim Aylık Sosyalist Kültür Dergisi*, 192, 6470.
- Çokgezen, M. ve Terzi, N. (2008). Türkiye'de devletin eğitime müdahalesinin yeterli gerekçesi var mı? *Liberal Düşünce*, 49 (3).
- Coleman, J. S., Social Capital in the Creation of Human Capital, *American Journal of Sociology*, 94, 95-121. (1988)
- Çubukçu, Z. (2004) "Çocuk ve Şiddet". *Çocuk Çocuk Aylık Ana Baba Eğitimci Dergisi*, Ekim (43), s:25-27, Kök Yayıncılık: Ankara.
- Debarbieux, E. (2003), "School Violence and Globalisation", *Journal of Educational Administration*, 41: 6, p.582-602
- Demirtaş H., Güneş, H. (2002). *Eğitim yönetimi ve denetimi sözlüğü*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Denscombe, M. (1998). *The good research guide: For small-scale social research projects*. Buckingham: Open University Press.
- Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun (22/01/2004, 5072 SY) Resmi Gazete Sayı:25361, 29/1/2004.

- Devlet Planlama Teşkilatı. (2004). *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2003)*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayını.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2006)*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayını.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1990). *Beşinci Kalkınma Planı*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayını No: 1974.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayını.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1979). *Dördüncü Beş yıllık kalkınma Planı (1979-1983)*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayını No: 1664.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2003). *İller ve Bölgeler İtibarıyla Gayri Safi Yurtiçi Hasıladaki Gelişmeler (1987-2000)*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları No:2676.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayını.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). *Yedinci Kalkınma Planı. TBMM Kararı. Yedinci Beş Yıllık (1996-2000) Kalkınma Planının Onaylandığına İlişkin Karar (374 KN, 18. 07. 1995)*.
- Duman, İ.H. (1997). *1982 Anayasası'nda İnsan Haklarına Saygılı Devlet*. Ankara: İnkılap Kitabevi.
- Eğitim-Sen (2004). *4. Demokratik Eğitim Kurultayı*. Ankara: Eğitim-Sen Yayınları. s.171-236.
- Eicher Jean-Claude, Thierry, Chevaillier. (1992). *"Rethinking the Financing of Post-Compulsory Education"*. Higher Education in Europe. Unesco European Centre for Education, Cilt: XVII, Sayı:1.
- Ekiz, C. ve Somel A. (2005). *Türkiye'de Planlama ve Planlama Anlayışının Değişimi*. A.Ü. SBFGETA Tartışma Metinleri No: 81.
- Ellialtıoğlu, F. (2005). *Oyun ve Oyun Örnekleri*. İstanbul: Ya-Pa.
- Enslin P. (2006) *Democracy, Social Justice and Education: Feminist Strategies in a Globalising World. Educational Philosophy and Theory*, Vol. 38, No.1, s. 57-67.
- Erikson, E. H. (1984). *İnsanın Sekiz Çağı*, (çev. Bedirhan Üstün-Vedat Şar), Ankara.
- Erkman, F (1999). *"Çocukların Duygusal Ezimi"*, Çocuk İstismarı ve İhmali, Pelin Ofset Tipo Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Sti., Ankara.
- Fichter, J (1994), *Sosyoloji Nedir?* (çev. Nilgün Çelebi), Ankara: Attila Kitabevi.

- Filiz, N. (2008). *Beden Eğitimi ve Oyun Öğretiminde Ortamların Özellikleri*. C. Bayrak (Ed.) *Beden eğitimi ve oyun öğretimi içinde* (s. 113-134). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Finn, J. D. (1993). *Student Engagement and Student at Risk*. Washington, DC: National Center for Education Statistics.
- Freire, P. (1991). *Ezilenlerin pedagojisi*. (Çev. E. Özbek ve D. Hattatoğlu). İstanbul Ayrıntı Yayınları.
- Freelly, J. (2006). *Perceptions of School Quality and the Decision to Move: How Race and Residential Mobility Contribute to Persistent School Segregation*. Unpublished Dissertation. Temple University.
- Gander, M. J. ve Gandiner, H. W. (2004). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, (Yay. Haz. Bekir Onur), (Çev: A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur), Ankara: İmge Kitabevi.
- Gökçeli, Y. (2014). *Okulların Maddi Kaynaklarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Zirve Üniversitesi ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüleri, Gaziantep.
- Gökdağ, R. (2013). *Motivasyon ve Kişilik İlişkisi*, (Edit: Yavuz Tuna), *İş ve Yaşamda Motivasyon*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Gök ve diğerleri (2005). 4. *Demokratik Eğitim Kurultayı "Eğitim Hakkı"* 1.Cilt (15 Aralık 2004). Ankara: Eğitim Sen Yayınları.
- Guldborg, H. (2009). *Reclaiming childhood : freedom and play in an age of fear*. Abingdon: Routledge.
- Gutmann, A. (1987). *Democratic Education*. Manufactured in the United States of America.
- Günlü, R. (2003). *Yükseköğretim Politikası*. Özgür Üniversite Forumu, 23, 136–152.
- Hatcher, R. *Class Differentiation in Education: Rational Choices?* British Jurnal of Education, 19 (1), 5-24 (1998).
- Henry, P. ve Moscovici, S. (1968): *Problemes de l'analyse de contenu*, Langages, n.2, Larousse, Paris.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961). 222 Sayılı Kanun, 12.01.1961 tarih 10705 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- İnal, K. (2004). *Eğitim ve İktidar: Türkiye’de Ders Kitaplarında Demokrasi ve Milliyetçi Değerler*, Ankara: Ütopya Yayınları.
- İnam, A. (1992). *Aynı Çatı Altında Canlar: Aile Kavramının Bir Yorumu*. Din Öğretimi Dergisi, Ocak-Şubat, 36-41.

- İpek, C. (2007). *Okullarda Şiddet Bağlamında İlköğretim Programına Konan Medya Okuryazarlığı Dersi. Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*. (Ed: A. Solak). Ankara: Hegem Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). “Okul Öncesi Eğitim Programlarının Uygulanmasında Ailelerle Yeterince İşbirliği Yapılmamaktadır” Milli Eğitim Yayınları.
- Kalkınma Bakanlığı (2013). <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/KalkinmaPlanlari.aspx> 10. Kalkınma Planı. ErişimTarihi:23/01/2017
- Karakütük K. (2001). *Cumhuriyetin Kuruluşundan Plânlı Döneme Kadar Eğitim Finansmanı: 1923–1960*, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:149, s.45-68.
- Karakütük, K. (2003). *Eğitimin Ekonomik Temelleri, Öğretmenlik Mesleğine Giriş giriş*. (V. Bölüm). Editör: Veysel Sönmez. (Genişletilmiş üçüncü basım). Ankara: Anı Yayıncılık. s: 143-181.
- Karakütük, K. (2012). *Eğitim planlaması*, Ankara: Elhan Kitap Yayın Dağıtım.
- Karakütük, K. (2006). *Yükseköğretimin Finansmanı. Milli Eğitim Dergisi, 171, 233*
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (27. Basım). Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kavak, Y., Ekinci, E. ve Gökçe, F (1997). *İlköğretimde Kaynak Arayışları*. Şafak Matbaacılık, Ankara.
- Kayıkçı, G. (2014). “*İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynak Sorunları ve Okul Müdürlerinin Çözüm Uygulamaları (Bingöl İli Örneği)*” Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kepenekçi-Karaman, Y. (2003). *Hukuk ve Öğretmenlik Mesleği*. M. Karslı (Ed.) *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Keskin, N. (2003). *Eğitimde Reform*. İnönü Üniversitesi Kamu Yönetimi I. Ulusal Kurultayı (18–19 Aralık 2003).
- Keskin, N. Ertürk ve Demirci A. Güneşer (2003). *Eğitimde Çürüyüş*. Ankara: KİGEM Özelleştirme Değerlendirme No: 1.
- Kızılçelik, F. (2002). *Kapitalizmin Diasporası Olarak Küreselleşme*. Eğitim Araştırmaları.
- Koç, M. (2006). *Şiddetin Ortaya Çıkardığı Psikolojik Travmayla Baş Etmede Sporun İşlevselliği, 1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu, 28-31 Mart, İstanbul*.
- Koç, M. H. (2012). “*İlköğretim Kurumlarının Finansmanında Okul Aile Birliği Modelinin İncelenmesi*”. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Kojeve, A.(2015). “*Hegel Felsefesine Giriş*”. Çeviren: Selahattin Hilav. Yapı Kredi Yayınları, Ocak 2015, İstanbul.
- Kongar, E. (2006). *Tarihimizle Yüzleşmek*. Kırkikinci basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Köse, M. R. (2007). *Aile Sosyo Ekonomik ve Demografik Özellikleri ile Okul ve Özel Dershanenin Liselere Giriş Sınavlarına Katılan Öğrencilerin Akademik Başarı Üzerindeki Etkileri*. Eğitim, Bilim, Toplum, 5(17), 46-77.
- Kurul, N. (2012). *Eğitim Finansmanı*. 2. Baskı, Ekim 2012, Ankara. Siyasal Kitabevi.
- Kurul, N. (2014).” *İnsani Gelişim İçin Sol Alternatif: Neoliberal ve Muhafazakar Eğitim Karşısında Özgürleştirici Eğitim.*” *Kapitalizm ve Paternalizm Kışkacında Çocuk*, Türkiye’de Çocuklara İlişkin Alternatif Politika Arayışı Sempozyumu, 29-30 Kasım 2014, Malatya. Eğitim Sen Yayınları, Mart 2016.
- Kurul, N., Küçüker, E., Yolcu, H., Özdemir, T., Çokluk, Ö., Baykal, N. S. Ve Öztürk, H.T. (2013). *Kamusal Eğitim. Eleştirel Yazılar*. Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Kurul, N (2011). “*Neo-Liberalizm, Kentsel Çelişki ve Kutuplaştırıcı Eğitim*”. Eleştirel Pedagoji Politik Eğitim Dergisi, Yıl:3, Sayı:15 (Mayıs-Haziran 2011). Ankara. Paydos Yayıncılık.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma* İstanbul: Bağlam.
- Lunenburg, F.C., Ornstein. A.C. (2012). *Educational administration*. International Edition, Wadsworth: Cengage Learning.
- Mckenzie, J. (1993). *Education as Political Issue*. Printed and Bound in Great Britain by Athenaeum Press Ltd. Newcastle.
- McMahon, W. W. (1982). “*Efficiency and Equity Criteria for Educational Budgeting and Finance*”. (Ed: Walter W. McMahon and Terry G.Geske). Financing Education.Overcoming Inefficiency and Inequity. Urbana, Chicago, London: University of Illinois Press.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2016-2017). *I. Dönem Eğitim-Öğretim İstatistikleri* <http://www.memurlar.net/haber/657660/meb-egitim-ogretimde-son-istatistikleri-acikladi.html> Erişim Tarihi:22/04/2017
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). *Eğitimde stratejik planlama “okul/kurumlar için”*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). *Gündem: e-okul bütçeleri projesi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi. Sayı: 84, s. 53.

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2012) *İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*. 21.07.2012 t. ve Sayı:28360 Resmi Gazete. <http://igdeli.meb.k12.tr/meb.dosyalar/35/2015ilkretimkurumларыnetmeli.pdf> ErişimTarihi: 08/01/2017
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2012). “*İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” 30 Mart 2012, Sayı:6287.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1997). *İlköğretim ve Eğitim Yasası, Milli Eğitim Yasası, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Yasası, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Yasa ile 24.03.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Yasada Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Yasa*. Resmi Gazete, Sayı: 23084, 18.08.1997.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). *Mesleki Eğitim ve Öğretim sisteminin Güçlendirilmesi Projesi*. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi- Oyun Etkinliği I. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *Okul - Aile Birliği Yönetmeliği*. 31.05.2005 tarih 25831 sayılı Resmi Gazete, Ankara. <http://www.ikeo.org.tr/dosyalar/resmi.pdf>. Erişim Tarihi:25/03/2017
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2004). *Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği*. Resmi Gazete : 8.6.2004, Sayı: 25486.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1999). *On altıncı Milli Eğitim Şûrası Kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1996). *On beşinci Milli Eğitim Şûrası Kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). *On dokuzuncu Milli Eğitim Şûrası Kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1988). *On ikinci Milli Eğitim Şûrası Kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). *On sekizinci Milli Eğitim Şûrası Kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *On yedinci Milli Eğitim Şûrası Kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1983). *Sınırlı Sorumlu Okul Kooperatifleri Sözleşmesi*. 10/10/1983 tarih ve 2149 sayılı Resmi Gazete. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2149_0.html. Erişim Tarihi: 28/03/2017
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2000). *2001 Yılı Başında Eğitim*. Ankara: Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). *2010 Yılı Bütçe Raporu*. Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayını.

- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). Kanun No:1739. 24/06/1973 t. ve 14574 s. Resmi Gazete. <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/5422bc94369dc316585c0e01/pdf>. Erişim Tarihi:18/02/2017.
- Merriam, S. B. (2015). Nitel Araştırma, Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Mutluer, M. K.; Öner, E. ve Kesik, A. (2006). *Bütçe hukuku*. (Güncelleştirilmiş İkinci basım). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Neuman, W. L. (2016). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Cilt I, Yayınodası Yayıncılık, İstanbul.
- Nicolopoulou, A.(2004). *Oyun, Bilişsel Gelişim ve Toplumsal Dünya: Piaget, Vygotsky ve Sonrası*. M.T. Bağlı (çev.). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 37.2, 137-164.
- Patton, M. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks:sage.
- Paul, M. (Ed), *Ancyclopedis of Education*, Vol:2. New , Ancyclopedis of Education, Vol:2. New York:The Mc-Milan Company, 1911, s. 399.
- Perrons, D. (2004). *Globalization and Social Change People and Places in a Dived World*. British Library Cataloguing and Publication.
- Polat, S. (2009). *Türkiye’deki eğitim politikalarının fırsat eşitsizliği üzerine etkileri*. DPT-Uzmanlık Tezleri. Ankara: DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Psacharopoulos, G. ve Woodhall M. (1985). *Education for Development*. An Anlysis of Invenment Choices. Washington D.C. The World Bank.
- Rawls, J. (1993) *Distributive Justice. Justice*. Edited: A. Ryan. New York: Oxford University Press. s. 73-93.
- Ray, D. ve Tarrow N. B. (1987). *Human Rigts and Education: an Overview*. Tarrow N. Bernstein (Edit:). Printed in Great Britain by The Whitefriars Prtess Ltd., Tonbridge.
- Resmi Gazete (9 Şubat 2012) *Okul Aile Birliği Yönetmeliği*. Tarih: 09/02/2012, sayı: 28199. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/okulailebirligi/yonetmelik.pdf>. Erişim Tarihi:10/02/2018.
- Resmi Gazete (22 Mayıs 1962) *UNESCO, Öğretim Alanında Ayrımcılığa Karşı Şavaşım Sözleşmesi*, Ankara, Başbakanlık Basımevi.
- Rivka, W. B. (1977). *Equalizng Educational Opportunity for Women*. Higher education in the world community., Stephen K. Baily (Edit:). Printed in the USA.

- Sahlberg, “Dünyanın En Şaşırtıcı Eğitim Sistemi: Finlandiya.”, Eğitim-Pedia, Aralık 2013, <http://www.egitimpedia.com/dunyanin-en-sasirtici-egitim-sistemi-finlandiya/> Erişim Tarihi: 28.05.2016.
- Sarı, E. (2006). *Kişilik Gelişimi*, (Edit: Kurtman Ersanlı ve Ersin Uzman), *Gelişim ve Öğrenme*, İstanbul: Lisans Yayınevi.
- Sayılan F. (2007). *Küreselleşme ve Eğitimdeki Değişim*, *Küreselleşme ve Eğitim*, Editörler: Ebru Oğuz, Ayfer Yakar, Dipnot Yayınları, Ankara, s.59-82.
- Seggie, N. F. ve Bayyurt, Y. (2015). *Nitel Araştırma. Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Seyrek, H. ve M. Sun. (1991). *Çocuk Oyunları*. İzmir: Mey Ofset.
- Sezen, S. (1999). *Devletçilikten Özelleştirmeye Türkiye’de Planlama*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No:293.
- Soyak, A. (2004). *Ulusaldan Uluslarüstüne İktisadi Planlama ve Türkiye Deneyimi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Soydan, T. (2016). *Eğitimde Fırsat Eşitliği Argümanı Üzerine*, EKENEK – Eğitim Kültür Sanat Dergisi, (6), sy.38-41, Ankara.
- Soydan, T. (2012). *Ankara’daki Devlet İlköğretim ve Ortaöğretim Okulları Yönetici ve Öğretmenlerinin Eğitimin Yapısal Dönüşümü Sürecine ve Öğretmenlerin İstihdamına Yönelik Görüşleri*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara
- Stake, R. (2005). *Case Study*. N. Denzin and Y. Lincoln (Eds). *Handbook of Qualitative Research*. (2nd ed., pp. 435-454). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Stein, A.(1997). *Saldırgan Çocuk*, Çev. Nükhet Polat, İstanbul, Papirüs Yayınları.
- Süngü, H. (2012). “Bazı OECD Ülkelerindeki Öğretmen Maaşlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi” 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, Cilt 1, Sayı 2, s. 21-45.
- Süzük, İ. (2002). *İlköğretim Okul Harcamalarında Genel Bütçe Dışındaki Kaynakların Yerine İlişkin Okul Yöneticileri Ve Öğretmenlerin Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Olssen, M. (1996). *In Defence of the Welfare State and Publicly Provided Education*. *Journal of Educational Policy*, 11, 332-367.
- Onur, B. ve Güney, N. (2004). *Türkiye’de Çocuk Oyunları: Araştırmalar*, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları 12.
- Önder İ., Ünal I., Özsoy S. (1998). “Eğitim Finansmanına Özgürlükçü ve Eşitlikçi Bir Yaklaşım (Eğitimde Kaynak Yaratma ve Kullanımı Komisyonu Raporu), *Demokratik Eğitim Kurultayı*(2–6 Şubat 1998), Eğitim-Sen Yayınları s.187–240.

- Özcan, K. (2009). *Mesleki ve teknik ortaöğretimde finansman harcamalar ve maliyet*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özçelik, U. (2007). “Ortaöğretim Okullarının Finansman Kaynaklarının Okul Yöneticilerinin Görüşlerinden Yola Çıkararak Belirlenmesi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Özdem, G. (2007), “Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan Eğitim Politikalarının İlköğretim Okullarında Yarattığı Dönüşümün Değerlendirilmesi (Ankara İli Örneği)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özdemir, N. (2011). *İlköğretimin Finansmanında Bir Araç: Okul - Aile Birliği Bütçe Analizi (Ankara İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, N. (2006). *Türk Çocuk Oyunları*. 1. Baskı. I. Cilt. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Özdemir S. (1996). *Eğitimde Örgütsel Değişme*. Pegem Yayınları, Ankara.
- Özer, N., Demirtaş, H. ve Ateş, F. (2015). Okulların Mali Durumlarına ve Bütçe Yönetiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Müdür Görüşleri. *e- Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 17-39.
- Özsoy, S. (2004). *Eğitim Hakkı: Kendi Dilini Bulamamış Bir Söylem*. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 2, 58–82.
- Öztürk, S. (2002). “İlköğretim Okullarının Finansman Kaynakları (Ankara İli Polatlı ilçesi örneği)”, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tanzi, V. ve Schuknecht, L. (2000). *Public Spending in the 20 Century A Global Perspective*. Firhst published. Printed in the United States of America.
- Taymaz, H. (1997). *Uygulamalı Okul Yönetimi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayın no:180.
- Tedmem (2014). *Öğretmen Gözüyle Öğretmenlik Mesleği*. 24 Ekim, 2014. Rapor Dizisi: 3, Ankara, Ted Yayınevi.
- Telman, N. ve A. Adanalı. (2009). *Başarıya Giden Yol Oyundan Geçer- İş’te Oyun Çalışma Hayatında Zihinsel ve Bedensel Becerileri Geliştirmeye Yönelik Oyunlar*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Tilak, J. (1993). “*Financing Higher Education in India: Principles, Practice and Policy Issues*”. Higher Education Sayı:26.
- Tokgöz, E. (2004). *Türkiye’nin İktisadi Gelişme Tarihi (1914-2004)* yedinci basım. Ankara: İmge Yayınevi.

- Townsend, A. (2011). *Applying Bourdieu's theory to accounts of living with multimorbidity. Chronic Illness*, 8, 89-101.
- Tural, N. (2002). *Eğitim Finansmanı*. Ankara: Anı Yayınları.
- Tural, K. N. (2006). *Okul Kültürü İçinde Şiddet*. Toplumsal Bir Sorun Olarak Eğitim "Şiddet" Sempozyumu. Ankara: Eğitim Sen Yayınları, s. 237-249. Makale.
- Tural, N. (1996). Türkiye'de Kamu Öğrenim Kredileri ve Bursları. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 29 (1), 49-61.
- Turner, B. (1997) *Eşitlik* (Çev. B. Sina Şener). Ankara: Dost Kitabevi.
- Türkiye Cumhuriyeti 1961 Anayasası (334 SK. 09.07.1961). Resmi Gazete Sayı:10859 (Mükerrer). 20.07.1961.
- Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası. (2709 SK. 07.11.1982). Resmi Gazete Sayı: 17863.
- Ulusoy, B. and Yolcu, H. (2013). Household education expenditure of families at primary education level. *Journal of Educational Sciences Research*, 3 (1), 1-27.
- Ülgen, G. ve Fidan, E.(1987). *Çocuk Gelişimi*. 3.Bas. M.E.B.İstanbul.
- Ünal, L. I. (1996). *Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi*. Torun Matbaası, Ankara.
- Ünal, L. I. (2002). *Eğitimin Yapısal Uyumu*. Özgür Üniversite Forumu, Üniversite A.Ş. Dosyası. Sayı: 17, s. 125-133
- Ünal, L. I. ve Özsoy, S. (1999). "Modern Türkiye'nin Sisypheos Miti". "Eğitimde Fırsat Eşitliği". 75. Yılda Eğitim. Ankara: Türkiye Tarih Vakfı Yayınları.
- Ünal, L. I., Özsoy, S., Yıldız, A., Güngör, S., Aylar, E. ve Çankaya D. (2010). *Eğitimde Toplumsal Ayırışma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, No:276.
- Ünsal, A. (1996). "Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi". Cogito. Yapı ve Kredi Yayınları, Kış/Bahar.
- Verenikina, I., P. Harris and P. Lysaght. (2003). *Child's Play: Computer Games, Theories of Play and Children's Development*. Australian Computer Society.
- Wiseman, J. (1987). *Public Finance in Education*. Ed: G.Psacharopoulos. Economics of Education Research and Studies. Washington: Pergamon Press.
- Wolcott, H. F. (1994). *Transforming qualitative data*. Description, analysis, and interpretation. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Yamaç, U. (2010). "İlköğretim Okullarının Finans Kaynakları", (Isparta İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

- Yanow, D. (2000). *Conducting interpretative analysis*. Londra: Sage.
- Yavuzer, H. (2011). *Çocuk ve Suç*, On Dördüncü Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yolcu H. (2007). *Türkiye’de İlköğretim Finansmanının Değerlendirilmesi* (Basılmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yolcu H. ve Polat S. (2015). Eğitime Erişimde farklı Değişkenlerin Belirleyiciliği Üzerine Kuramsal Bir Çalışma. *Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Alanına Adanmış Bir Ömür, Prof. Dr. Mahmut Adem’e 80. Yaş Armağanı*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını: 214.
- Yörükoğlu, A. (1998) *Çocuk Ruh Sağlığı*, 23. Basım, İstanbul: Özgür Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Ziontaki, Z. and Vissariou, A. (2014). The Consequences of the Financial Crisis in the Educational Praxis: A Content Analysis in the Light of Critical Pedagogy. *International Journal of Educational Policies*. 8(2). pp.61-78.
- Zoraloğlu Y. R.; Şahin İ.; Fırat N. (2004). İlköğretim Okullarının Finansal Kaynak Bulmada Karşılaştıkları Güçlükler ve Bu Güçlüklerin Okula Yansıması. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*. Cilt 2, Sayı, 8. s.4-17

EK: 1

Görüşme Formları**Öğretmen Görüşme Formu**

Değerli katılımcı,

Görüşmeyi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Adım Barış Altuğ. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programı yüksek lisans öğrencisiyim. Bu görüşme formu öğrencisi olduğum programda yaptığım yüksek lisans araştırmasına veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu araştırmanın amacı, ilkokulda, bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinin öğrencilerin sosyal ilişki ve etkileşimlerinde oynadığı rolü öğretmen ve velilerin görüş ve deneyimlerine dayanarak ortaya koymaktır. Bu araştırmanın amacına ulaşmasında görüşmedeki sorulara vereceğiniz samimi yanıtlar belirleyici olacaktır.

Bu görüşme ile elde edilen bilgiler topluca değerlendirilecek, sadece bu araştırma için kullanılacak, başka kurum ve kişilere verilmeyecektir. Kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır.

Bu görüşme gönüllülüğe dayalıdır ve ses kaydı yapılacaktır. Herhangi bir nedenle görüşmeye devam etmek istemediğinizde görüşmeyi sonlandırabilirsiniz. Sormak ya da söylemek istediğiniz bir şey yoksa görüşmeye başlamak istiyorum.

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME BİLGİLERİ**GÖRÜŞME NO**

:

GÖRÜŞÜLEN KİŞİ

:

GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN ÇALIŞTIĞI YER

:

GÖRÜŞME YERİ

:

GÖRÜŞME BAŞLAMA SAATİ

:

GÖRÜŞME BİTİŞ SAATİ

:

Cinsiyeti: a) Kadın ()

b) Erkek ()

I. KİŞİSEL BİLGİLER

1. Yaşınız:

2. Medeni durumunuz: a) Evli () b) Bekar ()

3. Bu okulda okuyan çocuğunuz varsa kaçınıcı sınıfta okuduğu: (.....)

II. EĞİTİM DURUMU İLE İLGİLİ BİLGİLER

4. Eğitim Durumunuz: a) Lisans () b) Yüksek Lisans () c) Doktora () d) Diğer ..

5. Mezun Olduğunuz Bölüm:

6. Branşınız:

III. İSTİHDAM İLE İLGİLİ BİLGİLER

7. Okuttuğunuz Sınıf:

8. Öğretmenlik Mesleğindeki Kıdeminiz:

9. Bu Okuldaki Kıdeminiz :

IV. OKUL BÜTÇESİNİN OLUŞMASI

10. Evde bütçe hazırlıyor musunuz? Yazılı bir şekle dönüştürüp buna bağlı olduğunuz bir bütçe çalışması yaptınız mı? Bütçe önemli midir?

11. Okul bütçesi hakkında neler biliyorsunuz? Okul bütçesi kim ya da kimlerin katkısı ile oluşmaktadır?

12. Okul bütçesinin önemi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

13. Okul bütçesini devlet mi, veliler mi, kim ya da kimler üstlenmelidir? Neden?

14. Bugüne kadar okul aile birliğinde görev aldınız mı? Aldınızsa bunlar ne tür görevlerdi? Okul aile birliği hakkında deneyimleriniz ve bildikleriniz nelerdir?
15. Okul aile birliği okula gelir sağlamada etkili midir? Elde edilen gelirler nasıl ve nerelerden elde edilmektedir? Gözlem ve deneyimleriniz nelerdir?
16. Okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle öğrenci ya da velilerden para isteniyor mu/istendi mi? İsteniyorsa ne için ya da ne tür etkinliklere isteniyor?
17. Okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle öğrenci ya da velilerden para istenmesine tepkiler oluyor mu? Oluyorsa nasıl ya da ne tür tepkiler oluyor? Bu konuda gözlem ve deneyimleriniz nelerdir?
18. Okulda ya da sınıfta para istendiğinde bu parayı ödemekte zorluk yaşayan veliler oluyor mu? Bu velilere ya da çocuklarına tepkiler oluyor mu? Oluyorsa ne tür tepkiler oluyor?
19. Okulda ya da sınıfta para istendiğinde çocukların haberleri oluyor mu? Para konusunda çocukların haberleri olduğunda evdeki ilişkilerinin bu durumdan nasıl etkilendiği ile ilgili dönütler geliyor mu?
20. Okulda ya da sınıfta istenilen parayı ödemede bazı öğrencilerin zorluk yaşamaları çocukların okulu sevmeye, derslerini sevmeye, okulda vakit geçirmeye, okula devam etmeye gibi okul ile ilgili duygu ve düşüncelerini etkiliyor mu? Nasıl etkilediği ile ilgili gözlemleriniz nelerdir?
21. Sizce, okulda öğrenci ve velilerden para toplanması öğrencilerde ne türden (duygusal, psikolojik, fiziksel) olumsuzlukların yaşanmasına sebep olmaktadır?
22. Okulda donanımları ve olanakları birbirinden farklı sınıflar var mıdır? Okulda farklı donanım ve olanaklara sahip sınıflar varsa bu durum velilerin ilişkilerini etkilemekte midir? Nasıl?
23. Farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan okula gelen öğrencilerin, okulda ya da sınıfta para toplanması hakkındaki düşünceleri nasıldır, birbirlerinden farklı mıdır? Bu konudaki deneyim ve düşünceleriniz nelerdir?

V. OKUL BÜTÇESİNİN KULLANILMASI

24. Okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında kim ya da kimler bulunur? Bu konudaki gözlem ya da bilgileriniz nelerdir?
25. Okulda oluşturulan okul bütçesi ne tür okul ihtiyaçlarının karşılanması ve ne tür öğrenci etkinlikleri için kullanılmaktadır?
26. Okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılmakta mıdır? Bu durum onların okul yaşamlarını nasıl etkiler? Bu konuda gözlem ya da deneyimleriniz varsa nelerdir?
27. Okul bütçesinden ne tür etkinliklere para ayrılması öğrencilerin sosyalleşmelerine daha çok katkı sağlar? Bununla ilgili gözlem ve deneyimleriniz nelerdir?
28. Okulda ya da sınıfta istenilen parayı ödemiş ya da ödemiş olmak, okulda düzenlenen etkinliklere çocukların alınmasında etkili olmaktadır mıdır? Nasıl? Bu konuda gözlemleriniz nelerdir?
29. Okul bütçesinden öğrencilerin sosyalleşmelerine faydalı olan etkinliklere para ayrılması çocuklarda eşitlik, adalet ve özgürlük düşüncelerine etki eder mi? Nasıl bir etkisi olduğunu ya da olacağını düşünüyorsunuz?

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Veli Görüşme Formu

Değerli katılımcı,

Görüşmeyi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Adım Barış Altuğ. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programı yüksek lisans öğrencisiyim. Bu görüşme formu öğrencisi olduğum programda yaptığım yüksek lisans araştırmasına veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu araştırmanın amacı, ilkökulda, bütçe oluşturma ve kullanma süreçlerinin öğrencilerin sosyal ilişki ve etkileşimlerinde oynadığı rolü öğretmen ve velilerin görüş ve deneyimlerine dayanarak ortaya koymaktır. Bu araştırmanın amacına ulaşmasında görüşmedeki sorulara vereceğiniz samimi yanıtlar belirleyici olacaktır.

Bu görüşme ile elde edilen bilgiler topluca değerlendirilecek, sadece bu araştırma için kullanılacak, başka kurum ve kişilere verilmeyecektir. Kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Bu görüşme gönüllülüğe dayalıdır ve ses kaydı yapılacaktır. Herhangi bir nedenle görüşmeye devam etmek istemediğinizde görüşmeyi sonlandırabilirsiniz. Sormak ya da söylemek istediğiniz bir şey yoksa görüşmeye başlamak istiyorum.

VELİ GÖRÜŞME BİLGİLERİ

GÖRÜŞME NO :
 GÖRÜŞÜLEN KİŞİ :
 GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN MESLEĞİ :
 GÖRÜŞME YERİ :
 GÖRÜŞME BAŞLAMA SAATİ :
 GÖRÜŞME BİTİŞ SAATİ :
 Cinsiyetiniz: a) Kadın () b) Erkek ()

I. KİŞİSEL BİLGİLER

1. Yaşınız:
2. Medeni durumunuz: a) Evli () b) Bekar ()
3. Kaç Çocuğunuz Var:
4. Bu Okulda Okuyan Kaç Çocuğunuz Var, Kaçınıcı Sınıftalar:

II. EĞİTİM DURUMU İLE İLGİLİ BİLGİLER

5. Eğitim Durumunuz: a) Orta Okul () b) Lise () c) Ön Lisans () d) Lisans ()
- f) Diğer

III. İSTİHDAM İLE İLGİLİ BİLGİLER

6. Mesleğinizdeki Kıdeminiz :
7. Ortalama Aylık Geliriniz :

IV. OKUL BÜTÇESİNİN OLUŞMASI

8. Çocuğunuz okutmaktan/öğreniminden dolayı ne tür harcamalar yapmanız gerekiyor?
9. Çocuğunuz okula bırakmak ve ders bittiğinde okuldan almak gibi çocuğunuza zaman ayırmak zorunda kaldığınızda çalıştığınız işte mesaiye kalamamak gibi durumlar söz konusu oluyor mu? Mesaiye kalmak gibi gelirlerin bütçenizdeki yeri düşünüldüğünde aile bütçeniz bu durumdan nasıl etkileniyor?
10. Evde bütçe hazırlıyor musunuz? Yazılı bir şekle dönüştürüp buna bağlı olduğunuz bir bütçe çalışması yaptınız mı? Bütçe önemli midir?
11. Okul bütçesi hakkında neler biliyorsunuz? Okul bütçesi kim ya da kimlerin katkısı ile oluşmaktadır?
12. Okul bütçesinin önemi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
13. Okul bütçesini devlet mi, veliler mi, kim ya da kimler üstlenmelidir? Neden?

14. Bugüne kadar okul aile birliğinde görev aldınız mı? Aldınızsa bunlar ne tür görevlerdi? Okul aile birliği hakkında deneyimleriniz ve bildikleriniz nelerdir?
15. Okul aile birliği okula gelir sağlamada etkili midir? Elde edilen gelirler nasıl ve nerelerden elde edilmektedir? Gözlem ve deneyimleriniz nelerdir?
16. Okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle öğrenci ya da velilerden para isteniyor mu/istendi mi? İsteniyorsa ne için ya da ne tür etkinliklere isteniyor?
17. Okulda ya da sınıfta herhangi bir nedenle para istenmesine sizin ya da diğer velilerin tepkisi oluyor mu? Oluyorsa nasıl ya da ne tür tepkiler oluyor? Bu konuda gözlem ve deneyimleriniz nelerdir?
18. Sosyo-ekonomik durumunuzdan dolayı okulda ya da sınıfta para istendiğinde bu parayı ödemekte zorluk yaşıyor musunuz? Ödeyemediğinizde size ya da çocuğunuza tepkiler oluyor mu? Oluyorsa ne tür tepkiler oluyor?
19. Çocuğunuza okulda ya da sınıfta istenilen para konusunda bilgi veriyor musunuz? Para konusunda çocuğunuzun haberi olduğunda bunu evde konuşuyor mu? Bu durum evdeki iletişimini etkiliyor mu? Nasıl etkiliyor?
20. Okulda ya da sınıfta istenilen parayı ödemede zorluk yaşamanız çocuğunuzun okulu sevmeye, derslerini sevmeye, okulda vakit geçirmeye, okula devam etmeye gibi okul ile ilgili duygu ve düşüncelerini etkiliyor mu? Nasıl etkilediği ile ilgili gözlemleriniz nelerdir?
21. Okulda çocuğunuzdan ya da sizden para toplanması çocuğunuzda ne türden (duygusal, psikolojik, fiziksel) olumsuzlukların yaşanmasına sebep olmaktadır?
22. Okulda donanımları ve olanakları birbirinden farklı sınıflar var mıdır? Okulda farklı donanım ve olanaklara sahip sınıflar varsa bu durum diğer veliler ile ilişkilerinizi etkilemekte midir? Nasıl?
23. Farklı kültürel çevrelerden, sosyal sınıf ve katmanlardan okula gelen öğrencilerin, okulda ya da sınıfta para toplanması hakkındaki düşünceleri nasıldır, birbirlerinden farklı mıdır? Bu konudaki deneyim ve düşünceleriniz nelerdir?

V. OKUL BÜTÇESİNİN KULLANILMASI

24. Okul bütçesinin kullanılması ile ilgili kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında kim ya da kimler bulunur? Bu konudaki gözlem ya da bilgileriniz nelerdir?
25. Okulda oluşturulan okul bütçesi ne tür okul ihtiyaçlarının karşılanması ve ne tür öğrenci etkinlikleri için kullanılmaktadır?
26. Okul bütçesinden ekonomik durumu yetersiz ya da yoksul öğrencilere kullanılmakta mıdır? Bu durum onların okul yaşamlarını etkiler mi? Nasıl? Bu konuda gözlem ya da deneyimleriniz varsa nelerdir?
27. Okul bütçesinden ne tür etkinliklere para ayrılması çocuğunuzun sosyalleşmesine daha çok katkı sağlar? Bununla ilgili gözlem ve deneyimleriniz varsa nelerdir?
28. Okulda ya da sınıfta istenilen parayı ödemiş ya da ödemiş olmak, okulda düzenlenen sosyal etkinliklere çocukların ya da çocuğunuzun alınmasında etkili olmaktadır mıdır? Nasıl? Bu konuda gözlemleriniz nelerdir?
29. Okul bütçesinden çocuğunuzun sosyalleşmesine faydalı olan etkinliklere para ayrılması çocuğunuzda eşitlik, adalet ve özgürlük düşüncelerine etki eder mi? Nasıl bir etkisi olacağını ya da olduğunu düşünüyorsunuz?

Katkılarınız için teşekkür ederim.

EK: 2**Görüşme Yapılan Öğretmen ve Velilerle İlgili Bilgiler****Öğretmenler**

Öğretmen 01: Kadın. 48 yaşında. Evli. Bu okulda çocuğu okumuyor. Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Tarih bölümü Lisans mezunu. Sınıf öğretmeni olarak görev yapıyor. Bu okulda 4. sınıfı okutuyor. 7 yıldır bu okulda çalışıyor ve öğretmenlikte 24 yıl kıdemi var.

Öğretmen 02: Erkek. 62 yaşında. Evli ve 4 çocuğu var. Bu okulda çocuğu okumuyor. Sınıf öğretmenliği alanı lisans mezunu. Sınıf öğretmeni olarak görev yapıyor. 2 yıldır bu okulda çalışıyor ve öğretmenlikte 38 yıl kıdemi var.

Öğretmen 03: Kadın. 50 yaşında. Evli ve 3 çocuğu var. Bu okulda çocuğu okumuyor. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ziraat Mühendisliği alanı lisans mezunu. Sınıf öğretmeni olarak görev yapıyor. Bu okulda 4. sınıfı okutuyor. 7 yıldır bu okulda çalışıyor ve öğretmenlikte 21 yıl kıdemi var.

Öğretmen 04: Kadın. 37 yaşında. Bekar. Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği alanı lisans mezunu. Sınıf öğretmeni olarak görev yapıyor. Bu okulda 3. sınıfı okutuyor. 7 yıldır bu okulda çalışıyor ve öğretmenlikte 16 yıl kıdemi var.

Öğretmen 05: Kadın. 44 yaşında. Bekar. Maden Mühendisliği Lisans mezunu. Sınıf öğretmeni olarak görev yapıyor. Bu okulda 3. sınıfı okutuyor. 6 yıldır bu okulda çalışıyor ve öğretmenlikte 21 yıl kıdemi var.

Öğretmen 06: Kadın. 37 yaşında. Evli ve çocuğu yok. Bu okulda çocuğu okumuyor. Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği alanı mezunu. Yetişkin Eğitimi Alanında Yüksek Lisansını tamamlamış. Sınıf öğretmeni olarak görev yapıyor. Bu okulda 3. sınıfı okutuyor. 7 yıldır bu okulda çalışıyor ve öğretmenlikte 15 yıl kıdemi var.

Öğretmen 07: Kadın. 38 yaşında. Evli ve 1 çocuğu var. Bu okulda çocuğu okumuyor. Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği alanı mezunu. Sınıf öğretmeni olarak görev yapıyor. Bu okulda 3. sınıfı okutuyor. 5 yıldır bu okulda çalışıyor ve öğretmenlikte 10 yıl kıdemi var.

Öğretmen 08: Kadın. 49 yaşında. Evli ve iki çocuğu var. Bu okulda çocuğu okumuyor. Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği alanı mezunu. Sınıf öğretmeni olarak görev yapıyor. Okulda 2. sınıfı okutuyor. 6 yıldır bu okulda çalışıyor, öğretmenlikte 17 yıl kıdemi var.

Öğretmen 09: Kadın. 36 yaşında. Evli ve iki çocuğu var. Bu okulda çocuğu okumuyor. Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği alanı mezunu. Sınıf öğretmeni olarak görev yapıyor. Bu okulda 3. sınıfı okutuyor. 8 yıldır bu okulda çalışıyor ve öğretmenlikte 12 yıl kıdemi var.

Veliler

Veli 01: Kadın. 49 yaşında. Evli ve 2 çocuğu var. Bu okulda 1 çocuğu 3. sınıfta okuyor. Ortaokul mezunu. Çalışmıyor. Ortalama aylık geliri 1750TL. Sınıf temsilcisi.

Veli 02: Erkek. 57 yaşında. Evli ve 2 çocuğu var. Bu okulda ana sınıfında okuyan bir çocuğun velisi. Lise mezunu. Çalışıyor, serbest meslek. Ortalama aylık geliri 3150TL. Okulda bu senenin başında okul aile birliği başkanı seçilmiş.

Veli 03: Kadın. Evli ve 1 çocuğu var. Bu okulda 1. sınıfta çocuğu okuyor. İlkokul mezunu. Çalışmıyor. Ortalama aylık geliri 1500TL. Sınıf temsilcisi.

Veli 04: Kadın. 35 yaşında. Evli ve 1 çocuğu var. Bu okulda 3. sınıfta çocuğu okuyor. Lise mezunu. Çalışmıyor.

Veli 05: Kadın. 31 yaşında. Evli ve 3 çocuğu var. Bu okulda 2. sınıfta bir çocuğu okuyor. İlkokul mezunu. Çalışmıyor. Ortalama aylık geliri 2000TL.

Veli 06: Kadın. 35 yaşında. Evli ve 1 çocuğu var. Bu okulda 1. sınıfta çocuğu okuyor. Lise mezunu. Çalışmıyor. Ortalama aylık geliri 3500TL.

Veli 07: Kadın. 40 yaşında. Evli ve 3 çocuğu var. Bu okulda 1. ve 4. sınıfta 2 çocuğu okuyor. İlkokul mezunu. Çalışmıyor. Ortalama aylık geliri 1800TL.

Veli 08: Kadın. 43 yaşında. Evli ve 2 çocuğu var. Bu okulda 1. ve 4. sınıfta çocukları okuyor. Ortaokul mezunu. Çalışmıyor. Ortalama aylık geliri 1800TL.

Veli 09: Kadın. 32 yaşında. Evli ve 2 çocuğu var. Bu okulda 1. ve 2. sınıfta çocukları okuyor. Lise mezunu. Aşçı olarak çalışıyor. Bu meslekteki kıdemi 5 yıl. Ortalama aylık geliri 4000TL.

Veli 10: Kadın. 38 yaşında. Evli ve 2 çocuğu var. Bu okulda 1. sınıfta 1 çocuğu okuyor. Lise mezunu. Temizlik işçisi olarak çalışıyor. Bu meslekteki kıdemi 6 yıl. Ortalama aylık geliri 1800TL.

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.21616486

15.12.2017

Konu : Araştırma İzni

ALTINDAĞ KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

- İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) Ankara Üniversitesi'nin 06/12/2017 tarihli ve E.5330 sayılı yazısı.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans öğrencisi **Barış ALTUĞ'un "Öğretmen ve Velilerin İlkokullarda Bütçe Oluşturma ve Kullanma Süreçlerinin Öğrenci Yaşantılarında Oynadığı Role İlişkin Değerlendirmeleri"** konulu tez çalışması kapsamında uygulama talebi Araştırma Komisyonumuzca incelenmiş olup ilçenize bağlı ilkokulunda uygulamanın yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Uygulama formunun (8 sayfa) uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmanın ilgi (a) genelge çerçevesinde, ilçe milli eğitim müdürlüklerinin sorumluluğunda okul ve kurum yöneticileri de uygun gördüğü takdirde gönüllülük esasına göre yazımız ekinde gönderilen mühürlü uygulama araçlarının uygulanmasına izin verilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

EK:

Uygulama formu (8 sayfa)